

Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Hidronimi (imena voda) u lijevom slivu Drine

Vujičić, Dragomir

1982

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/items/4d5b45fa-28e9-4086-90f9-c218eaa231e4>

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/>

AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

D J E L A

KNJIGA LVIII

ODJELJENJE DRUŠTVENIH NAUKA

Knjiga 33

DRAGOMIR VUJIČIĆ

HIDRONIMI

(imena voda)

U LIJEVOM SLIVU DRINE

SARAJEVO

1982

AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

D J E L A
KNJIGA LVIII
ODJELJENJE DRUŠTVENIH NAUKA
Knjiga 33.

DRAGOMIR VUJIČIĆ
HIDRONIMI
(imena voda)
U LIJEVOM SLIVU DRINE

Urednik
ASIM PECO,
član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine
Tehnički urednik
ENES EKIĆ

SARAJEVO
1982.

ACADEMIE DES SCIENCES ET DES ARTS DE BOSNIE-HERZEGOVINE

MONOGRAPHIES

TOME LVIII

SECTION DES SCIENCES SOCIALES

Livre 33.

DRAGOMIR VUJIČIĆ

LES HYDRONUMES

(noms des eaux)

DANS LE BASSIN GAUCHE DE LA DRINA

Rédacteur

ASIM PECO,

membre de l' Académie des sciences et des arts de Bosnie-Herzégovine

Rédacteur technique

ENES EKIĆ

SARAJEVO

1982.

S A D R Ž A J

	str.
UMJESTO PREDGOVORA.....	7
PRISTUP TEMI.....	13
I. RIJEČ-DVIJE O ZNAČAJU PROUČAVANJA HIDRONIMA (IMENA VODA)	21
1. Onomastika i hidronimija u njenim okvirima	
Značaj proučavanja hidronima.....	21
2. Značaj sakupljanja i proučavanja hidronima na bosanskim područjima	24
II. PRISTUP PROUČAVANJU HIDRONIMA U LIJEVOM SLIVU DRINE ..	27
III. HIDRONIMI (IMENA VODA) U LIJEVOM SLIVU DRINE, IDENTIFI-	
KACIJA NJIHOVIH BAZA I ETIMOLOŠKI OSVRTI	31
A. 1. Nastanak DRINE i neke osobenosti njena toka.....	31
2. Nazivi TARA, PIVA i DRINA	34
B. Pritoke u lijevom slivu DRINE sa svojim dotocima i drugim mikrohidronimima	
u njihovim slivnim područjima	42
1. SUTJESKA sa hidronimima na svom slivnom području	42
2. BJELAVA sa imenima voda na svom slivnom području	52
3. BISTRICA sa mikrohidronimima na svom slivnom području	56
4. KOLINA sa mikrohidronimima na svom slivnom području	68
5. OSANICA sa mikrohidronimima na svom slivnom području	73
6. PRAČA sa imenima voda na svom slivnom području	81
7. Mikrohidronimija na lijevoj obali DRINE od USTIPRAČE do VIŠEGRADA	100
8. Mikrohidronimija uz lijevu obalu DRINE od VIŠEGRADA do LUKE	107
9. Mikrohidronimija uz lijevu obalu DRINE od LUKE do BUJAKOVIĆA	115
10. Mikrohidronimija na lijevoj obali DRINE od BUJAKOVIĆA do LJUBOVIJE	120
11. KRIŽEVICA i ostali mikrohidronimi na lijevoj obali DRINE do SOPOTNIKA	126
12. DRIŃAČA sa imenima voda na svom slivnom području	135
13. JADAR sa imenima voda na svom slivnom području	147
14. Slivna područja KAMENICE i HOĆE i ostale prитоčice DRINE između njih	161
15. Slivna područja SAPNE i TAVNE i mikrohidronimi između njih	166
16. Imena voda između TAMNE i JAŃB i slivno područje JAŃE	176
IV. OSVRT NA IDENTIFIKOVANE BAZE U RAZMATRANOJ HIDRONIM-	
SKOJ GRAĐI	187
V. KA KLASIFIKACIJI NAZIVA IZ RAZMATRANE HIDRONIMSKE	
GRAĐE	191

VI. MODEL IMENOVANJA	197
RESUME	201
LITERATURA (citirana u bilješkama ili konsultovana)	207
Indeks AUTORA koji se citiraju ili se u radu pominju	215
Indeks IMENA VODA u lijevom slivu DRINE i onih što se u razmatranjima pominju	219

***Dragim roditeljima —
Bašu i Saveti —
u znak zahvalnosti***

UMJESTO PREDGOVORA

Građa koju ćemo pokušati da interpretiramo, bez sumnje, po mnogo čemu je osobena, pa su zato i pristupi njenoj obradi morali biti po mnogo čemu neuobičajeni i osobeni. Pokušaćemo da obrazložimo u čemu su te osobenosti.

Prvo, kretanje u granicama i na tlu naučne discipline koja je sve do skorijih vremena bila nedefinisana, a u ponečemu i do danas, predstavlja ne malu poteškoću i istraživača dovodi ne jedanput u delikatne situacije, i to počev od načelnih i metodoloških pristupa temi pa sve do određivanja granica u interpretacijama. A dobro je poznato da je upravo takav slučaj sa onomastikom i uopšte interpretacijama onomastičkog materijala. Složićemo se, poveliki je razmak od sasušenih onomastičkih interpretacija koje su rezultat shvatanja onomastike kao primijenjene naučne discipline i nepoimanja činjenice da je to jezička disciplina pa do isticanja njene samosvojnosti u krugu srodnih nauka, kakva su mišljenja i danas evidentno prisutna i naglašena. Ali, ti razmaci u poimanju onomastike nisu samo formalne prirode. S tim je povezano i neminovno sužavanje služenja onomastičkom literaturom, što je u ovakvom poslu otežavajuća okolnost i velika manjkavost.

Drugo, onomastički materijal ne može se interpretirati ni *samo* na sinhronijskom, niti pak *samo* na dijahronom planu. I kako je god istoriji jezika osnovni zadatak da ispituje genezu određenih jezičkih fenomena, tako je isto i jedan od osnovnih zadataka u okviru onomastičkih istraživanja da se ustanovi geneza i starosna slojevitost pojedinih naziva, da se jezički objasne njihovi današnji likovi. To znači da se promatranja na dijahronom i sinhronom planu moraju uvijek i stalno preplitati, a iz toga proističu i povelike teškoće, pa je zato, vjerovatno, i prilično mali broj ljudi koji se bave sistematski suštinskim interpretacijama onomastičke građe. Ako se tome doda i osobit interes za proučavanje naziva i iz morfološko-tvorbenih aspekata, zatim iz aspekata prozodijskih i istorijskojezičkih, onda postaje kompletna predodžba o složenosti i osobenosti ovog posla.

Treće, na žalost, nismo imali srpskohrvatskih uzora pri obradi ove građe. Svakako, ima vrijednih i visoko stručnih radova koji obrađuju pojedinačne onomastičke ili hidronimske probleme, ali studije o jednom cjelovitom slivnom području nema, izuzimajući u dobroj mjeri nepotpunu Dickenmann-ovu knjigu o hidronimima u slivu rijeke Save. Bezlajeva *Slovenska vodna imena* ipak su nešto drugo: tu ima dosta izvanredne građe, ali je vrlo malo lingvističkih interpretacija, pa tako ni ovo Bezlajevo djelo (u dvije knjige) nije moglo poslužiti kao uzor.

Četvrto, područje lijevog sliva Drine izvanredno je prostorno veliko: od Šćepan-Polja, gdje nastaje Drina, do njenog ušća u Savu blizu je 350 km, a i bočna grananja pritoka dopiru do pod vrhove Jahorine, Konjuha i Majevice. Naravno, to nije kompaktno dijalekatsko područje, pa je naš posao već i ta činjenica znatno otežavala.

I napokon, peto, iz svega prethodnog se vidi da se ovakvi poslovi mogu preduzimati i da se obično preduzimaju u sasvim zreloj dobi: kada se jezičke pojave mogu posmatrati sa nivoa višeg lingvističkog predznanja i sa neophodnim mogućnostima povezivanja i sintetizovanja jezičkih pojava. Mi se ne možemo pohvaliti takvim jezičkim predznanjem i tvrditi da smo uvijek bili na visini posla koji smo pokušali u ovoj radnji obaviti.

Međutim, i unatoč svemu gore predočenom, neosporna interesantnost prikupljene hidronimske građe na terenu i docnija njena dopuna putem ekscerpcije bili su dovoljan podsticaj da se upustimo u obradu jedne teme kakva je ova. A evo zašto:

Balkan, a bili bismo slobodni reći: osobito Bosnu, od najstarijih vremena potresali su pokreti i seobe naroda, baš kao što su potresali — kako smo i u radu istakli — i „čitavu mediteransku Evropu i unosili definitivno indoevropske jezičke i druge elemente”. A kada je riječ o Bosni, onda tu imamo u vidu i sva ona docnija brojna migraciona pomjeranja kojim je ona izbrazdana. Tragove tih pomjeranja danas u izvjesnim slučajevima još jedino možemo pratiti na osnovu snopova jezičkih izoglosa koje se tu sučeljavaju, sijeku ili ukrštaju. Na takvom jednom području bilo je, svakako, korisno zabilježiti cjelovitu hidronimsku građu, barem i u slivu jedne rijeke. Jer, nastojanja da se pobliže omeđe i identifikuju rječni nazivi, i to kako na sinhronijskoj tako i na dijahronijskoj osi, imaju na bosanskom području poseban značaj i važnost. Radi se o prikupljanju i proučavanju „spomenika ljudskog pamćenja” koji u izvjesnom broju slučajeva pretražavaju veoma dugo i mogu biti svjedoci složene prošlosti tog podneblja.

Već u *Pristupu temi* mi smo se opredijelili za lingvističku interpretaciju hidronimskog materijala koji smo razmatrali. Zato treće poglavlje u našem radu i zauzima centralno mjesto. Ono je po obimu daleko najveće: zauzima prostor od 29—287. strane. To je onaj dio koji nosi naslov: *Hidronimi (imena voda) u lijevom slivu Drine, identifikacija njihovih baza i etimološki osvrti*. Drugi dio ovoga naslova možda bi bio jasniji da je rečeno samo: *jezički osvrti*, jer se pod identifikacijom baza hidronima i pod etimološkim osvrtima nije ništa drugo ni mislilo nego upravo to, s tim što su tome pridodani i osvrti na tvorbu, a to sve nije ništa drugo nego *jezički osvrti*.

U tri završna poglavlja, pod naslovima: *Osvrt na identifikovane baze u razmatranoj hidronimskoj građi*, *Ka klasifikaciji naziva iz razmatrane hidronimske građe* i *Modeli imenovanja*, dati su rezimeji jezičkih interpretacija cjelokupne građe. I zato, teško da bismo u ovoj uvodnoj riječi mogli sve to sažeti i obavijestiti čitaoca na samom početku o svemu onom što je u tim poglavljima rečeno.

Pa ipak, osjećamo potrebu da i na ovom mjestu barem nešto iz tog cijelog našeg posla rezimiramo.

Korisnost našeg rada vidimo u prvom redu u tome što smo pokušali da koliko je moguće sistematičnije na jednom mjestu izložimo hidronimsku leksiku sa dosta prostranog slivnog područja na lijevoj obali Drine. Istina, neko može pomisliti i primijetiti da je tu građu bilo moguće i na druge načine sistematizovati i tumačiti. Odmah da kažemo: poznati su nam i drukčiji načini sistematizacije i interpretacija,

ali su oni u stručnim ocjenama već pretrpjeli odgovarajuće kritike, a i nama su se stvarno učinili ne sa jednog stanovišta neprikladni i nepotpuni. — A što se tiče samih interpretacija, *željeli bismo istaći da mi i ne mislimo da smo o razmatranoj hidronimskoj leksici kazali sve što se može i treba kazati*. Važno je da će se ona učiniti dostupnijom svima onima koji će je dalje moći i znati iskoristiti u više pravaca: i na višestrukom jezičkom planu (istorijskojezičkom, leksičkom, prozodijskom, morfološko-tvorbenom itd.) i u pogledu iskorištavanja detalja i podataka iz te leksike od strane onih nauka koje su odavno upućene na potvrde koje nudi onomastička grada.

Rezultati našeg rada pokazuju znatne razlike između makrohidronimije (imena većih vodnih tokova) i mikrohidronimije (imena manjih vodnih tokova). Ta nas činjenica, uistinu, nije nimalo iznenadila, jer nas je na to i odranije upućivala lingvistička paleontologija. I u vrijeme pristupa obradi teme znali smo da je najveći postotak supstrata u imenima voda iznad 50 km. (Uostalom, ne želeći da se to shvati kao neskromnost, napomenuću da sam i sâm o tome pisao u radu *Bosansko-hercegovački hidronimski nazivi na stranim geografskim kartama do sredine XVIII vijeka i neka dosadašnja tumačenja tih naziva*.) Ali, da bi se to koliko-toliko potvrdilo, odnosno identifikovalo i jezički obrazložilo, bilo je potrebno rječne nazive promatrati ne samo na sinhronom nego i na dijahronom planu. I uopšte uzeto, nama se čini da se nazivima, osobito rječnim, uvijek prilikom interpretacija mora pristupiti sa aspekta leksičkog porijekla. Međutim, ovdje se ne radi samo o razlučivanju predoslovenskog, na jednoj, i donesenog slovenskog sloja, na drugoj strani. Ono što predstavlja osobitu teškoću — jeste činjenica da je u ne malom broju slučajeva teško postaviti granice između supstrata i adstrata. Dalje, mora se imati na umu da su nazivi prelazili iz jezika u jezik i da su se gotovo uvijek u ponečemu prilagođavali fonetskim prilikama jezika koji su ih preuzimali, tako da je njihovu prvobitnu formu danas dosta teško identifikovati. Imajući sve to u vidu, bili smo svjesni da je neophodna velika opreznost i pri tumačenju vodnih imena ispod 50 km, jer su i u njima ponekad prisutni supstratni i adstratni elementi.

Nastojanja u pogledu identifikovanja baza vodnih imena kretala su se, prije svega, u smislu ukazivanja na ono što je slovensko i u smislu praćenja i utvrđivanja paralela u drugim slovenskim jezicima. Iz više razloga smatrali smo da nam je bio najpreči zadatak: slovensko, opšteslovensko i praslovensko situiranje naziva, uključujući i ukazivanje na odgovarajuće paralele u baltičkim jezicima. Tek nakon toga pažnja je usmjeravana na identifikovanje supstratnih elemenata, odnosno na traženje za paralelama u nekim indoevropskim jezicima i, eventualno, traženje za rekonstrukcijama praindoevropskih baza.

U jezičkoj građi toponima na našim područjima ukrštaju se nazivi raznolikoga balkanskog porijekla i apelativi koji su rezultat različitih interjezičkih kontakata. Naš materijal i analize pokazuju da je sa hidronimskim apelativima i nazivima ipak nešto drukčiji slučaj: najviše je onih za koje se može reći da su slovenski i opšteslovenski, pa čak i baltičko-slovenski. Zato, ako se ima u vidu „i dan-danas neokončani spor oko pitanja baltičko-slovenske zajednice“, onda će bez sumnje biti od izvjesne koristi i to što naša hidronimska leksika potvrđuje brojnost baltičko-slovenskih paralela. Slično stanje konstatovali su i Toporov i Trubačov u hidronimiji Podneprovja, a sve to jedno s drugim uzeto — učvršćuje nas u uvjerenju „da je epoha baltičko-slovenskog jedinstva postojala“.

S obzirom na islamizaciju koja je na bosanskohercegovačkom području dobila vrlo široke razmjere i ostavila duboke tragove, sasvim je razumljivo što naš razmatrani mikrohidronimski materijal (dakle, nazivi manjih vodnih objekata) sadrži dosta

elemenata orijentalnog porijekla, i to u svim vrstama naziva: i onim antroponimskog porijekla, i onim apelativnog porijekla i onim sintagmatskim (sa jednim ili sa oba člana sintagme orijentalnog porijekla). Nasuprot tome, sasvim je malo naziva germanskog porijekla, bez obzira na austrougarsku okupaciju, kao i onih koji bi se mogli vezati za grčko porijeklo, naravno, ako se izuzme izvjestan broj vodnih imena antroponimskog porijekla. Isto tako, nema mnogo ni baza, ni leksike romanskog porijekla. Jedva nešto više od desetak naziva mogli smo vezati za rom. *albus*, *almus*, *carolus*, *cerus*, *collinus*, *crux*, *torto*, *tortor-*, *tortus*, *gep-* i sl., od čega samo nekoliko naziva pripada onim starijim onomastičkim slojevima na bosanskim područjima.

Za balkanska područja, pa i bosansko, interesantno je i od osobitog značaja prepoznavanje elemenata i baza koje bi se mogle smatrati ilirskim. Korijeni o kojima je u našim razmatranjima govoreno kao o ilirskim bazama (*dri-*, *dru-*, *mal-*, *part-*, *ard-*, *tar-*, *ujk-* i sl.) dosta sigurno su potvrđeni i objašnjeni kao ilirski. Ali, čovjek je bez dobrih pisanih potvrda uvijek u opasnosti da će pogriješiti kad neki od naziva vezuje za ilirsko porijeklo, posebno i zato što su naša znanja o ilirskom jeziku još uvijek odveć skromna.

Kako smo već rekli, u našim interesovanjima najudaljenije tačke i koordinate bile su rekonstrukcije indoevropskih korijena i dovođenje naziva u vezu s izvjesnim praindoevropskim bazama. Kako je to izvanredno složen i težak posao, posao koji visoko nadrađa naše mogućnosti, sve što je navedeno od tih daljih etimologija i indoevropskih baza ne predstavlja nikakve naše rekonstrukcije, već rekonstrukcije nađene u dostupnim studijama, etimološkim rječnicima i sl. Mi smo ih navodili u želji da upotpunimo interpretacije. Da smo ovom aspektu interpretiranja naziva pristupali sa sasvim skromnim pretenzijama, pokazuje i sam naslov našeg centralnog poglavlja: *Identifikacija naziva i etimološki osvrti*. Dakle, ništa više i dalje od etimoloških osvrta.

Naravno, u ponekim slučajevima može biti i sporno naše povezivanje pojedinih vodnih imena iz razmatrane hidronimske leksike sa nekom od navedenih indoevropskih baza, što je u najvećoj mjeri posljedica samog neslaganja i najistaknutijih indoevropista, komparativista i etimologa. Uostalom, rekonstrukcije su ipak samo više ili manje znanstveno „sklopljeni” likovi mogućih i logičnih jezičkih refleksa i pojava, a mi — posuđujući ih — nismo možda u svim slučajevima mogli biti dovoljno kritični i nismo bili u mogućnosti da ocijenimo šta je valjana a šta nedovoljno naučno situirana rekonstrukcija.

U odnosu na dosadašnje klasifikacije, mi smo predložili i sasvim drukčiju, da ne kažemo novu, semantičku klasifikaciju vodnih imena. Jer, imenovanje voda i vodna imena imaju svojih specifičnosti u odnosu na ostalu toponomastičku građu, pa se modifikacija sama po sebi nametala. U stvari, mi smo razmatranu hidronimsku leksiku razdijelili u dvije velike grupe: 1) nazivi apelativnog i terminološkog porijekla i 2) nazivi antroponimskog, patronimičkog i toponimskog (nepatronimičkog) porijekla. U okviru svake od ovih dviju grupa, naravno, postoji i po nekoliko podgrupa. Ovako izvršena klasifikacija jasnije i daleko ilustrativnije potvrđuje da se u osnovi velikog broja hidronima nalaze geografski apelativi i termini. A taj momenat sam po sebi nameće i osnovni metodološki pristup pri proučavanju hidronimske leksike: u svim slučajevima neophodno je ići od savremenog dijalekatskog geografskog termina i apelativa ka istorijskom, od geografskog termina i apelativa ka toponimu i hidronimu, a ne nikako obrnuto.

U radu smo pokušali da ukažemo i na osnovne modele imenovanja voda u hidronimskoj leksici koju smo razmatrali. Takvu sistematizaciju modela imeno-

vanja takođe nismo našli ni u jednoj dosadašnjoj radnji o vodnim imenima, iako nam praćenje paralela na opšteslovenskom planu pokazuje da su to u najvećem broju slučajeva opšteslovenski načini ili modeli imenovanja voda i vodnih tokova. Sve nas je to i navelo da iz naših posmatranja izvučemo sljedećih šest osnovnih modela imenovanja:

1. Jedan od najstarijih i najobičnijih načina imenovanja voda jeste davanje imenâ vodnim objektima iz leksičkog fonda koji u svakom jeziku sačinjavaju hidronimski i geografski apelativi i termini. Ovi nazivi nastaju u procesu hidronimiziranja tê apelativne i terminološke leksike (tip: *Jezero* ili u pl. *Jezera*, *Otoka*, *Ponerak*, *Močila*, *Barica*, *Lokva*, *Vrelo* itd.). Ovakvi nazivi česti su na svim slovenskim područjima, iako nose u sebi *najmanje* onomastičke obavijesti.

2. Daleko su brojniji slučajevi i načini imenovanja voda kada se u formi određenog pridjevskog oblika dodaje uz hidronimski ili geografski apelativ i termin neka odrednica u smislu pobližeg označavanja veličine, položaja, boje, brzine ili kakve druge osobine vode. To su najčešće dvočlani, sintagmatski nazivi, kojih i u našem materijalu i na opšteslovenskom terenu ima takođe povelik broj (tip: *Bijela rijeka*, *Crna rijeka*, *Bijela voda*, *Dobra voda*, *Bijeli potok*, *Crni potok*, *Duboki potok*, *Studeni potok*, *Vruće vrelo*, — itd.).

3. Poimeničavanjem adjektiva od fitonima prave se brojna imena, osobito izvorišni nazivi (tip: *Borovnica*, *Brezovica*, *Bukovača*, *Bukovik*, *Orahovica*, *Grabovica*, *Hrastovac*, *Ljeskovac* i sl.). Znatno su rjeđa vodna imena tipa: *Smreka*, *Jasika*, *Vrba*, što je sasvim i razumljivo.

4. Takođe su česta imenovanja voda i vodnih tokova prema nazivima naselja ili krajeva kroz koje teku, i opet najčešće u formi dvočlanih naziva, u kojima je prvi dio possessivum od toponima, a drugi dio je hidronimski termin i apelativ *rijeka*, *potok*, *vrelo* i sl. (tip: *Kâmeničkâ rijeka*, *Jêlâški pòtok*, *Devêtâčki bûnâr* itd.). U vezi s ovim nazivima pokazalo se u ponekim slučajevima da je, prvo, naselje dobijalo ime po rječnom nazivu, što znači da je rječni naziv primaran, pa da je docnije, kad je naselje dobilo rječno ime, da bi se izbjegla homonimnost, od njih pravljeno vodno ime sa possessivum-om od sekundarnog naziva naselja.

5. Vrlo su česti vodni nazivi dati prema patronimicima, najčešće u formi dvočlane sintagme sa posesivnim genitivom singulara ili plurala, kao prvim dijelom, i hidronimskim apelativom ili terminom, kao drugim dijelom sintagme (tip: *Âlibašića pòtok* ili *Jósicâ rijeka*). Mi smo u radu rekli da je u najvećem broju slučajeva u ovoj kategoriji naziva došlo do zatiranja i semantičkih i formalnih granica između singularskog i pluralskog genitivnog oblika, što je vjerovatno tačno kad se ima u vidu samo jedna kategorija ovih vodnih imena. Međutim, ovo pitanje biće da je znatno složenije, pa bi bilo potrebno posvetiti mu i posebnu, i to ne malu pažnju. Dodajmo još i podatak da samo u rijetkim slučajevima prvi dio sintagme može biti prisvojni pridjev (tip: *Vûkovićanskî pòtok*).

6. Ilustrovano je i neposredno uključivanje antroponima u strukturu hidronimskih naziva, s tim što su i oni najčešće u unkciji prisvojnog pridjeva na *-ov/-eo* i *-in* uz apelativ i hidronimski termin (tip: *Bêšin pòtok*, *Čâvlovo vrêlo* i sl.), a znatno rjeđe na *-ski* (tipovi: *Čâmilskâ rijeka*, *Drâžinskî pòtok*). Naravno, prisutni su i modeli antroponimskog porijekla sa sufiksima *-ac*, *-ovac/-evac*, *-ovica/-evica*, *-evka*, *-nica*, *-ovača* i sl.

Na strukturalni aspekt interpretirane hidronimske leksike dat je u završnim razmatranjima samo štur i uopšten osvrt, i to iz prostog razloga što je u prethodnim izlaganjima ukazivano na strukturu i tvorbu naziva ponaosob.

To što smo u ovom kraćem izlaganju kazali bila bi samo neka osnovna obilježja metodologije i rezultata našeg rada. Mi na ovom mjestu, s osjećanjem osobitoga duga, želimo da izrazimo iskrenu zahvalnost prof. Radosavu Boškoviću, pok. prof. Jovanu Vukoviću, prof. Asimu Peci i pok. prof. Ivanu Pudiću za konsultacije, korisne sugestije i osobito za podsticaje da privedemo kraju ovaj u velikoj mjeri težak posao.

Naravno, u poslu ove vrste i prilikom štampanja ovakvih radova, ma koliko se nastojalo da se izbjegnu greške, previdaži i štamparske manjkavosti su gotovo neizbježni, pa se zato svima onima koji budu prelistavali ovu knjigu zbog toga iskreno izvinjavamo. Isto tako, u obavezi smo da kažemo da je rukopis ove monografije završen *prije četiri godine*, pa zato i literatura iz najnovijeg perioda nije mogla biti konsultovana i iskorištena u tumačenju ove hidronimijske građe.

PRISTUP TEMI

Sasvim je uobičajeno i neophodno u radovima ove vrste, osobito kad se načinje složena i zamršena građa kakvu ćemo mi razmatrati, prije svega, omediti polazišta i sâme discipline u čijim okvirima se kreće interesovanje istraživača i polazište istraživača u cjelokupnom interpretiranju materijala koji stoji pred njim, kao i odrediti koordinate tih interpretacija, i to kako na horizontalnoj, da kažemo: *sinhronijskoj*, tako i na vertikalnoj, da kažemo: *dijahronijskoj* osi ili razini. I ma koliko to izgledalo konvencionalno ili u izvjesnoj mjeri i suvišno, ipak — s obzirom na niz momenata i ozbiljnih razloga — moramo se složiti da su takvi pristupi neizbježni i takva opredjeljenja na samom početku gotovo neophodna naročito u onim slučajevima kada je u pitanju kretanje na tlu jedne nauke ili naučne discipline koja zbog svojatana od strane srodnih i susjednih nauka ili iz nekih drugih razloga ostaje pozadugo nedefinisana. A kako je i onomastika svojatana i zbog toga a i zbog dosta sporog stasavanja odgovarajućih kadrova ostala nedefinisana sve do skorijih vremena, odnosno kako je prema njoj odnos bio vrlo različit, i to od vremena prvih interesovanja za pojedina imena i nazive pa po mnogo čemu i do danas, utvrđivanje preciznijih polazišta i pobliže određivanje koordinata samih interpretacija već u samom pristupu pokazuje se kao nužnost a ne kao nekakav uobičajen manir.

Nema sumnje u to da su se naučnici od davnih vremena zanimali za pojedinosti kojima se danas bavi onomastika, da su doticali problematiku koja je danas predmet njenog interesovanja i da su služeći se više ili manje sporadično ili periferno materijalom koji danas onomastika sistematskije i kompleksnije izučava dolazili do određenih podataka i potvrda za sebe i za svoja istraživanja koja su bila u sasvim drugom smislu i pravcu usmjerena. Razumljivo je onda što je odnos prema onomastičkom materijalu u različitim vremenskim periodima i u kontekstima različitih nauke bio različit, kao što će docnije, kako smo već rekli, i odnos prema samoj onomastici biti veoma različit i kretati se od svojatana i prisvajanja do potpunog zalaganja za njeno osamostaljivanje. U stvari, moglo bi se reći da je onomastika tretirana i da je prema njoj odnos određivan uglavnom u zavisnosti od položaja i stepena intenzivnosti razvoja neke od susjednih nauka koja je u određenom momentu imala izvjestan primat, a ne prema samom predmetu onomastike, odnosno prema materijalu koji proučava i prema metodologiji koja se u tim proučavanjima treba da primjenjuje. Kad ovo kažemo, onda imamo u vidu, u grubim crtama uzeto, sljedeća poimanja i rezonovanja u pogledu određivanja mjesta onomastike među drugim naukama ili naučnim disciplinama:

1. U vrijeme kome daju ton značajna istorijska istraživanja, u vrijeme pozitivizma, *onomastika se tretira kao pomoćna istorijska disciplina*. Istini za volju, moramo priznati da su prva onomastička istraživanja i započeli istoričari, ali ne sistematski i lingvistički, nego idući od naziva do naziva, od imena do imena, s tim što im ti nazivi mjesta ne služe kao izvori ili dokazi, nego samo kao potvrde za ono što je već nađeno u zapisanim spomenicima i dokumentima ili što je arheološkim iskopavanjima i nalazima nagoviješteno. Iako se radi o uistinu velikim imenima sa područja istoriografije, kao što je, na primjer, Jireček, ipak se mora reći da je to i vrijeme kada se prave ne male greške u tumačenju naziva. S obzirom na činjenicu da je u svemu tome *nedostajala lingvistička analiza i interpretacija*, identifikacija naziva bila je u velikom broju slučajeva netačna.

2. Nerijetko su se i geografi koristili i služili onomastičkim materijalom i sa manje ili više dorečenosti *onomastiku tretirali kao pomoćnu geografsku disciplinu*. U stvari, radi se o sakupljanju i bilježenju geografskih naziva od strane geografa, razumije se, u ovom slučaju još više bez ikakvih lingvističkih interpretacija. Čak su i cijeli rječnici geografskih naziva u ovom periodu izdavani (upor. *Słownik geograficzny. Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*, wyd. 3, Gdynia 1948, čiji je autor J. Staszewski). Ali, osim zabilježenih naziva, što je samo po sebi koristan rad, to zapravo i nije onomastika u pravom smislu riječi. Pa ipak, takvo tretiranje onomastike zadržalo se sve do kraja druge decenije ovoga vijeka, a po-
negdje nešto i duže.

3. Kada se već i lingvistika naveliko zainteresovala i počela se baviti izučavanjem i interpretacijom onomastičke građe, kada je interes za onomastiku postajao opravdano sve veći i naglašeniji, jasno se formulišu mišljenja i teoretski ozbiljno obrazlažu nastojanja *da se onomastika tretira i prikaže kao samostalna humanistička nauka*. To mišljenje osobito zastupa Dickenmann¹, a prihvata ga u potpunosti i Šmilauer². Ovaj posljednji, naime, misli da za proučavanje naziva nije dovoljno biti samo dobar filolog, istoričar ili geograf, nego je važno: biti dobar toponomastičar, jer bitnost toponomastici daje sjedinjenje lingvističkog i istorijskog polazišta, pa shodno tome „ona ne pripada ni nauci o jeziku (lingvistici), ni istorijskim naukama, nego se pojavljuje kao samostalna naučna oblast”.

4. I napokon, makar iz razumljivih razloga i ne uzimajući u obzir doslovan hronološki red (jer su počesto različita mišljenja o mjestu onomastike i onomastičkih istraživanja iznošena istovremeno — nezavisno ili kao razrađene teoretske replike), dolazimo do radova u kojima se *onomastika uzima kao jezička disciplina, kao dio nauke o jeziku, kao dio jezykoznawstwa*, kako bi se to srećno poljski kazalo. Tu je teoriju i takvo poimanje onomastike osobito razradio W. Taszycky, i to ne na jednom mjestu³. Ali, bilo bi nepravredno ne reći da ideja o jezičkoj disciplinarnosti onomastike ne dolazi tek sa Taszyckim. Zapravo, bilo bi tačnije kazati da ovakvo tretiranje onomastike nalazimo umnogome još kod Miklošiča, sa čijim su imenom vezani i počeci slovenske onomastike (upor. i danas dostojne pažnje, poštovanja i prijeko potrebne njegove radove: *Die Bildung der slavischen Personennamen*, Wien 1860; *Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen im*

¹ E. Dickenmann: *Aufgaben und Methoden der russischen Ortsnamenforschung*, Beiträge und Namenforschungen VI, 1955, str. 122.

² V. Šmilauer: *Metoda „malých typů“ v toponomastice*, Sborník slavistických prací věnovaných IV Mezinárodnímu sjezdu slavistů v Moskvě, Praha 1958, str. 44.

³ Pored ostalog, vidjeti u radu — *Место ономастики среди других гуманитарных наук*, Вопросы языкознания, св. 2, Москва 1961, стр. 3—11.

Slavischen, Wien 1864; *Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen*, Wien 1872—1874). Naravno, Miklošičeva polazišta na širokom planu naučno je razradio Taszycki. Naime, ovaj uistinu veliki naučnik odlično eksplicira da je onomastički materijal samo dio jezičkog, leksičkog materijala, da se pri nastanku toponima iskorištavaju sva jezička sredstva i svi jezički elementi, da se u analizama onomastičkog materijala uzimaju i upotrebljavaju lingvističke, prije svega — istorijskojezičke metode i sl. Po njemu, nedvosmisleno rečeno: „Ономастика является неотъемлемой частью лингвистики”⁴. Ali, i u njegovom tretmanu onomastike, kao što ćemo pokazati docnije, trebalo bi možda učiniti izvjesne korekcije, osobito u onom dijelu gdje se insistira na tvrdnji da se *samo* jezički stručnjaci mogu baviti onomastikom.

To bi bila, čini nam se, najvažnija ili osnovna razmeđenja faza kroz koje je onomastika prolazila i prošla, razmeđenja poimanja i tretmana onomastike. Važno je uočiti iz svega prethodnog da je ona nastala kao primijenjena naučna disciplina, kojom su se služili istoričari, geografi, etnografi i sl., dakle — ekstralingvističke discipline, te da pozadugo nije prekoračila okvire *potočne* naučne discipline. To je jedna stvar koju treba imati na umu. Međutim, druga, takođe ne manje važna stvar kada se imaju u vidu nastojanja da se onomastika prikaže kao samostalna nauka ili sasvim odvojena makar i lingvistička disciplina — ogleda se u činjenici koju Toporov sasvim ispravno uočava i konstatuje: „Теоретической топонимастикой как особой лингвистической дисциплиной до сих пор не существует”⁵.

Mi se moramo prikloniti tezi *da je onomastika samo dio lingvistike*. I to iz više razloga. U prvom redu, tu je osnovni razlog, istican i odranije, ali čini nam se najdorečenije formulisan od strane E. M. Murzaeva: „Географические названия — прежде всего элемент лексики. Они активно или пассивно входят в состав языка и потому должны изучаться лингвистами”⁶. Na nekoliko mjesta smo na ovu činjenicu i sami bili u situaciji da u dosad objavljivanim radovima ukazujemo, pa čak smo isticali i potrebu da se govori i o tzv. *onomastičkoj stilistici*⁷, što je posve izvan okvira i istorije, i geografije i etnologije. U svakom slučaju, pokazuje se da je sasvim nelogično dovoditi u sumnju ili kidati veze onomastike sa najbližim i najrodnijim jezičkim disciplinama. „Конечно, топонимия — часть языка, из него она берет все свои средства”⁸. Uostalom, u vezi s ovim podsjetićemo i na još jedan važan momenat: uvijek, u svakom tretiranju onomastičke građe, moramo imati u vidu sasvim relevantnu činjenicu da je frazeološko zaodijevanje nazivima, recimo, mikrotoponimijskih čestica i najrazličitijih geografsko-geoloških konfiguracija (prostije rečeno: sam nastanak mikrotoponimskih naziva) u zavisnosti od dijalekta određenog područja, odnosno od tvoračke snage tog dijalekta i šireg jezičkog područja kome on pripada. I ne samo to. „Специфика регионального ономастического ряда”, kaže A. V. Superanskaja,

⁴ В. Ташицкий: *Место ономастики среди других гуманитарных наук*, Вопросы языкознания, св. 2, Москва 1961, стр. 7.

⁵ В. Н. Топоров: *Некоторые соображения в связи с построением теоретической топонимастикой* — у knjizi: *Принципы топонимики*, Академия наук СССР, Отделение литературы и языка, Издательство „Наука”, Москва 1964, стр. 3.

⁶ Э. М. Мурзаев: *Основные направления топонимастических исследований* — у gore citiranoj knjizi *Принципы топонимики*, стр. 23.

⁷ Mislimo, prije svega, na rad (D. Vujičića) objavljen u *Onomast. jugosl.* 2, Ljubljana 1970, zatim na rad objavljen u *Radovima Akademije nauka i umjetnosti BiH XLI*, Odj. društvenih nauka, knj. 14, — itd.

⁸ В. А. Жучкевич: *Топонимика*, Издательство „Высшая школа”, Минск 1965, стр. 107.

„нередко бывает продиктована особенностями диалекта”⁹. Ili, obrnuto uzeto: „Названия — слова, — они красноречиво свидетельствуют о языке тех, кто их дал”¹⁰. Zato, kada se stvari još šire posmatraju, sasvim se lijepo poima što je Toporov mogao konstatovati: „Типологическое же разнообразие СИ (собственных имен, — прим. naša — D. V.) внутри данного коллектива, несомненно, указывает на степень его дифференцированности и в ряде случаев даже на характер составляющих его структур”¹¹. A to je posve i razumljivo, jer te nazive stvaraju, odnosno starije, nasliedene prilagodavaju, nastanjeni žitelji određenog područja unutar jednog kolektiva. Pa čak i kada se čovjek seli iz jednog kraja u drugi, u „stisnutim ustima” nosi svoju riječ, svoj apelativ, svoj naziv za slične konfiguracije.

Dakle, nazivi su elementi leksike jednog jezika, a to znači da se u jezičkom sistemu javljaju kao i svi drugi jezički znaci, pa zato naziv kao jezički znak „podliježe svim formama koje koinonim dobiva u struktuiranju rečenice: deklinaciji, morfologiji, sintaktičkom poretku, itd.”¹² Iz ovoga slijedi jedini mogući ispravan zaključak da i tu vrstu leksike treba proučavati kao i svaku drugu leksiku, respektujući pri tom, razumije se, i niz specifičnosti. Naime, i ovaj dio leksike se, zapravo, može proučavati na planu sinhronije i dijahronije strukturnim i uporednim jezičkim metodama. Znači, pored osnovnog materijala, i *metode za proučavanje tog materijala su lingvističke*. Zabuna, izgleda, iskršava ponajviše otuda što se onomastički materijal pretežno promatra u dijahronoj perspektivi, što je sasvim normalno ako se želi iskoračiti iz faze prikupljanja i evidentiranja materijala, s jedne strane, i, s druge, ako se želi i hoće iskoristiti i obilje drugih podataka koji rezultiraju iz dijahronog promatranja slojevitosti leksike ove vrste. A to dijahrono promatranje onomastičke građe neminovno dovodi na prag istorije jezika, odnosno uporednojezičkog proučavanja, — reklo bi se: na prag leksičkostatističke ili pak morfološkostatističke i glotohronološke metodologije. I kako je god istoriji jezika osnovni zadatak da ispituje genezu određenih jezičkih fenomena, tako je isto i jedan od osnovnih zadataka u okviru onomastičkih istraživanja da se ustanovi geneza i starosna slojevitost pojedinih naziva, da se jezički objasne njihovi današnji likovi. Tu smo već na onoj razini gdje se prisno susreću takve onomastičke interpretacije sa istorijskom dijalektologijom, koja može tražiti i nalaziti izvanredne potvrde u onomastičkom materijalu.¹³ S druge strane, koliko god je normalno pojmljivo što istorija jezika ima mnoštvo zajedničkih tačaka sa drugim naukama istorijskim, da se dodiruje sa istorijskom literaturom i religijom¹⁴, tako je isto važno shvatiti i neophodnost oslanjanja onomastičkih istraživanja na niz drugih naučnih disciplina, među kojima

⁹ A. B. Суперанская: *Общая теория имени собственного*, Издательство „Наука”, Москва 1973, стр. 96.

¹⁰ В. А. Никонов: *Введение в топонимику*, Издательство „Наука”, Москва 1965, стр. 11.

¹¹ В. Н. Топоров: *Из области теоретической топонимстики*, Вопросы языкознания, № 6, Москва 1962, стр. 3.

¹² V. Putanec: *Esej o jezičnom znaku u onomastici*, predgovor *Leksiku prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*, Zagreb 1976, str. VI.

¹³ Pored ostalog, da na ovom mjestu pomenemo na ovom planu vrlo ilustrativan rad prof. Б. Видоеског: *Македонската топонимија како извор за историската дијалектологија на македонскиот јазик*, Четврто заседание на Меѓународната комисија за словенска ономастика, Македонска академија на науките и уметностите, Скопје 1971, стр. 53—67.

¹⁴ Опширније о tome vidjeti, recimo, u uvodnom dijelu prevedene knjige Bengta Sigurda sa švedskog na poljski: *Struktura języka*, Państwowe wydawnictwo naukowe, Warszawa 1957, str. 7—10.

su, svakako, na prvom mjestu istorija, etnologija, geografija i sl., — dakle, iste one nauke što su se često oslanjale i oslanjaju se na nju samu, tj. na onomastiku.

Ali, za momenat vratimo se onoj citiranoj misli V. A. Žučkeviča: „Конечно, топонимия — часть языка...” Tačno, sa tim se možemo u potpunosti složiti, ali moramo i dodati nešto: ipak je to dio jezika sa mnogo svojih osobenosti. To ćemo zapaziti i u po mnogo čemu značajnim razmatranjima jednog od najboljih poznavalaca onomastičke teorije ne samo u slovenskom svijetu nego i znatno šire. Riječ je o A. V. Superanskoj, koja kaže: „Взаимоотношение ономастики и лингвистики в первом приближении может быть охарактеризовано как отношение части и целого”. Ali, s pravom ona odmah dodaje: „Ономастика — часть лингвистики, но часть — 'не в полне укладываемая' в рамки целого”¹⁵.

Da spomenemo barem neke od tih osobenosti onomastičkog materijala, uglavnom one koje su u literaturi već apostrofirane: 1. onomastika interpretira specifičan materijal, koji je na poseban način vezan za objekte koje imenuje; 2. sa tim se, naravno, vezuje i činjenica da je semantika kategorije *nomen proprium* po mnogo čemu drukčija i složenija (funkcija *označavanja*: funkciji *imenovanja*); 3. svakako, ovome se mogu dodati i konstatacije da je u onomastičkih naziva fleksija defektna i sl. Iz ovoga svega izvlači se zaključak da je *nomen proprium* leksička a ne gramatička kategorija¹⁶. Ali, ono što je osobito na ovom planu interesantno, onomastički materijal se na izvjestan način i do izvjesne mjere može izučavati i interpretirati ne samo lingvističkim nego i drugim metodama, dakle nelingvističkim, dok u slučaju najvećeg dijela ostale leksike nelingvističke interpretacije pokazuju se ne samo kao nesvrshodne nego najčešće i kao nemoguće.

Naravno, za sve prethodno se vezuje i niz drugih pitanja koja su od osobite važnosti za valjane interpretacije toponomastičke i uopšte onomastičke građe. Spekatar tih pitanja je vrlo širok i njihovo detaljnije razmatranje odvelo bi nas daleko u ionako heterogena teoretska onomastička rezonovanja. Pa ipak, moramo se zadržati na onom osnovnom: na odnosu *apelativa* i *onomastičkog naziva*, odnosno u vezi s tim: na statusu onomastičkog naziva kao leksema s obzirom na njegovu semantičku funkciju. Na ovom planu kad se ti međudnosi posmatraju, dolazi se do sljedećeg:

1. Geneza onomastika vodi do apelativa, ali — kako je to Šimunović (naravno, i prije njega je to primijećeno) dobro formulisao: „Imenica koja postaje toponim prelazi iz apelativnog polja, gdje je imala funkciju označavanja, u onomastičko polje, gdje ima funkciju imenovanja”¹⁷. Uprošćeno kazano, to praktično znači da, recimo, geografski apelativ *rijeka* izaziva kod nas asocijaciju na svaku ovcu vodu koja teče svojim određenim koritom, bez obzira na veličinu, dužinu toka, brzinu, boju vode i sl., isto onako kao što i riječ *stolica* stvara asocijaciju predmeta na kome se sjedi. Međutim, hidronimi, recimo, *Drina* ili *Prača* ne pobuđuju u nama nekakve opšte predodžbe, oni u nama mogu pobuditi samo određene asocijacije na te rijeke, naravno ako njihove tokove odranije poznajemo.

2. Pitanje statusa onomastičkog naziva na semantičkom planu mnogo je složenije nego što se na prvi pogled čini. Nema sumnje u to da su netačne tvrdnje

¹⁵ A. B. Суперанская: *Общая теория имени собственного*, Издательство „Наука”, Москва 1973, стр. 9.

¹⁶ A. B. Суперанская: *Op. cit.*, str. 105.

¹⁷ P. Šimunović: *Топонимия озера Брача*, Брачки зbornik 10, Supetar 1972, str. 2.

po kojima onomastici, uzeti u cjelini, nemaju značenja, da se daju proizvoljno i sl.¹⁸ Jer, pod takve se konstatacije i rasuđivanja *ne može* podvesti sva ona razudjenost i raznovrsnost koju nije teško uočiti u obilju topografskih naziva. Tačno je to da se semantička komponenta gasi u mnogim (naročito starim!) nazivima, kao što i mnogi nazivi tokom vremena nestaju. Zato je imao pravo Toporov kad je rekao da je ime *Edip* za nas antroponim u višem stepenu nego što je za drevne Grke bio *Οἰδῖπρος*¹⁹. Ali, u širim raščlanjivanjima na ovom planu nemoguće je zanemariti i onaj ogromni broj mikrotoponima koji je prisutan i vrlo frekventan u današnjoj komunikaciji, jer se ti nazivi najčešće nalaze na granici između funkcije označavanja, dakle apelativne funkcije, i funkcije imenovanja, dakle onomastičke funkcije. Ili, ako se ima u vidu postojanje mnoštva metaforičnih naziva, osobito na nekim područjima sa raznolikom konfiguracijom, onda tvrdnje da svi nazivi „nemaju konkretnog informativnog sadržaja”, odnosno da oni „ne kazuju ništa o osobinama objekta na koji se odnose”²⁰ — uistinu postaju gotovo besmislene. Jer, metaforični nazivi geografsko-geoloških konfiguracija nose stilističku informaciju u sebi čak i kada se sami upotrijebe i izgovore. Ti i njima slični nazivi nisu, ili barem nisu uvijek i nisu svi, samo gola sredstva komunikacije, neke već „ispražnjene” mjenice smisla. Uostalom, kada oni ne bi bili semantički, odnosno stilistički prisnije vezani s osobinama objekata koje imenuju, kako bismo onda protumačili njihovu metaforičnost. Naprosto, mislimo da tu ne treba stvari generalizirati, jer to ipak nisu nazivi tipa antroponimijskog — *Marko, Stevan* i sl.

U vezi s prethodnim logično se nameće i jedno praktično pitanje: ako se sasvim zatiru apelativna značenja u nazivima, kakve svrhe uopšte ima praviti semantičke klasifikacije, kakve se najčešće i prave u radovima ove vrste²¹. Toporov, čini nam se, daje i na to sasvim ispravan odgovor: „Можно и целесообразно считать, что не все СИ одинаково противопоставлены несобственному, что существует известная градация СИ в зависимости от степени проявления 'назывательности'”²².

I zaista, ako bismo, recimo, cijelo ovo razmatranje pokušali dati u jednoj formuli koja bi, na primjer, mogla izgledati ovako: $N \xrightarrow{r} d$ (N = ime, naziv, r = relator = veza, d = deskriptor = osobina), onda bi relacija relatora bila vrlo raznolika za različite N , što znači da je stepen informacije koji nosi onomastik vrlo različit i da tu, odista, ne može biti generaliziranja.

Bez pretenzija da se i za stopu odmaknemo od osnovnih omeđenja naših kretanja na ovom području i poimanja osnovnih pravaca u interpretaciji onomastičkog materijala, mogli bismo dorečenije rezimirati:

Prvo, XX vijek karakteriše pojava niza novih nauka i naučnih disciplina u okvirima ranijih. Naravno, nije nimalo slučajno što je i lingvistika u tom periodu,

¹⁸ Poimanje onomastičkih naziva od antike do najnovijih vremena lijepo i široko je predložila Суперанская u već citiranoj knjizi: *Общая теория имени собственного*, глава II, стр. 45—122, te osobito u semantici u poglavlju V-om.

¹⁹ В. Н. Топоров: *Из области теоретической топонимистики*, Вопросы языкознания, № 6, стр. 8.

²⁰ Vidjeti takve tvrdnje i u Нашем языку, н.с., књ. XVII, св. 5, Београд 1969, стр. 257. и даље.

²¹ Na ove momente smo i ranije imali prilike da ukažemo (D. Vujić u „Odjeku“ br. 20, Sarajevo, oktobar 1974, str. 25, kao i u radu *Istočnohercegovački i zapadnocrnogorski govori u svjetlu onomastičkog i uopšte leksičkog materijala*, Studii z filologii polskiej i słowiańskiej, tom XV, str. 305. i 306.

²² Citirani rad В. Н. Топорова: *Из области теоретической топонимистики*, стр. 7

široko razvijajući svoje metode i granajući i produbljujući predmet i polje svojih istraživanja, preporođena od specifičnog metoda za opisivanje jezika u istinsku nauku o jeziku, koja je, kako bi rekao Jakobson, „postala svojevrsan most između prirodnih i humanitarnih nauka”. Takav širok i suštinski pristup jezičkim faktima doveo je do tipoloških istraživanja cjelokupnog kompleksa ljudske komunikacije pa zato ni onomastički materijal — kao neposredan dio te komunikacije — nij mogao biti zaobiđen i ostati po strani, da bi proučavanje tog materijala još viš dograđivalo onaj pomenuti most među različitim naukama, pa i različitim jezicima.

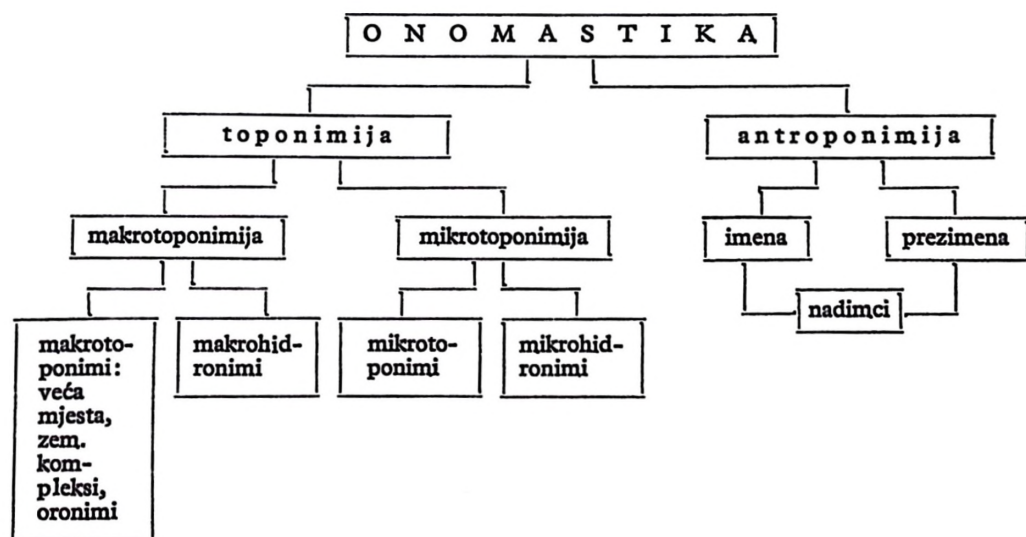
Drugo, onomastički nazivi su samo jezički znaci. Oni su tvorevina jezika,^e podliježu njegovim promjenama, njegovom razvoju, njegovim zakonitostima i sl.^f Prema tome, oni moraju pripadati jednom sistemu kakav je jezik. Ali, u svakom jeziku onomastički nazivi ipak čine jedan podsistem, vezan za sistem apelativa, ali u ponečem različit od tog sistema. Jer, ovdje je riječ u prvom redu o specifičnoj (onomastičkoj) upotrebi leksema, a ne o frazeološkoj ili kakvoj drugoj funkciji, iako se i one u drugom planu ne isključuju (na primjer, *metaforička* ili uopšte *stilistička* funkcija). Zato su u interpretiranju tog podsistema i metodi u ponečem specifični. U osnovi su oni lingvistički, ali specifični ako ni po čemu drugom a ono po tome što se radi o znacima koji se ne mogu promatrati samo na sinhronijskoj ravni, što su za njihovu identifikaciju često potrebna ne samo lingvistička predznanja i sl., tako da se ta metodologija znatno usložnjava, postaje složenija, pa nije samo istorijskojezička ili samo dijalektološka, odnosno — šire uzeto — uporednojezička, već je i sve to i još ponešto i više.

Treće, svaki naziv stvara se iz potrebe da se označi neki objekat. Ta prvobitna nominacija gotovo uvijek se oslanja na neku osobinu objekta, što znači da je u nazivima u momentu nastanka prisutna, odnosno i vrlo *jasna* motiviranost (up. *Novi Grad : Stari Grad* i sl.). Ta motiviranost vremenom se u nekih naziva manje ili više zatire, počesto ona markantna osobina objekta može i da nestane (rječno ime *Bistrica*, dato po osobini vode, ne mora više danas označavati ni brzu ni bistru vodu; objekat imenovan po nekoj vrsti šume može biti danas sasvim o golio, — itd.), dok u drugih — osobito onih mikrotoponimijskih i onih sa stilističkim valerima — pretrajava i dugo se prepoznaje. Budući da su mikroimena najčešće po postanku novijeg datuma, motivisanost u njima se ne može zanemariti, s tim što je u svakoj prilici neophodno u onomastičkim radovima voditi računa o distinkciji između *leksema* i *semema*. Leksem *šuma* ne označava se tako u svim slovenskim jezicima, u nekim je to *gora*, kao što u drugim *gora* označava planinu.

I. RIJEČ-DVIJE O ZNAČAJU PROUČAVANJA HIDRONIMA (IMENA VODA)

1. Onomastika i hidronimija u njenim okvirima Značaj proučavanja hidronima

Opštepoznato je da je *onomastika* ona naučna oblast koja se bavi, najopštije rečeno, proučavanjem geografskih naziva i vlastitih imena. Imajući u vidu sve ono što je u uvodnom dijelu rečeno, ona se danas, u prvom redu, shvata i poima kao jezička naučna oblast, odnosno kao lingvistička disciplina. To je jedna stvar od koje je neophodno polaziti i u našem poslu imati je uvijek na umu. Druga stvar na koju je takođe važno podsjetiti jeste to da je onomastika široka oblast, jer se tim terminom i pojmom obuhvata nekoliko po mnogo čemu specifičnih oblasti, koje se u vidu manje ili više specifičnih ili čak i izdiferenciranih grana ili podsistema uključuju u onomastiku kao opšti pojam. Kad ovo kažemo, onda imamo u vidu činjenicu da se onomastika grana i raščlanjuje na dvije oblasti: *toponimiju* i *antroponimiju*, od kojih se svaka opet dalje grana i raščlanjuje na uže oblasti i podsisteme. U grubljim crtama izvučeno, to raščlanjivanje moglo bi se, otprilike, shematski prikazati ovako:

Ovu smo shemu namjerno na samom početku dali jer ona olakšava izvjesna terminološka razgraničenja, s jedne, i docnije klasifikacije koje ćemo praviti, s druge strane. Jasno je da ova raščlanjivanja ni u kom slučaju ne sugerišu da se shvati da su, recimo, toponimija i antroponimija nekakve posebne lingvističke discipline. Jer, naprosto, teoretske toponomastike ili teoretske antroponimije kao posebnih jezičkih disciplina nema. Kao što se *oronimija* i *hidronimija* obuhvataju zajedničkim pojmom *toponimija*, tako se i *toponimija* i *antroponimija* uključuju i uklapaju u opšti pojam *onomastika*, koji tek u određenom smislu može označavati gore omeđenu lingvističku disciplinu koja proučava određen sistem jezičkih znakova.

Kao što se iz sheme vidi, toponimija obuhvata sveukupnost geografskih naziva, gdje se, naravno, uključuju i imena voda. Svi ti nazivi od osobite su važnosti za proučavanja u različitim pravcima, i sasvim je lijepo primijećeno da „s pravom tvrdimo da su spomenici ljudskog pamćenja, jezične i povijesne okamine koje u sebi sabijaju bitne spoznaje o prošlosti krajeva i naroda”¹. Svakako, hidronimi na tom planu imaju osobito značenje, naravno — ne svi, ovdje mislimo na one najstarije slojeve, na slojeve u daljim dijahronim perspektivama. Mnogi od tih naziva čuvali su ključ za objašnjenja predistorijskih veza jezičkih, za objašnjavanje etničkih grupa na pojedinim područjima i sl. U vezi s tim V. Georgiev konstatuje: „*Най-устойчиви* от всички местни имена са названията на *големите реки*: те се пазят най-дълго време, независимо от смяната на населението. Изобило имената на големите реки твърде често се предават от един народ на друг и повечето от тях възлизат към много по-стари епохи, отколкото имената на селищата. Затова речните имена представят най-важният извор за сведения относно етногенетични изводи: в имената на реките се пазят най-старите сведения за етногенезиса на народите”². Od kolike su važnosti bili rječni nazivi pokazuje i činjenica da — kako na osnovu materijala tvrdi prof. Rospond — i najstarija nomenklatura plemenskih naziva vodi porijeklo od naziva rijeka: *Wiślanie* : *Wisła*, *Wierćanie* : *Warta*, *Wkrzanie* : *Wkra*, *Sprowanie* : *Sprowa*, *Polabianie* : *Laba* itd. Rospond je mogao proširiti teritoriju plemenskih naziva ove vrste, jer je očito da to nije samo nekakav poljski specifikum. Ali, da nastavimo Rospondovo razmišljanje na ovom planu. U istom radu on, pored ostalog, kaže: „Dowodem, że taka nomenklatura była w Słowiańszczyźnie produktywna, jest nazwa *Słowian*, a. *Słowie*: **slov-* // **slav-* = pie. **k'leu-* // **k'lou-* // **k'lōu-* 'płynąć, skrapiać’”³. Istini za volju, valja reći da je Lehr-Spławiński desetak godina prije o ovome pisao⁴, a prof. Budimir tri i po decenije prije Rosponda ukazao je na porijeklo korijena **slov-* // **slav-*. Naime, kod njega o ovom čitamo: „Za ovaj 'koren' pretpostavljaju se u slovenskom

¹ P. Šimunović: *Toponimija otoka Brača*, Brački zbornik 10, Supetar 1972, str. 4. — Lijepa ilustracija za to koliko su nazivi o kojima je riječ vrlo često „jezične i povijesne okamine“ data je u knjizi *Принципы топонимики* (str. 8) iz pera V. N. Toporova: „Не случайно, что дешифровка текстов неизвестных языков, то есть восстановление каналов коммуникации, чаще всего начинается именно с PN (ср. дешифровку египетской иероглифики Шамполионом, древнеперсидской клинописи — Гротенфендом или, наконец, линейного письма — Вентрисом в 'коберовских тройках').”

² B. Georgiev: *Българска етимология и ономастика*, Българска академия на науките, Институт за български език, София 1960, стр. 21.

³ S. Rospond: *Ślęza i jej derywaty*, *Onomastica*, Rocznik I, Wrocław 1955, str. 35.

⁴ T. Lehr-Spławiński: *O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian*, Poznań 1946, str. 79. i 80.

ove dve, najobičnije osnove **slov-* (iz heterosilapskog **kleu-*) i **slav-* (*klōu-*)⁵. Pošto je na širokom planu razmotrio čuvanje ovog korijena i njegovu semantičku distribuciju u velikom broju indoevropskih jezika, Budimir zaključuje: „Prema dosad izloženom, čini se da ime *slovēninā* i *slavjaninā* označuje čovaka i pleme koje stanuje u krajevima oko ieka, jezera i voda sa imenom izvedenim od osnove **slov-* **slav-*. Kako se moglo videti, tih imena ima priličan broj”⁶.

Ali, i na ovom mjestu moramo istaći da u ovim složenim poslovima nisu jedini cilj etnogeneze naroda. U sklopu toga ugao onomastičkih interpretacija mora se širiti i u pravcu mozaičkog konstatovanja jezičkih fakata. Jer, svi stariji onomastički nazivi, a i hidronimski u prvom redu, „служат и неоценимым материалом для истории языка, донося до нас многие слова, формы и звуки, уже не существующие в живой речи. По ним можно восстановить былое состояние языка в его развитии. [...] Особенно важны местные названия для исторической диалектологии, которая почти не располагает никакими другими источниками, — письменность очень скудно отражала диалектные черты, а наблюдение современных говоров не раскрывает их прошлого. Названия — факты языка, прикрепленные территориально”⁷.

Citirano rezonovanje V. A. Nikonova, kao što rekosmo, odnosi se na makrotoponime i makrohidronime. A to dalje znači da svi nazivi nemaju podjednaku vrijednost, osobito na istorijskojezičkom planu. To ističe i Georgiev: „По тому названия селений не могут дать нам вполне достоверных указаний о древнейшем населении данной области. Следовательно, названия больших рек, водных пространств и гор имеют в этом отношении наибольшее значение, потому что они обыкновенно сохраняются в течение долгого времени независимо от смены населения”⁸.

Već podugo vremena pretpostavlja se i dokazuje da su i „imena svih većih rijeka na srpskohrvatskoj teritoriji neslavenska”⁹. Tako je još na početku ovoga vijeka dr Ćiro Truhelka pisao: „Si nous considérons les noms actuels des rivières les plus importantes de la Bosnie et de l’Herzégovine, nous trouverons que la plupart d’entre eux viennent, non pas du slave, mais de l’illyrien”¹⁰. Iako je V. Ćorović vrlo jasno (doduše, u fusnoti¹¹) konstatovao da je „bez vrednosti studija Ć. Truhelke ‘Les restes illyriens en Bosnie, Paris 1900’”, u ocjeni starosti većih rječnih tokova on se ne razlikuje mnogo od Truhelke, jer u svojoj *Historiji Bosne* vrlo slično samo — istina — nešto opreznije u vezi s tim piše: „Imena kao *Drim*, *Drina*, *Dri-njača*, *Sava*, *Buna*, *Bosna*, *Una* i dr. sva su starog porekla, verovatno ponajviše ilirskog”¹². I da ne redamo dalje: u principu danas više nema i ne može biti razmi-

⁵ M. Budimir: *Ievr.*kleu- 'teći, plaviti, čistiti'*, Zbornik filoloških i lingvističkih studija posvećen A. Beliću, Beograd 1921, str. 108.

⁶ M. Budimir: *Op. cit.*, str. 112.

⁷ В. А. Никонов: *Введение в топонимику*, Издательство „Наука”, Москва 1965, стр. 13. и 14.

⁸ В. Георгиев: *Исследования по сравнительно-историческому языкознанию*, Москва 1958, стр. 253.

⁹ P. Skok: *Studije iz ilirske toponomastike*, III dio, Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, knj. XXXII, Sarajevo 1920, str. 38.

¹⁰ Ć. Truhelka: *Les restes illyriens en Bosnie*, Paris 1900, str. 6.

¹¹ V. Ćorović: *Historija Bosne*, knj. I, Srpska kraljevska akademija, knj. CXXIX, knj. 53, Beograd 1940, str. 61.

¹² V. Ćorović: *Op. cit.*, str. 61.

moilaženja i neslaganja oko toga da nazivi makrohidronima pretražavaju znatno duže od ostalih naziva i da im porijeklo i korijene ponajčešće treba tražiti u dalekoj i tmi-
nom zaodjenutoj prošlosti. Ali, to je, reklo bi se, samo u izvjesnom smislu načelna
saglasnost. Jer, kad čovjek iole intenzivnije prati literaturu iz ove oblasti i kad je
upoređuje, može bez osobitih teškoća i naprezanja uočiti da mišljenja naučnika o
porijeklu i starosti pojedinih hidronima nisu uvijek i sasvim ujednačena, čak i onda
kad se radi o nazivima većih vodnih tokova. Hans Krahe, na primjer, krećući se na
relacijama uporednog proučavanja indoevropskih jezika, traži u daljim perspekti-
vama korijene pojedinih hidronimima¹³. Prof. Pavlović, opet, u nekim od tih
naziva pretpostavljao je i nalazio keltske elemente (*Sana, Usora* i sl.)¹⁴, a i da ne
govorimo da pretpostavki o njihovom ilirskom porijeklu ima ponajviše. No, to u
krajnjem i ne bi trebalo da bude osobito neslaganje ako se na pravcima dijahronih
proučavanja neko zadrži ili zastane i znatno bliže od uporednih indoevropskih po-
lazišta. Postoje, zapravo, u polazištima i gledanjima različitosti druge vrste. Mislimo
da je prof. Bezljaj imao pravo kada je u *Uvodu* svog poznatog djela *Slovenska
vodna imena* ne na jednom mjestu istakao kakve sve poteškoće iskršavaju baš prili-
kom razgraničavanja i utvrđivanja porijekla i starosti pojedinih hidronima, i to ne
samo onih koji pripadaju daljim, predslovenskim vremenskim periodima, nego i
onih koji su po postanju noviji, jer se u nizu slučajeva *teško može razgraničiti* šta je
moglo biti, recimo, napravljeno predslovenskim, a šta slovenskim sufiksom. Evo
šta u vezi s tim prof. Bezljaj kaže: „Vendar včasih pri kasneje izpričanih imenih
niti s pomoćjo vsega slavističnega in slovenističnega aparata ni mogoče zanesljivo
ugotoviti, ali je ime predslovensko. Takšna so n. pr. imena *Bolska, Dreta, Ljubija,
Polškava*. Tudi nekateri sufiksi delajo velike težave. Težko je reči, ali so izvedena
imena tipa *Savinja, Dravinja, Bregana* tvorjena s predslovenskimi sufiksi”¹⁵. To,
uistinu, i jesu vrlo velike teškoće. Jer, bilo bi potrebno prethodno iscrpno proučiti
cio sistem sufikslnih tvorbi, trebalo bi imati pred sobom mnogo više podataka
koje bi morala da pruži istorijska dijalektologija, trebalo bi podrobnije proučiti sve
istorijske izvore i iz njih ekscerpirati istorijsku građu, — itd., itd. Sve je to prije
potrebno naročito zbog toga, da se poslužimo riječima prof. Skoka, što: „Ne
smijemo nikada pri studiju starih imena smetnuti s vida, da su došla do nas ne u
originalnom obliku, nego prekrojena prema latinskom, odnosno grčkom jeziku i
prema jeziku našega naroda, koliko ih je sačuvao”¹⁶.

2. Značaj sakupljanja i proučavanja hidronima na bosanskim područjima

Naše predodžbe o strujanjima i pokretima naroda u ovom dijelu Evrope i
Balkana od najstarijih vremena do danas — nisu uvijek sasvim sigurne i izbistrene.
Mnogo je u tim predodžbama hipotetičnog, mnogo je maglovitog, što je sasvim
razumljivo. Simpozijum o teritorijalnom i hronološkom razgraničenju Ilira u praisto-

¹³ H. Krahe: *Die Struktur der alteuropäischen Hydronymie*, Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Abhandlungen der Geistes — und Sozialwissenschaftlichen Klasse, Jahrgang 1962, NR. 5, Wiesbaden.

¹⁴ M. Pavlović: *Onomastica illyrica — Onomastička studijska situacija, problemi i metodi*, Onomastica jugoslavica 1, Ljubljana 1969, kao i u nizu drugih radova koji će docnije na više mjesta biti citirani.

¹⁵ F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, I. del, Ljubljana 1956, str. 12.

¹⁶ P. Skok: *Studije iz ilirske toponomastike*, III dio, Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, knj. XXXII, Sarajevo 1920, str. 29.

Jadrana u dolini rijeke *Drilon*. I prof. Suić izražava sumnju u dosadašnju preciznost geografsku lokaciju Ilira i osobito apostrofira svu raznolikost njihovih dijalekata: ilirske su „dijalektne razlike bile tako izrazite da se npr. teško mogao sporazumjeti jedan Liburn s jednim Taulantom”²³.

Naravno, u cijelom spletu tih okolnosti koje karakterišu pomjeranja i sl. jedno od centralnih pitanja bilo je i ostaje: identifikacija i pobliže razgraničavanje najstarijih autohtonih etničkih grupacija na našim balkanskim područjima, odnosno identifikacija jezika kojim su te etničke grupacije govorile i jezičkih interferencija. Svakako, to ne može razriješiti *samo* poznavanje etnogeneze Ilira, o čemu je prethodno bilo najviše riječi. Moralo bi se mnogo više znati i o susjednim, perifernim plemenima, u prvom redu o Dačanima i Gotima, kao i o naknadno pridošlim keltskim plemenima. Prof. Pavlović, a i drugi, ne jedanput je naglašavao da je „utvrdio da se u Ilirikumu i danas nalaze ne samo baze latiniteta, nego i tipično keltske odn. galske” baze²⁴.

Kada se ima u vidu sva složenost gore predloženih pitanja, onda je razumljivo što savremena nauka ne može zaobići proučavanje hidronimske građe, osobito starijih hidronima, jer oni mogu biti od osobite važnosti na planu proučavanja etnogeneza, na jednoj, i otkrivanja niza istorijskojezičkih fakata, na drugoj strani. Poblje omeđavanje i identifikovanje tih naziva na području Bosne, i to kako na horizontalnoj, da kažemo: *sinhronijskoj*, tako i na vertikalnoj, da kažemo: *dijahronijskoj* osi ima poseban značaj i važnost. Radi se o proučavanju i interpretaciji „spomenika ljudskog pamćenja” na području koje je kao rijetko koje imalo složenu prošlost od najdavnijih pa sve do novijih vremena. Već ta sama okolnost daje poslovima ove vrste jednu značajnu dimenziju i obezbjeđuje sa više strana interes za ovakva proučavanja.

²³ M. Suić: *Illyrii proprie dicti*, Godišnjak, knj. XIII, Centar za balkanološka ispitivanja Akademije nauka i umjetnosti BiH, knj. 11, Sarajevo 1976, str. 181.

²⁴ M. Pavlović: *Paul Lebel: Principes et méthodes d'hydronymie française*, Južnoslovenski filolog, knj. XXVIII, sv. 3—4, Beograd 1970, str. 495.

rijskom dobu, bez sumnje, unio je nešto više svjetla u poimanje kontinuiteta svih tih strujanja i gibanja narodâ. Prema sadašnjem poznavanju stvari, „izlazi da se u zadnjim stoljećima III milenija i na prelazu iz III u II milenije pr. n. e. desilo najveće gibanje u kasnijoj praistoriji euro-azijskog područja. To gibanje praistorijskih grupa do temelja je potreslo ustaljeni poredak na prostoru od Urala i Volge do evropskih obala Atlantika”¹⁷. Naime, u tom periodu pokreće se grupa naroda — zemljoradnika i stočara — i provaljuje u zapadnu Ukrajinu, Rumuniju i Bugarsku, Grčku i zapadnu Anadoliju. Prema mišljenju mnogih, drugo pomjeranje te grupacije dogodilo se oko 2.000 godine pr. n. e., i to u pravcu centralne i sjeverne Evrope. „Meni se pak čini više nego vjerovatnim” — kaže prof. Benac — „da su, prema sadašnjem poznavanju stvari, doseljenici s istoka stvorili na zapadnobalkanskom prostoru osnovnu bazu za formiranje kasnijih protoilirskih grupa i ilirskih plemena. [...] Tek druga seoba je snažno zahvatila i ovo područje, dovela mnoge nove grupe i uništila stari neolitski poredak”¹⁸. A sve to znači da su i Balkan od najstarijih vremena potresali pokreti i seobe naroda, baš kao što su potresali i „čitavu mediteransku Evropu i unosili definitivno indoevropske jezičke i druge elemente”¹⁹. Iz cijelog toka tih događaja prof. Benac izvlači zaključak da je svim tim pomjeranjima stvoren „u sjeverozapadnom Balkanu i osnovni supstrat za kasniju etnogenezu ilirskih plemena na ovom području”. U tome su učestvovala i neke grupe iz centralne Evrope i Podunavlja, i „za razvoj kasnije etničke strukture u sjeverozapadnom Balkanu svakako su upravo nove grupe odigrale najznačajniju ulogu. U tome periodu se još ne može govoriti o bilo kakvim Ilirima. Sve su to predilirske grupe sjeverozapadnog Balkana, koje možemo jednostavno nazvati Predilirima”²⁰.

Šira ali i određenija ilirska zajednica na Balkanu, po svoj prilici, formira se u željeznom dobu, ili — kako reče prof. Benac — „sa nastankom željeznog doba”. Naravno, u početku su oni podijeljeni u mnogo manjih i većih plemenskih jedinica. Kako navodi Vl. Ćorović, K. Oštir ime *Ilir* „dovodi u vezu ne samo sa ilur — zemlja, nego i *zmija*, jer je *ἰλλύριος* zmiski heros”²¹.

Svakako da je sasvim razumljivo što se ilirske grupacije i plemena zadržavaju na ovim balkanskim područjima. Jer, „ilirsko područje, naročito Bosna (podvlačenje naše, — D. V.), bogato je željeznom rudom i domaće stanovništvo počinje obilnu eksploataciju te dragocjene rude. Posebno je zapažena eksploatacija željezne rude u sjeverozapadnoj Bosni, u dolini Sane i Japre. S tim u vezi stvaraju se ilirski topionički centri, a isto tako i prerađivački centri; uspostavljaju se trgovačke veze sa čitavim balkanskim područjem; ekonomska moć pojedinih plemena naglo raste”²².

Iako Vl. Ćorović u *Historiji Bosne* a i niz drugih naučnika u svojim docnijim radovima daju omedjenja nekadašnjeg rasprostiranja Ilira u cjelini i ilirskih plemena pojedinačno, gotovo da bismo se složili sa H. Krahe-om (*Die Sprache d. Illyrier*, I, 1955, str. 2. i dalje) da ilirsko ime i prostor još uvijek nisu dobili zadovoljavajuća tumačenja. Što se tiče područja koja su zauzimali, Krahe kaže da je naziv *ἰλλύριοι*, *Illyrii* prvobitno označavao mala plemena u srednjem dijelu balkanskog pobježja

¹⁷ A. Benac: *Prediliri, Protoiliri i Prailiri*, Simpozijum o teritorijalnom i hronološkom razgraničenju Ilira u praistorijsko doba, Posebna izdanja Naučnog društva BiH, knj. IV, Centar za balkanološka ispitivanja, knj. I, Sarajevo 1964, str. 62.

¹⁸ A. Benac: *Op. cit.*, str. 63.

¹⁹ A. Benac: *Op. cit.*, str. 64.

²⁰ A. Benac: *Op. cit.*, str. 65.

²¹ V. Ćorović: *Historija Bosne*, knj. I, Srpska kraljevska akademija, knj. CXXXIX, knj. 53, Beograd 1940, str. 53.

²² A. Benac: *Op. cit.*, str. 70.

II. PRISTUP PROUČAVANJU HIDRONIMA U LIJEVOM SLIVU DRINE

Nije prilika da se na ovom mjestu daju posebni osvrti na početke i dosadašnji razvoj onomastike u nas. Isto tako, nije prilika ni da navodimo uzroke naših velikih zakašnjenja i zaostajanja u značajnim poslovima prikupljanja, ekscerpције i proučavanja onomastičke građe. Zato ćemo odmah poći od, mislimo, približno tačne konstatacije da prva i nešto više sistematski organizovana onomastička istraživanja kod nas u Jugoslaviji počinju tek negdje šezdesetih godina ovog vijeka. Jer, sve do tada bavljenje onomastikom i proučavanje onomastičkog materijala uopšte bilo je posve *kabinetski posao*, koji je u krajnjoj svojoj rezultativnosti morao nositi sva obilježja neizbježnog pribjegavanja kombinatorici. Obično su interpretirani nazivi iz starih tekstova ili sa karata, dok zabilježenog materijala na terenima gotovo da nije ni bilo. Tako se desilo da je ovaj značajan posao rađen iz jedne dosta udaljene ili visinske perspektive, koja je apsolutno uslovljavala kombinatoriku i prilično visok stepen apstraktnog uopštavanja.

Tek šezdesetih godina i kod nas u Jugoslaviji počinje se shvatati značaj konkretnih onomastičkih istraživanja, pa se formira jedno međuakademijsko tijelo — *Međuakademijski odbor za onomastiku*, sa zadatkom da u našoj zemlji pokrene i programski usmjeri sistematsko sakupljanje onomastičke građe: bilježenje građe na terenu, ekscerpciju iz različitih izvora i sl. Želja je, dakle, bila da se ne samo intenzivira rad na onomastičkom planu u nas, nego da se učini i jedan zaokret u pogledu metodologije rada, u prvom redu u smislu nastojanja da se izađe iz suženog i stiješnjelog kabinetskog načina rada, odnosno da se istraživači usmjere prema terenu i terenskim ispitivanjima.

U okviru gore predloženih novijih nastojanja pristupilo se, pored ostalog, i bilježenju i sakupljanju hidronimske građe u lijevom slivu Drine u toku 1969, 1970. i 1971. godine. Obiđeno je cijelo slivno područje Drine na bosanskoj strani — od Šćepan-Polja nizvodno do Bijeljine. To znači da su terenskim istraživanjima obuhvaćena i slivna područja svih pritoka u lijevom slivu Drine. U vezi s tim značajno je na ovom mjestu istaći da se na teren nije išlo sa nekakvim prethodno determinisanim stavom o tome da se, recimo, samo zapisuju vodni tokovi iznad pet, deset ili petnaest kilometara, kako se to ponegdje i čini, nego je zapisan svaki hidronim za koji smo čuli i koji je mogao biti identifikovan na terenu, i to iz prostog razloga što se, po našem mišljenju, na planinskim područjima u poslovima ovakve vrste i ne može primijeniti nekakav shematizam ili gore pomenuta dužinska determinacija. Ovakav pristup rezultirao je tim da je na našem području istraživanja zabilježen

poveliki broj hidronima, kao i niz drugih detalja koji su zanimljivi za dijalektologa ili mogu biti od koristi pri objašnjavanju pojedinih naziva. Navedena je i pučka etimologija onako kako je na terenu zabilježena. Cjelokupna ta građa, zabilježena u toku trogodišnjih poduzih boravaka na terenu, prenesena je na kartone, pa je tako formirana kartoteka vodnih naziva u lijevom slivu Drine. Taj materijal predstavlja osnovnu građu na koju će se naslanjati ovaj rad. Autoru ovih redova može biti osobito žao što to nije građa iz cijelog slivnog područja Drine, — dakle, što nije prikupljen i sa ovim materijalom objedinjen hidronimski materijal i sa slivnog područja njene desne obale. To bi omogućavalo kompleksnije sagledavanje naziva voda na širem podrinjskom prostoru, odnosno pružalo bi mogućnosti za upoređivanja iz različitih uglova. Ali, u onom momentu kad se pristupalo terenskim poslovima prilike su bile takve da to nije bilo moguće organizovati i ostvariti.

Zabilježeni nazivi u toku terenskih ispitivanja upoređivani su i dopunjavani materijalom iz skica i karata katastarskih ureda pojedinih opština, a sve to opet zajedno upoređeno je i dopunjeno nazivima upisanim na specijalnim kartama — tzv. specijalkama Vojnogeografskog instituta, razmjere 1 : 50.000. Isto tako, bio nam je pri ruci i zabilježeni materijal u studijskim izvještajima nosilaca međurepubličkog naučnoistraživačkog projekta *Gornje Podrinje u doba Kosača* (Zavod za zaštitu spomenika kulture Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1973. godine), zatim Dickenmann-ova studija: *Studien zur Hydronymie des Save-Systems* (Budapest 1939), Gašparovićeve knjige: *Bosna i Hercegovina na geografskim kartama od prvih početaka do kraja XIX vijeka* (Akademija nauka i umjetnosti BiH, Djela, knj. XXXVII, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 22), te za neka bosanska područja i *neobjavljena građa prikupljenih vodnih imena, toponima, fitonima, zoonima i sl. sa bosansko-hercegovačkih područja iz zaostavštine Mehmed-bega Kapetanovića Ljubuškaka* (Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo, fasc. 83), — itd.

Ovako prikupljena i u dobroj mjeri kompletirana hidronimska građa sa područja lijevog sliva Drine privlačila je stalno našu pažnju, pa smo zato prije nekoliko godina i pristupili njenoj obradi.

Materijal će biti, u prvom redu, jezički interpretiran na sinhronijskom i, koliko god budemo u mogućnosti, na dijahronom planu, sa etimološkim osvrtima, identifikacijom semantičkih motivacija i — opet po mogućnosti — opšteslovenskim upoređivanjima, kao i sa pokušajima interpretiranja narodnih etimologija (Volksetymologie) koje su zabilježene u vezi s nekim nazivima na terenima prilikom sakupljanja građe. Nema sumnje da sve to, zajedno uzeto, predstavlja i složen i odgovoran posao. Težinu tog posla znatno uvećava činjenica da se nije mnogo uznapredovalo na planu proučavanja dosta različitih ilirskih dijalekata, što smo podaleko od intenzivnijih proučavanja keltskog supstrata, zatim što smo u dosta slučajeva samo u mogućnosti da naslućujemo a ne i da identifikujemo jezičke dodire u onim predrimskim i rimskim periodima, tako da su naša znanja o mnogim važnim činjenicama i činiocima još uvijek odveć skromna. Naravno, sve to mora imati odraza na naše (i ne samo naše!) interpretacije građe i promatranje cjelokupne problematike, osobito na istorijskojezičkom planu. Sve te teškoće, prvenstveno ove na istorijskojezičkom planu, podupire i još jedna ozbiljna manjkavost: dosta rijetko bilježenje hidronima sa ovog područja u starijim pisanim izvorima (jedva da su zabilježeni i oni najveći!), tj. nedostatak pisanih potvrda za preciznije utvrđivanje njihovih nekadašnjih izgovora i oblika. Dakle, nedostaje ne malo toga što bi poslu ove vrste obezbjeđivalo potpuniji uspjeh i rezultatnost.

Pa ipak, bez obzira na ozbiljne poteškoće na koje se svuda manje-više nailazi pri obradi i interpretaciji hidronimske građe, usistematisani materijal koji će biti u ovom radu promatran biće interesantan i pružaće nešto jasniju i potpuniju sliku o nizu pitanja: o bazama od kojih su nastajala vodna imena, o starosti nastanka hidronima, o njihovim opšteslovenskim, baltoslovenskim i indoevropskim vezama, o tvorbenim modelima i strukturama, o imenovanju voda na ovim područjima uopšte, o jezičkim osobenostima krajeva kroz koje teku, — itd., itd.

III. HIDRONIMI (IMENA VODA) U LIJEVOM SLIVU DRINE, IDENTIFIKACIJA NJIHOVIH BAZA I ETIMOLOŠKI OSVRTI

A. 1. NASTANAK D R I N E I NEKE OSOBENOSTI NJENA TOKA

Rijeka *Drina* nastaje od dviju današnjih crnogorskih rijeka — *Pive* i *Tare* i nosi svoje ime od ušća *Pive* u Taru kod Šćepan-Polja. Otuda i odomaćena fraza da je *Drina* rijeka bez svog izvorišta. Od sastava *Tare* i *Pive* *Drina* teče centralnim dijelom dinarskog masiva i sve do ušća *Bistrice* drži se pravca pružanja tog masiva. Od ušća *Bistrice* počinje velika okuka jer *Drina* mijenja pravac gornjeg toka i usmjerava se ka sjeveroistoku, probijajući sve do Bajine Bašte planinske masive koji imaju dinarski pravac pružanja. Do Foče *Drina* prima sa lijeve strane *Sutjesku*, *Bjelavu* i *Bistricu*, a sa desne strane značajnija joj je pritoka *Čehotina*. Od ušća *Bistrice*, kao što je već rečeno, teče u pravcu sjeveroistoka sve do ušća *Prače*, odakle počinje prva od tri velike okuke što ih *Drina* pravi nizvodno do Višegrada. U srednjoj okuci uliva se sa desne strane najveća pritoka *Drine* — *Lim*. Izlazeći iz posljednjeg luka treće okuke, u čijem se tjemenu sa desne strane u samom Višegradu uliva *Rzav*, tok *Drine* ponovo uzima dinarski pravac sve do ušća lijeve pritoke *Žepe*. Odatle ponovo pravi dvije veće okuke i iz luka posljednje usmjerava vodu u pravcu jugoistoka sve do pred Bajinu Baštu, odakle pravi niz manjih okuka i u jednom velikom luku mijenja pravac toka, tako da odatle ima sjeverozapadni pravac kretanja. Tim pravcem teče sve do ušća lijeve pritoke *Drinjače*, a zatim u blagom ali velikom luku, u čijem tjemenu se nalazi Zvornik, skreće ka sjeveru, presijecajući plodne ravnice Semberije i Mačve i meandrirajući uliva se u Savu kao njena desna i najveća pritoka.

Ukupna dužina toka rijeke *Drine* od Šćepan-Polja do ušća u Savu iznosi 346 km, po čemu spada, gledajući sa onomastičkog stajališta, u veće rječne tokove. Normalna visina kod sastava *Pive* i *Tare* je 432,4 m, a kod ušća u Savu 75,4 m¹.

Gledano geomorfološki, ponajprije sa aspekta konfiguracije zemljišta, korito rijeke *Drine* je vrlo promjenljivo i različito. Jer, od sastava *Pive* i *Tare* do Foče *Drina* teče kroz uzano i klisurasto¹ korito, sa nešto znatnijim proširenjima kod ušća rijeke *Sutjeske* i kod Foče. I od Foče nizvodno korito *Drine* je usječeno i, sa izuzetkom na nekoliko mjesta, vrlo stiješnjeno stjenovitim masivima sa obje strane. Osobito je kanjon *Drine* strm i naglašen gorostasom od sela Medede (nizvodno od ušća *Prače*) do Višegrada. Od Višegrada *Drina* teče kroz nešto širu dolinu do sela Milo-

¹ Ovi podaci uzeti su iz elaborata *Vodne snage reke Drine sa Tarom i Pivom I*, Hidroenergetski zavod „Ing. Jaroslav Černi“ — Hidroenergetska grupa, Beograd 1952.

Karta 1.

PREGLEDNA KARTA DRINE SA GLAVNIM PRITOKAMA U LIJEVOM SLIVU

[Preuzeto iz elaborata: *Vodne snage reke Drine sa Pivom i Tarom*]

Razmjer 1:100.000

ševića, odakle se ponovo probija kroz klisuru sve do 1 km ispred Suhog Dola, da bi se ponovo nizvodno od Štitareva kanjon naglo suzio, sa manjim proširenjima od ušća Žepe do Donjeg Buka, odakle počinje kanjon dug oko 25 km, i to je najduži kanjon na cijelom toku Drine. Klisura se završava kod Klotijevaca, odakle se nizvodno do Bajine Bašte dolina sve više proširuje i rijeka poprma mirniji tok. Od Tegara počinje — prvo sa desne, a onda i sa lijeve strane — ravnica, koja se nastavlja u Ljubovijsko i Bratunačko polje, najveće i najplodnije polje u srednjem Podrinju.

U donjem svom toku Drina ima nejednako korito: mjestimično je vrlo široko, a mjestimično uzano. Od izlaza iz Zvorničkog jezera, a osobito od ušća Tavne pa dalje nizvodno, korito Drine izrazito vijuga zaobilazeći sprudove od šljunka i pijeska i stvarajući sa obje strane veliki broj ada i meandra, starih rječista i mrtvaja.

Prema geografskim kriterijima, *gornji tok* Drine imao bi se računati od Šćepan-Polja (od sastava Tare i Pive) do ušća Lima u Drinu, sa dužinom od oko 82 km, *srednji tok* od ušća Lima do Zvornika — u dužini od oko 173 km, a *donji tok* od Zvornika do ušća u Savu, sa dužinom od oko 91 km².

Vidljivo je i iz prethodno rezimiranog opisa toka rijeke Drine da se ona najvećim dijelom svog gornjeg i srednjeg toka, u dužini od oko 250 km, probija kroz dinarske masive i stjenovite planinske krajeve. I baš u tim i takvim krajevima i bespućima ona prikuplja vodu najvećeg broja svojih pritoka i dotočica. Često te pritoke, makar bile i dosta duge (kao *Prača*, na primjer), nisu osobito bogate vodom. Tek u vrijeme proljećnog otapanja snijega ili u vrijeme kišnih perioda one znaju nadoći i „podivljati”. Inače, ne mali broj potočića i potoka koji se u toku kišnih perioda obaraju kao lavina niz brdovite i planinske strmeni — zatekli smo u toku pomenuta tri ljeta, kada smo sakupljali građu, sa suhim koritima, tako da smo bili često u nedoumici da li da ih uopšte bilježimo kao stvarno postojeće hidronime.

Još dok smo bilježili građu na terenu, palo nam je u oči da smo bili u situaciji — što smo više odmicali nizvodno i približavali se donjem toku i ušću — da bilježimo sve manje i manje vodnih imena. Drugim riječima, što smo više izlazili iz planinskih i brdovitih krajeva kroz koje se probijaju Drina i njene pritoke, gotovo proporcionalno je opadao i broj hidronima. To će u dobroj mjeri potvrditi i terenske skice koje će biti priložene uz ovaj rad. Zato je normalno što se samo po sebi nameće pitanje: zašto je to tako? — Čini nam se, dva su razloga tome:

Prvi: sama konfiguracija zemljišta uslovljava razbijanje i atomiziranje vodnih tokova u planinskim predjelima. Jer, raznovrsna konfiguracija i ispresijecanost zemljišta uslovljavaju pojavu bujica i povremenih ili stalnih tokova u različitim pravcima — već prema položaju samog zemljišta, dok je u ravničarskim ili blago zatalasanim krajevima, razumljivo, situacija sasvim drukčija.

Drugi razlog, ne manje važan od prvog, nalazi se u činjenici da su u tim planinskim krajevima ljudi, tamošnji žitelji, bili i osobito zainteresovani za svaki izvor, za svaku lokvu, za svaki potočić. To su najčešće stočari koji su morali znati za sve vode ne samo po selu i okolini nego i po planini, jer im te vode služe kao pobja ili orijentiri, često i kao počivala kada su se kretali pješice na povelikim razdaljinama. Sve to u svojoj biti otkriva čovjekovu vezanost za tlo na kome bitiše i neminovno prisno saživljavanje sa podnebljem od koga je višestruko zavisano.

² I ovi podaci su preuzeti iz pomenutog elaborata *Vodne snage reke Drine sa Tarom i Pivom*, str. 8. i 9.

U ovom drugom razlogu mi vidimo i još jednu izvanredno važnu činjenicu za onomastički, odnosno jezički aspekt promatranja stvari. Naime, dok u ravničarskim područjima samo veće vode imaju ustaljena, da uslovno kažemo: svoja sasvim određena imena, a mikrohidronimi se najčešće imenuju posesivnom odrednicom i opštom, apelativnom nomenklaturom: *izvor*, *potok*, *rijeka* i sl., dotle u planinskim krajevima i mikrohidronimi imaju mnogo određenija i raspoznatljivija imena, dakle: ne uopštena, odnosno — u najvećem broju slučajeva — to nisu nazivi sa nespecifičnim apelativnim značenjima. Jer, specifična vezanost čovjeka za takva podneblja nameće *zahtjev potpune onomastičke obaviještenosti*, a da bi se takav zahtjev ispunio, nalaze se najrazličitija jezička sredstva i mogućnosti da se izbjegnu neodređenosti, homonimnosti i sl. i da se dovoljno jasno označi, imenuje ono što se htjelo označiti. Otuda se baš na takvim područjima i javlja pravo mnoštvo i bogatstvo mikrotoponima i naziva uopšte³.

2. NAZIVI TARA, PIVA I DRINA

Tära, jedna od dviju rijeka od kojih nastaje rijeka Drina. Izvire ispod planinskih masiva u Crnoj Gori (na zapadnoj strani Komova), cijelim svojim tokom probija se kroz stjenovite usjeke, najduža je crnogorska rijeka (141 km), ali pod imenom *Tara* njene vode ne prelaze granicu Crne Gore. Jer, kod Šćepan-Polja sastaje se sa rijekom Pivom, gdje i Tara i Piva gube svoja imena, a zajednički tok njihovih voda nastavlja se pod imenom *Drina*.

Dijalekatski izgovor ovog hidronima na području cijelog toka je *Tära*; padežni oblici s prijedlozima ili bez njih i pridjevski oblici imaju izgovor: *s Tärē, nà Taru, Tärōm, tärski, tärskē stijene* i sl. Takav izgovor je, naravno, i u našem književnom jeziku, pa je zato sasvim pogrešan izgovor što se počesto čuje van područja žitelja s obje strane rijeke Tare s akcentom *Tára*. Jedan dio terena i naselja oko Tare zove se istim imenom, upor. *Tära* je svà kòpna. U durmitorskom kraju kažu za one što žive „s drugu stranu Tare”, na drugoj obali, da su *Zàtärarci*, dok oni iz sandžačkog kraja ove na lijevoj obali počesto zovu *Prekòtärarci* (s tim što i jedan i drugi etnik imaju prizvuk pejorativnosti).

Što se, pak, tiče označavanja prostora i oblasti uz rijeku Taru modelom naziva sa prefiksno-sufiksno-morfemskom tvorbom kakvu su Sloveni ponijeli iz stare postojbine, stvari stoje malo drukčije nego što se u nekim radovima navode i interpretiraju. Jer, pouzdano znamo da se strme strane rijeke Tare, slabo i rijetko naseljene uz gotovo cijeli tok, nazivaju samim imenom rijeke — *Tära*. Od žitelja s obje strane rijeke Tare teško da će se čuti prefiksno-sufiksni tip *Potarje*. Prof. Peco je u dva maha pisao o nazivima dolina uz rijeke u srpskohrvatskom jeziku i sasvim ispravno na osnovu materijala zaključio „da su toponimi tipa *Pomoravlje* uglavnom vezani za istočnu zonu našeg jezika i da nisu obični ni na zapadu ni u južnijim krajevima naše jezičke teritorije”⁴. Vjerovatno je prof. Pecu zavela literatura (u kojoj se često,

³ O ovoj korelaciji pisali smo (D. Vujičić) nešto više u radu *Jedan pogled na jezička obilježja današnje hercegovačke i zapadnocrnogorske mikrotoponimije*, Radovi Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, knj. XLII, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 14, Sarajevo 1971, str. 223. i 224.

⁴ А. Пецо: *Неке найомене о префиксално-суфиксалном имену топонима*, Зборник за филологију и лингвистику XVI/2 за 1973, Нови Сад 1973, стр. 200. — Prije toga prof. Peco se šire pozabavio ovom problematikom u XXX knjizi Južnoslovenskog filologa.

kao što je i sâm predočio u postupku S. Pavičića, po nekakvoj analogiji i „logici“ stvaraju i navode oblici ove vrste bez provjere na terenu) da uvrsti *Potarje* među one „običnije“: sa *Pomoravljem*, *Podunavljem*, *Podrinjem* i sl. Jer, *Tara* se po svemu uklapa, da se poslužimo riječima prof. Pece, u one „južnije predele naše teritorije“, gdje je česta pojava uopštavanja hidronima i za toponim: Raška, Zeta, Bosna. Drugo je pitanje zašto je to tako. Bez sumnje, Peco se i tu našao na vratima najprihvatljivijeg objašnjenja: „... od starosedelačkog stanovništva preuzeti su gotovi nazivi za pojedine rečne doline, i sa znatno širim značenjem — za označavanje celih oblasti, srednjovekovnih država. Tako su u ovim krajevima tvorački impulsi doneseni iz stare postojbine ostali neiskorišteni“⁵. Kada je riječ o rijeci *Tari*, onda treba, čini nam se, još jedan momenat imati u vidu: tamo „oblasti oko *Tare*“, kako se uobičajeno to „oblast“ shvata, gotovo da i nema, jer je njeno korito u najvećem dijelu toka uklješteno u kanjonu sa gorostasnim liticama. Ne znamo koliko se ovaj momenat može uopštiti i uzeti kao jedan od činilaca koji su uticali da se ne stvori prefiksarno-sufiksni tip *Pomoravlje* tamo gdje ga danas nema, ali za *Taru* i *Pivu* treba pretpostaviti da je on, uistinu, mogao biti od uticaja i poduprijeti preuzimanje rječnih naziva za označavanje njihovih dolina.

Ali, vratimo se sada hidronimu *Tara*.

Prema navodima A. Mayera, „samu rijeku spominje tek Kinam (3, 7, τάραν), ali zato je pleme Autariatae kod starih autora često spomenuto“⁶. Kod Daničića je navedeno: *ЗЕШЕ НА ТАРѢ НАШЕ ТРГОВЦЕ*⁷.

Areal korijena koji ima naziv ove naše rijeke, po svemu sudeći, znatno je širi nego što bi se možda na prvi pogled moglo očekivati. Naime, pored dobro nam poznatog oronima *Tara* u Srbiji, izvjestan broj poznatih i uglednih naučnika u širim razmatranjima etnogeneza na Balkanu i na području čitave mediteranske Evrope navodi da naziv *Tara* nosi jedna rijeka u južnoj Italiji, po kojoj je nazvano i tamošnje jedno obližnje mjesto *Tarant*, zatim se pominju i dvije galske rijeke sa ovim korijenom: *Taras* i *Tara*, pa dalje: *Tarascon* cf. *Tarasque*, pa čak i *Tar* kao naziv jedne pustinje u Aziji, — itd⁸.

Slažući se sa Kretschmerom (Glotta 14, str. 88), Antun Mayer kaže da se ova imena „obično izvode“ iz korijena **ter-*, „iz kojeg je izvedeno i staroind. *tardś* „hitar“, irski *tara* „živahan“, a po tome i galske rijeke *Taras* i *Tara*...“⁹. Ali, na ovom mjestu ne bismo smjeli zaboraviti i zanemariti da je praide. osnova **ter-* označavala i *stijene*, „urwisko“, kako bi rekli Poljaci¹⁰, što bi za konfiguraciju oko *Tare* sasvim odgovaralo. Istina, značenje „hitar“ i ovo koje Lehr-Spławiński

⁵ A. Peco: *Op. cit.*, str. 197.

⁶ A. Mayer: *Staroilirske studije*, Nastavni vjesnik, knj. XL, Zagreb 1930/31, str. 40.

⁷ Б. Даничић: *Рјечник из књижевних сѣраина српских*, III дјо, Фотокопија издања из 1863—1864, стр. 277.

⁸ O ovim i njima srodnim nazivima postoji dosta podataka u radovima:

P. Skok: *Iz ilirske toponomastike*, Glasnik Zemaljskog muzeja, knj. XXIX, sv. 1—4, Sarajevo 1917, str. 132;

A. Mayer: *Staroilirske studije*, Nastavni vjesnik, knj. XL, Zagreb 1930/31, str. 39. i 40; Nastavni vjesnik, knj. XLIII, sv. 1 i 2, Zagreb 1934/35, str. 44—46;

H. Barić: *Istorija arbanškog jezika*, Djela Naučnog društva Bosne i Hercegovine, knj. XII, Balkanološki institut, knj. 1, str. 35;

M. Pavlović: *Les traces des oronymes les plus anciens en Illyricum*, Gjurmime albanologijike, Filozofski fakultet u Prishtini, sv. 3, Prishtinë 1966, str. 11—13; isti: *Les coïncidences toponymiques en France et en Illyricum*, Gjurmime albanologijike, Instituti albanologjik i Prishtinës, sv. 1, Prishtinë 1968; isti: *Onomastica illyrica*, Onomastica jugoslavica, knj. I, str. 27.

⁹ A. Mayer: *Staroilirske studije*, Nast. vjesnik, knj. XL, str. 40.

¹⁰ T. Lehr-Spławiński: *O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian*, Poznań 1945, str. 63.

navodi imaju dodirne tačke: rijeka i teče *hitro*, resp. *brzo*, kroz stjenovite kanjone i planinske krajeve. Međutim, u ovdje pominjanim radovima (bilješka 8) M. Pavlović, opet, polazi od apelativne baze *tar-* „pusto, neobrađeno zemljište”, osobito naglašavajući da je ustanovljavanje ove baze vrlo kompleksno pitanje i da ga treba razmatrati u širem svjetlu, ne isključujući ni uporedbe sa bazama **trab-* — **treb-*, koje se mogu pretpostaviti ili identifikovati u nazivima kao što su *Travunija*, *Travnik*, *Trebinje*, *Trebišnjica*, *Trebević*, *Trebarjevo*, *Trebnje* i sl. (upor. osobito u radu *Les traces des oronymes les plus anciens en Illyricum*, str. 12). Ovome dodajmo i podatak da Paul Lebel za francuski hidronim *Tarina* pretpostavlja takođe bazu **tar-*¹¹.

Nije potrebno mnogo domišljanja pa da se uoči veza između hidronima Tara i imena ilirskog plemena *Autarijata*, koje je — po Strabonu — „najveće i najbolje od ilirskih plemena”. Obitovališta *Autarijata* su se nalazila „severno od Daorza, koji su živeli u stolačkom kraju, i dopirahu daleko u unutrašnjost”¹². Pošto je konstatovao da je pleme *Autarijata* često pominjano od strane starih autora, Mayer objašnjava i to da je njihovo ime „sastavljeno od prijedloga *au-*, imena rijeke i poznatog ilirskog sufiksa *-at-* (up. *Dalmatae*), znači dakle pleme, koje je obitovalo oko Tare, kao što je prepoznao već Tomaschek (Mitt. der geograph. Ges. Wien 23, 1880, 500)¹³. Čini nam se, Mayeru se u vezi s ovom tvrdnjom ne bi imalo šta zamjeriti, jer su Iliri, po svemu sudeći, imali jedan dosta uobičajen (da ne kažemo *ustaljen*) sistem označavanja hidronima, naselja i žitelja: *Νάριον*, *Δριλίων*, *Τάριον* i sl. (nazivi rijeke), dakle sa nastavkom *-on*, *Νάριον* i sl. (naselje), dakle sa nastavkom *-ona*, i napokon *Autariatae*, *Dalmatae* (plemenski nazivi), dakle sa sufiksom *-at-*.

Ali, vratimo se još malo bazi **ter-*, **tar-* i pokrenimo u vezi s njom još dva pitanja. *Prvo*: šta uzeti kao bazu našeg hidronima — **ter-* ili **tar-*? — i *drugo*: kako shvatiti i protumačiti ovako široku arealnost ove baze?

U vezi s prvim postavljenim pitanjem, čini nam se, treba imati na umu činjenicu: refleksi predslovenske fonetike *nisu uvijek i sasvim dosljedni*, barem nisu takvi u pisanim dokumentima, na osnovu kojih se oni jedino i mogu pratiti. Alternacije je moguće konstatovati u brojnim primjerima, čak i u nazivu nekih plemena, npr. *Delmatae* i *Dalmatae* [*Δελμάται* i *Δαλμάται*], pa zatim u apelativu *kar*, *ker* „skala”, *ter*, *tur*¹⁴ itd. Ako se sjetimo već prethodno navedene Suićeve konstatacije da su ilirske „dijalektne razlike bile tako izrazite da se npr. teško mogao razumjeti jedan Liburn sa jednim Taulantom”, onda će nam različite i brojne alternacije biti shvatljivije. Prema tome, i u ovom slučaju **ter-* i **tar-* može predstavljati jednu istu bazu sa vokalskom alternacijom *e : a*. Ipak, semantička komponenta upućuje i na jednu drugu logičnu i opravdanu pretpostavku: jedna od tih baza mogla je biti osnova za imenovanje hidronima, druga za označavanje oronima, s tim što je docnije dolazilo do ukrštanja i zatiranja tih semantičkih granica (up. stind. *tarantá-s* „more”, dakle označavanje *vode*, staro *Tarentem*, odnosno *Τάρας*, gen. *Ταραντος*¹⁵. Gornju opasku morali smo učiniti zato što susrećemo i oronime *Tara*, iako su Iliri imali i svoj specifični tip oronimskog apelativa *mal*, koji je vlaškopastirski elemenat kao i *tara*

¹¹ P. Lebel: *Principes et méthodes d'hydronymie française*, Société des Belles Lettres, In. 8, P. XXXII, Paris 1965, str. 146.

¹² В. Поровић: *Хисџорџа Босне*, књ. I, Српска краљевска академија, књ. CXXXIX, књ. 53, Београд 1940, стр. 52.

¹³ A. Mayer: *Staroilirske studije*, Nast. vjes., knj. XL, str. 40.

¹⁴ O dva posljednja slučaja vidjeti kod F. Bezlaja: *Slovenska vodna imena*, II. del, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1961, str. 257.

¹⁵ J. Rozwadowski: *Studia nad nazwami wód słowiańskich*, Kraków 1948, str. 78.

potisnuo svojim romanskim *plan-*, što je moglo biti olakšano samim tim što su i Sloveni imali svoje *plan-* kao oronimski apelativ sa značenjem „veliko planinsko ispasište”.

Što se tiče drugog pokrenutog pitanja u vezi s arealom baze koja je u hidronimu *Tara*, tu je zasad nešto preciznije teško kazati, jer su mišljenja u vezi s tim dosta podijeljena, dosta neujednačena i sl. Međutim, i ovdje bismo podsjetili na neke pretpostavke koje signaliziraju izvanredno široke koordinate prvobitnih ilirskih teritorijalnih dometa. Tako je Pokorni, pisac *etimološkog rječnika indoevropskog jezika*, u monografiji o Ilirima iznio mišljenje da su Iliri „držali u starija vremena celu južnu Evropu, od kanala Lamanša pa sve do severne Sirije, do Taurusa i do Antitaurusa”¹⁶. U sklopu takve tvrdnje Pokorni je iznio i sasvim ubjedljiv dokaz da *Parisii* (današnje *Pariz*) nije keltsko ime nego ilirsko, jer je u keltskom *p* u inicijalnoj poziciji iščezlo. Mišljenje Pokornog vjerovatno se ne bi moglo prihvatiti bez izvjesnih korekcija, barem što se tiče omeđavanja nekadašnje ilirske teritorije, ali je korisno imati ga u vidu kao signalizaciju. Što se tiče sjeverne granice, moglo bi se, opet kao nekakva neodređenija orijentacija, kao zanimljivo navesti mišljenje što ga je iznio italijanski lingvist Đuliano Bonfante: *Baltik je ilirsko ime*. (Tu riječ imamo i na Balkanu: arb. *baltë*, sh. *blato*, vrlo često u nazivima, osobito sintagmatskim.) Između ovako omeđenih južnih i sjevernih koordinata, makar ih danas uzimali i sasvim uslovno, ne bi trebalo da bude čudno što jedna ilirska baza ima vrlo širok areal rasprostiranja.

Piva, jedna od dviju rijeka od kojih nastaje Drina. Neki je smatraju i lijevom pritokom Tare, s tim što od mjesta gdje se ona uliva u Taru nastaje Drina. Dija-lekatski izgovor: *Piva* (i za ovu se rijeku čuje pogrešan izgovor *Ptva*), iz *Pivē*, *u Pivu*, *Pivōm*, *u Pivi*; etnik sa suf. *-janin*: *Pivoljanin*. Naziv *Piva* nosi i visoravan između najviših dinarskih planina: Durmitora, Bioča, Maglića, Volujaka, Dobreljice, Golije i Vojnika. Najniža tačka te visoravni je kod Šćepan-Polja. Na desnoj obali Pive je naselje *Pišće* (ne *Pišće*, kako navodi Skok u svom *Etimologijskom rječniku*). „Osim voda sa širokog prostora pivske visoravni reka Piva prima veliku količinu vode iz Gatačkog polja, koja se podzemnim putem probija ispod masiva planina Dobreljice i Ledenice, pod kojom se izgleda nalazi podzemno jezero, glavno izвориšte reke Pive”¹⁷.

Pominje se u XV vijeku u Svetostefanskoj hrisovulji: *с пивѣ на планинѣ на пишчѣ био је херцег Срјепан 1453.*¹⁸

Navodeći naziv ove rijeke među nekim drugim hidronimima na *-va* za koje se već pouzdano moglo reći da su predslovenski, A. Mayer kaže da „nadolazi k tomu, da ova (misli na rijeku *Pivu*, — D. V.) sastavši se s Tarom pravi Drinu, a oba ova imena su također predslavenska”¹⁹. Ni Skokovo mišljenje ni po čemu se ne razlikuje od Mayerovog. Naime, Skok kaže: „Hidronim *Piva* obrazovan je kao *Mlava* < **Malua*, *Pliva* < *Pelva*. Kao *Tara* i *Drina* što su predslovenski i predrimski hidronimi, tako je i *Piva*”²⁰. Dakle, i o tvorbi i o porijeklu istovetno

¹⁶ M. Budimir: *Mesto arbanskog u krugu indoevropskih jezika*, Gjurmime albanologije, sv. 2, Filozofski fakultet u Prištini, Prishtinë 1965, str. 7.

¹⁷ M. Слијепчевих: *Прилози историји Пиве*, Београд 1976, с. 5. и 6.

¹⁸ Ђ. Даничић: *Рјеч. из књижев. сѣлар. српских*, II дјо, стр. 302.

¹⁹ A. Mayer: *Staroirske studije* (nastavak), Nastavni vjesnik, knj. XLI, sv. 4—5, Zagreb 1932/33, str. 129.

²⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. II, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1972, str. 668.

misle i Mayer i Skok, s tim što nijedan od njih ne identifikuje bazu od koje je naziv nastao i što ne govore o semantičkom polju toga naziva. Drugim riječima, radi se o analogijskim pretpostavkama dvojice istaknutih lingvista, a neobrazložene pretpostavke ponajčešće i ostaju samo pretpostavke. (Neka nam se ne uzme za grijeh ako ovdje barem u zagradi, postavimo za nas uistinu opravdano pitanje: zar može na istoj razini da se interpretira *Piva* i *Pliva*? — Može biti što se tiče sufiksalne tvorbe da i može, ali i to je ipak nešto drugo, a i da ne govorimo o svemu ostalom što se ne može lingvistički promatrati u istim okvirima.)

Prof. Bezljaj, oslanjajući se na Fasmera i druge, bez sumnje, otišao je znatno dalje u pogledu tumačenja ovog i niza srodnih naziva. Prije svega, iz njegovih razmatranja uočavamo da nazivâ sa ovom bazom ima podosta na cijelom slovenskom tlu: pored hidronima *Piva* u slivu Drine, prof. Bezljaj navodi da je *Pivka* ime Ljubljance u gornjem toku do Postojne, *Pivčica* izvor Pivke u Kleniku, pa zatim da postoji top. *Pivka* i imena led.: *Pivčce*, *Pivka Dolina*, *Pivka Reber*, *Pivke*, zaseoci *Pivkajše*, *Pivkovše*, te da su vrlo česti i antroponimi u slovenačkom: *Pivk*, *Pivko*, u polj. *Piwko*, *Piwota*, *Piwoz*, *Piwocha*, *Piwoń*, *Piweń*, u rus. *Pivo*, u češ. *Pivoň* — itd.²¹ Mi bismo još ovome dodali da ovoj bazi najvjerojatnije pripadaju i polj. hidronimi *Piwna*, *Piwny* u slivu Sane²², kao i *Piwnica* i *Piwowina* u slivu rijeke Warte²³.

Mislamo da je ispravno tumačenje prof. Bezlaja da bi bazu za gornje nazive trebalo izvoditi iz *piti*, *pijo* (*pjjo*) „trinken“ (up. strus. *numu*, rus. *numъ*, ukr. *numu*, brus. *niubъ*, sh. *pīti*, bug. *nija*, slovenački *pīti*, slovački *pit’*, polj. *pić*, luž. *pić/s*, stsl. *пити*). U pitanju je ide. korijen **pōi-* : **pi-* (up. stind. *pītās* „ispit“, *pītīs* f. „piće“, gr. *πινω* „pijem“, lat. *bibo* (< **piō*) „pijem“, alb. *pi* „pijem“ — itd.)²⁴. Od ove osnove polazi i Duridanov prilikom tumačenja naziva u slivu Bregalnice *Pijavica*, dovodeći to u vezu sa slovenačkim apel. *pivka*²⁵.

I samo još jedan detalj: interesantno je ono što prof. Bezljaj navodi da apelativ *pivka* na Krasu ima značenje „požiravnik, ki pije vodo, malo jezerce, ki se počasi odteka“²⁶. I u Pivi je na rijeci Pivi postojalo (kažemo *postojalo* jer ga danas poslije izgradnje hidroelektrane više nema) jezero zvano *Ōko*. Može biti da koincidencija između hidronima *Piva* i slovenačkog apelativa *pivka* nije slučajna. Jer, radi se o rijeci koja protiče kroz karstno područje, tako da njeno korito „pije“ vodu. To je mogla biti sasvim dovoljna i logična semantička motivacija za nastanak ovakvog hidronima. Sve ovo može potvrditi i činjenica da *Piva* i ne teče cijelim svojim tokom, inače dosta kratkim, pod istim imenom: „Iz jakog izvora, nazvanog Oko, Piva teče kao prava reka nekoliko kilometara pod imenom *Sinjac* (izvire ispod mesta Sinjac), da bi se dalje zvala *Piva*, sve do njena sastajanja sa rekam Tarom, ...”²⁷ Dakle, radi se o jednom relativno kratkom toku, za koji teško može da se pretpostavi da je starog, predrimskog i predslovenskog porijekla.

²¹ F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, Ljubljana 1961, str. 92.

²² J. Rieger: *Nazwy wodne dorzecza Sanu*, Prace onomastyczne Komiteta Językoznaw. PAN, knj. 12, Wrocław—Warszawa—Kraków 1969, str. 123.

²³ J. Rieger, E. Wolnicz-Pawłowska: *Nazwy rzeczne w dorzeczu Warty*, Prace onomastyczne 24, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1975, str. 116.

²⁴ M. Фасмер: *Этимологический словарь русского языка*, Том III, Москва 1971, стр. 269.

²⁵ I. Duridanov: *Die Hydronymie des Vardarsystems als Geschichtsquelle*, Böhlau Verlag Köln Wien 1975, str. 164.

²⁶ F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 92.

²⁷ M. Слижечевич: *Op. cit.*, стр. 6.

Drina. — Dijalekat. izgovor: *Drina*, od *Drīne*, *Drīni*, *Drīnu*, uz *Drīnu*, na *Drīnu*, u *Drīnu*, *Drīnōm*, ali sve negdje do B. Bašte još češće: ūz *Drīnu*, nā *Drīnu*, ū *Drīnu* (naravno, nisam čuo *od Drīnē*); pridjev: *drīniskī* (vuk, knez); kraj uz *Drīnu* naziva se *Pòdrīnie* (a ta je toponimska oznaka nastala, vjerovatno, u donjem i srednjem toku *Drīne*), što je prefiksarno-sufiksadni tvorbeni model *po-drin-je*.

Prof. Skok na osnovu šireg uvida konstatuje: „Kod starih autora (Ravennas, Ptolomej, Plinije, Strabo) obje rijeke se zovu *Drinus* m (Skok misli na rijeku *Drīnu* i na *Drim*, prim. — D. V.); kod Strabona i Ptolomeja: *Δριῖνων*, gen. — *ωνος*. Posljednje se odnosi na *Drim* = *Drin*”²⁸. U Daničičevu *Rječniku starina srpskih* navedeno je: *БОЕВА ПРЕЗЪ ДРИНОУ НА БОСНОУ* (str. 306). — Na geografskoj karti prvi put je upisana 1491. god. pod nazivom *Drinus* f., a upisao ju je italijanski bakrorezac Nicolaus Donnus ili Germanus na karti *Quod picta est parva Germania tota tabella* (Gašparović, str. 8), zatim *Drina* fl. na karti iz XVI v. *Regnum Bosnia olim Dardania* bečkog prof. Wolfranga Laziusa (Gašparović, str. 36. i 37), odnosno u istom vijeku (1565) Hirschvogel je na svojoj karti označava imenom *Wischigrad* fl. (Gašparović, 39, 40); na karti Joannesa Blaeua iz 1635. *Drina* flu, a na karti bečkog knjižara i kartografa E. Briffanta iz XVIII v. *Drin* fl.

U vezi s objašnjenjem hidronima *Drina* pokreće se nekoliko izvanredno važnih pitanja, među kojima su: 1. odnos *Drin* : *Drina*, 2. porijeklo korijena ovih hidronima i njegova semantička vrijednost i 3. akcenatske alternacije u određenim prijedloškim konstrukcijama.

Ad 1. — Kada je u pitanju određivanje odnosa *Drin* : *Drina*, onda prije svega treba imati u vidu da su se po obliku i rodu doslovenske forme hidronima u oblasti pridunavske Evrope u mnogo slučajeva razlikovale od docnijih slovenskih formi. Jer, danas se sa dosta sigurnosti može pretpostaviti da su mnoge ilirske rijeke imale formu svojih naziva u *muškom* rodu. Na to upućuju, pored ostalog, i njihove stare latinizirane forme: *Savus*, *Dravus*, *Drinus*, *Marus* itd. Danas je, bez sumnje, evidentna činjenica da to nije bila osobenost hidronima na čitavom Balkanskom poluostrvu, jer u njegovim istočnijim dijelovima, u oblasti donjeg Dunava, kao i u bazenima Crnog i Egejskog mora, kako dobro primjećuje Trubačov, „господствует другая макрогоидронимия, названия с иным оформлением, которые можно увязывать с дакским, мизийским, фракийским языковым слоем”²⁹.

Međutim, drugo je pitanje kako su i kada te naše rijeke izmijenile formu i rod. Jedno vrijeme je bilo opšteusvojeno mišljenje da je feminizacija nastupila prema samoj riječi *rijeka*. Ipak, mađarski slavist Melich pojavio se tridesetih godina sa tezom (*Zeitschrift für slavische Philologie*, 9, 82—98) da do izmjene roda u rijeka *Sava*, *Drava* i sličnih nije došlo prema apelativu *rijeka*, nego da je ta izmjena prouzrokovana onim *-a-* iz završetka predslovenskih naziva tih rijeka. Naime, kako je indoev. završetak bio *-os* (up. grč. *-ος*, lat. *-us*), Melich objašnjenje traži u posredstvu zapadnogermanskog, gdje se *a* iz zapadnog. nastavka *-az* (< ide. *-os*) indoevrop. *-o-*osnova neko vrijeme čuvalo i poslije gubljenja finalnog *z*. Sama ideja da su podsticaji za promjenu forme i roda mogli doći iz nastavka *-as* u dobroj mjeri može biti prihvatljiva i ne bi trebalo da se odbacuje, ali ono što se ne bi moglo prihvatiti bez rezerve — jeste zapadnogermansko posredstvo.

²⁸ P. Skok: *Etimologijski rječnik* I, Zagreb 1971, str. 440.

²⁹ О. Н. Трубачев: *Названия рек Правобережной Украины*, Издательство „Наука”, Москва 1968, стр. 56.

Kako je dobro primijetio Mayer, podsticaji za izmjenu roda mogli su poticati još i iz ilirskog jezika, „koji, kako je poznato, pripada onoj skupini indoev. jezika, koja je indoev. *o* promijenila u *a*“³⁰.

Prema svemu prethodno iznesenom, mogli bismo zaključiti da je jedan broj naših makrohidronima, među kojima je i *Drina*, izmijenio rod i ušao u kategoriju *femininum*-a, dok su neki makrohidronimi ipak zadržali se u kategoriji *masculinum*-a, kao *Dunav*, *Vrbas*, *Jadar*, *Drim*. Ovim je objašnjen istovremeno i odnos *Drim* : *Drina*, s tim što još treba dodati i to da je oblik *Drim* sekundaran i da se zasniva na disimilaciji dentala *d* — *n*, koja je rezultirala izmjenom alveolara u bilabijal *m*, isto onako kao što je sekundaran i stari oblik koji nalazimo kod Strabona i Ptolomeja: *Δρίλων*, dakle sa *l*, što je takođe nastalo disimilacijom *d* — *n* > *d* — *l*.

Ad 2. — Istoričare i lingviste je još odavno interesovalo iz kakve su baze nastali makrohidronimi *Drim*, odnosno *Drina* i kakva je semantička motivacija mogla poslužiti za njihov nastanak. Tako se početkom ovog vijeka Truhelka domišljao da je u osnovi ovih naziva *drin*, što znači *bravu* ili *ključ* „clef“, jer — po njegovu mišljenju — „La Drina est en général la clef du pays“³¹. Naravno, ovo i sva slična domišljanja, iako dobronamjerna, bez lingvističke su osnove, pa se zato na njima i nećemo duže zadržavati. Poći ćemo od nešto novijih tumačenja poznatih lingvista.

St. Mladenov je 1915. godine vrlo decidno konstatovao da mnogi stari rječni nazivi označavaju prosto „rijeka“, „voda“, kao što to pokazuju i nazivi: *Don*, *Drava*, *Dunav* i sl. Mladenov ovu svoju tvrdnju vrlo ubjedljivo i ilustruje analizom baza deset rječnih naziva (*Vit*, *Drin*, *Iskar*, *Marica*, *Morava*, *Panega*, *Rosica*, *Struma*, *Stijama* i *Tundža*). U navedenim makrohidronimima on prepoznaje sljedeće ide. korijene: **ud-*, **ued-*, **uod-* „voda“; **dru-* „teče“; **mār-*, **mar-* „rijeka, voda, močvar“; **ros-* „tečnost, mokrina“; **srñ-*, **srñu-*, **srou-* „teče“; **ser-* „teče“; **dān-* „rijeka, voda“³². Naziv rijeke *Drin*, sa antičkom formom *Δρίλων*, *Drilo* i *Drinos*, odnosno latiniziranom formom *Drinus*, Mladenov (l. c.) izvodi iz ilirskog korijena **dri-*, koji odgovara ide. **dri-* „teče“.

Gotovo istim putem, samo sa unošenjem određenih finesa ili pak sa mnogo širim razmatranjima (kao Lehr-Splawiński³³ ili Rozwadowski³⁴), ići će manje-više i svi docniji ozbiljniji istraživači na ovom planu. Tako je Hans Krahe u dosta sažetom obliku dao glotohronološka i uporedna obrazloženja nekoliko najvažnijih starih hidronimskih baza, pored ostalih, i korijenâ: **uer-* / **uor-* / **ur-* i vezu ovog korijena sa stind. *vār*, *vāri* „Wasser“, zatim **ser-* „lagano teći, strujati“ = „fließen, strömen“, **sou-*, **dreu-* / **dru-* i sl.³⁵

Pod redakcijom V. Georgieva, *Български етимологичен речник* (София 1971, стр. 427) donosi tumačenje: „От илирийски произход, от по-старо **Drūn*, ie. **dru-*, в стинд. *drāvayate* 'тече, тича', зенд. *dru* 'тичам' с илирийски или

³⁰ A. Mayer: *Staroilirske studije*, Nastav. vjesnik, knj. XLIII, sv. 1 i 2, Zagreb 1934/35' str. 48.

³¹ Č. Truhelka: *Les restes illyriens en Bosnie*, Paris 1900, str. 12.

³² С. Младенов: *Имената на десет български реки*, Списание на Бълг. акад. на науките, Кл. ист.-фил., књ. X, София 1915, стр. 41—70.

³³ T. Lehr-Splawiński: *O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian*, Poznań 1946.

³⁴ J. Rozwadowski: *Studia nad nazwaniami wód słowiańskich*, Kraków 1948.

³⁵ H. Krahe: *Die Struktur der alteuropäischen Hydronymie*, Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Abhandlungen der Geistes- und Sozialwissenschaftlichen Klasse, Jahrgang 1962, NR 5, Wiesbaden.

албански преход на *ie*. $\bar{u} > i \dots$ За славјанско посредство не би могло да се говори, понеже слав. *y* минава късно в *i*, а формата *Drin-* се среџа оџе в античности $\dots$ ”

Polazeći od starih baza što ih navodi Krahe sa opštim značenjem „теџи”, M. Pavlović unosi jednu novu semantičku nijansu, pa za baze **dru*, **var*, **dri* i **ard* specificira značenje: „naporno, nasilno se probijati”, jer „topografska situacija to uslovljava i opravdava: to su rečni tokovi kroz stenovite planinske terene, kroz klisure”³⁶. Odmah da kaŒemo: kad su u pitanju naša vodna imena, ova Pavlovićeva semantička korekcija moŒe imati puno opravdanje.

Mislimo da je iz svega prethodnog jasno da nazive *Drin*, *Drina* treba izvoditi iz ilirskog korijena **dri-* < ide. **drū-*, sa nijansom značenja „теџи naporno, probijati se”.

Završavajući ovo razmatranje baze **dri-*, dodajmo još samo dvije stvari. *Prvo*, prema ide. korijenu **drū-* stoje i baze **drěy*, **drōy* i sl., koje se nalaze u nazivima *Drava*, *Drama*, *O-dra*, *Ko-dra*, *No-dra* itd., i — *drugo*, u svim ovim nazivima uoĉavamo jedan zajedniĉki elemenat *dr-/ -dr-*, koji ipak moŒda moŒemo, makar i u maglovitim nasluĉivanjima, vezati sa drper. *dar* „more, jezero, velika rijeka”.

Ad. 3. — Pomenuli smo da u akuzativu s prijedlozima *Drina* moŒe imati na podruĉju sve do Bajine Bašte prenesen ili neprenesen akcenat na prijedloge, s tim što se mnogo ĉešće ĉuje izgovor s prenesenim akcentom: *nā Drīnu*, *āz Drīnu*, *ū Drīnu*. Meĉutim, na prijedloge s ostalim padeŒima akcenat se uopšte ne prenosi. Rijeĉ je o podruĉjima koja, uglavnom, ulaze u hercegovaĉki govorni tip ili mlade novoštokavske ijekavske govore³⁷, odnosno pripadaju novoštokavskim govorima hercegovaĉkog tipa, kako taj govorni tip naziva prof. Peco³⁸.

Pomenuto prenošenje akcenta na prijedloge s akuzativom sasvim se poklapa sa ponašanjem akcenta kod imenica tipa *rūka*, *glāva*, *strāna*, kod kojih je metatonijski akcenat (up. *rūkā* > *rūka*, *glāvā* > *glāva*). Naravno, i kod ovih imenica nemamo prenošenja na prijedloge sem u sluĉajevima akuzativnih prijedloŒko-padeŒnih konstrukcija (izuzimajući moŒda kakva analogijska prenošenja), dakle neĉe biti oĉd *rūkē*, i sl.

³⁶ M. Pavlović: *Onomastica illyrica*, — *Onomastiĉka stuĉijska situacija, problemi i metodi*, Onomastica jugoslavica 1, Ljubljana 1969, str. 32.

³⁷ Ovdje se pod hercegovaĉkim govornim tipom podrazumijevaju zone kako ih je oznaĉio J. Vuković u radu *Bosanski i hercegovaĉki govorni tipovi*, Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, n. s., XVIII, Sarajevo 1963, str. 18.

³⁸ A. Пеџо: *Говор иџџочне Херџеговине*, Српски дијалектолошки зборник, књ. XIV, Београд 1964, стр. 17.

B. PRITOKE U LIJEVOM SLIVU DRINE SA SVOJIM DOTOCIMA I DRUGIM MIKROHIDRONIMIMA U NJIHOVIM SLIVNIM PODRUČJIMA

Iako spada među duže rječne tokove, jer dužina toka od njenog nastanka do ušća iznosi blizu 350 kilometara, *Drina* u svom lijevom toku nema mnogo pritoka: ne računajući potoke koji se u nju neposredno ulivaju i sitnije dotoke, *tih pritoka je u njenom slivnom području na lijevoj obali svega 14*. To su: 1. *Sutjeska*, 2. *Bjelava*, 3. *Bistrica*, 4. *Kolina*, 5. *Osanica*, 6. *Podhrañenska rijeka*, 7. *Prača*, 8. *Žepa*, 9. *Križevica*, 10. *Drinača* sa pritokom *Jadrom*, 11. *Kamenica*, 12. *Sapna*, 13. *Tavna* i 14. *Jaña*. Međutim, ako broj pritoka i nije veliki, njihova slivna područja pokrivaju dosta veliki prostor cijele istočne Bosne, zalazeći negdje i znatno dublje u bosansku teritoriju — sve do pod obronke izdignutih strana Jahorine, Konjuh-planine i sl.

1. SUTJESKA

sa hidronimima na svom slivnom području

Sütjeska, lijeva pritoka u gornjem toku Drine. I u kraju gdje teče izgovor je *Sutjeska*, iz *Sutjeskē*, *nā Sutjesku*, sa *Sutjeskōm* || *sā Sutjeskōm*, *nā Sutjesci*. Dajmo još i to da dolina kroz koju teče zove se takođe *Sutjeska*.

Sutjeska nastaje na sutoku potocića što pridolaze od Izgorskih greda i podgorine Volujaka, ispod skaršćenog platoa Brda. Mreža izvorišnih krakova objedinjuje se u jedinstven tok nizvodno od Vitasovine³⁹. „Dolinom rijeke Sutjeske [...] išao je poznati srednjovjekovni put iz Dubrovnika, u dolinu Drine, prema Foči, Goraždu i dalje u unutrašnjost”⁴⁰, pa se zato vrlo često spominje u dubrovačkim izvorima XV vijeka.

Naziv *Sütjeska* nastao je prema konfiguraciji zemljišta, jer se gotovo cijelom dužinom toka ova rječica probija kroz kanjon, i jedino nešto veće proširenje gdje se masivi malo razmiču — jeste *Tjentište*⁴¹. U osnovi naziva *Sütjeska* prepoznajemo

³⁹ Starija žena iz Tjentišta vrlo uprošteno nam je to objasnila: „Stjčē se jēdna vōda iz Bōrča, jēdna od Perūćicē, a trēčā od Vfbē”.

⁴⁰ Elaborat: *Gornje Podrinje u doba Kosača*, Sarajevo 1973, str. 14.

⁴¹ Po svoj prilici, „na tom mjestu je bilo ustaljeno konačište kiridžijskih karavana na putu prema Foči”, koja je dan hoda udaljena od Tjentišta. Zato nema sumnje da su u pravu autori elaborata *Gornje Podrinje u doba Kosača* kad pretpostavljaju (str. 14) da toponim *Tjentište* asocira na romanizam, što ne znači da je naziv italijanskog porijekla (< *tenta* — *tentorum*), kako se u elaboratu navodi s pozivanjem na Jirečeka (*Zbornik K. Jirečeka I*, SANU, Beograd 1959, str. 290). Mislimo da bi bilo bolje korijen *Tjentišta* vezati za lat. *tentus*, -us „stanica”, „остановка, задржка”, jer je Tjentište, uistinu, i bilo „остановка”.

Međutim, postoje i drukčija tumačenja toponima *Tjentište*, među kojima osobitu pažnju

stari slovenski apelativ **spřěška*, čije je prvobitno značenje „tjesnac, klanac, udolina“⁴². Taj apelativ još i danas živi u južnoslovenskim jezicima, istina u slovenačkom jeziku sa nešto pomjerenim semantičkim poljem⁴³, dok je u nekim istočno-slovenskim i zapadnoslovenskim jezicima (u ruskom i poljskom, na primjer) iščezao iz upotrebe⁴⁴. Inače, apelativ je urastao u nomenklaturu topografskih naziva (na srpskohrvatskom području sa ijekavskim ili ikavskim izgovorom), s tim što treba dodati da je u hidronimiji sasvim rijedak, a to je i normalno s obzirom na osnovno semantičko polje tog apelativa. — Tvorb. strukt.: *sp-řěšk-a*; *řěšk* je postverbal.

Trtdrišnica, potočić — lijeva prit. Sutjeske (→ Drina).

Postoji selo *Trtdrija*, što znači da naziv potoka nije usamljen. I kako god smo bili za to da se *Tjentište* protumači kao romanizam, tako smo isto skloni i da naziv sela *Trtdrija* vezemo za romanizam *trattoria* „svratište“. Dakle, preuzet je gotovo neizmijenjen romanizam (s razlikom što je mjesto *-ra-* naše vokalno *r*) i njim je imenovano jedno od svratišta na tom poznatom srednjovjekovnom putu što je vodio od Dubrovnika dolinom Sutjeske i Drine u unutrašnjost. — Što se tiče tvorbene strukture, tu se mora poći od pretpostavke, s obzirom na današnji naziv sela *Trtdrija*, da je naziv potoka izveden od apelativa *trtdrište*, koji je tvoren slovenskim sufiksom *-ište* (< *-iskjo*) od osnove roman. porijekla, tako da se — bez obzira na strano porijeklo osnove — ova izvedenica izjednačila sa slovenskim *svratište*, *odmaralište*, *počivalište*, tj. sa brojnom kategorijom *nomina loci* sa suf. *-ište*. Od *trtdrište* izveden je prema ustaljenom modelu naziv potoka suf. *-nica* (< *-ynica*).

Klobučarica, potok — lijeva prit. Sutjeske (→ Drina).

Naziv je metaforičan: to je voda koja „pravi klobukove“. U govoru oko Sutjeske u vrlo je živoj upotrebi glagol *klobučati* (*se*) (up. kosa kojom se kosi ako je previše tanka — *isklobuča se*; za vodu koja na izvoru izbija iz zemlje kaže se da *klobuča*, a kad nekom „skoči“ veliki prišt pun vode na koži, onda se kaže „skočio mu veliki *klobuk*“, — itd.). Prema *klobučati* sufiksom *-ar*, koji je vrlo produktivan uz glagolske osnove, i dalje suf. *-ica* napravljen je postverbal *Klobučarica*. — Brückner misli da je *klobuk* praslovenska posuđenica iz tur.-tatar. *kalpak*⁴⁵. Leksem *klobuk* nalazimo i u ruskom (*клобук* „manja kapica“), i u poljskom, i u stčes. (*klobúk* „Hut“, ali i *klobouczech* „mjehur na vodi“) i u srpskohrvatskom (*klobúk*). Međutim, za sh. *klobuk* Brückner (l. c.) s pravom kaže da „nie z turecka!“ Ako imamo

mora zasluživati tumačenje prof. Vukovića u referatu *Toponimi i apelativi*, koji je podnesen na Prvoj jugoslovenskoj onomastičkoj konferenciji u Tivtu (v. izd. Crnogorske akademije nauka i umjetnosti, Naučni skupovi, knj. 2, str. 34): „I ovde, kao i u mnogim drugim slučajevima, osmotriti konfiguraciju mesta, znači dobiti dragocen osnovni podatak da mu objasnite etimološku situaciju. Kad sam ovoga leta od meštana čuo: da se skrama (žabokrečina) koja se uhvati po blatistima, koja se u raznim pravcima granaju, zove *tjena*, onda mi je kao dan jasno bilo da otuda potiče i toponim. Tumačeći ovu reč, u oblicima kod Vuka *čena*, *čénica* — i sl., Skok kaže: „Ako je tako, onda bi bilo raširenije s pomoću završetka *-to* i *-ište* u crnogorskom toponimu“. Samo, da je Skok imao prilike da osmotri samo zemljište, ne bi rekao: *Tjentište* „mjesto gdje se siječe šuma“. (Pri ovome nam od izvesne pomoći može biti i ruska reč *tenj* (senka i sl.); u svakom slučaju, ovde je potrebno izvesti detaljnije fonetske analize, na čemu se drugom prilikom moram više zadržati).“

Ne znamo koje je fonetske analize prof. Vuković ovdje imao na umu (jer, na žalost, nije stigao da se na tom „duže zadrži“), ali nam se čini da navedeni latinski oblik u potpunosti može biti osnova top. *Tjentište* i s obzirom na fonetske, i s obzirom na nepobitne istorijske fakte.

⁴² Vidi i kod P. Šimunovića: *Toponimija otoka Brača*, str. 28.

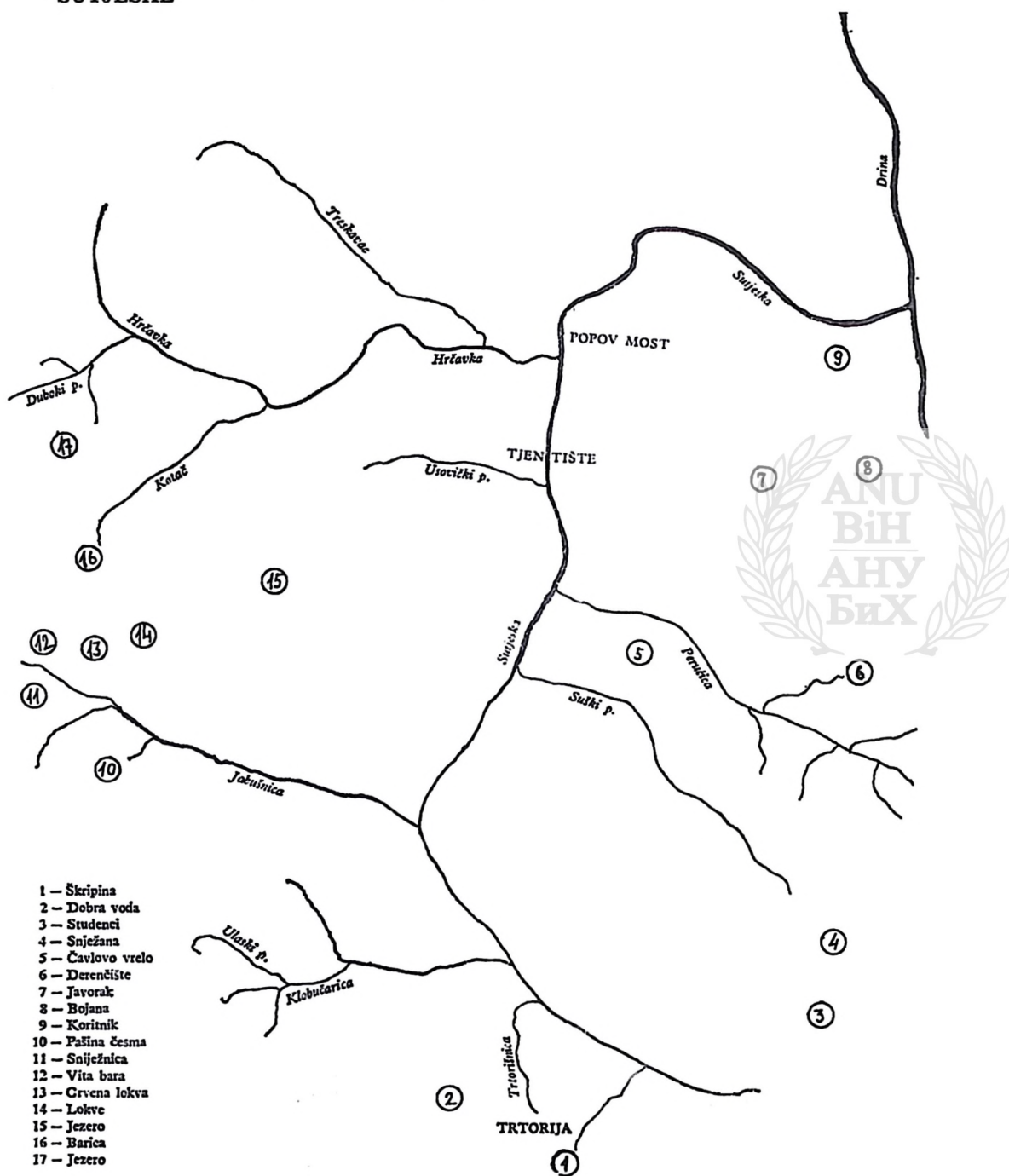
⁴³ Vidi u publ. *Этимология* 1968, Издательство „Наука“, Москва 1971, стр. 99 и 100.

⁴⁴ С. Роспонд: *Структура и стратиграфия древнерусских топонимов*, Восточнославянская ономастика, Издательство „Наука“, Москва 1972, стр. 19.

⁴⁵ A. Brückner: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1974, str. 237.

Karta 2.

TERENSKA SKICA RAZMJESTA VODNIH IMENA NA SLIVNOM PODRUČJU SUTJESKE

onomatopejsko *klo-kotati* i *buk*, odnosno *bučati*, onda je Brücknerova tvrdnja sasvim na mjestu, a semantička motivacija mikrohidronima *Klobučarica* postaje mnogo jasnija.

Ŭlaski pòtok, potočić što se s lijeve strane uliva u Klobučaricu (→ Sutjeska → Drina).

Vjerovatno je u osnovi ovog mikrohidronima balkanski turcizam *ŭlak* (up. tur. *ulak* „glasnik, Eilbote“)⁴⁶, što bi moglo da znači da je to potok kojim su se neopaženo spuštali glasnici. Prema *ulak* trebalo bi da bude *ŭlački*, odnosno *ulaški*, ali je tu vjerovatno izgubljena veza sa *ulak* i, nakon što je pridjev bio napravljen, bilo je moguće uspostavljati vezu sa *ulaziti* ili sa kakvom sličnom domaćom riječju.

Jābušnica, lijeva pritočica Sutjeske (→ Drina); uliva se u Sutjesku kod Sastavaka.

Rječica protiče kroz selo zvano *Jābuka* i kroz brdoviti pojas što se zove *Jābučke strane*. Očito je da je prema navedenim mikrotoponimima izveden naziv rijeke, kao i to da su nazivi mikrotoponima napravljeni prema *jablška* < *jablško* „Malus“ < ide. korijena **abel-*. Dakle, radi se o baltoslov., opšteslov. i praslov. leksemu, sa istim korijenom kao i *jablan*, bolje reći: izveden je od fitonima *jablan* sufiksom *-sko*, s tim što je forma femininum-a nastala docnije prema *kruška*. — Tvorba mikrohidronima *Jabušnica* išla je, po prilici, ovako: **Jablšk — ŭn — ica* > *Jabušnica* > *Jabušnica* (sa disimilacijom *č — n* > *š — n*, kao što *sestrič(i)na* > *sestrišna*, *bratična* > *bratišna*, *mučnica* > *mušnica* i sl.).

Sūški pòtok, desna pritočica Sutjeske (→ Drina). U blizini mjesta *Suhe* || *Suve* (nom. *Sūhā* || *Sūvā*) dotiče Sutjesci.

Sūhā || *Sūvā* je toponimizirani određeni pridjev f., odnosno imenička leksikalizacija u pridjevskoj formi i znači samo jedno od onog što znači *sušica*. Inače, pridjev *sūh* (*suh*, ide. baza **saus*) jeste baltoslov., opšteslov. i praslovenski; vrlo je rasprostranjen u toponimiji, upotrijebljen sâm (naš primjer *Sūhā* || *Sūvā*) ili sa toponomastičkim apelativima (*Sūhī* || *Sūvī dō* i sl.). Dakle, pridjevski dio u nazivu potoka nastao je prema top. *Sūhā*: *Suh-ški* > *Sušski* > *Suški*.

Peručica, desna pritoka Sutjeske (→ Drina); uliva se u Sutjesku 3 km nizvodno od Suškog potoka. I prašuma kroz koju protiče ova rječica naziva se *Peručica*.

Danas je prilično teško odrediti semantičku motivisanost naziva. Sudeći po Skokovim razmatranjima⁴⁷, trebalo bi poći pri tumačenju ovoga naziva od ide. korijena **per-*, kome je dodan sufiks *-ut* < *-ot-*, tako da je dobijeno *perut*. Sufiksom *-ac* dobijeno je *perutac*, odnosno *peručac*. „Osciliranje *t — c* može se objasniti prirodom sufiksa *-ut* < stslv. *-ot-*. To je sufiks participa prez. aktiva bez *-io*“ (Skok: *Etimolog. rječnik*, II, str. 644). U poljskom imamo glagol *przeć* „topao, postaje crven“ = njem. *warm, rot werden*, *prezelina* „ziemia z pod topniejącego śniegu, miesce przetarte“⁴⁸, ruski *npem*; u sh. taj glagol je nestao zbog homonimije s *preti* (koji se čuva u slovenačkom) = *istrunuti*. Glagol je, po Skoku, baltoslovenski, što potvrđuje i litavski oblik *perėti* „brüten“. Dodajmo još da je od iste osnove ali sa prevojnim oblikom, i postverbal *pāra*, kao i to da u stind. nala-

⁴⁶ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 541.

⁴⁷ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 644.

⁴⁸ A. Brückner: *Slow. etymolog. jez. pol.*, str. 442.

zimo oblik *přsant* „poprskan“, a u stisl. *fors* „vodopad“⁴⁹. Dakle, semantičko polje osnove deriviralo je u različitim pravcima.

Iz svega prethodnog bi se mogla, iako dosta maglovito, naslutiti i nekakva semantička veza u hidronimima s ovom bazom: to su tokovi čija se voda rasipa u kapljice i paru, a to se u nekoj možda daljoj indirektnoj perspektivi povezuje sa *trnuti*. — Što se tiče tvorbene situacije hidronima *Peručica*, ona je prosta i jasna ako se polazi od Skokove osnove *peruč-*: *peruč* + *ica* > *Peručica*.

Ůsovičķi pòtok, desna pritočica što je Sutjeska prima u tjentiškom proširenju.

Očito je da se radi o sekundarnom nazivu, izvedenom prema top. *Usovica*. Naime, potok se spušta niz strane na kojima se pijesak i kamen *osipa*, a takve strane se najčešće zovu *usovi*. (Koliko se sjećamo, u kanjonu Tare, iznad Tepaca, dakle ne mnogo daleko od doline Sutjeske, postoji i toponim *Ůsovi*.) U češ. postoji za to apelativ *usyp* „осып мелких камней в горах“⁵⁰, a u poljskom *wyspa* „nazwa nieszczególna, hoć to właściwie 'nasyp, wysypka'“⁵¹. Sve su to derivati nastali prema glagolu *sunęti*, od koga je i postverbal *űsűv*.

Hřčāvka, lijeva pritoka Sutjeske (→ Drina). Dijalekatski izgovor je *Rčāvka*, pored *Rčāvķē*, *Rčāvķōm* (préde gòveče), na *Rčāvķi*. (Samo mlađi i školovaniji izgovaraju *Hřčāvka*.) Izvire ispod Crne gore (tako se zove velika šuma), a uliva se u Sutjesku podno Tjentišta⁵². Iz kazivanja starije žene (vidi bilj. 52) moglo bi se zaključiti da je *Hřčāvka* bila samo pritočica *Rijěķē* u gornjem toku i da je docnije po njoj nazvana cijela rijeka u koju se uliva, što je sasvim neuobičajeno, ali ne i nevjerovatno, jer naziv *Rijěķa* u svakodnevnoj komunikaciji nije davao potpunu onomastičku obaviještenost zato što je daleko neodređeniji od naziva *Hřčāvka*.

Na području *Morave* (u Čehoslovačkoj) konstatovan je i u pisanim dokumentima potvrđen naziv *Hřčava*, koji Hosák i Šrámek izvode „od nář. *hrčavy* 'hlučný', hrčēt, nář. *hyrčēć* 'bublavě, ruchle tečí'“⁵³. Naravno, najprirodnije je da i naš naziv *Hřčāvka* objasnimo nastankom prema glagolu *hrčati* (*Hřč-av-ka*), jer je, da i na to podsjetimo, riječ o potoku koji se brzo i sa jakim šumom spušta niz šumovite strane.

Dűboki pòtok, desna pritočica Hřčavke (→ Sutjeska → Drina).

Naziv je dat po jednoj od osobina stajaće ili tekuće vode — po dubini. U prvom dijelu naziva je određeni pridjevski vid *dűboki-jű* > *dűboki*. Pridjev *dűbok* je sekundarni oblik od *dűpsti* (**dűlbiti*), *dűbem*. Primarna forma pridjeva glasila je *glűboki*⁵⁴.

⁴⁹ M. Фасмер: *Этимологический словарь русского языка*, Т. III, Москва 1971, стр. 248.

⁵⁰ Р. Н. Малько: *Географическая терминология чешского и словацкого языков*, Академия Наук Белорусской ССР, Минск 1974, стр. 78.

⁵¹ A. Brückner: *Słownik etymolog. jęz. pol.*, str. 639.

⁵² Starija Muslimanka (60 godina) rekla nam je o ovoj rijeci: „Prije se zvala Rijěķa, u kòjű se ulivala Rčāvka, a sād se svě zově Rčāvka. Gòre se zvaló selo Rčava, kòlibe bile, pa pò tomě se zově“.

⁵³ L. Hosák, R. Šrámek: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*, tom I, Českoslov. Academia Věd, Praha 1970, str. 298. i 299.

⁵⁴ E. Dickenmann: *Studien zur Hydronymie des Save systems*, Budapest 1939, str. 109.

Kòtāč, desna pritočica Hrčavke (→ Sutjeska → Drina).

Prof. Bezljaj navodi podosta naziva i hidronimskih i uopšte toponimskih i to ne samo sa slovenačkog jezičkog područja, sa osnovom *kot* „Winkel“⁵⁵. I Trubačov za hidronime *Kamyčka / Komyčka* pretpostavlja korijen *kot-* / *kat-*⁵⁶, ali ne kaže šta je semantička podloga tih baza. Duridanov, takođe, u mikrohidronimu *Kota reka* u slivu Vardara vidi bazu *cot* „Ellbogen, Krümmung, Winkel“, s tim što smatra da je onaj dio naziva *Kota* posuđenica iz rumunskog⁵⁷. S druge strane, u ukrajinskoj hidrografskoj terminologiji nalazimo *kotel* „kotao“, sa adaptacijom semantičkom.

U krajevima gdje teče *Kotač* gotovo da smo uvjereni da danas ne postoji apelativ i termin *kotač*. Postoji apelativ i leksem u terminologiji pokušstva *kòtao*, odnosno u dijalekatskom izgovoru *kòtō* (takođe sa osnovom *kot-*), ali — po opšteprihvaćenom mišljenju — njeno je davno porijeklo od gotskog *katilis*. Skloni smo da povjerujemo da je mi nismo dobili preko Rumuna nego preko balkanskolatinskog (još u V vijeku)⁵⁸. Taj apelativ i termin često se metaforično prenosi u hidronimsku nomenklaturu naziva da se njim označi usko korito tekućih voda sa kružnim kovitlacima vode. Otuda i počesti nazivi *Kòtlovi*, *Kāzan* i sl. Isto tako, poznato nam je da se dva izvora u durmitorskom kraju zovu *Tòčkovi*. Dakle, u svim slučajevima radi se o gotovo istoj komunikaciji, jer je uvijek pred očima slika toka ili izviranja vode. Pa ipak, u svemu ovome moramo dvije stvari razgraničiti: mikrohidronim *Kotlovi* i mikrohidronim *Kotač* izvode se iz dvije različite osnove — prvi od osnove *kotals-* „Grube“, a drugi od korijena *kot-*, što pokazuju i srodne izvedenice *kot-ur*, *kot-ur-ača*, *kot-ur-ić* itd.

Iz svega gornjeg slijedi: mikrohidronim *Kotač* je po postanju, svakako, mlađeg datuma i metaforičan je. U osnovi mu je *kot-*, a sufiks je *-ač*.

Trěskavac, potocić — lijeva prit. Hrčavke (→ Sutjeska → Drina).

Naziv je napravljen od glagolskog korijena *tres-* < opšteslov. i praslov. **tręs-* (: *tresti*), ide. korijen **ters-*⁵⁹. Međutim, kako se odmah može zapaziti, osnova *tres-* u nazivu o kome je riječ ima proširenje *-ak*, a to je, u stvari, formans kojim je izveden postverbal *trěsak*, *trěska*. Od tog proširenog korijena *trěsk-* nastavkom *-avac* (< *-av-ac*) izveden je mikrohidronim *Trěskavac*. Naravno, cio ovaj proces ne treba odvajati od ukrštanja sa glagolom *trěskati* (up. u Risnu i oblik bez proširenja *trěsavica* „bolest; drhtanje ruku“).

Škripina, manji izvor, voda na izvoru Sutjeske (→ Drina).

Skok je nekad *škríp* izvodio od grčkog *σκιρραι* „vapnenac“⁶⁰, dok u *Etimolog. rječniku*, III (str. 403) njegovo je tumačenje znatno šire: inicijalno *škr-* izvodi iz *škr-* (stcs. *skripati*, češ. *skřípiti*, polj. *skrzypać*, rus. *скрупуам*, lit. *skriēbti* itd.). Prema ovome, baza postoji u svim, ili gotovo svim, slovenskim jezicima, postoji u litavskom, u lat. takođe je *scribere* sa tom bazom, tako da se može zaključiti da je to praslovenska, odnosno baltoslovenska, odnosno indoevropska baza. „Veže se“, kako primijeti Skok (l. c.), „sa **sqer-* 'rezati' proširen sa *-p*, *-bh*“. Ovo ne bi protivrječilo Budimirovom citatu (Istorijski časopis SANU III, Beograd 1951—2,

⁵⁵ F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, I. del, Ljubljana 1956, str. 292.

⁵⁶ О. Н. Трубачев: *Названия рек Правобережной Украины*, Москва 1968, стр. 124.

⁵⁷ I. Duridanov: *Die Hydronymie des Vardarsystems als Geschichtsquelle*, str. 276.

⁵⁸ Vidi kod P. Skoka: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 170.

⁵⁹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 498.

⁶⁰ P. Skok: *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, Zagreb 1950, str. 172. i 179, bilj. 2.

str. 271): *scrupi dicuntur aspera saxa et difficilia abtractata*. — Dodajmo samo još i to da je geografski apelativ *škip* u izvanredno često upotrebi na srpskohrvatskom području, osobito na dinarskim kraškim područjima.

Iz svega prethodnog slijedi da *Škipina* možemo uzeti kao slovenski naziv indoevr. porijekla sa augmentativnim sufiksom *-ina*.

Döbrā vōda, mikrohr. u lijevom slivnom području Sutjeske (→ Drina).

Sintagmatski naziv *Döbrā vōda* ima u prvom dijelu određeni vid pridjeva *dobrā* u ženskom rodu. Pridjev *dobar* nastao je od praslov. **dobā*, **doba* < ide. **dhabh-*⁶¹ „što pristaje”, s tim što je obrazovan ide. sufiksom *-r* kao *mudar*, *hrabar* i sl. — Nije slučajno da je u ovim krajevima počest naziv *Döbrā vōda*.

Studēnci, izvori u desnom slivnom području Sutjeske (→ Drina).

Toponimizirani apelativ *studēnc* u pluralskoj formi. Znači, izvori su nazvani po osobini vode: njihova je voda studena, hladna „kalt”. U literaturi se pominje i ide. baza **stoudh-* kao prevojni oblik korijena **steu-*, koji je proširen ide. formantom *-dh*.

Bez sumnje, genetičko jedinstvo leksema kojima se na cijelom slovenskom području označava „mraz, hladnoća” ili pak, s tim u vezi ali u drugom smislu, „odvratnost, stid” — ne može doći u sumnju. Ali, nedostatak semantičkih paralela u neslovenskim jezicima otežava rekonstrukciju praslovenskog i osobito indoevropskog korijena. Dok Skok pretpostavlja gore pomenuti ide. korijen **stoudh-*⁶², dotle Martinov — na osnovu upoređivanja sa drugim jezicima, osobito sa grčkim (grč. *σῦγός*, — supst. *g* — *t* u korist posljednjeg) — baze **styđ-*, **stud-* smatra sekundarnim u odnosu na bazu **styg*, pa analogno tome i *studēnc* izvodi iz **stugēnc*⁶³.

Sněžana, voda u desnom slivnom području Sutjeske (→ Drina).

U osnovi ovog naziva je ide., baltoslov., opšteslov. i praslov. *sněgā* < ide. korijena **snoig-yhos*. Nastavak je pridjevski *-zn-a*. U početku je to moralo biti *Sněžanā vōda*, tj. voda što nastaje od snijega, pa je određeni pridjev vremenom bez toponomastičkog apelativa počeo primati toponimsku funkciju, pri čemu se gubio osjećaj pridjevske određenosti, sa krajnjom rezultantom koja se danas ogleda u supstantivizaciji.

Čavlovo vrělo, mikrohr. između Perućice i Suškog potoka.

Očito je odrednica uz apelativ *vrelo* antroponimskog porijekla, u stvari — prisvojni pridjev od imena *Čavle* ili možda *Čavlo*, sa vrlo karakterističnim i vrlo frekventnim morfemom u tvorbi starih slovenskih imena *ča-* (: *čajati*, *čakati* „expectare”): pored dobro poznatog imena *Časlav* i sličnih, upor. još i polj. *Czasław*, *Czawuj*, češ. *Čábud*, *Čahost*, *Čamir*, *Čabor* itd.⁶⁴ Danas imena *Čavle*, *Čavlo* i sl. više nema u antroponimijskoj nomenklaturi gornjeg Podrinja. Međutim, naziv ovoga vrela, kao i u pisanim dokumentima naziv sela *Čavlovići* upućuje da je takvih imena i prezimena bilo u Bosni. Naziv sela *Čavlovići*, kako misli Skarić, čuva

⁶¹ F. Sławski: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, tom I, sv. 2, Kraków 1953, str. 150.

⁶² P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 352.

⁶³ В. В. Мартынов: *Славянская и индоевропейская аккомодация*, Минск 1968, стр. 73.

⁶⁴ С. Роспонд: *Структура и классификация древневосточнославянских антропонимов (имена)*, Вопросы языкознания, бр. 3, Москва 1965, с. 14.

sjećanje na vlastelina *Budislava Čavlovića* „dobrog Bošnjana“⁶⁵. U *Leksiku prezimena Socijalističke Republike Hrvatske* (str. 107) nalazimo i danas antroponime ove vrste: *Čavlov*, *Čavlović*, — i sl.

Dèrnečište, lokva „Lache“ u gornjem toku Perućice (→ Sutjeska → Drina).

Naziv je napravljen od sasvim odomaćenog turcizma *dèrnek* m., koji je kod nas nešto proširio svoje semantičko polje, semantički je u izvjesnom smislu derivirao, pa pored izvornog značenja „zabava, veselje, svadba“ danas ima i nešto primarnije značenje „vašar, sajam, narodni zbor“, i slovenskog sufiksa *-ište* (<-iskjo). Dakle, **dèrnek-iskjo* > *dèrnečišče* > *dèrnečišče* > *dèrnečište*. Da bi se shvatila semantička motivisanost nastanka ovog naziva, potrebno je reći da se u kraju gdje se nalazi ovaj mikrohidronim, kao i u pograničnim zapadnocrnogorskim govorima, za mnoštvo krupne stoke na okupu takođe kaže *dèrnek* (najávijo *dèrnek* gövëdi, kónã i sl.). Prema tome, *Dèrnečište* je lokva, pojilo gdje se okuplja mnoštvo krupne stoke.

Javórak, voda na desnoj obali Sutjeske (→ Drina), više Tjentišta.

Naziv je fitonimskog porijekla, kao i brojni drugi toponimi sa istom osnovom i istim sufiksom građeni. Naime, osnova je *javor*, opšteslovenski i praslovenski naziv za *Acer pseudoplatanus* L. (up. rus. *явор*, češ. *javor horský*, polj. *jawor*, slovač. *javor horský*, sh. *jãvôr*, bug. *явор* i sl.) < prsl. **avorz*, a nastavak je *-ak* (< ѡкъ).

Kòritnik, voda na desnom slivnom području Sutjeske (→ Drina).

U osnovi je opšteslovenska i praslovenska riječ: prsl. **koryto* „izdubeno stablo drveta sa različitim namjenama: za pojenje i hranjenje domaćih životinja, za mjerenje i sl.“ Docnije se korito pravi i od dasaka, kamena itd. Od XIII v. upotrebljava se i kao *korito rijeke*. Od osnove **kor-* < **(s)ker-* i nastavka *-(y)to* napravljen je *nomen instrumenti*⁶⁶. (Up. paralelu *kora* : *koryto* : *korystь* ~ *kopa* : *kopyto* : *kopystь*.) Kao što je rečeno, ovaj leksem nalazimo u svim slovenskim jezicima: rus. *koryto*, brus. *koryta*, ukr. *koryto*, polj., češ., slovač., dluž. *koryto*, gluž. *korito*, sh. *kòrito*, mak. *korito*, bug. *korito*.

S obzirom na prvobitno značenje, i sama sintagma *rječno korito* je dobrim dijelom metaforična, pa je razumljivo što je metaforičnost još u većoj mjeri prisutna u hidronimima i uopšte toponimima koji imaju ovaj leksem u svojoj osnovi. Struktura naziva *Koritnik* mogla bi se predstaviti ovako: *Koryt-m-ik*.

Bòjana, izvor na desnom slivnom području Sutjeske (→ Drina).

Naziv ovog mikrohidronima vjerovatno je, kao manje-više i svih mikrohidronima, skorijeg datuma, dat po antroponimu nešto neobičnijem od mnogih drugih (na primjer: *Milena*, *Miluša*, *Krštića*, *Zôrka* i sl.), u prvom redu zato što je to ime u svijesti ljudi u dobroj mjeri egzistiralo čak i bez onih oskudnih niti semantičke motivisanosti. Međutim, prof. Bezlaž navodi podosta naziva izvedenih od osnove ovoga antroponima: *Bojanski potok*, top. *Bojanka*, *Bojanci*, *Bojanj* itd⁶⁷. Srpsko-hrvatski antroponim *Bojan* potvrđen je još u XI vijeku. U *Rječniku JAZU* (I, 509) navedeni su i ovi toponimi: *Bojanci*, *Bojanovice*, *Bojañe*, *Bojana*. Miklošič (*Die*

⁶⁵ Вл. Скарин: *Сіпар босанска власііела у данашњој ііоііоііасіііці*, Гласник Географског друштва, св. 7. и 8, Београд 1922, стр. 126.

⁶⁶ F. Sławski: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, tom II, Kraków 1958—1965, str. 503.

⁶⁷ F. Bezlaž: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 74.

slavischen Ortsnamen aus Personennamen, str. 19) misli da je *Bojana* slovenski naziv, jer u češkom nalazi potvrde: *Bojanov*, *Bojanovice*, u polj. *Bojanow*, *Bojanowo*, *Bojanice* i sl.

Ipak, u vezi s određivanjem porijekla imena *Bojana* postoje dosta različita mišljenja. U istoj knjizi svojih *Slovenskih vod. imena*, ali na drugom mjestu (str. 47), prof. Bezljaj, tumačeći hidronim *Barbačina*, top. *Barbana* u Gorici i ital. *Barbana* u Istri, navodi mišljenje nekih naučnika koji ove nazive povezuju s rječnim imenom *Bojana* i u njima vide nešto zajedničko, možda i ilirsku osnovu *barb-* „blato”. Skok (*Etimolog. rječnik* I, str. 183), opet, navodi najstariju potvrdu za *Bojanu* kod Livija: *Barbenna*. Međutim, ako se ne bi pretpostavila kakva disimilacija, naravno prije dolaska Slovena, teško bi bilo od *Barbenna* izvesti *Bojana*, jer bi u inicijalnom slogu *bar-* moralo doći do metateze. Ostala Skokova objašnjenja (1. c.) nisu bez osnove: *enna* > *anna*, *b* > vlat. *v*, *a* > *o* u nenaglašenom slogu, a *j* „zatvara hijat”. M. Pavlović tvrdi da je teško objasniti nastanak *Bojana* < *Barbenna*, pa zato misli da se *Bojana* približava obliku de *Boi*, cf. *bōvilis*, *bōvinus* „goveče”, odnosno u daljem razvoju pretpostavlja *Bovianus*, *Boviana*⁶⁸, u šta je ipak teško povjerovati. Duridanov (*Die hydronymie des Vardarsystem . . .*, str. 239), pošto je istakao da se *Bojana* ne može izvoditi iz grčkog i slovenskog, izrazio je mišljenje da ne može biti ni arbanaskog porijekla, da bi na kraju skrenuo pažnju na mogućnost veze sa rumunskim: arum. *buîdă* „abri (pour les animaux)”. — Dakle, radi se o nazivu rijeke vrlo teškom za identifikaciju i tumačenje uopšte. Bez pretenzija na davanje bilo kakvih krajnjih rješenja, jer cio splet okolnosti to ipak još uvijek ne dopušta, dodajmo samo činjenicu da je i ilirski imao vlastito ime *Boius* < ide. **bhojos*.⁶⁹

Pășina česma, voda na lijevom slivnom području Sutjeske (→ Drina).

Naziv pravi sintagmatska veza prisvojnog pridjeva *f.* i apelativa *česma*. Kako se vidi, pridjev je napravljen od imenice *pășa* (*paš-in-a*), koja je posudnica iz turskog (up. tur. *paşa* < prvobitnog oblika *başa*) i označava titulu „visokih dostojanstvenika i vojnih lica”⁷⁰. I drugi dio naziva *česma* takođe je istočnog porijekla: < tur. *çeşme* < perz. *češme* „izvor”⁷¹.

Snijehznica, voda na desnom slivnom području Sutjeske (→ Drina), na izvorištu Jabušnice (→ Sutjeska → Drina).

U pograničnim crnogorskim govorima postoji opšti naziv *snijehznica* za snijeg koji se dobro u toku zime zbije i pokrije slamom i granjem da se ne bi u toku ljeta otopio. Isto tako, postoji i opšti naziv za vodu od otopljenog snijega — *snijehznica*. Ovim mikrohidronimom *Snijehznica* označeno je ovo drugo: voda od otopljenog snijega. U osnovi je, dakle, *sněg*, a tvorba naziva je išla ovako: *sněg-tn-ica* > *snijehznica*.

Vitā bāra, bara „Sumpf” na lijevom slivnom području Sutjeske (→ Drina).

Mislmo da je u osnovi prvog dijela ovog sintagmatskog naziva particip perf. pasivnog u žen. rodu od glagola *vīti* (up. *vītō rēbro*, *vītā jēla* i sl.). Dakle, naziv je dat po izgledu: bara je izdužena i uvijena. Inače, ovaj korijen je prisutan u velikom broju jezika, i slovenskih i neslovenskih, pa bi se mogao identifikovati kao ide. **uei-* (i je od *ei*).

⁶⁸ M. Pavlović: *Les termes pastoraux en Illyricum*, Зборник за филологију и лингвистику XI, Нови Сад 1968, стр. 219.

⁶⁹ *Этимологический словарь славянских языков*, кн. 2, Москва 1975, с. 168.

⁷⁰ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, „Svjetlost”, Sarajevo 1965, str. 51.

⁷¹ A. Škaljić: *Op. cit.*, str. 172.

Črvenā lōkva, „Lache”, na lijevom slivnom području Sutjeske (→ Drina).

Sintagmatski naziv: prvi dio je određeni vid f. pridjeva *crven* (< prsl. **črvenъ*), a drugi dio je hidronimski apelativ *lōkva* (vidi niže). Naziv je dat po boji vode. Osnova pridjeva **črvenъ*, **črvenъ*, **črvenъ* uzeta je vjerovatno od **črviti*, *črvljō* (sh. *črviti*) „farbować pierwotnie czerwien, czerwcem”⁷².

Lōkve, plur. oblik hidron. apelativa „Lache” na lijevom slivnom području Sutjeske (→ Drina).

U osnovi ovog naziva je južnoslovenska i, kako veli Skok (*Etimolog. rječnik* II, str. 315), praslov. riječ *loky* „Lache”, „Tümpel”, „Pfütze”, danas u *a*-deklinaciji, a u stsl. u *ū*-deklinaciji; gen. *lōkve*, odakle je i *-va* u nominativnom obliku (kao u *crkva*). Po postanku je indoevropska riječ, jer joj nalazimo paralele u grč. *λάκκος*, lat. *lacus*, nvnjem. *Lache*, a ide. korijen trebalo bi da bude **laqu-*, što bi značilo „voda sakupljena u jednoj jami, jezero” (Skok: 1. c.).

Jēzero, dva mikrohironima na lijevom slivnom području Sutjeske (→ Drina), iznad potoka Kotača (→ Sutjeska → Drina).

Hidronimski termin i apelativ *jezero* je opšteslovenska i praslovenska riječ, jer je nalazimo u svim slovenskim jezicima. S obzirom na činjenicu da u lit. nalazimo *ēžeras*, *azeras*, u stprus. *assaran*, a da je ne nalazimo u ostalim indoevropskim jezicima, ovaj leksem bi bio zasebnost baltoslovenska. Kako primjećuje Skok (*Etimolog. rječnik* I, 781), Indoevropljani nisu imali jedinstven leksem za ovaj pojam: up. lat. *lacus*, njem. *See*, grč. *λίμνη* itd. Ide. korijen mogao bi biti **eǵh-*, **eǵh-*, a sufixs *-ero* (Skok: 1. c.). Inače, apelativ je, sâm ili u sintagmatskoj vezi, urastao u mnoštvo hidronima i uopšte toponima: *Jezero*, *Jezera* (visoravan pod Durmitorom), *Jezernica*, *Crno jezero*, *Boračko jezero*, *Vražje jezero* itd.

Bārica, mikrohr. na desnom slivnom području Sutjeske (→ Drina).

Ovim mikrohironimom označeno je močvarno zemljište sa pokojom lokvicom stajace vode. U osnovi je korijen apelativa *bāra*, koji je znatno proširio semantičko polje: a) manja stajaca voda od lokve, b) močvarno zemljište i c) trava koja raste na močvarnom zemljištu. Na južnoslovenskom području značenja apelativa *bara* se još više granaju. Dakle, *Barica* < *bar-ica* (*-ica* je ovdje sa svojom pravom deminutivnom funkcijom). Skokova tvrdnja: „*Bara* se nalazi u svim slovenskim jezicima, osim u polapskom i oba lužička jezika”⁷³ mogla bi se dovesti u sumnju s obzirom na danas dosta dobro poznatu arealnost ovog leksema.⁷⁴ Naime, po svoj prilici, ovaj leksem može se sa sigurnošću konstatovati u svim južnoslovenskim jezicima i još samo u češkom i slovačkom. Postojanje tog leksema u ukrajinskom moglo bi se objasniti balkansko-karpatskim uticajima, a što se tiče poljskog — u tom jeziku je konstatovan samo u rječnom nazivu. I to je sve. Ne mogu se navesti paralele u baltijskoj grupi, niti se mogu utvrditi indoevropske veze. Prema tome, prilična izoliranost ovog leksema na južnoslovenskom tlu, odnosno na području zapadnog dijela Balkanskog poluostrva mogla bi upućivati na moguću vezu leksema *bara* sa ostacima jezika nekog od doslovenskih žitelja na tim područjima. — Istina, moramo

⁷² F. Sławski: *Słowniki etymologiczny języka polskiego*, tom I, zeszyt 2, Kraków 1953, str. 120.

⁷³ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 109.

⁷⁴ O rasprostranjenosti leksema *bara* u pojedinim slovenskim jezicima vidjeti u dosta širokom razmatranju koje donosi *Этимологический словарь славянских языков*, св. 1, Москва 1974, стр. 153—155.

dodati i to da u *Българ. етимолог. реч.*, I, 1971, 32, nalazimo rekonstrukciju i ide. lika **bōra*, a porijeklo leksema *bara* vezuje se za stind. *barburā-m* „voda”. Upor. i alb. *b(ē)rrāk* „močvarište” i grč. *βόρβορος*.

2. BJELAVA

sa imenima voda na svom slivnom području

Bjelava, lijeva pritoka Drine. Dijalekatski izgovor je *Bjèlava*, od *Bjèlavë*, na *Bjèlavu*, u *Bjèlavi*. „Tako se zovë od mjësta de se stjãčë Vrbničkã rijëka i Zãkmürski pòtok do sèla Bükovicë. Utječë u Drínu u Bükovicë”, kaže 60-godišnji čovjek iz jednog naselja u donjem toku Bjelave⁷⁵. Svi žitelji sa njenog slivnog područja misle da se tako zove po boji vode: „voda joj je biëla”. Uistinu, korito joj je kameno, brza je i pjenušava, tako da pučka etimologija ovdje nije bez osnove.

Baza *bělz*, kao rijetko koja druga, pogodna je za imenovanje hidronima i vrlo je frekventna u opštoj nomenklaturi hidronimskih naziva na svim slovenskim područjima. Dovoljna potvrda za to može se i letimičnim uvidom naći kod Miklošiča⁷⁶, Dickenmanna⁷⁷, Šmilauera⁷⁸, Semenova⁷⁹, Hosáka i Šrámečka⁸⁰, kod Zwolińskoga⁸¹, kod Bezłaja⁸², Duridanova⁸³ itd., itd. — Dakako, i naš naziv *Bjelava* napravljen je od osnove *bělz* i sufiksa *-ava* (o kome će biti više riječi u odjeljku o tvorbi).

A sada, zaustavimo malo pažnju na onom kraćem citatu što smo ga u govoru u dolini Bjelave zabilježili i uz naziv *Bjelava* među drugim objašnjenjima između navodnika naveli. Zaustavljamo se na tome, uglavnom, zbog onih oblika *stjače* i *utječe*, koji su, u stvari, prefiksalne tvorbe prema glagolu *těci*. Takve oblike ne nalazimo u susjednim crnogorskim govorima (tamo je: *stãčë*, *utičë* i sl.). O čemu se tu, zapravo, radi?

Kao što je poznato, glagol **tek-ti* je indoevrop., baltoslov., opšteslov. i praslovenski: ide. korijen je **teq-* „trčati”, a praslov. **tek-*, i on je mogao imati više varijanata, od kojih su za nas osobito interesantne dvije: 1) ona sa prevojnim duljenjem *e — ē*, tako da je dobijeno praslov. **tēk-* i 2) ona sa višim prevojnim stepenom *o*: **tok-* (up. *tōk*, *pòtok*, *rástok*), što je u daljem prevojnem stepenu moglo dati i *a*: **tak-*. Dakle, od **tēk-* dobili smo **tēk-*, od čega imamo oblike sa *je* kad su ispred korijena dodavani različiti prefiksi (*do-*, *is-*, *s-*, *u-* i sl.): dotjecati, istjecati, stjecati, utjecati, pa dalje postverbalni: *nãtječãj*, *stjěcište* itd. Upravo su takvi po postanju i gore navedeni dijalekatski oblici *utječe* i *stjače*, dosta karakteristični za ovaj dio gornjeg Podrinja, gdje ćemo čuti i analogijski oblik *tjěčë*.

⁷⁵ Na teritoriji gornjeg Podrinja u slivnim područjima Sutjeske, Bjelave i Bistrice nalazimo ijekavski refleks *jata* kao i u ostalim novoštokavskim ijekavskim govorima hercegovačkog tipa (up. *Sutjeska*, *Bjelava* i sl.), sa izvršenim ijekavskim jotovanjem *dëca*, *videli*, *Prěšeka* itd., pa i *živëli* i sl.

⁷⁶ F. Miklošič: *Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen*, I—II, Denkschriften d. Wiener Akad. d. Wiss. Phil.-hist. Kl. Bd. 21. u. 23. Wien 1872. do 1874.

⁷⁷ E. Dickenmann: *Studien zur Hydronymie des Save-systems*, Budapest 1939, str. 48—49.

⁷⁸ V. Šmilauer: *Vodopis starého Slovenska*, Práce Učene společnosti Šafaříkovy v Bratislavě 9, Praha — Bratislava 1932.

⁷⁹ П. Семенов: *Географическо-статистический словарь российской империи*, I—V, Петербург 1863—1885.

⁸⁰ L. Hosák, R. Šrámek: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku* I, Praha 1970, str. 58—60.

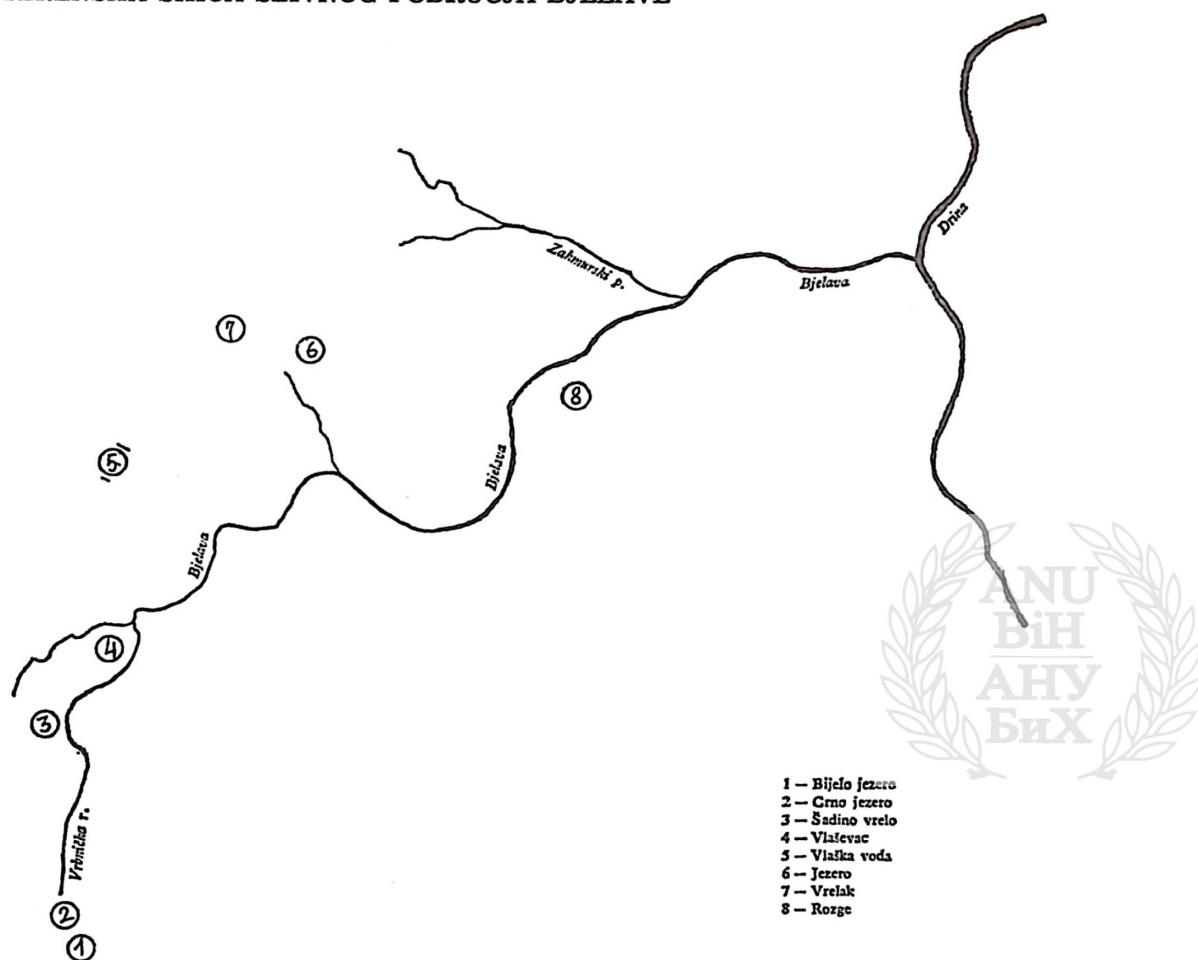
⁸¹ *Hydronymia Wisły*, część I (pod redakcją P. Zwolińskiego), Prace Onomastyczne 7, Wrocław—Warszawa—Kraków 1965, str. 291 (indeks).

⁸² F. Bezłaj: *Slovenska vodna imena*, I. del, Ljubljana 1956, str. 54—56.

⁸³ I. Duridanov: *Die Hydronymie des Vardarsystems*, str. 389 (registar).

Karta 3.

TERENSKA SKICA SLIVNOG PODRUČJA BJELAVE

Vrbnička rijeka, jedan od potoka od kojih nastaje Bjelava (→ Drina). Teče kroz selo zvano *Vrbnica*, i tu je zovu *Vrbnička rijeka*, kako piše i na specijalki (specijalna vojna karta) na kojoj je ovo područje predstavljeno. Međutim, idući uz Bjelavu, čuo sam i izgovor *Vrbnička rijeka*, do koga je došlo fonetskim putem (*b* — *n* > *b* — *n*, a nakon toga moglo je doći do ispuštanja bilabijala).

Kako pokazuje i prvi dio ovog sintagmatskog naziva, mikrohidr. je dobio ime po selu *Vrbnici*, kroz koju protiče. U nazivu sela je baza opšteslovenskog fitonima *vrba* „Weide“, crsl. *vrba*. Prema tome, *vrba-n-ica* > *Vrbnica*, a od ovog top. napravljen je prisvojni pridjev na -*ski*: *Vrbnic-ski* > *Vrbnički*, odnosno u ž. r. *Vrbnička*.

Kada je riječ o bazi *vrba-*, odnosno *vrba-*, onda treba dodati još dvije stvari: 1) da je ovo jedna od najfrekventnijih toponimskih baza i 2) da baltičke paralele (up. lit. *vīrbas*, strus. *virbe* i sl.) i oblici u nekim drugim jezicima (na primjer, u lat. *verbēna*) omogućavaju rekonstrukciju ide. korijena **uer-* „savijati“, koji se nalazi i u nizu drugih leksema (*vrpca*, *verige* itd.).

Zakmürski pòtok, lijeva pritočica Bjelave (→ Drina).

Ovo je jedan od interesantnijih naziva vodnih u gornjem toku Drine. Naravno, nije teško uočiti da je dobio ime po selu kroz koje protiče — *Zakmuru*, jer to pokazuje i oblik prisvojnog pridjeva na *-ski*. Međutim, postavlja se pitanje kako je nastao naziv sela prema kome je ovaj mikrohidronim dat.

Poći ćemo, prije svega, od same konfiguracije i utiska koji se čovjeku nameće kad pogleda selo Zakmur. A — odmah da kažemo — taj pogled na Zakmur stvara dojam nekakve tmurnosti, nekakvog mraka i sl. Zato smo i pošli od pridjeva *sumoran* (sa suf. *-ni*) „natmuren, namršten, natmušten”. Skok navodi *nahmuriti se* (Dubrovnik) „namračiti, naoblačiti”. Poređenja pokazuju da neki slovenski jezici imaju h mj. s: rus. *хмурый, хмурить*, polj. *chmura, chmurny, chmurzyć*, češ. *chmurný*. U kašupskom je *smura* „magla”. Na osnovu svega ovoga Skok zaključuje: „Prema tome je *su-* u *sumoran* sekundarno prema prefiksu *su-*(v.), jer se mjesto *mur* umiješao glagol *moriti*”⁸⁴. Ide. korijen, opet prema Skokovom mišljenju (1. c.), bio bi **smour-*.

Poslije ovog, objašnjenje toponima *Zakmur* i possessivum-a *Zakmurski* ne predstavlja osobitu teškoću: u toponimu je *za-* prefiks, a *h* je sasvim uobičajeno za krajeve gdje se toponim nalazi prešlo u *h*, pa je dobijeno *Zakmur* (kao i *Podgora, Podlugovi, Zavala* i sl.)⁸⁵, na koji je oblik dodat direktno nastavak *-ski* (< *-skyi*).

Bjelō jèzero, mikrohidronim na izvorištu Vrbničke rijeke (→ Bjelava → Drina).

Pomalo neuobičajen naziv za jezero, i uopšte za stajaću vodu, ali u ovom slučaju nam takvo imenovanje neće biti teško objasniti, jer se odmah u njegovoj blizini nalazi *Crnō jèzero*, što znači da je riječ o binarnoj opoziciji, koja je vrlo česta na svim slovenskim područjima, pa i kod nas: *Veliki — Mali, Stari — Novi, Bijeli — Crni, Donji — Gornji* itd. (up. *Stari Grad : Novi Grad, Bijeli Drim : Crni Drim, Doña Ivańska : Gornja Ivańska, Большая Ивановская : Малая Ивановская*⁸⁶ i sl.). U takvom odnosu stoje i ova dva hidronima što se nalaze nedaleko jedan od drugoga više izvorišta Vrbničke rijeke — *Bijelo jezero : Crno jezero*.

Crnō jèzero, hidronim na izvorištu Vrbničke rijeke (→ Bjelava → Drina).

U prvom dijelu naziva je određeni vid u sr. r. pridjeva *črny*, i on je nosilac odredbenog semantičkog obilježja. Vodni nazivi sa bazom *črny* dosta su česti i dati su po boji vode, koju stajaća voda dobija najčešće od četinarskih šuma koje je okružuju (up. *Crnō jèzero* pod Durmitorom, kraj Žabljaka), odnosno od biljnog svijeta koji egzistira u njoj, a tekuća voda od muljevitog korita, nanosa i sl.

Šádino vrèlo, „Quelle”, iznad izvorišta Bjelave (→ Drina).

Očito je da je prvi dio ovog naziva possess. od orijentalnog imena *Šadtja*, hip. *Šáda*, napravljen pomoću nastavka za građenje neutrum-a *-in-o*. Zanimljivo je da ovog imena nema u Škaljićevu rječniku *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*.

⁸⁴ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 360.

⁸⁵ M. Karaš je opširno pisao o ovom modelu tvorbe u slovenskoj toponimiji — u radu: *Nazwy miejscowe typu Podgóra, Żalas w języku polskim i w innych językach słowiańskich*, Wrocław 1955.

⁸⁶ В. Н. Топоров: *Из области теоретической топонимистики*, Вопросы языкознания, № 6, Москва 1962, стр. 10.

Vlaševac, izvor — voda u izvorišnom dijelu Bjelave (→ Drina).

U osnovi je pejorativni apelativ kojim su Muslimani u ranija vremena najčešće zvali hrišćane: vlāh, vlāše, vlāš(č)ād⁸⁷ i sl., što znači da ne mislimo da se u ovom slučaju radi o nastanku naziva prema etnonimu *Vlah*, koji je označavao dosta određen sloj pastira romanske narodnosti, rasutih po planinskim krajevima i izdignutim katunima. Prema tome, nastanak naziva mogli bismo označiti ovako: *Vlah-ev-ъcb* > *Vlaševac*.

Vlašškā vōda, izvor u samom gornjem toku Bjelave (→ Drina).

I possessivum ovoga naziva obrazovan je od gore pomenutog apelativa *vlah*, tako da mu tvorbu možemo pretpostaviti ovako: *vlah-ъska* > *vlašska* > *vlaška*.

Jžzero, nevelika stajaća voda na lijevom slivnom području Bjelave (→ Drina).

Naziv je baltoslovenski apelativ, koji vodi porijeklo od ide. korijena **egh-*, **ēgh-* + sufiks *-ero* (o čemu je već bilo govora).

Vrélak, izvor na lijevom slivnom području Bjelave (→ Drina).

Deminutivna konstrukcija napravljena je od osnove geografskog termina i hidronimskog apelativa *vrělo* nastavkom *-ak* (< *-ъkъ*). Korijen *vre-* možemo u dijahronoj perspektivi vezati za particip perfekta aktiva *vrel-*.

S obzirom na činjenicu da se u ovom radu vrlo često pominju apelativi *vrělo*, *izvor* i sl. u funkciji samostalnih hidronima ili u sintagmatskim vezama, u obavezi smo da na jednom mjestu damo nešto širi osvrt na njihov nastanak, odnosno na korijen od koga vode porijeklo. U tom osvrtu, naravno, moramo poći od glagola *vrěti*, koji je — po Skokovim riječima (*Etimolog. rječnik* III, 622) — i baltoslovenski, i opšteslovenski i praslovenski: **vēr-ēti*. Međutim, ono što je najinteresantnije u postdeverbaciji ovoga glagola — jeste to da se njegova baza pojavljuje u četiri praslovenska prevojna oblika: *vr-*, *vir-*, *vor-*, *var-*, zatim sa osnovom participa perf. aktiva i prezenta aktiva: *vrel-*, *vrut-* (< *vrūt-*) i, napokon, sa promjenom *vr-* > *hr-*. Izdvojicemo samo nekoliko poimeničene baze koje se javljaju u našim hidronimima i drugim nazivima.

a) Od osnove part. prez. aktiva *vrūt-* obična su obrazovanja na *-ak* (< *-ъkъ*): *vrutak*, zatim prema mlađem obliku part. *vruc*: *vrucak*, *vrucica* i sl.;

b) korijen *vre-* nalazi se u *vrelo*, *velak*, *velce* > *vreoce* itd.;

c) korijen *vir-* imamo u apelativu *vir*, zatim u top. *Vítrak* (selo pod Durmitorom), *Virovitica*, *Virovi*, *Virje* i sl.;

d) korijen *vor-* prepoznamo u prefiksarno-sufikslnim izvedenicama *izvor*, *izvorište* i sl.;

e) korijen *var-* nalazi se u brojnim leksemima, npr.: *varnica*, *varenika*, *varivo*, u top. *Vārīne*, — itd.

I na kraju dodajmo samo još i to da prof. Bezljaj (*Slovenska vodna imena* II, 319) i Skok (1. c.) pretpostavljaju za *vēr-* ide. korijen **uer-*.

Ržzge, pl. oblik, dvije-tri bare uz desnu obalu srednjeg toka Bjelave (→ Drina).

Apelativ *ržzga* je opšteslovenski i praslovenski. Prema Fasmerovom materijalu, nalazimo je u svim slovenskim jezicima⁸⁸, a paralele se mogu naći i u nekim

⁸⁷ O ovom nešto šire govori P. Skok u svom *Etimologijskom rječniku*, knj. III, str. 606—609.

⁸⁸ M. Фасмер: *Этимологический словарь русского языка*, Том III, Москва 1971, стр. 495.

neslovenskim. Pa ipak, lingvisti se ne slažu u rekonstrukciji ishodišne baze. Skok misli (*Etimolog. rječnik* III, 161) da treba polaziti od ide. korijena **rezg-* „flechten”, dok Miklošič i neki drugi uzimaju kao bazu prsl. **orz-*, odnosno Fasmer uzima kao vjerovatnu prsl. formu **rozga*, a forme sa **raz-* smatra da su nastale pod uticajem prefiksa.

Postavlja se logično pitanje: kakvu semantičku vezu može imati *rozga* sa hidronimom? O čemu je tu, zapravo, riječ? — Da bismo odgovorili na ovo pitanje, potrebno je da imamo u vidu nekadašnje i docnije semantičke koordinate ovog leksema: 1) pritka, vrljika, trklja i sl., 2) ljestve, 3) sarmentum, 4) trstika, 5) suho granje — itd. Kad se pogledaju sva ova značenja, teško da bi se u njima mogla naći motivacija za imenovanje voda, izuzimajući ono značenje pod 4. *Trstika* raste na podbarnom zemljištu, i rječnih naziva i drugih toponima datih po tom fitonimu ima (na primjer, *Trstenik* u Sloveniji, *Trstionica*, pritoka Bosne kod Čatića). Od osobite je važnosti u ovom smislu to što u češkom jeziku nalazimo da fitonim *rozha* označava *jednogodišnji izdanak, mladicu*⁸⁹. Sa ovim podatkom smo već bliže uspostavljanju semantičke veze između hidronima i fitonima: *Rozge* su bare gdje raste *rozga* = *jednogodišnja trstika*.

3. BISTRICA

sa mikrohidronimima na svom slivnom području

Bȳstrica, lijeva pritoka u gornjem toku Drine. Dijalekatski izgovor: *Bȳstrica*, *Bȳstricē*, *nā Bȳstrici* i *na Bȳstrici*, *ū Bȳstrici* i *u Bȳstrici*, *ū Bȳstricu* i *u Bȳstricu*, *Bȳstricōm*, *Bȳstrici*.

Župa Bistrice pominje se 1444. god. sa gradom Ostrovičom (*Ostrovica v Bistrizi*) u vlasti Hercega Stjepana. „Prije, oko 1413.—23., držali su je Pavlovići”⁹⁰.

„Bȳstrica tjēčē od Cfnē Ričēkē” (selo), rekao nam je jedan informator, stariji čovjek, ribar, iz sela Avdagina Luka. U stvari, ona podno Dobrog Polja (selo) nastaje od Crne rijeke i Dobropoljke. Uliva se u Drinu kod sela Brôd, odakle Drina — kao što je već u početku kazano — pravi veliku okuku i mijenja dinarski pravac kretanja, probijajući se sve do Bajine Bašte kroz planinske masive koji imaju dinarski pravac pružanja.

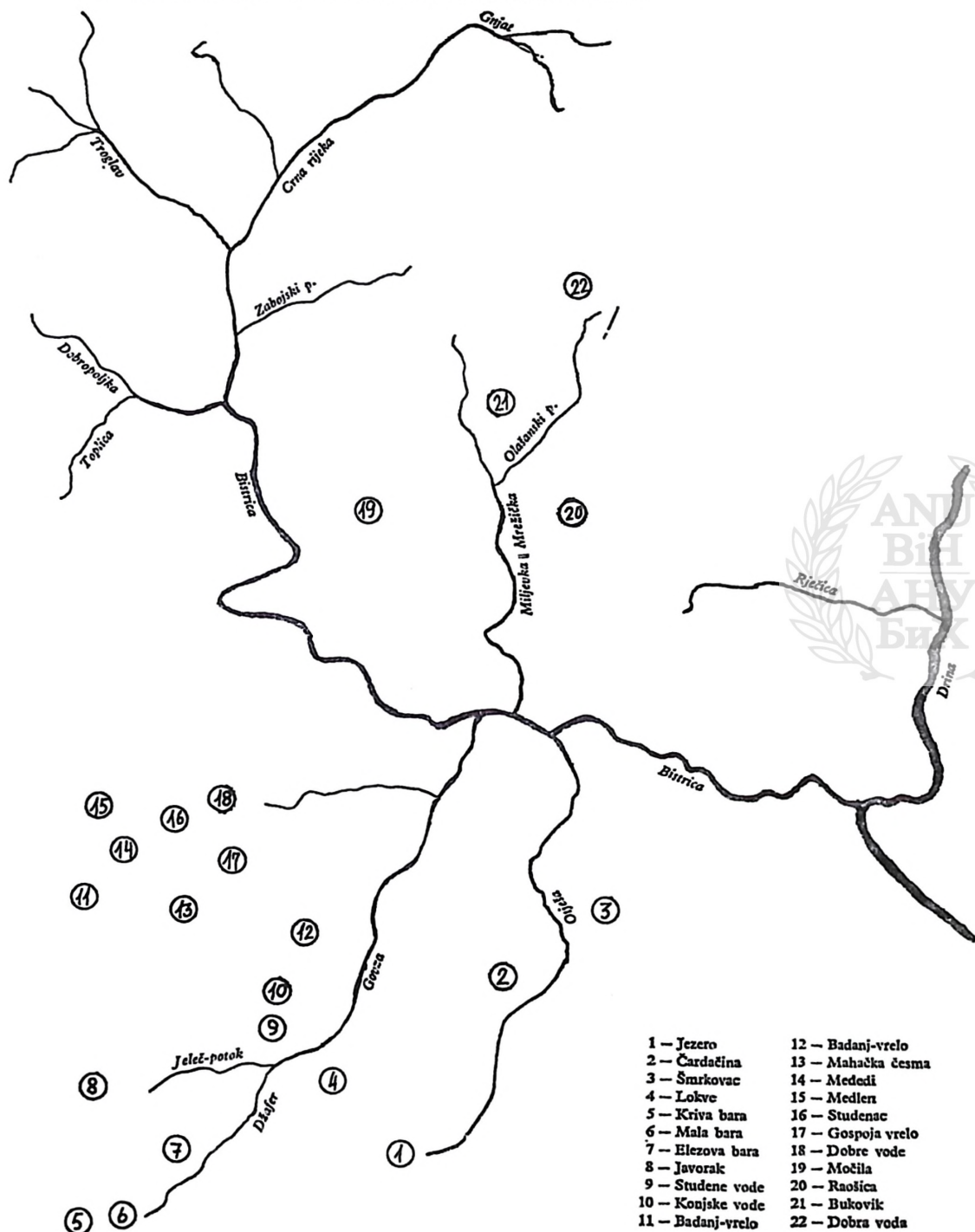
Hidronim *Bistrice* se u velikoj frekvenciji javlja na svim slovenskim područjima. O pravom mnoštvu tih naziva svjedoče već više puta ovdje navođeni Miklošičevi, Skokovi, Dickenmannovi, Šmilauerovi i Bezlajevi radovi. Dovoljno je pogledati koliko je Bezlaj (*Slovenska vodna imena*, I. del, 62—64) naveo naziva sa bazom *bystrā* samo sa područja Slovenije pa da se čovjek lako uvjeri da je to jedna od najproduktivnijih baza u tvorbi vodnih imena. Od hidronima postepeno je ovaj naziv prelazio na mikrotoponime i toponime uopšte, pa se na taj način broj imena sa bazom *bystrā* znatno uvećava. Dodajmo na ovom mjestu i podatak da neki od naziva *Bistrice* su izvanredno stari i da pripadaju čak predslovenskim supstratnim

⁸⁹ P. H. Малько: *Географическая терминология чешского и словацкого языков*, Минск 1974, стр. 59.

⁹⁰ V. Škarić: *Popis bosanskih spahija iz 1123. (1711) godine*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, knj. XLII, Sarajevo 1930, str. 14. — O tome ima dosta podataka i u registima priloženim uz projekat *Gornje Podrinje u doba Kosača*, Zavod za zaštitu spomenika kulture BiH, Sarajevo 1973, kao i u knjizi — M. Vego: *Naselja bosanske srednjovjekovne države*, „Svjetlost”, Sarajevo 1957, str. 144.

Karta 4.

TERENSKA SKICA SLIVNOG PODRUČJA BISTRICE

nazivima, pa su docnije slavinizirani, kao što je npr. naziv panonske ilirske rijeke *Bustricius*⁹¹.

S obzirom na činjenicu da je o nazivu *Bistrica* i njemu srodnim pisano odveć mnogo, mi ćemo ovdje u najkraćim crtama ukazati na dvije-tri najbitnije stvari.

Prvo, naš naziv *Bistrica* nastao je od osnove *bystrā*, današnje srpskohrvatsko značenje „hell, klar”, i nastavka *-ica*. Dakle, i slovenska osnova (up. rus. *быстрый*, polj. *bystry*, češ. *bystrý*, sh. *bistar*, stosl. *bystrā* „brz”) i slovenska tvorba. (Na žalost, to danas više nije rijeka s bistrom i providnom vodom, jer je od Miljevine nizvodno zagađuje separacija uglja u Miljevini.)

Drugo, pridjev *bystrā* imao je dva osnovna značenja: 1. *brz* i 2. *jasan*. Danas, barem što se tiče našeg jezika, ovaj pridjev se sa značenjem pod 1. ne upotrebljava ni u književnom jeziku, ni u dijalekatskoj komunikaciji. Znači, njegovo semantičko polje postepeno se svodilo na značenje pod 2, tj. na rezultativnost brzog toka vode. Jer, voda koja brzo teče (a to je u planinskim i krečnjačkim krajevima) ima najčešće kamenito korito i jasnu, svijetlu vodu, za razliku od rijeka koje teku u ravničarskim krajevima sporo, ili znatno sporije, i imaju najčešće mutnu vodu. Kako dobro primjećuje Skok: „S vode se značenje prenosi metaforički na svjetlost i na oko (gledanje), pa i na apstraktne predodžbe (*bistrina* u mislima, *bistriti* pojmove)”⁹².

Treće, u smislu jezičke interpretacije pridjeva *bystrā* treba reći: a) da je naše *i* nastalo od *y*, a *y* od ide. *ū* i b) da je ide. osnova ovoga pridjeva **bhūs-ro*, koju navodi Sławski⁹³, sa umetanjem *t*, a sa ovim se u osnovi slaže i Brücknerovo tumačenje⁹⁴. Skok (1. c.) daje i postupnije obrazloženje razvoja: korijen **bhū-* proširen je sa *s*, pa je na tako proširenu osnovu **bhūs-* dodat stari indoevropski sufiks *r* (kao u *dobar*, *mokar*), a onda je tako nastala grupa *sr* razdvojena umetanjem *t* (kao u *oštar*), tako da je od ide. **bhūs-ro* dobijeno *bystra*.

Dōbropōlka, potok koji sa Crnom rijekom formira Bistricu (→ Drina). Na karti (spec. Sarajevo 110) označena je kao *Dobropoljska R.*

Vodno ime je, kako se vidi, složenica, napravljena od sintagmatskog naziva sela *Dōbrō Pōle*, kroz koje protiče. Sufiks je *-ka* (< *-tka*) za označavanje pripadnosti po mjestu. Tako nastala složenica zadržala je mjesto akcenta pridjevskog određenog vida *dōbrō*, tj. zadržan je akcenat prvog dijela sintagmatskog naziva sela.

Tōplica, potočić — desni dotok Dobropoljke (→ Bistrica → Drina).

Toplica je dosta čest naziv u nomenklaturi slovenskih vodnih imena. Njegova baza je praslov. korijen **tep-*, odnosno njegov prevojni oblik **top-*. Dodavanjem sufiksa *-l* dobijeno je *toplā* (kao u *obal* i sl.). Nastavkom za građenje riječi *-ica* dobili smo naš mikrohidr. *Tōplica*.

Cfñā rijēka, potok koji sa Dobropolkom formira Bistricu (→ Drina).

Mještani sela *Cfñā Rijēka* misle da je mikrohidronim dat po imenu sela. Međutim, s mnogo opravdanja treba zaključiti da stvari stoje obrnuto: da je selo nazvano po potoku. — Inače, naziv pravi sintagmatska veza određenog vida posesivnog

⁹¹ A. Mayer: *Die Sprache der alten Illyrier*, Band II, Wien 1959, str. 31, kao i izvjesne refleksije u vezi s ovim u knjizi O. H. Трубачева: *Названия рек Правобережной Украины*, Москва 1968, стр. 172.

⁹² P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 157.

⁹³ F. Sławski: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, tom I, zeszyt 1, Kraków 1952, str. 53.

⁹⁴ A. Brückner: *Słownik etymologiczny jęz. polskiego*, Warszawa 1974, str. 54.

pridjeva u žen. rodu i apelativa rijeka. U osnovi je possessivum-a pridjev *črnā*, o kome je već bilo riječi u prethodnom izlaganju.

Tròglav, potočić — desni dotok Crne rijeke (→ Bistrica → Drina).

Nisu rijetki toponimi, osobito oronimi, koji kao složenice u svom prvom dijelu imaju broj tri: *Triglav*, *Troglav*, *Trobara*, *Trolokva* itd. Nema sumnje da su hidronimi sa *tri* znatno rjeđi. Kada je riječ o složenicama sa brojem *tri*, onda je potrebno istaći da i u samom nazivu *Troglav* uočavamo o mj. *i*, što nije nikakva niti iznimka, niti slučajnost. Od složenica sa ovim brojem samo slovenački *Triglav* i glavni brojevi *trinaest*, *trideset* i *trista* imaju oblik *tri*, dok je sve ostalo sa *tro-*, vjerovatno prema *dvo-*, odnosno i prema drugim složenicama sa spojnim vokalom *o*. Tako, pored navedenih toponimskih naziva, oblik sa *o* imaju i druge složenice: *trolist*, *trougao*, *trokut*, *trovrh*, *trogodak*, *trodnev*, *troljetna* (npr. *groznica*) — itd.

Kako se moglo i pretpostaviti, mikrohidronim na ovom području *Troglav* nazvan je po istoimenom oronimu ispod koga izvire, a oronim je vjerovatno nazvan po obliku svoje konfiguracije — naime, prema tri uzdignutija vrha tog oronima, prema čemu je u narodnoj predodžbi mogao biti stvoren metaforičan naziv *Troglav*.

Gñât, tako se naziva gornji tok Crne rijeke (→ Bistrica → Drina). U stvari, Crna rijeka nastaje od dva kraka, koji poslije sutoka prave jedan zavoj, okuku, i baš taj dio toka koji pravi zavoj ili okuku nosi naziv *Gñât*. Odmah ispod tog zavoja tok vode dobija novo ime *Cñā rijeka* (o kojoj je prethodno bilo riječi).

Upravo opis toka koji smo gore naveli pomaže nam da identifikujemo naziv uopšte, posebno u semantičkom pogledu. Po svemu, ovdje se radi o starom geografskom apelativu *gnat* „strana, presječena dolina”, koji je gotovo iščezao na mnogim područjima srpskohrvatskih govora, a — kao što vidimo — imao je metaforično značenje. Međutim, nalazimo ga u polj.: *gnat*, češ. *hnát*, u sh. *gñat* „goljenica, cjevanica”. Srpskohrvatsko *gñat* (i mj. *n*) može se objasniti kao u *gñoj*, *gñila* i sl. Paralele ovom apelativu nalazimo i u nekim neslovenskim jezicima: u lat. *genu* „koljeno”, grč. *γόνυ*, gen. *γόνυτος* „koljeno” — itd. Iako u ruskom i bugarskom ovog apelativa nema, a sudeći po *Речнику на македонскиот јазик* nema ga ni u makedonskom jeziku, praslovenska se osnova, s obzirom na latinske i grčke oblike, rekonstruiše kao **gən-at* < ide. korijena **geneu*⁹⁵, odnosno **genu-* „koljeno”⁹⁶.

Na osnovu svega mogli bismo zaključiti: mikrohidronim *Gñât* je metaforičan naziv, naziv za dio toka koji pravi zaokret u obliku koljena.

Zábojski pòtok, lijevi dotok Crne rijeke (→ Bistrica → Drina).

Ovdje je riječ o sekundarnom hidronimu: prvi dio je possess. m. na *-ski*, napravljen prema apelativu ili eventualno prema toponimu *Záboj* (kažemo „eventualno” zato što takav toponim nismo zabilježili na terenu). Tu uočavamo prefiksadni morfem *za-*, i on specificira značenje nekadašnjeg geografskog termina *boj*, koji je jedino i očuvan sa prefiksima *pri-*, *za-*, *raz-*, (*razboj* „račvalište dolina”, što bi moglo ići u prilog pretpostavci da *boj* označava terasasto „izlomljeno” zemljište) i sl. Prema tome, ovo *boj* je isti onaj morfem koji nalazimo u geografskim terminima i apelativu *priboj*, u nazivu mjesta *Priboj* itd. Naravno, ovo djelimično naslanjamo i na tvrdnju u *Rječniku JAZU*, gdje, pored niza drugih detalja koji mogu biti korisni za identifikaciju ovog naziva, stoji: „*Záboj* m. ime zemljištu, jamačno onome, gdje

⁹⁵ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 578.

⁹⁶ F. Sławski: *Słownik etymolog.*, Kraków 1954, str. 300.

prestaje šuma, a počinje poje⁹⁷. S druge strane, u prikrpatskoj Ukrajini postoji geografski termin *выбой* „углубление на дороге⁹⁸“.

Gđvza ili **Jelečka**, desna pritoka Bistrice (→ Drina).

Kako se vidi, ovdje su u pitanju dva naziva za jednu istu rijeku. Zato ćemo prvo govoriti o jednom, pa onda o drugom.

Gđvza, je, svakako, stariji naziv od naziva *Jelečka*. Odmah da kažemo da je postojala i srednjovjekovna župa *Gobza* ili *Gopsa*, smještena u slivu istoimene rijeke, odnosno na području *Jeleča*. Prema istorijskim izvorima srednjega vijeka, to je bio „značajan centar u okviru feudalnih posjeda porodice Kosača⁹⁹“. Takođe se u istorijskim zapisima pominje i trg *Gobsa mercatum*¹⁰⁰.

Naziv *Govza* dosta je težak za objašnjavanje: iz ugla izvjesnih polazišta i korijen i sufiks su nejasni. Tumačenje ovog naziva je otežano i tim što paralele u hidronimiji drugih slovenskih jezika nismo našli. S obzirom na sve to, pokušaćemo na dva načina da se koliko-toliko približimo tumačenju ovoga naziva.

Pisanje ovog naziva u dokumentima sa *b*: *Gobza* — moglo bi nas uputiti na traženje romanskog porijekla ovom rječnom imenu. Naime, u talijanskom postoji baza *gob-* < tal. *gobbo* < vlat. *gublus*¹⁰¹, što bi se, po prilici, svodilo na značenje „grbav“. Istu tu bazu prepoznaćemo i u našoj riječi *gòbela* (krivi dijelovi od kojih je napravljen točak kod drvenih kola). Baza *gob-* u nazivu rječnom upućivala bi na semantičku vezu s konfiguracijom terena kojim rijeka teče: to je ispresijecano i „grbavo“ planinsko zemljište, a takvo zemljište uistinu savladuje *Govza*. Za ovu bazu prof. Bezljaj povezuje podosta imena iz Slovenije i nekih srpsko-hrvatskih krajeva¹⁰². Izmjena *b > v* u našem nazivu nije rijetka pojava, a ni nova: tako u Arandelovu kod Trebinja na nadgrobnom natpisu iz prve pol. XIII vijeka napisano je *равъ* mj. *rab*¹⁰³; čak i u vlastitom imenu takvu zamjenu nalazimo na nadgrobnom natpisu iz XV v. u Podgradcu kod Bratunca: *вольдьнь*¹⁰⁴ (mj. *Boljedan*). Međutim, s objašnjenjem sufiksa *-za* ide mnogo teže. Nama, zapravo, nije poznat nijedan naš hidronim sa tim sufiksom. Trubačov navodi dva-tri naziva u svojoj knjizi *Названия рек Правобережной Украины* (Moskva 1968, str. 86), ali i on konstatuje da mu se tvorbe sa tim sufiksom ne uklapaju u sistem hidronima *Правобережной Украины*.

Sve prethodno nas je podsticalo na traženje drugih, sigurnijih i prihvatljivijih rješenja. U tim traganjima misao nam se sve više vraćala traženju makar i neke dalje veze naziva *Govza* ili *Gobza* sa stsl. *gobъzъ* „obilno“, **gobigъ* u sh., csl. *gobizъ* „bogat“. Nešto kasnije smo primijetili da je i Skarić na isti način pokušao tumačiti naziv *Govza*: „Od iščezloga pridjeva *gobъzъ* sa značenjem *obilan*, *plodan*, izvedeno

⁹⁷ Rječnik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Dio XXI, Zagreb 1973—74, str. 707.

⁹⁸ T. A. Марусенко: *Названия рельефов в говорах Хмельницкой области УССР*, Карпатская диалектология и ономастика, Изд. „Наука“, Москва 1972, стр. 281.

⁹⁹ Projektat *Gornje Podrinje u doba Kosača*, Zavod za zaštitu spomenika kulture BiH, Sarajevo 1973, str. 16.

¹⁰⁰ M. Vego: *Naselja bosanske srednjovjekovne države*, str. 51.

¹⁰¹ O toj bazi govori P. Skok u *Etimologijskom rječniku*, knj. I, str. 583.

¹⁰² F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 180. i 181.

¹⁰³ M. Vego: *Zbornik srednjovjekovnih natpisa Bosne i Hercegovine*, knj. III, Zemaljski muzej BiH, Sarajevo 1964, str. 15.

¹⁰⁴ M. Vego: *Zbornik srednjovjekovnih natpisa Bosne i Hercegovine*, knj. IV, Zemaljski muzej BiH, Sarajevo 1970, str. 143.

je ime jedne rijeke i sela na njoj, *Govze* u opć. Jeleću (srez Foča)^{104a}. Zato je prosto neshvatljivo da je M. Vego potpuno netačno interpretirao Skarića: „Ime Gobza označava hladan kraj, prema tumačenju Vladislava Skarića . . .”¹⁰⁵ Ali, da se vratimo pridjevu *gobzaz*, odnosno obliku *gobigz*. Preovladuje mišljenje da je tu u pitanju baza germanskog porijekla, i samo postoji razmimoilaženje u određivanju jezika iz kojeg su te riječi preuzete. Pomišlja se na njihovo gotsko, pa i gotsko-balkan. porijeklo, iako je Brückner (Archiv für slavische Philologie, XLII, str. 125) ukazivao i na lit. *gebėti* „biti naviknut na nešto, biti imućan, biti kadar”. Ipak, trebalo bi se s dosta opravdanja složiti s Barićevim mišljenjem da je abstractum *gobigz* (= *gobigz*) < got. *gabeis*¹⁰⁶.

Jèlečka je sekundarni naziv rijeke *Govze*. Naime, jedno oveće selo i područje je kroz koje protiče Govza nose naziv *Jeleč*. U *Popisu bosanskih spahija iz 1123. (1711) godine* pominje se nahija *Jeleč* na više mjesta (str. 19. i dalje), pa i grad *Jeleč*, o kome Skarić u predgovoru istog popisa kaže ovo: „*Jeleč*, grad, iako leži periferno na istočnoj strani svoje župe, morao je prije Turaka biti središte jedne župe. Njega su Turci uzeli na izmaku 14. vijeka”¹⁰⁷. U jednoj povelji Bele IV iz 1268. god. pominje se šumoviti kraj „quod vulgo dicitur Jeles”.

S obzirom na prethodno, osnovu naziva *Jelečka* mogli bismo vezati za fitonim *jela* < **edla* „Tanne”. Prof. Bezlaž navodi podosta vodnih imena sa ovom bazom: *Jela*, *Jelčki potok*, *Jelovac*, *Jelovik*, *Jelovica*, *Jelovka* itd., i to ne samo sa slovenačkog i sa srpskohrvatskog područja. I to je jasno i sasvim razumljivo da takvih naziva ima mnogo, ali u našem slučaju postavlja se pitanje porijekla i funkcije sufiksa -*eč* u nazivu sela. Mislimo da je to isti onaj vrlo stari sufiks -*eč* < *ek* + *je*, koji nalazimo i u oronimu *Grmeč*. Inače, mikrohidronim *Jelečka* obrazovan je ili sufiksom -*ška*, što bi značilo da je ovo supstantivizirani pridjev u toponimskoj funkciji (nastao od dvočlanog sintagmatskog naziva *Jelečka rijeka*, što bi potvrđivao naziv *Jeleč-potok*), ili — što je možda vjerovatnije — sufiksom za označavanje pripadnosti po mjestu -*ška* (*Jeleč-ška*), kao i *Dobropoljka* i sl.

Jeleč-potok, jedan od potoka od kojih nastaje Govza (→ Bistrica → Drina). Očito, riječ je o potoku koji dotiče iz Jeleča. I s obzirom na to da smo o Jeleću već nešto govorili, ovdje ćemo se zadržati samo na obliku prvog dijela u nazivu ovog potoka.

Kako se već i na prvi pogled vidi, ovdje imenica uz imenicu čini sintagmatsku vezu koja semantički definiše naziv. Takvih je naziva odveć mnogo, po postanku su vrlo stari (još u XIII vijeku su konstatovani nazivi tipa *Ivanpotok*, *Konacpolje* i sl., koji su po svemu labavi spojevi i više su polysloženice nego složenice¹⁰⁸). I u našem materijalu ovakvih naziva je podosta. Zato, jedno od prvih pitanja koje se u vezi s ovim postavlja — jeste: koja je forma primarna — da li ova sa nominalnim oblikom ili pak ona sa pridjevskim? Bez sumnje, to je još uvijek po mnogo čemu sporno pitanje, ali na ovom mjestu nije prilika da se o njemu šire govori.

^{104a} В. Скарић: *О географској номенклајтури Босне и Херцеговине*, Гласник Географског друштва, св. 13, Београд 1927, стр. 46.

¹⁰⁵ М. Vego: *Naselja srednjovjekovne bosanske države*, str. 51.

¹⁰⁶ Н. Barić: *Linguističke studije*, Djela Naučnog društva Bosne i Hercegovine, knj. I, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka, knj. 1, Sarajevo 1954, str. 114.

¹⁰⁷ Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, knj. XLII, sv. 2 (za historiju i etnologiju), Sarajevo 1930, str. 10.

¹⁰⁸ О njima govori nešto više V. Lubas u radu *Studije o gradjenju reči i morfologiji južnoslovenske toponimije*, *Анали Филолошког факултета у Београду*, књ. IX, Београд 1969, стр. 111. и 112.

Zato ćemo se na ovom mjestu ograničiti na dvije, kako nam se čini, važnije napomene:

1) Dosadašnja istraživanja strukture i stratigrafije najstarijih slojeva slovenskih toponima (kod nas još uvijek *kompleksno* nezahvaćenih ispitivanjima, dok u istočnoslovenskim i osobito u zapadnoslovenskim jezicima dosta podrobno proučenih i objelodanjenih) pokazuju da jedan od najarhaičnijih tipova predstavljaju imenovanja geografskih mjesta (*nomina loci*) obrazovanjima na -*je* od ličnih imena (*nomina personalia*). To je i prirodno kada se stvari gledaju iz dijahronih aspekata, jer je taj tvorbeni model naslijeđen iz praindoevropske epohe (up. obrazovanja od *nomina appellativa*: stind. *pítryas*, lat. *patrius*, grč. *πάτριος*, ide. **pətrijos* „očin“¹⁰⁹). Taj sufiks -*je* imao je nekad sasvim određenu funkciju „s realnim posesivnim značenjem“ — sve negdje do XIII v.¹¹⁰ S obzirom na činjenicu da su „u praslovenskom jeziku — i u prvim vekovima istorijskoga razvitka svih slovenskih jezika — pomoću sufiksa -*in* (< *inos*) pravljena lična imena tipa *Ротънъ* < *Ротиславъ*“, i tim ličnim imenima je dometan „kao funkcionalno pojačanje — posesivni sufiks *je*“¹¹¹, tako da je dobijana *adiectiva possessiva* na -*in*. A to znači da smo u prvom slučaju dobijali *Vladimir* (< *Voldimerъ*), *Budim* (< *Budimъ*) i sl., a u drugom **Budišъnъ*, **Ljubišъnъ* itd. Pored ovih, ne smiju se zaboraviti ni stara pridjevska obrazovanja „iz razdoblja kada su pridevi posesivni od ličnih imena u slovenskim jezicima slobodno pravljene pomoću osnovinskog sufiksa *z* < *os*“¹¹², koji je, doduše, nakon gubljenja svoje derivacione funkcije perintegriran pa je dobijen novi posesivni sufiks -*in*, a perintegracija je nastupila zato što su pridevi *čudъnъ* i sl. shvaćeni kao tvorbe od skraćenih antroponima *Čudъ*, *Budъ*, a ne kao pridjevska obrazovanja pomoću derivacionog sufiksa *z* < *os* od imena-hipokoristika tipa *Čudъnъ*, koja su pravljena direktno od složenih imena *Čudimirъ* i sl. (a ne od skraćenih *Čudъ*) imeničkim hipokorističkim sufiksom -*in*.

2) Naravno, kada su izvjesne stare pridjevske forme, odnosno neki njihovi nastavci počeli u jezičkom osjećanju gubiti derivacionu funkciju, sama po sebi se nametala potreba dometanja apelativa uz possessivum, pa — kako smo već pomenuli — od XIII v. susrećemo konstrukcije *Ivanpotok* (= *Ivanov potok*), *Ivan-dolac*, *Grabroselo* (*Grabro* je lično ime) itd. Svakako da će i ove forme docnije biti potiskivane i potisnute kao tvorbeni modeli od strane novih pridjevskih formi na -*ov*, -*ev*, -*in* i sl., tako da forme *Ivanpotok*, *Ivan-sedlo*, *Šćepan-Polje* ostaju kao manje-više okamenjeni modeli. Prof. Bošković ima pravo kad konstatuje da se u docnijoj upotrebi pridjevski dio nekih (ali samo nekih!) od tih naziva tipa *prvъnъ doľъ* toponimizira i gubi pridjevski karakter, tako da je „ostao — ukoliko se nije stopio sa sledećom rečju u složenicu — sa statusom *substantivum indeclinabile masculini*“¹¹³. Toga ima i od docnijih pridjevskih obrazovanja koja su se našla u sintagmatskim toponimima, a nalazimo ih nekoliko i u našem hidronimskom materijalu.

¹⁰⁹ С. Роспонд: *Структура и стратиграфия древнерусских топонимов*, Восточно-славянская ономастика, Москва 1972, стр. 33.

¹¹⁰ Vidi — Й. Займов: *Български географски имена с -je*, Българска академия на науките, София 1973, стр. 5.

¹¹¹ Р. Бошковић: *Словоар словенских adiectiva possessiva на -in*, Наш језик, књ. XIX, св. 4—5, Београд 1973, стр. 266.

¹¹² Р. Бошковић: *Поводом неких топонима*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, св. XL, Београд 1974, стр. 22.

¹¹³ Р. Бошковић: *Поводом неких топонима*, стр. 27.

Iz svega prethodnog slijedi: a) da su forme *Ivan* (planina), *Bańb*, *Ljubomir*, *Budim*, **Ljubišć*, **Budišć* itd., znači: pridjevi posesivni od ličnih imena tvoreni sa -*jb* ili na druge pomenute načine, bile primarne; b) ako smo već imali nazive *Ban*, *Jeľeč* i sl. za određene oblasti, gradove itd., prenošenje tih istih naziva na brda, potoke i sl. nužno je uslovljavalo dodavanje apelativa uz pridjevski dio koji je u početku egzistirao sâm u toponomastičkoj funkciji, čime praktično apelativ preuzima funkciju pobježeg određivanja, specificiranja ili izvjesnog determinisanja već postojećeg, ranijeg naziva: na primjer, grad i oblast zvali su se *Jeľeč*, pa kada je to ime preneseno i na vodu, zahtjev potpunije onomastičke obaviještenosti zahtijevao je dodavanje uz zajednički naziv *Jeľeč* apelativa *potok*. Mislimo da nikom ne treba dokazivati da postoji suštinska razlika, a ne samo formalna, između sintagmatskih naziva *Studeno vrelo* i *Jeľeč-potok*. Ta razlika bi se i grafički mogla prikazati ovako: *Studeno* → *vrelo* : *Jeľeč* ← *potok*, što se praktično svodi na odnose: *modifikator* + *znak* : *znak* + *modifikator*.

Džáfer, jedan od potoka od kojih nastaje Govza (→ Bistrica → Drina).

Nije teško prepoznati da je mikrohidronim, u stvari, apelativ, a docnije i muslimansko lično ime orijentalnog porijekla: *Džáfer* < tur. *cafer* < arap. *čáfär*, sa osnovnim značenjem „mala rijeka”¹¹⁴.

Miljevka (ili *Mržička*), lijeva pritoka Bistrice (→ Drina). Na karti (spec. Sarajevo 110) označena je imenom *Rijeka*. Međutim, informatori sa tog područja su nam bez ikakva kolebanja rekli: „Mi je zovemo *Miljevka*, a nešto kaže i *Mržička*, jer joj je izvor kod sela *Mržić*”. Znači, dvije stvari ovdje ne mogu biti sporne: 1) da su naši informatori sasvim u pravu što se imena tiče i 2) da je ova riječica dobila ime po naselju *Milevini* (nom. *Milevina*), kroz koju protiče i blizu bivše željezničke stanice uliva se u Bistricu. Mislimo da na to upućuje i sam nastavak -*ka* (< -*zka*), kojim se označava pripadnost po mjestu.

Međutim, posebno je pitanje kako je nastao naziv naselja *Milevina*. Mogli bismo na prvi pogled pomisliti da je u osnovi naziva stari i već izgubljeni apelativ *mil* „plitko pjeskovito mjesto”, pa čak da je naziv i toponimizirani apelativ *milevina* „nekakav meki bijeli kamen”¹¹⁵. Međutim, struktura naziva *Mil-ev-ina* govori da se radi o antroponimskoj bazi *Mil-jb* > *Mil* + pridjev. nast. -*ev* i + nastavak za građenje riječi -*ina*. Jer, perintegriranim sufiksima -*evina*, -*ovina* označava se, pored ostalog, i to da određeni prostor, imanje, naslijeđena imovina i sl. pripadaju određenom licu: *Dòbrilovina*, *Míjovina*, kao i *bábovina*, *òčevina* i sl. Da je ovdje u pitanju patronimik i da je postojao u Bosni antroponim *Mil*, svjedoči i Giljferdingov navod u *Сборнику Босніа, Герцеговина и Стара Сербія* (Петербургъ 1895) da je po zapovijedi воеводѣ минале građena crkva arhandelu Mihailu u manastiru Dovolji 1591¹¹⁶.

Ōlašaski pòtok, lijeva pritočica Miljevke (→ Bistrica → Drina).

Mislimo da ovaj mikrohidronim treba indirektno izvoditi od prasl. **olbha* „Alnus”, što je prevojni oblik u odnosu na prasl. lik **elbha*. To znači da je od fitonim. termina morao biti napravljen, prvo, toponim *Olašani*, od koga je zatim nastavkom za possessivum u formi određenog vida -*askyi* izveden prvi dio vodnog

¹¹⁴ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, „Svjetlost”, Sarajevo 1965. str. 231.

¹¹⁵ Vidjeti u *Rječniku JAZU*, Dio VI, Zagreb 1904—1910, str. 706.

¹¹⁶ Ђ. Даничић: *Рјечник из књижевних старина српских*, dio други, Београд 1863, стр. 70.

imena. Ako bi se ovo objašnjenje moglo prihvatiti, a manje-više svi jezički uzusi su zadovoljeni, onda bi se do izvjesne mjere morala korigovati Skokova tvrdnja „da se na hrv.-srp. teritoriju ne da dokazati postojanje dvaju praslav. likova: *el̥ha i prijevoj *ol̥ha”¹¹⁷. U vezi s ovim stvari u nekim drugim slovenskim jezicima stoje ovako: slovenač. ima *jelša* i *olša*, češ. *olše*, polj. *olcha* i *olsza* — i sl. Čini nam se da bi naš vodni naziv *Olašanski p.* čuvao taj prevojni oblik **ol̥ha*, donesen nekad i na srpskohrvatsko tlo, ali ubrzo i potisnut od strane lika **el̥ha*. Bez sumnje, ovo ukazuje i na podaleku starost našeg naziva.

Ōtješa, desna pritoka Bistrice (→ Drina). Na karti (spec. Sarajevo 110) označena je imenom *Oteša*. Informatori su nas obavijestili da se tako zove i cio kraj kroz koji protiče i da je zato dobila takvo ime.

Mišljenje informatorâ, čini se, nije daleko od istine: rječno ime u ovom slučaju moglo bi biti sekundarno. Jer, mislimo da je prvo ta oblast kroz koju protiče nazvana *Otješa* (resp. *Oteša*) zato što je u pitanju toponim antroponimskog porijekla. Naime, *Otješa* je obrazovanje od dosta starog slovenskog ličnog imena *Hotěš* sufiksom -a¹¹⁸. Gubljenje inicijalnog *h* sasvim je za ove govore obična pojava, s tim što naš toponim i hidronim nagovještavaju da je to gubljenje starijeg datuma.

Rjčica, potok koji se kraj fočanske željezničke stanice uliva u Drinu.

Nastaje od više sitnih neimenovanih potočića. Na karti (spec. Sarajevo 110) označen je imenom *Susješki P.* Teče između strmih strana dosta visokih okolnih brda, tako da je korito stiješnjeno i ima izgled sutjeske, pa je zato moglo biti zabilježeno na karti *Susješki* < *Sutješki*. Odmah da kažemo: i mi smo bili u nedoumici kakav naziv da zabilježimo za ovaj potok, jer koliko smo imali informatora — toliko smo i njegovih imena čuli. Jedni su nam rekli da se zove *Rijeka* („tako mi zovemo”), drugi *Rčica*, a treći *Rjčica*, pa pošto je ovih trećih odgovora bilo najviše, odlučili smo se za taj naziv. Zanimljivo je i to da nam na terenu niko nije pomenuo naziv *Susješki* ili *Sutješki* potok. Dakako, sve ovo govori o neustaljenosti naziva za ovaj potok.

S obzirom na činjenicu da se apelativ *rijeka* u cjelokupnom hidronimskom materijalu pojavljuje s razlogom kao jedna od najfrekventnijih komponenata, bilo da se upotrebljava sâm u funkciji hidronima, tj. kao hidronimizirani apelativ, ili pak u sintagmatskim vezama, potrebno je dati nekoliko najvažnijih podataka o njemu.

Kao što je poznato, *rijeka* je opšteslovenski i praslavenski apelativ: *rěka* „flumen, fluvius”, stsl. рѣка. *Jat* se ovdje tumači nastankom od diftonga *oi*, što znači da bi ishodni oblik prasl. *rěka* bio **roi-qa* < prevoja baze **erei-* : **eroi-*, koji potvrđuje latinski oblik *rivus*¹¹⁹. Dalje paralele: stind. *rayas* „tečenje, tok”, *riyatē* „počinjati teći”, *ritis* „tok”. Zanimljivo je da paralela u baltijskim jezicima nema.

Jězero, nevelika stajaća voda na izvorištu Otješe (→ Bistrica → Drina).

Kao što je već rečeno, u osnovi je baltosloven. apelativ od ide. korijena **eġh-*, **eġh-* + sufiks -*ero*. (O ovom nazivu je bilo više riječi u okviru razmatranja imena voda u slivu Sutjeske.)

¹¹⁷ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 772.

¹¹⁸ Lično ime *Hotěš* pominje i prof. R. Bošković u radu *Слѡвословенска адиектива посесива на, -ѡѡ, Наш ѡзик, кѡ. XIX, св. 4—5, Београд 1973, стр. 270.*

¹¹⁹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 141.

Čardàčina, mali izvor na lijevoj obali Otješe (→ Bistrica → Drina).

U osnovi je orijentalizam: „tur. *çardak* < pers. *čār-tāq* (*čār-tāq*) 'zgrada na četiri svoda' (pers. *čār* 'četiri' + *tāq* 'svod, luk u graditeljstvu')"¹²⁰. Na osnovu *čardak* dodat je sufiks *-ina*. Dakle, voda se nalazi na mjestu gdje se nekad nalazio čardak, odnosno drvena zgrada, ljetnjikovac.

Šmfkavac, mali izvor na desnoj obali Otješe (→ Bistrica → Drina).

Naziv je, u stvari, poimeničeni pridjev sufiksom *-ac* (< *-acъ*). Inače, korijen je sveslov. i praslov. **smrk-*, pa bi strukturu nastanka naziva trebalo označiti ovako: **smrk-av-ъcъ*. Samo srpskohrvatski i slovenački izmijenili su inicijalno *sm* u *šm*, što je — kako prosuđuje Skok — „onomatopejske prirode”¹²¹.

Lčkve, podvodno zemljište između Govze i Otješe (pritoke Bistrice → Drina) sa manjim stajaćim vodama, pa je zato naziv u pluralu.

Već je rečeno da je u osnovi ovakvih mikrohironima prasl. apelativ *loky* „Lache”, danas u *a*-deklinaciji, a u stsl. u *û*-deklinaciji. Prema gen. dobijeno je *-va* i u nominativu. (Više o ovom vodnom imenu rečeno je u okviru razmatranja hidronima u slivu Sutjeske.)

Krīvā bāra, mikrohr. iznad izvorišnih potoka Govze (→ Bistrica → Drina).

Prvi dio naziva je određeni oblik pridjeva *krivъ* „krumm” u žen. rodu, dakle: *kriva-ja* > *krīvā*. Znači, naziv je dat po obliku stajaće vode.

Mālā bāra, močvarno zemljište sa manjom stajaćom vodom iznad izvorišnih potoka Govze (→ Bistrica → Drina).

U osnovi prvog dijela je određeni vid pridjeva *malъ* „klein” u žen. rodu: *mala-ja* > *mālā*.

Ėlezova bāra, bara između izvorišnih potoka Govze (→ Bistrica → Drina).

Possessivum napravljen od ličnog imena *Ėlez* (upor. prezime *Elezović* i sl.).

Javórak, vrelo u izvorišnom dijelu Govze (→ Bistrica → Drina).

U osnovi naziva je fitonim *Acer pseudoplatanus* L. Nastavak je *-ak* (< *-akъ*).

Stūdenē vðde, izvori u gornjem toku Govze (→ Bistrica → Drina).

Naziv je dat po osobini vode, s tim što je u prvom dijelu pluralni oblik od pridjeva *stud-en* u određ. vidu ž. r.: *stūdenā*, plur. *stūdenē*. U izvođenju ovog pridjeva Skok polazi od imenice *stūd*, *-i* „zima, hladnoća”¹²². Danas postoji i imenica *stūden*, svakako po postanju mlađa od *stūd*. Ide. korijen, po Skoku (l. c.), mogao bi biti **stoudh-*: **steudh-* (*dh* je proširenje ide. korijena **steu-*), tako da je naše *u* < ide. dift. *ou*. Od prevojnog oblika ovog korijena **stoudh-* moglo je nastati i *i*, od čega je dobijeno naše *stid*. (Naime, *ou* > *û* > *y* > *i*.) Međutim, Martinov smatra da pitanje porijekla prsl. *stydъ*, *studъ* ostaje otvoreno, te da „более близкой к истине оказывается попытка соотнести с праслав. *stygъnъ*”

¹²⁰ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 164.

¹²¹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 406.

¹²² P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 352.

путем принятия дентальных и гутуральных определителей к и.-е. **stou-/stū-*¹²³.

Kðńskē vðde, manje lokve na lijevoj obali Govze (→ Bistrica → Drina).

Određeni pridjevski vid u pl. žen. roda napravljen je od zoonimskog apelativa *koń* „equus”. Dakle: *kðń-skā vðda*, pl. *kðńskē vðde*. Osnovinski zoonim. apelativ je prasl. riječ, imaju je svi slovenski jezici (od 13. v. rus. ima i *лошадъ*), dok je paralele sa drugim jezicima teže ustanoviti (upor. lat. *equus*, stind. *ášva-* i sl.), a dosta su maglovita domišljanja i u vezi s rekonstrukcijom ide. korijena. Prsl. **końь*.

Bàdań-vrělo, ovakav naziv nose dva vrela na desnom slivnom području Bistrice (→ Drina), prilično udaljeni jedan od drugoga.

I ovdje imamo sintagmatsku vezu koju čine dva pojma sa leksemskim polysloženičkim odnosom. Leksem *bàdań* nalazimo u svim slovenskim jezicima: rus. *бодня*, polj. *dijal*, *bednia*, češ. *bedna*, slovenač. *bədanj*, sh. *bàdań*. Prsl. korijen: **bədъnъ*. Semantička veza sa vodnim imenom: „šuplja klada iz koje voda teče”.

Màhačkā čěsma, česma na desnom slivnom području Bistrice (→ Drina).

Naziv nije jasan. Mi ga na terenu nismo zabilježili nego je ekscerpiran sa karte. Zato smo u mogućnosti, po ugledu na prof. Bezlaja¹²⁴, da za bazu pridjevskog dijela naziva *Màhačkā* uzmemo antrop.-hipokor. *Mah* od biblijskog *Matt-hias* „božiji dar”. Prof. Bezlaj (l. c.) sa ovom bazom navodi izvjestan broj naziva, i to ne samo sa slovenačkog područja: *Maharovički potok*, *Maharčka Vas*, sh. *Mogorić*, češ. *Machar* (nadimak i antroponim), top. *Machorov* itd. Ali, sve ovo teško da bi mogli potvrditi sufiksadni morfemi (ovdje mislimo i na njihovu semantičku funkciju) ako se ne bi pretpostavilo da je postojao patronimik *Mahač(i)* ili nekakvo takvo prezime, o čemu mi nemamo podataka. Moglo bi biti da je ovdje riječ i o *mahalskoj* česmi, što bi u tom slučaju značilo da su je pogrešno upisali na karti.

Měďedi, vrelo na desnom slivnom području Bistrice (→ Drina).

Osnova *medvjed* „ursus”, cssl. *medvěď*, vrlo je raširena u slovenskoj toponimiji. Radi se, zapravo, o praslavenskoj složenici *medv-jedъ* < *medūēdis*, gdje je *ū* ispred *ē* dalo *v*; *bsť* < **ēdis*. Ovdje je u našem nazivu oblik plurala, sa izvršenim ijekavskim jotovanjem.

Měďlen, izvor na desnom slivnom području Bistrice (→ Drina).

Po svemu sudeći, radi se o staroj opšteslovenskoj bazi **mьdьlъ*, što potvrđuje stsl. *izmьdъiti* „oslabiti”, s tim što je na pomenutu praslavensku bazu dodat još i sufiks *-enъ*. Znači, mikrohidronim *Medlen* označavao bi mali, slab izvor, kako bi naš narod rekao — *mrivicu*, koja sasvim malo i lagano otiče.

Studénac, izvor na desnom slivnom području Bistrice (→ Drina).

Pošto je prethodno (v. *Studenci*, *Studene vode* i sl.) bilo više riječi o pridjevu *studъ-enъ*, u vezi s nazivom *Studénac* reći ćemo samo to da je nastao supstantiviziranjem pridjeva *studъ-enъ* nastavkom *-ьсь* („izvor sa studenom vodom”).

¹²³ B. B. Мартынов: *Славянская и индоевропейская аккомодация*, Минск 1968, стр. 72.

¹²⁴ F. Bezlaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 7.

Gđspoja-vrělo, mikrohidronim na desnom slivnom području Bistrice (→ Drina), nedaleko od srednjeg toka Govze (→ Bistrica → Drina).

U osnovi prvog dijela naziva je *gospod-ja*, stcsl. *gospožda*, dakle izvedenica od *gospod* (koje se uzima da je praslovenska složenica) nastavkom za izražavanje mocije (kao u *gošća. tašta* i sl.). Ali, postavlja se pitanje: odakle u ovim krajevima oblik *gospoja*? — Maretić je to objasnio ispadanjem -d- (kao u *jedanaest, dvanaest* i sl.), tako da je dobijeno *gospoa*, pa je onda umetnuto *j*, „i tako je nastalo *gospoja*“¹²⁵. Ako je ovo Maretićevo mišljenje i tačno, ono — barem na prvi pogled — označava dosta komplikovan proces u nastanku lika *gospoja*. Možda ne bi trebalo zanemariti i činjenicu da su se hipokorističnost i eufeminiziranje mogli oblikom sa *j* „umiljati“ izraziti. Naime, kad je kontrakcijom iz istog razloga nastalo *gospa*, moglo je lako biti napravljeno i *gospoja*, dakle nezavisno od oblika *gospoda*. Na ovo može upućivati i odnos u govorima *Gospodđindān : Gospo(j)ina*. Međutim, vjerovatno višu vrijednost ima činjenica na koju mi je skrenuta pažnja: da je fonetski lik *gospoja* na ovim područjima rezultat međudijalekatskih strujanja i kontakata naših bosanskih i zapadnijih sprskohrvatskih govora čakavskog tipa. Svemu tome, da ne smetnemo s uma, mogao je doprinijeti poznati priliv rudara u Bosnu, i to iz različitih, pa i naših zapadnih krajeva, koji su u bosanskohercegovačku leksiku unosili i svoju posebno formiranu terminologiju, a sa njom i niz fonetskih osobenosti.

Dđbrē vđde, izvori na desnom slivnom području Bistrice (→ Drina).

Pluralski oblik određenog pridjeva *dobr* u ženskom rodu uz pl. oblik toponimskog apelativa *vode*.

Mđčila, podbarno zemljište na lijevom slivnom području Bistrice (→ Drina).

Naziv predstavlja toponimizirani stari apelativ *močila* „mokra zemlja oko izvora“, koji je izašao iz upotrebe, ali se zato čuva u brojnim nazivima, kakav je i ovaj naš. Postojao je i jedninski oblik *moča* „mokrina“, odnosno *močilo*, obrazovano od korijena *mok-* i nastavka *-lo* „mjesto gdje se moči“. Dakle, taj tip tvorbe naziva *Močilo* je kao i u *Pojilo, Hladilo* itd.

Răoșica, izvor na lijevoj obali Miljevke (→ Bistrica → Drina), sa otićanjem vode u dva pravca.

Nastanak ovog naziva trebalo bi pretpostaviti ovako: *raz-soh-ica* > *rassoșica* > *rasoșica* > *raoșica*. Prema tome, *Răoșica* označava izvor čija voda otiče u dva pravca. U srpskohrvatskim govorima gdje je *h* zamijenjeno sa *v*, od *raz-soha* dobijeno je *răsova* (upor. toponim *Răsova* u kanjonu Tare). Inače, apelativ *rasoha* imaju i ostali slovenski jezici: rus. *poccoxa*, ukr. *pozcoxa*, češ. *rozsoha*, slovač. *rázsocha, rozsocha*, polj. *rosocha*, luž. *rozsocha*. Znači, ovo je opšteslovenska i praslovenska riječ, a za utvrđivanje ide. korijena postoji mnogo teškoća, pored ostalih: i teškoća da se objasni odnos *h* (u slovenskim jezicima): *k* (u neslovenskim, — up. lit. *šakà* „grana“, sanskr. *śākhā* i sl.), pa otuda i mnogo različitih pretpostavki i mišljenja¹²⁶. Skok misli da je ide. **kak-/kāk-* ili **kok-/kōk-*, „s palatalnim *k* > praslav. *s*“¹²⁷.

¹²⁵ T. Maretić: *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, III izdanje, Matica hrvatska, Zagreb 1963, str. 103.

¹²⁶ M. Фасмер: *Этимологический словарь русского языка*, Том III, Москва 1971, стр. 729.

¹²⁷ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 301

Bukòvik, vrelo između izvorišnih potoka Miševke (→ Bistrica → Drina).

Baza je iz fitonimskog apelativa *bùkva*, koji je, kako se pretpostavlja, germanska posuđenica **bōkō*, got. *bōka*¹²⁸. Nominativ *buky* dobio je *-va* prema genitivu *-ve*. Prema tome, *Bukovik* < *buk-ov-ik*, kao što je inače uobičajena tvorba od fitonimskih baza.

Dðbrā vðda, izvor iznad izvorišta Olašanskog potoka (→ Miševka → Bistrica → Drina).

Sa nazivom *Dobra voda* već smo se nekoliko puta susretali u ovoj građi. Ovdje da ponovimo: naziv čini sintagmatska veza oblika određenog vida pridjeva *dobrz* u žen. rodu i hidronimski apelativ *voda*.

4. KOLINA

sa mikrohidronimima na svom slivnom području

Kòlina, lijeva pritoka Drine. — Dijalekatski izgovor: *Kòl'na*, iz *Kòl'nē*, na *Kòl'nu*, u *Kòl'ni*. Dakle, očita je potpuna ili gotovo potpuna redukcija vokala *i* u postakcenatskoj i postsonantskoj, odnosno intersonantskoj poziciji i u ovom slučaju u dobroj mjeri vokalizovanje sonanta *l*.

„Kòl'na tèčē od Jāorinē. Zòvē se tàkō jer kòlā, prāvi òkuke cijelim tōkom. Sālevā se u Drīnu u Ūstikol'ni. Ūstikol'na je dōbīla ime po Kòl'ni — ūtok Kòl'nē”¹²⁹. Informator je, uistinu, u pravu: izvorišta Koline nalaze se na padinama Jahorine, a protiče kroz jednu širu oblast koja nosi ime Jabuka, kraj naselja Odžak, i uliva se u Drinu u Ustikolini. Na karti (spec. Sarajevo 4, list 119) u gornjem toku ova je rijeka označena kao *Koluna*, a u donjem toku kao *Kolunska R.* Praktično, napravljene su dvije greške: 1) nelogično je da se u gornjem toku rijeka označi primarnim nazivom, a u donjem toku dvočlanim, sintagmatskim nazivom i 2) ova rijeka ne zove se *Koluna* nego *Kolina*, jer bi prema imenu sa karte moralo biti i Ustikoluna, a tako niti ko govori, niti gdje piše. Sastavljačima karata mogao je vokalizovani glas *l* ličiti na izgovor *lu*, pa je zato na karti i napisano *Koluna*. Da je naše bilježenje tačno i da se ime ove rijeke i prije gotovo stotinak godina izgovaralo *Kolina*, mislimo da u izvjesnoj mjeri potvrđuje i iskaz goraždanskog načelnika Suleimanbega Kuljuka iz 1883. god., u kome je upisan mikrohidronim *Kolien-sko vrelo*, što će biti — po svemu sudeći — *Kolinsko vrelo*¹³⁰.

Kolina i *Ustikolina* su nam poznate iz istorijskih izvora srednjeg vijeka, osobito *Ustikolina*: „kao manje trgovačko središte, trgovište na putu od Foče prema Goraždu”¹³¹. Zna se da je „pripadala knezovima Pavlovićima u vrijeme kada su Dubrovčani uspostavili svoju koloniju sa posebnim konzulom na čelu, 1399 godine (Libri Ref. 1397—99)”¹³². Za Ustikolinu postoji u ovom kraju i predanje da je ona jedno od prvih osmanlijskih uporišta u Bosni, te da je dobila ime „po uzviku jednog turskog vojskovođe, koji je uputio uz rijeku svoje vojnike riječima 'Učundži

¹²⁸ *Этимологический словарь славянских языков*, Выпуск 3, Москва 1976, стр. 91. и 92.

¹²⁹ Ovo su riječi starijeg čovjeka iz sela Jabuke, koji nam je bio informator na tom terenu, jer je dobar poznavalac i rijeke i cijelog kraja.

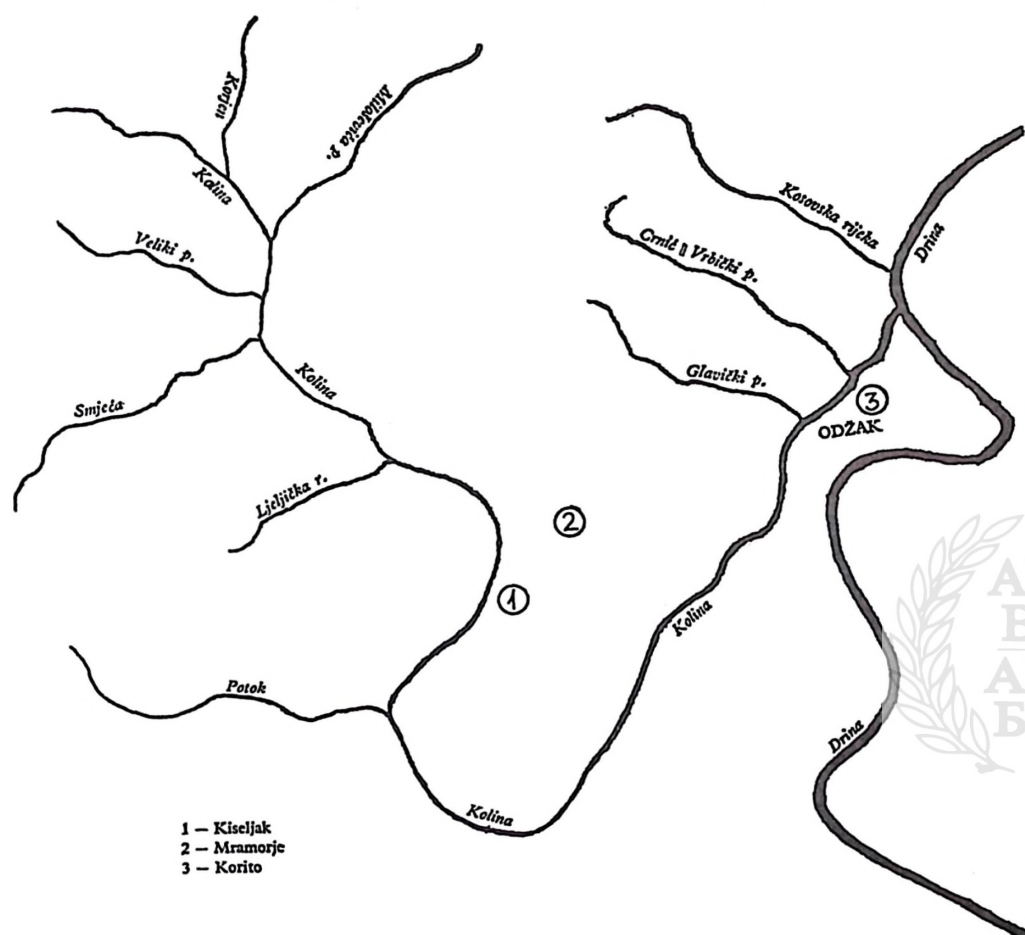
¹³⁰ Neobjavljena građa iz zaostavštine Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka, Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine u Sarajevu, fasc. 83.

¹³¹ *Gornje Podrinje u doba Kosača*, Sarajevo 1973, str. 29.

¹³² M. Vego: *Naselja bosanske srednjovjekovne države*, str. 121.

Karta 5.

TERENSKA SKICA SLIVNOG PODRUČJA KOLINE

koli', tj. treći kol, odred (po tome se, kako narod priča, nazvala rijeka Koluna, odnosno Ustikolina) . . ."¹³³ (Ali, o nastanku naziva *Ustikolina* biće riječi u vezi s objašnjenjem po nastanku sličnog naziva *Ustiprača*.)

Sam naziv *Kolina*, bez sumnje, romanskog je porijekla, sa romanskom bazom. Biće najbliže istini i biće najbolje da se pođe pri objašnjavanju ovog naziva od lat. *collinus* „находящийся близ холма . . .” A *Kolina* zaista teče u blizini brda, zapravo teče oko brda, „*kôlā*” oko brda, kako reče naš informator.

Kōrijen, potok, jedno od izvorišta Koline (→ Drina) na Jahorini (njen lijevi izvorišni krak). Isto ime nosi i jedan brdoviti plato i naselje gdje mu se nalazi izvorište.

U osnovi naziva je praslovenski apelativ **korę* „dio biljke u zemlji”. U lit. *korėti*, *kēras*, što znači da je s prevojnim oblikom *e* u inicijalnoj poziciji. Po svoj

¹³³ *Gornje Podrinje u doba Kosača*, str. 31.

prilici, samo slovenski oblici imaju prevojni oblik sa *o*, i samo oni imaju sufiks *-en* // *-ən*.

Milóševića pòtok, lijevi dotok Koline (→ Drina).

Ime potoku dato je po naselju *Milóševići*, kroz koje teče, i u vezi s nastankom naziva tu se nema više šta reći. Međutim, bilo bi potrebno kazati nešto o akcentu i kvantitetima prvog dijela ovog i sličnih naziva. Jer, naš materijal, kako ćemo i naprijed vidjeti, pokazuje u prozodijskom pogledu sljedeće stanje:

1. Tip naziva *Milóševića potok* predstavlja jedan od frekventnijih modela u imenovanju mikrohidronima, a to je dobro poznata genitivna forma sa posesivnom funkcijom uz toponimske apelative. Radi se o imenovanjima manjih vodnih tokova, čiji su nazivi po postanku novijeg datuma, dosta su podležni mijenjanju, neustaljeni su i najčešće dati po nazivima naselja, oblasti kroz koje teku ili pak po nazivima oronima za koje su vezana njihova izvorišta. Kada su naselja nazvana po prezimenu, tj. kada su patronimici (prez. *Milóšević* — naselje *Milóševići*), a rječno ime dato po nazivu naselja, onda rječno ime najčešće zadržava akcenat naziva naselja (*Milóševići* — *Milóševića pòtok*, *Bàbići* — *Bàbića bünār*, *Đimnica* — *Đimničkā rjeka*, *Màlešići* — *Màlešićkā rjeka*, *Pòlom* — *Pòlomskī pòtok*, — itd.).

2. Tip naziva *Milóševića potok* ponekad je napravljen prema jedninskom obliku *Milošević*, kao npr. u slučaju *kuća Milóševića* (= *Miloševićeva kuća*, dakle samo *jednog* *Miloševića*), *Kapetanovića kula* i sl., i tada je oblik bez kvantiteta sasvim ispravan. Međutim, nasuprot ovom sasvim sporadičnom jedninskom poses. gen. mjesto prisvojnog pridjeva, daleko je češći slučaj da su manji rječni tokovi nazvani po naseljima čija imena, uistinu, označavaju kuće cijele jedne šire porodice sa više domaćinstava ili bratstva sa istim prezimenom — dakle, tip *Milóševići*. U tom slučaju očekivali bismo, s razlogom, dužine gen. pl. na dva posljednja sloga: *Milóševićā pòtok*, kakve oblike smo u nekim slučajevima i zabilježili na terenu. Ipak, pomenutih kvantiteta u najvećem broju slučajeva nema. Osjećaj za pluralski oblik u nazivima izvedenim od patronimika u pluralskom obliku — gubi se ili se sasvim izgubio u onim nešto starijim nazivima („starijim” u odnosu na ova najnovija imenovanja), i to iz prostog razloga što to za vodno ime ili kakav toponim druge vrste nema nikakvog značaja u smislu njihovog identifikovanja.

Vèlikī pòtok, desna pritočica Koline (→ Drina), nedaleko od njenog izvorišta.

Baza prvog dijela naziva ovog potoka je praslovenski pridjev *vels* „magnus” sa nastavkom *-ikz* (up. čakavski određeni vid *veli*, pa dalje u narodnoj pjesmi *věla briga*, prilog *vele-* u složenicama: *velegrad*, *veletrgovina* i sl.). Sufiks *-ik* je balto-slovensko proširenje, što pokazuje i litavski oblik *velikos*. Po Skoku, ide. korijen je **uel-* „drängen, pressen”¹²⁴. U nazivu potoka je, naravno, forma određenog pridjevskog vida: *velikz* + *jz* > *velikyī* > *vèlikī*.

Smjěća, potok koji s desne strane „sàlevā se” u Kolinu (→ Drina). I naselje odakle teče nosi isti naziv, s tim što ovdje, kako će se i niže vidjeti, valja pretpostaviti da je to naselje nazvano po hidronimu. Smjěća se uliva u Kolinu kod Modrog Polja.

U tumačenju naziva *Smjěća* mislimo da treba polaziti od osnove *met-*, koju nalazimo u glagolu *met-ti* (> *mesti*), odnosno — tačnije rečeno — mi polazimo od

¹²⁴ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 573.

prevojnog oblika te osnove koji je nastao duljenjem $e - \bar{e} > \bar{e}$. Istina, postojala je osnova i sa nazalom ϵ : *mēt-*, koju nalazimo u glagolu *mēt-ti* (*městi*), ali od te osnove u ovom slučaju ne možemo poći jer nas njena cijela leksikologijska porodica upućuje da tu nije dobijano $\bar{e}$: *směsti*, *směten*, *měca*, *smětna* itd. Međutim, $\bar{e}$ u obliku sa duljenjem potvrđuju nam ikavski govori: *namītāt*, *izmitati*, *zamītati* i sh. *umjetati*, *umjet* (durmitorski govor). Prema tome, nastanak naziva *Smjěca* možemo pretpostaviti ovako: *sz-mēt-ja* > *směca* > *Smjěca*, a to dalje znači da je semantička motivacija za nastanak naziva mogla biti: nanošenje mulja, „snošenje zemlje”: „potok koji snosi zemlju”.

Ľěličkā rijeka, potok — desna pritoka Koline (→ Drina). Na karti (spec. Sarajevo 4, list 119) označena je imenom *Silavički P.* Vjerovatno mu je taj naziv upisan na karti po jednom od sela kroz koja teče. Uliva se u Kolinu podno naselja Jabuka.

Jedno od naselja kroz koja *Ľelička rijeka* protiče naziva se *Ľelica*, što znači da je vodno ime dato po naselju: *Ľel-ic-skā* (suf. *-skaja*). A baza *Ľel-* nastala je asimilacijom od osnove *jel-* (koja je u zoonimu *jēlen* „*Cervus elaphus*, *Hirsch*”). Naime, prvo je asimilativnim putem *jel-* > *jel-*, a zatim je istim putem *j - l > l - l*. — Praslovenska osnova je **elenz*, a ide. **eln-os*.

Pòtok, potočić što se s desne strane uliva u Kolinu (→ Drina). Na karti (spec. Sarajevo 4, list 119) označen je imenom *Mala R.*, a to je čest slučaj u ovim krajevima da se potok zove „rječicom” ili „malom rijekom”. Uliva se u Kolinu kraj zaseoka Klobučara.

Pòtok < *po-tokz*, — dakle, imamo prefiksalsnu tvorbu: *po-* uz osnovni postverbalni dio *tok*. Kao što je već na jednom mjestu prethodno rečeno, **tok* predstavlja viši prevojni stupanj praslov. korijena **tek-* (up. **tek-ti*). Dakle, to je postverbal koji sa brojnim prefiksima i sufiksima čini danas veliku leksikologijsku porodicu u svim slovenskim jezicima. — Ide. korijen je **teq-* „trčati”.

Glàvički pòtok, lijeva pritočica Koline (→ Drina). Na karti (spec. Sarajevo 4, list 119) nije označen imenom. „*Sàlevā* se kod *Ōdžaka* u *Kòl'nu*”. *Ōdžak* je jedno selo kraj Koline, a jedan zaselak na tom potoku zove se *Glàvica*, pa je po njemu i potok nazvan: odr. pridjev. vid u m. r. *Glav-ic-iskyi* > *Glavički*. — *Glavica* je deminutiv od *glava*, prslov. **golva*. Taj deminutiv je metaforički prenesen i uvršten u nomenklaturu geografskih apelativa, s tim što treba reći da je danas posve iščezla metaforičnost kad označava geografske konfiguracije.

Crnić (*Vrbički potok*), potok — lijevi dotok Koline (→ Drina). Na karti (spec. Sarajevo 4, list 119) označen je imenom *Vrbički P.*, po selu *Vrbici*. U stvari, tako se i zove u gornjem toku, a u donjem toku ga zovu *Crnić* (*-potok*), „jer mu je voda crna, osobito kad nabuja”.

O sintagmatskom nazivu sa prvim dijelom *Vrbički*, *-a* već je bilo riječi, i tom je prilikom rečeno da je u njegovoj osnovi fitonimski apelativ *vrba* „Weide”, odnosno baza *vr̥b-*. Ovdje, doduše, imamo pridjevski oblik *vrbički*, — dakle, bez *-in-*, tako da je na osnovu toponima *Vrbica* dodat nastavak određenog pridjevskog vida *-iskyi*.

Drugo ime ovoga potoka *Crnić* ima bazu u praslov. pridjevu *čr̥niz* „niger”, a izvedeno je deminutivnim sufiksom *-ic* (< *-it'v*). Znači, to je mali potok, nazvan po boji vode. To što će se ponekad čuti i u sintagmatskoj vezi sa hidronimskim apelativom *potok* (*Crnić-pòtok*) — ne mijenja stvar ni u semantičkom ni u drugom

pogledu, jer se apelativ ovdje dodaje kao sasvim naknadna odrednica, i to samo za one koji prvi put čuju ime toga potoka, tj. u onoj za tamošnje mještane neobaveznoj atributskoj funkciji. Semantički gotovo da tu i nema razlike u odnosu na sintagme *Tara rijeka*, *Jahorina planina* i sl., postoji samo formalna razlika: naziv *Črnić-pòtok* je polusloženica i njen se prvi dio u ovoj konstelaciji ne mijenja (ali se sâm, dakako, mijenja: *Črnić*, *-a*, *-u* itd.).

Kisèlāk, izvor uz lijevu obalu Koline (→ Drina).

Vodno ime *Kisèlak* izvanredno je raširen naziv za sve izvore i uopšte vode što posjeduju osobinu kiselosti. U osnovi je pridjevska izvedenica (od korijena **kys-*) na *-el*, *-al*: *kiselē*, *kisālē* (ova dva oblika se često miješaju). Od pridjevske izvedenice *kiselē* (*i* < *y*) i nastavka *-jak* dobija se: *kisel-jak* > *kisèlak*. Isto tako, od prasl. korijena *kys-* pomoću nastavka *-ja* dobijeno je *kiša*. Prevojni oblik *kvasz-* dolazi i u brojnim našim leksemima i u leksici drugih slovenskih jezika. Prema tome, nema nikakve sumnje da se radi o praslovenskoj riječi, čiji se i ide. korijen može nazreti. Skok kaže: „Ie. korijen **qūt-* (upor. sanskrt. *kuthita-* „smrdeći“) bio je raširen u baltoslav. formantom *s*: **kuts-*”¹³⁵.

Mrāmōrje, izvor na lijevoj obali Koline (→ Drina).

Izvor je, očito, nazvan po obližnjem groblju, jer je za grob bio dosta uobičajen i naziv *mramor*, a groblje se nekad daleko češće zvalo *mramorje*. Na slovenačkom području prof. Bezlaj navodi usamljeno ime pritoke Pevnice-Soče: *Marmorica*, a zatim sa sh. područja navodi *Mramornica*, ime pritoke Crne rijeke, pa zaključuje da su ti nazivi izvedeni „morda iz *marmor*, *mramor* . . . iz romanskoga *marmor*”¹³⁶. Međutim, Skok je u pogledu utvrđivanja porijekla leksema *mramor* mnogo određeniji: „Stara posuđenica iz balkanskog latinizata: lat. *marmor* < gr. *μάρμαρος* '(prvobitno) pierre, block de rocher', egejskog podrijetla, arb. *marmar* ('Tocke)’¹³⁷. Sa ovom bazom ne treba miješati balkanski turcizam *mèrmer*, takođe grčkog porijekla. — Prema tome, mikrohidronim *Mramorje* je izveden od osnove *marmor-* + nastavak za coll. *-ije* > *mramorje*. Međutim, ne treba isključiti ni mogućnost da je to moglo doći i iz rudarske terminologije, jer su se kameni rudnici u Bosni zvali takođe *mramorje*.

Kòrito, izvor na desnoj obali Koline (→ Drina), u njenom donjem toku.

Govoreći o mikrohidronimu *Koritnik*, rekli smo da je **koryto* praslovenska riječ, sa prvobitnim značenjem „izdubeno stablo drveta sa različitim namjenama: za pojenje i hranjenje domaćih životinja, za mjerenje i sl.” Od XIII v. upotrebljava se i kao *korito rijeke*. Od osnove **kor-* < (s)*ker-* i nastavka *-(y)to* napravljen je *nomen instrumenti*. Dakle, u ovom slučaju apelativ *korito* je hidronimiziran u svom osnovnom obliku i označava izvor.

Kosòvskā rĭjeka, potok — lijeva pritočica Drine. „Sàlevā se ū Drīnu iza Ŭstikol'nē.”

Još je Miklošič (*Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen*, 245) imena tipa *Kosova* i sl. smatrao da treba izvoditi od apelativa *kosz* „merula”, a ne iz antroponima, dok antroponime *Kos* i sl. izvodi od *kosa* (*Die Bildung der slavischen Personennamen*, 196). Maretić se, međutim, dvoumio kad su u pitanju imena ovoga

¹³⁵ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 85.

¹³⁶ F. Bezlaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 11. i 12.

¹³⁷ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 462.

tipa, ali je pri njihovu izvođenju ipak najviše polazio od baza *kosa* i *kos*¹³⁸. Dickenmann, opet, pri izvođenju hidronima *Kosovac*, *Kosovica* i sl. misli na apelativ *kos*, ali i na antroponimin *Kos*, potvrđen u srpskohrvatskom u XV v¹³⁹. Bezlaž se takođe koleba u tumačenju ovih imena, ali u prvom redu dovodi ih u vezu sa antrop. *Kos*, s tim što ne isključuje mogućnost njihove veze sa *kosz*¹⁴⁰.

Naziv našeg mikrohidronima *Kosòvskā rjeka* dat je po selu *Kosòva*: *Kosov-skā*, — dakle, čista pridjevska izvedenica sufiksom određenog vida *-skā* (< *-skaja*). Posmatrajući strukturu imena sela: *Kos-ov-a*, ne možemo nikako zaključiti da se radi o tvorbi prema *kòsa* „dorsum montis”, odnosno — analogno tome — prema adjektivu *kos*. Ostaju, dakle, dvije mogućnosti: ili izvođenje od apelativa *kos*, ili pak od antroponima *Kos*. Teško bi bilo reći šta bi moglo biti u ovom slučaju primarno i od čega da se pođe pa da se ne učini pogreška, ali — s obzirom na činjenicu da su antroponimi tipa *Kosovac* i sl. i danas prisutni u Bosni — skloni smo da vjerujemo da je naziv *Kosova* antroponimskog porijekla.

5. OSANICA

sa imenima voda na svom slivnom području

Òsanica, lijeva pritoka Drine. — Dijalekatski izgovor: *Òsan'ca*, na *Òsan'cu*, u *Òsan'ci*.

„Òsan'ca izvirē ispod Klēka (Trūdañ)”. Mjesto gdje se uliva u Drinu zove se takođe *Osanica*. Jedan informator nam je rekao da je po tome mjestu rijeka dobila ime. Međutim, *Osanica* je naselje sa svega nekoliko kuća, pa je, svakako, prihvatljivije ono što je rekao drugi informator: da je naselje nazvano po toj riječi, a ona je mogla dobiti ime — tumačio je dalje taj informator — po tome što u ljetnje dane „òsanē”, usahne, da bi u kišnim periodima nadošla tako da „vālā ògrōmnō kāmēne”.

Naziva ove vrste nema mnogo na južnoslovenskom području, a i tumačenja nastanka tih naziva dosta se razlikuju. Jedni pomišljaju na izvođenje < *Osojnica*, što nije mnogo vjerovatno. Kad je riječ o objašnjavanju ovog naziva, interesantno je zapažanje informatorovo da ova riječica „vālā ogromno kamenje” kad nadođe i da u ljetnim danima „osahne”. Zaista, u njenom koritu i oko korita je veliko kamenje, koje je, valjda, nadošla voda u donjem toku stoljećima gomilala. Izgled tog njenog kamenom zatrpanog korita naveo nas je na pomisao da bi to moglo imati semantičku vezu sa starim korijenom *as-* „kamen”. Potvrdu za takav korijen nalazimo u staroiranskom *asman*, lit. *ašmuō* (pored *akmuō*) „kamen”. Lehr-Spławiński (*O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian*, Poznań 1946, str. 87) navodi još nekoliko naziva sa tim korijenom: *Asanka* na Šljonsku u Poljskoj, *Asinkon* na Korzici, *Ἀσωνή* u Lakoniji, *Asamum* u Dalmaciji, *Ἀσαμος* — potok u Trakiji, itd. U svim tim nazivima, iako su iz različitih jezičkih grupacija, ipak bi se možda mogao iskonstruisati korijen naše rijeke *osan-* kao sasvim neznatno fonetski izmijenjen kalk. Naravno, ovo se docnije u pučkoj etimologiji moglo vezati za glagol *osahnuti*, odnosno u dijalekat. izgovoru *osānuti*.

¹³⁸ T. Maretić: *Imena rijeka i potoka u hrvatskim i srpskim zemljama*, Nastavni vjesnik I, Zagreb 1893, str. 22.

¹³⁹ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* JAZU, V, str. 350.

¹⁴⁰ F. Bezlaž: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 288.

Karta 6.

TERENSKA SKICA SLIVNOG PODRUČJA OSANICE, MRAVINJSKE R. I
PODHRANJENSKE R.

Ipak, teško je gornju pretpostavku prihvatiti iz čisto fonetskih razloga. Jer, praslov. *kamy* dobijeno je metatezom od **akmy*. S obzirom na staroiranski korijen *asman* i stv. *hamar*, nvnjem. *Hammer*, mogao bi se rekonstruisati ide. ishodni oblik **hahimana*, koji je na praslovenskom zemljištu podvrgnut procesu disimilacije, tako da je dobijeno **kah'mana*. U daljem razvoju *ah* > *ā*, te je dobijeno **kāmen*¹⁴¹.

Mogli bismo predočiti još od istine ne mnogo daleku pretpostavku izvođenja imena *Osanica* od osnove *sahn-*, odnosno njene forme sa prefiksom *o-sahn-*. Bazu *sahn-* prepoznavamo u stsl. glagolu *sahnuti*, a nalazimo je i u ostalim slovenskim jezicima: rus. *сохнуть* „sušiti se”, ukr. *sohnuti*, češ. *schnouti*, slovač. *schnúť*, polj. *schnąć*, slovenački *sahniti*, *sahnem*, sh. *sahnuti*, *sahnem* — itd. Sasvim je na mjestu Fasmerovo upućivanje na vezu ove baze sa pridjevom *suhā*¹⁴². Prema tome, nakon gubljenja glasa *h* dobijena je forma *osan-*, na koju je mogao biti dodat sufiks *-ica* (up. tvorbu *oskudica* i sl.). Na bosanskom terenu nastanak ovakvog vodnog imena mogla je poduprijeti i imenica orijentalnog porijekla *osāna* f. „čama” < tur. *osanma* „dosada, dosađivanje” < *usanma*. Gledano u svjetlu ove interpretacije, naziv *Osanica* označavao bi rječicu koja je u periodu bez padavina siromašna vodom, koja osahne, dijalekat. *osane*. Prema tome, ovaj naziv nije što i *Mrtvica*, jer *Osanica* zna „nadoći i valjati kamenje”, ali zna i splasnuti, *osahnuti*.

Ipak, najviše je onih interpretacija ovakvih naziva koje polaze od Miklošičevog tumačenja (*Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen*, 292) da je u osnovi njihovoj **osnica* < *osa* „die Espe”. Tako je mislio i Skarić¹⁴³. Za slovenački se to donekle može prihvatiti, jer u tom jeziku postoji *osika* pored *jesika*, ali kako na bosanskom, odnosno srpskohrvatskom području to protumačiti ako se zna da su u vezi s fonološkom realizacijom praslov. **as-* južnoslovenski jezici (izuzimajući, kao što smo vidjeli, donekle slovenački) svojim *jas-*, *jes-* oštro diferencirani od istočnoslovenskih i zapadnoslovenskih jezika, koji imaju *osa*, *osika*, *osina*. Skarić (1. c.) pretpostavlja da bi to mogli biti ostaci dijalekatskih osobenosti kakvog slovenskog plemena koje je po svom dijalektu bilo bliže zapadnoslovenskim i istočnoslovenskim grupacijama, ali se u procesu seoba našlo na ovom području. Nama se ovakvo Skarićevo tumačenje čini malo vjerovatnim. Zato bismo, ako prihvatimo Miklošičevo tumačenje nastanka < **osnica*, povezali ovaj lik *os-* (mj. očekivanog južnoslovenskog *jas-*) sa već pominjanim i tumačenim vodnim imenom sa obližnjeg terena *Olašanski potok*, koji je takođe fitonimskog porijekla: < prsl. **elbha*. I tu smo pomenuli da slovenački ima *jelša* i *olša*, češ. *olše*, polj. *olsza* i *olcha* i sl., pa kako smo god za pridjevski dio u nazivu potoka *Olašanski* pretpostavili da čuva nekadašnji prevojni praslov. lik **olbha*, koji je mogao biti donesen i na današnje srpskohrvatsko tlo, ali ubrzo i istisnut i zamijenjen južnoslovenskim *jel-*, tu istu pretpostavku u mogućnosti smo jedino kazati i za **osnica*.

Trūdañ, potok — jedan od dotoka u izvorištu Osanice (→ Drina).

Mislimo da pri tumačenju naziva ovoga potoka treba poći od baze *trud-*, prsl. *trpd-*, koja je glagolskog porijekla. Praslovenska imenica *trpdz* je, u stvari, post-verbal „u značenju 'gnjiloća' od glagola koji je nestao u slavinima”. Kako se može zaključiti po očuvanim značenjima riječi sa tim korijenom u drugim jezicima, prvo-

¹⁴¹ В. В. Мартынов: *Славянская и индоевропейская аккомодация*, Минск 1968, стр. 161.

¹⁴² *Этимологический словарь русского языка*, Том III, Москва 1971, стр. 730.

¹⁴³ В. Скарлик: *О географской номенклатуре Босне и Херцеговине*, Гласник Географског друштва, св. 13, Београд 1927, стр. 51.

bitno značenje tog glagola bilo je „težak, spor, lijen“, što može donekle potvrditi i naša sintagma *trúdna žena*, odnosno glagol *zatrúdnjeti*. Ali, ovaj se postverbal *trud* posve pomiješao u srpskohrvatskom sa *trud* „labor“. Vežući ime potoka za glagolsku bazu *trud-*, mi mislimo da je nazivom *Trudań* (od *trud-an-jě*) označen potok čija je voda sporo tekla, oko koga je bilo vlage i gnjiloće.

Stòlački pòtok, jedan od izvorišnih potoka Osanice (→ Drina).

Ime potoku je dato po izdignutoj koti *Stolac* (oko 1520 m), koji je (naziv) sam po sebi metaforičan. Prema tome, prvi dio sintagmatskog naziva je pridjevski oblik *stol-ec-ěskyi* > *stolački*.

Lúčki pòtok, jedan od izvorišnih potoka Osanice (→ Drina).

Ovaj potok uliva se u Osanicu tamo gdje ta rijeka pravi zaokret, lúk. Pridjevski dio naziva *Lučki* izveden je od osnove *luk-* < prsl. **lqk* „zavijutak, krivina rijeke“. Ovo je opšteslovenski geografski termin i apelativ: rus. *лука*, brus. *лука*, slovač. *lúka*, *louka*, polj. *luka*, slovenač. *lóka* itd.¹⁴⁴ Prema tome, pridjev *lučki* izveden je od baze *luk-*, naravno, prema tamošnjem mikrotop. *Lúka* na sasvim uobičajen način: *luk-ěskyi* > *lučki* > *lučki*.

Băšković-pòtok, lijeva pritočica Osanice (→ Drina).

Potok je nazvan po selu *Băškovići*. Nije sasvim jasno porijeklo tog patronima. Govoreći o hidronimu *Baško jezero*, odnosno u vezi s njim i o imenima *Bačna*, *Bačnik*, *Bačje* itd.¹⁴⁵, prof. Bezlaj pretpostavlja antrop. osnovu *Bak-*, koju navodi i Miklošič (*Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen*, 2). Mi smo skloni više da vjerujemo da su neki od pomenutih patronima nastali od *Bašo*, *Băško*, koji antrop. mogu biti dati prema turcizmu *băša* < *baş* „glava; prvi, glavni, najstariji“ ili pak prema *băša* < tur. *başa* „starješina, prvak, odličnik“¹⁴⁶. Otuda i prezimena *Bašić*, *Bašović* i sl., pa je tog porijekla možda i *Băšković*.

Križevac, potocić koji se uliva u Băšković-potok (→ Osanica → Drina).

Apelativ *križ* je vrlo odomaćena osnova u našoj i uopšte slovenskoj toponomiji. Hidronimi s ovom osnovom su rjeđi, a ukoliko se i sretnu na kom terenu — antrop. onimskog su porijekla ili su dobili ime po drugim toponimima, što znači da su sekundarni. Inače, pored apelativa *križ* (crsl. od XII vijeka: *križь*), koji su Sloveni preuzeli iz romanskih jezika (up. lat. *crux*, *crucis*, lat. narodno *cróce*), sa *ō* > *y* > *i* (kao u *Rim* < *Rymъ* < lat. *Rōma*), postoji i antrop. *Križ*. Tvorbeni struktura naziva *Križ-ev-ac* (-ac < -ěcb) upućuje nas na zaključak da je on izveden od antrop. *Križ* (jer se to uklapa u vrlo frekventan tvorbeni model: *Vlajkovac*, *Milano-vac* i sl.). Na tvorbe sličnih naziva od antrop. upućuju i Miklošič (*Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen*, 152), Bezlaj (*Slovenska vodna imena* I, 305) i drugi.

Brătiški pòtok, desna pritoka Osanice (→ Drina). Na karti (spec. Sarajevo 110) označen je imenom *Bahovski potok*. Informator nam je rekao da mu je to „starinski“ naziv, jer ga danas zovu *Brătiški pòtok*, i to po selu *Brătiš*.

¹⁴⁴ Dosta široko o ovom geografskom terminu i apelativu, o njegovim semantičkim derivacijama i sl. piše H. И. Толстой u svojoj knjizi *Славянская географическая терминология*, Москва 1969, c. 114—116.

¹⁴⁵ F. Bezlaj: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 49.

¹⁴⁶ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 122.

Antroponim *Bratr̃* je vrlo odomaćen u toponimiji svih slovenskih područja (u slovenačkom: *Bratnica, Bratovca, Bratošnik* i sl.; u češkom: *Bratčice, Bratkovice*; polj. *Bratkow, Bratkowice, Bratuszyn*; ruski: *Братен, Братенуца, Братинуца, Братоса, Братоска*, — itd.). Naravno, *brat* je opšteslovenska riječ, praslovenska i baltičko-slovenska, sa ide. korijenom **bhrā-*, koji je proširen sufiksima *-tor* / *-ter* (kao *mater*, lat. *pater*). U starocrkvenoslovenskom postojala su dva oblika: *bratr̃* i *brat̃*, i po svoj prilici takvo dvojstvo je postojalo i u baltičko-slovenskoj zajednici (up. lit. deminutiv *broterēlis* : sprus. *brati*)¹⁴⁷. Srpskohrvatski zna samo za oblik dobijen disimilativnim putem *brat̃*. Brojni su antroponimi u našem jeziku sa osnovom *brat*: naime, to je čest prvi dio dvočlanih imena (*Bratislav, Bratimir, Bratoljub* itd.), kao i osnova od koje se izvode mnogobrojni hipokoristici: *Bratko, Bratiša, Bratoš, Bratulj* i sl. Mislimo da je selo *Bratiš* nazvano po hipokoristiku *Bratiša*, a pridjevski dio u nazivu potoka nastao je pomoću uobičajenog posesivnog suf. *-skī*, dakle: odr. prid. vid m. (*bratiš-ŕskyi* > *bratišskī* > *bratiškī*).

Sūhožāj, lijeva pritoka Osanice (→ Drina). Dijalekat. izgovor: *Sūhožāj, Sūhožāj* i *Sūožāj*. Informator nam je rekao da se tako zove zato što je mahom „sūvi pòtok”, tj. često presušuje.

Pridjev *suh* / *suv*, stsl. *coyxъ* < prsl. **suhъ* (lit. *saūsas*) veoma je čest u opšte-slovenskoj toponimiji, osobito u hidronimiji, i to upotrijebljen sâm, u složenicama ili u sintagmatskim nazivima. Bezlaž je mnogobrojnost naziva sa *suh* / *suv* ilustrirao velikim brojem imena sa slovenačkog područja (*Slovenska vodna imena* II, 231—234). I u ovom imenu *Suhožāj*, koje je složenica, lako prepoznavamo da je prvi njegov dio pridjev *suh*. Međutim, drugi dio te složenice znatno je teže identifikovati i protumačiti. Šimunović sa Brača navodi *Suhožoj* i u zagradi uz to ime daje objašnjenje „u vezi sa *žed'a* > *žoja*”¹⁴⁸. Dakako, na ovom bosanskom području ne bi se moglo pretpostaviti da je *dj* > *j* (jer su i naša provjeravanja na terenu pokazala da je u ovom govoru samo *meda, preda* i sl.). Zato ovo *-žaj* pokušavamo da objasnimo na dva načina: 1) da hidronim čuva neko staro stanje, što je manje vjerovatno, i 2) da je oblik sa *-aj* u ovom slučaju analogijski — prema brojnim nazivima sa tim sufiksom (*Bjelaj, Nebočaj, Maglaj* itd.), koji je inače u živoj upotrebi u našem jeziku. A možda je *-žaj* prošireni sufiks *-aj*, koji se „mehanički” dodaje i tamo gdje nije bilo konsonanta od koga bi nastalo *ž* ispred *-aj* || *-jaj*, kakvih primjera stvarno postoji.

Međutim, u obavezi smo da u vezi s nazivom *Suhožāj* istaknemo da nam je skrenuta pažnja da je fonetski lik *žaja* mogao biti unesen u bosanske govore iz čakavskih govora „u atmosferi rudarske radinosti” (prim. pok. akademika Jovana Vukovića), što bi moglo biti ponajbliže istini, jer je „žaja” jedna od najfrekventnijih leksema u rudarskoj leksici.

Đakovskā rijēka, lijeva pritoka Osanice (→ Drina). Na karti (spec. Sarajevo 110) označena je imenom *Dijački P.* Međutim, naši informatori samo su znali za naziv *Đakovskā rijēka*, napominjući da je tako nazvana po selu *Đakovo*.

U osnovi ovih naziva je apelativ *đak* < grč. *δακος* „dijak”. Pridjevski oblik izveden je posesivnim sufiksom prid. odr. vida *-skā*: *đak-ov-skā* (< *djak-ov-ŕskaja*). — Ali, u obavezi smo da dodamo da nam je pok. prof. dr Ivan Pudić skrenuo pažnju da *dijak* može označavati put kojim su prolazili dijaci (kaluđeri), što mi, stvarno, nismo znali.

¹⁴⁷ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 199.

¹⁴⁸ P. Šimunović: *Toponimija otoka Brača*, Supetar 1972, str. 202.

Mràvińskā rijēka, lijeva pritoka Drine — između Osanice i Goražda. Na karti (spec. Sarajevo 120) označena je imenom *Odska R.* — po selu *Odskoj* (nom. *Odska*). I naziv *Mràvińskā rijēka* dat je po selu *Mràvińac*, kroz koje protiče. Činjenica da su kartografi zapisali naziv po jednom selu, a mi po drugom — ukazuje na neustaljenost naziva i na njegovu sekundarnost.

Brojna su imena na svim slovenskim terenima sa osnovom *mrav* „Ameise“, odnosno *mravińak* „Ameisenhaufen“. U Sloveniji se konstatuju samo „ledinska imena“: *Mravla*, *Mravljinek*, *Mravljinjak*, *Mravljša* itd.¹⁴⁹, na sh. području: hidr. *Mràvińāk*, top. *Mravi*, *Mravica*, *Mravinci*, *Mravići*, *Mravinac* i sl.; na poljskim područjima: hidr. *Mrowa*, *Mrowla*, top. *Mrowisko*, *Mrowiniec* itd.; rus. hidr. *Muravejka*, *Muravejna*, *Muraveljnik*, *Muravlj* itd. Dakle, radi se o praslovenskoj bazi **morvā*, sa likvidnom metatezom, od koje su različitim sufiksima pravljene izvedenice: pridjevi na -ji: *mravli*, -ińi: *mravińi*, koji je poimeničen nastavkom -jak: *mravińak*, zatim nastavkom -bc: *mravińac*, — itd. Međutim, treba istaći da svi nazivi sa ovom bazom nisu nastali, na semantičkom planu posmatrano, samo od apelativa *mrav* „Ameise“, jer postoji i antroponim *Mrav*, pa i naziv biljke: Skok navodi da *mravinjac* označava biljku¹⁵⁰, što se ne bi moglo uzeti kao sasvim tačno, jer na mnogim područjima je *mràvińac* isto što i *mràvińāk* „Ameisenhaufen“. Mislimo da je i naziv pomenutog sela *Mràvińac*, kroz koji protiče *Mravińska rijeka*, po postanju metaforičan, pravljen sufiksom -bc. Ali, pridjevski oblik *Mravińska* nije izveden od *Mravińac* (takav bi pridjev glasio *Mravińački*), nego je ovdje possess. suf. f. -skā dodat na pridjevsku osnovu *mraviń-*.

Kyseli pòtok, jedan od izvorišnih potoka Mravińske rijeke (→ Drina).

O bazi *kyselъ*, kao pridjevskoj izvedenici od **kys-*, bilo je više riječi prethodno — kada je govoreno o nazivu *Kiseljak*. Ovdje samo možemo dodati da je prvi dio u ovom sintagmatskom nazivu određen oblik masc. pridjeva *kiselъ* i da mu je funkcija čisto atributska.

Pòtok, desna pritoka Mravińske rijeke (→ Drina).

Kao što je već u prethodnom izlaganju rečeno, ovdje je riječ o hidronimiziranom apelativu, koji predstavlja prefiksalsnu složenicu: *po-tok* (**mok* je viši prevojni stupanj prasl. korijena **mek*, — dakle, postverbal u odnosu na *tek-ti*).

Pòdhrańenskā rijēka, nešto veći potok — lijeva pritoka Drine.

Dijalekatski izgovor: *Pòdrańenskā rijēka*. Na terenu smo čuli još i naziv *Pòdrańenskī pòtok*. „Idē ispod Rańena“, kaže informator, a uliva se u Drinu u Goraždu. (*H*)rańen je oveće brdo, a postoji niže izvorišnog dijela Podhrańenske rijeke i izdignutije naselje *Pòdhrańen* (*Pòdrańen*). Naravno, sve ovo upućuje na sekundarnost vodnog imena.

Naziv *Hrańen*, prema kome je napravljen i naziv potoka, treba vezati za glagolski korijen *hran-*, koji je i u srpskohrvatskom postverbalu *hrána* < **horna*, — dakle, od glagola *hraniti*, *hranim* „nähren“. Međutim, kad je u pitanju ova glagolska baza, onda se mora imati u vidu i na umu da je nekad *hraniti* značilo i *čuvati* „servare, custodire“ (upor., pored ostalog, u *Životu sv. Simeona od sv. Save*: *хранн закон ѡтца твоего*)^{150a}, što se u našem jeziku očuvalo u nekim izvedenicama s

¹⁴⁹ F. Bezlaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 39.

¹⁵⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 462.

^{150a} Б. Даничић: *Рјечник из књижевних сјајина српских*, дјо трећи (Фотокопија издања из 1863—1864 год., „Вук Караџић“, Београд), с. 424.

prefiksacijama: u glagolu *pohraniti*, zatim u postverbalu *sährana* „spas, čuvanje, utočište, grob, pogreb”. U vezi s paralelama u drugim jezicima i indoevropskim porijeklom moglo bi se najinformativnije reći ovo: Brückner (*Słownik etymologiczny języka polskiego*, str. 184) misli da je ide. korijen **sker-*, odnosno prevojni oblik tog korijena **skor-*, što upućuje na dvije stvari: 1) da se pretpostavi da je *h* nastalo od *sk* i 2) da je taj korijen, barem što se tiče slovenskih jezika, morao biti proširen sa *-n*. S druge strane, leksemi od istog indoevropskog korijena *krma*, *krmiti* i sl. navode neke jezikoslovce i etimologe na pretpostavku da se tu radi o ide. korijenu s pokretnim *s*: dakle, **(s)ker-*, **(s)kor-* „rezati”. Tako je, recimo, mislio Mladenov¹⁵¹. Neki, opet, vrše poređenje sa lit. *šerūti*, *šerti* „krmiti”, a Machek (Slavia, 16, str. 191—192) traži i dalje paralele — u sanskr. *s'ar-man* „Hut, Obhut”.

Dobro je poznato da su od baze **horn-* tvorena brojna stara dvočlana slovenska lična imena i hipokoristici: *Hranislav*, *Hranimir*, *Hranko*, *Hranilo*, kao i brojna prezimena: *Hranić*, *Hranilović*, *Ranković* itd. Istina, danas je gotovo nemoguće razlučiti i kazati koja su od tih imena semantički vezana za *nāhren*, a koja za ono pri marnije značenje *servare, custodire*.

Valja odmah reći da su imena od baze **horn-* na srpskohrvatskom jezičkom području ne samo brojna nego i relativno stara i da se pominju u starim dokumentima od XII vijeka i dalje. Tako se muško ime *Hranota* i prezime *Hranotić* pominju od XII vijeka, zatim u jednoj listini bana Matije Ninoslava iz 1249. pominje se *Hranislav* Svračić (V. Skarić: *Stara bosanska vlastela u današnjoj toponomastici*, Glasnik Geografskog društva, sv. 7. i 8, Beograd 1912, str. 126), muško ime *Hrañen* (храненъ) zapisano je 1330. godine (*Monumenta serbica* 97, Deč. hris. 21) među imenima ljudi „koje je kralj Stefan Dečanski pisao Dečanima da budu sokalnici”, a onda u XIV vijeku muška imena: *Hrañko*, *Hranoje*, *Hraña*, žensko ime *Hranka*, te u XIV i XV vijeku prezimena *Hranković*, *Hranojević*, *Hrañić* i osobito često *Hranić* (takvo je prezime nosio, kao što je poznato, sin Hranje Vukovića vojvoda савань дала храникъ). Svemu prethodnom dodajmo još i podatak da *Rječnik JAZU* (Dio III, Zagreb 1887—1891, str. 686. i 687) donosi naziv sela *Hrañevac* u „okrugu sarajevskom” u Bosni, kao i to da se u neobjavljenom „narodnom blagu” Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka nalazi u izvještaju načelnika goraždanskog Suleimen-bega Kuljuka iz 1883. godine među planinama sa goraždanskog područja i *Hranjen*, a među „tekućim vodama” *Ranjen-rieka*.

U nastojanjima da nađemo koliko-toliko prihvatljiva tumačenja oronima *Hrañen*, sva razmišljanja su nas navodila na polazišta od antroponima, s tim što bismo nastanak odgovarajućeg antroponima mogli protumačiti na dva načina: 1) putem deverbacije participia pasivnog na *-n-* od praslov. glagola *horniti*: **horni-e-n-ъ > horni-enъ > hrañen*, a ovaj je particip i semantički imao uslove da postane antroponim; dakle, pretpostavljamo da je postojao antroponim *Hrañen*, nastao od part. pasiva, — i 2) da je antroponim mogao nastati i neposrednim dodavanjem na bazu *horn-* indoevropskog *-ēn*, kojim je tvorena, kao i u prvom slučaju *nomina attributiva* (tip *mladēn* i sl.). Bez obzira na dvije mogućnosti nastanka antroponima *Hrañen*, krajnja rezultanta i oblički i semantički je ista, tako da se dobijeni antroponim mogao uključiti u stare osnove na *-n*. Da se sa takvim tvorbama računa kad je riječ o *-n-*osnovama, vidimo, pored ostalog, i iz vrlo jasne i apostrofirano formulisane Bernštejnove konstatacije: „В праславянском сходную структуру могли иметь

¹⁵¹ *Етимологически и правописен рѣчникъ на бѣларския книжовенъ езикъ*, София 1941, стр. 671.

основы девербативов на -и и страдательные причастия прошедшего времени¹⁵².

Mislmo da nema razloga da sumnjamo ni u jednu ni u drugu mogućnost tvorbe, iako je za nastanak oronima *Hrañen* ona prva verzija vjerovatnija. Još davno je Taszycki pokazao i ukazao na brojnost nastanka ličnih imena od participa pasivnog, i to u davnijim vremenima razvitka poljskog jezika¹⁵³. Prof. Bošković se u potpunosti slaže da je takvih starih ličnih imena koja su, u stvari, „particip trpni” (kao *Nesen* od *nesti*) bilo u „izobilju u starijim epohama razvitka *svih slovenskih (pa i neslovenskih) jezika*”¹⁵⁴ (podvlačenje naše, — D. V.). A kada je riječ o mogućnosti nastanka putem pomenute pasivne konstrukcije, onda dodajmo samo još i to da analize pokazuju da je „в праславянском языке суффикс *-n- получил более широкое распространение, чем суффикс *-t-”¹⁵⁵. S druge strane, kako smo već rekli, ne treba sumnjati ni u mogućnost onog drugog nastanka, jer su deverbativi takve vrste poznati. Takvo je dosta široko rasprostranjeno ime *Plamen*, koje je praslovenski deverbativ od glagola *polēti*¹⁵⁶. Mislmo da nije problematično ni objašnjenje sufiksa -ēn (koji je davao ѣ, pa se npr. u stsl. i piše младѣньць) zato što je: „Известна индоевропейскому языку была еще ступень продления -ēn (-mēn). Следы ее мы обнаруживаем в славянских языках в позиции не конца слова. Эта ступень была характерна для основ *nomina attributiva* . . .”¹⁵⁷

Ali, prethodno nije sve što bi trebalo reći o nastanku oronima *Hrañen*. Naime, mi ne pretpostavljamo da je antroponim jednostavno uzet kao naziv za brdo, iako ima i takvih slučajeva. U ovom slučaju pretpostavljamo jedan od najstarijih slovenskih tvorbenih modela u imenovanju naziva mjesta, oronima i sl., a to je pomoću posesivnog sufiksa -jъ. Rospond kaže: „Это наиболее древние архетипы, характерные для названий славянских городов. Формант -jъ, унаследованный от праиндоевропейской эпохи, проявляется в древнейших записях . . .”¹⁵⁸ U Poljskoj jedan drevni grad nosi ime *Raciborz* (< *Ratibor-jъ*), pa dalje: drevnoruski gradovi nosili su imena *Володимир*, *Премисл* i sl., a i mi imamo takvih naziva što čuvaju tragove tog nekadašnjeg tvorbenog modela makar i ne pripadali onim najstarijim slojevima slovenskih toponima — recimo *Lubomir* u Hercegovini. Prema tome, *Hranjen-jъ* > *Hranjenj*, odnosno disimilacijom *nj* — *nj* > *nj* — *n* dobili smo *Hranjen* (= *Hrañen*).

Kada je dobijen oronim *Hrañen*, oblast na njegovim padinama nazvana je — opet po jednom opšteslovenskom modelu (kao *Pod-gora*, *Nad-gora*, *Pod-lugovi* i sl.¹⁵⁹) — *Podhrañen*, prema čemu docnije uobičajenim posesivnim nastavkom -skā (< -skaja) dato je ime mikrohidronimu *Pod(h)rañenska rijeka*.

Gđjenac, izvorišni potok Podhrañenske rijeke (→ Drina). Ovim imenom se, u stvari, zove izvorišni dio i vodni tok do naselja Podhrañen, odakle taj potok dobija ime *Pod(h)rañenska rijeka*.

¹⁵² С. Б. Бернштейн: *Очерк сравнительной грамматики славянских языков. — Чередования. Именные основы*, Москва 1974, стр. 164.

¹⁵³ W. Taszycki: *Najdawniejsze polskie imiona osobowe*, Rozprawy Wydziału Filologicznego PAN, tom LXII, Nr. 3, Kraków 1925, str. 45.

¹⁵⁴ Р. Бошковић: *Поводом неких топонима*, стр. 22.

¹⁵⁵ Г. А. Хабургаев: *Старославянский язык*, Москва 1974, стр. 302.

¹⁵⁶ О tome se nalaze šira obavještenja kod Bernštejna: *Op. cit.*, str. 173.

¹⁵⁷ С. Б. Бернштейн: *Op. cit.*, стр. 192.

¹⁵⁸ С. Роспонд: *Структура и стратиграф. древнерусс. топ.*, стр. 33.

¹⁵⁹ М. Караћ: *Nazwy miejscowe typu Podgóra, Zalas w języku polskim i w innych językach słowiańskich*, Wrocław 1955.

Nama se čini da je ovaj mikrohidronim nastao metonimijskim putem. A evo kako:

Mi smo pomenuli u vezi s nastankom oronima *Hrañen* da je glagol *hraniti* nekad značio *čuvati*. I to je jedna komponenta koju imamo na umu. S druge strane, postojao je takođe i stari glagol *gojiti*, čija se osnova nalazi u brojnim slovenskim dvočlanim ličnim imenima i hipokoristicima, i to onim koji se nalaze i u najstarijim antroponimskim slovenskim slojevima: *Gojimir*, *Gojislav*, *Gojko*, *Gojno*, *Gojana*, *Gojilo* itd. Tako prof. Bošković u prvom dijelu užičkopožeškog toponima *Gojna Gora* identifikuje *nomen proprium* „*Goj* (*Goj* < *Gojislav*) + hipokorističko ime-ničko *ñn* = nom. propr. *Gojñn*, a od njega pridev *gojñn*, -a, -o (određ. vid: *gojñnyi* = Gojeva)”¹⁶⁰. Međutim, glagol *gojiti* nije nekad značio ono, ili samo ono, što danas znači u najvećem broju sh. govora, nego je takođe značio *čuvati*. Sa tim značenjem smo ovaj glagol slušali i nedavno u nekim hercegovačkim govorima (Ostrožac kod Konjica). Dakle, praktično su nekad i glagol *hraniti* i glagol *gojiti* imali značenje, možda je bolje reći: jedno od značenja, *čuvati*. I to je bila njihova dodirna tačka i istovremeno mogućnost da se metonimijski dâ ime potoku *Gojenac*, iako bi bilo sasvim prirodno da se zove *Hrañenac* ili slično — po oronimu *Hrañen* sa koga teče. Mislimo da je predloženo tumačenje bliže istini od pretpostavke da je potocić neposredno nazvan po antroponimu *Gojen* (on jest tvoren prema tom antroponimu, ali posredno, putem metonimijskim, putem zamjene pojmova).

Namjerno smo se zadržali na ovom slučaju zato što je on vrlo ilustrativan u smislu potvrde da imenovanja uvijek imaju i nekakve svoje specifičnosti i iznimke u odnosu na sve ono što se uklapa u određeni sistem toponimske nomenklature jednog određenog područja ili šire regije.

6. PRAČA

sa imenima voda na svom slivnom području

Prāča, lijeva pritoka Drine. Dijalekatski izgovor: *Prāča* / *Prāca*, *iz Pračē* / *iz Pračē*, *u Prači* / *u Prači*, *na Praču* / *na Praču*, *Prāčōm* / *Prāčōm*. Kako nam mještani u gornjem toku rekoše, izvire ispod Jāorinē (Jahorine), gdje se nalazi tzv. *Vrēlo Prāčē*. Pri izvoru, gotovo pod samom Jahorinom, postoji i malo naselje koje se naziva *Vrhprača*. Prača se uliva u Drinu na mjestu koje nosi naziv *Ūstiprača*.

Najčešće će žitelji uz Praču reći da ne znaju zašto se rijeka tako zove. Međutim, jedan stariji informator u Renovici pričao nam je da je slušao ili čitao da je postojao plemić turski koji se zvao Pračić, te da se po njemu prozvalo mjesto i rijeka.

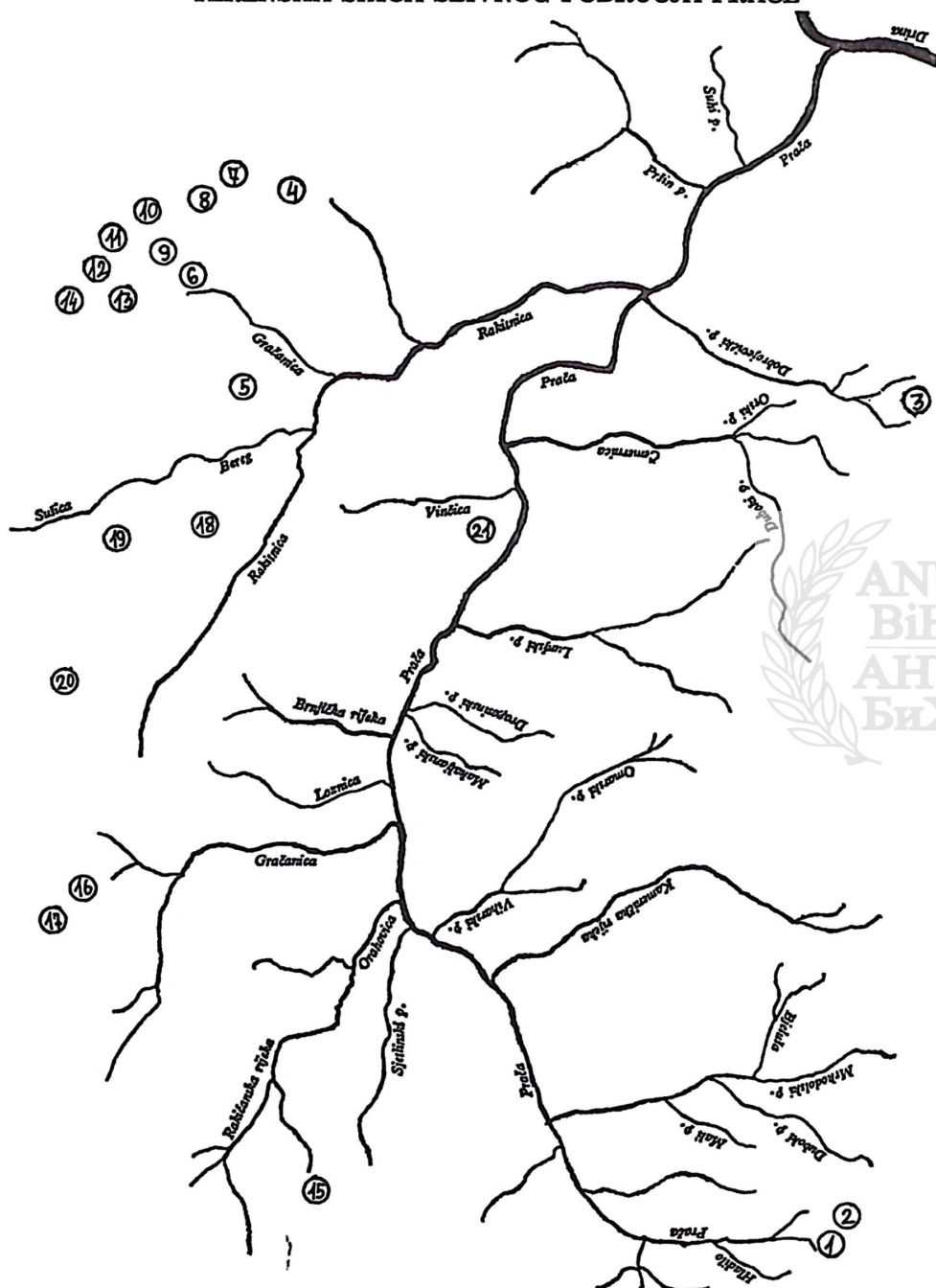
Prača se, po tvrđenju ne malog broja istraživača¹⁶¹, pominje prvi put 1336. godine. Međutim, to je, izgleda, prvi pomen poznatog srednjovjekovnog trga *Prača*, koji se razvio na značajnoj raskrsnici puteva uz istoimenu rijeku. Sāmō ime *Prača* pominje se jedan vijek ranije u poznatoj povelji Bele IV iz 1244. godine. Naime, tada se pominje posjed katoličke biskupije u Bosni „*in comitatu Berez Pracha Byscu-*

¹⁶⁰ P. Бошковић: *Поводом неких топонима*, стр. 23.

¹⁶¹ O pomenima i literaturi mogu se, pored ostalog, naći obavještenja i u radu I. Bojanovskog: *Pavlovci na Prači*, Naše starine, knj. XIII, Sarajevo 1972, str. 71.

Karta 7.

TERENSKA SKICA SLIVNOG PODRUČJA PRAČE

1 — Vrelo Prače	6 — Vlaške vode	11 — Devetački bunar	16 — Hajdučko vrelo
2 — Stansko vrelo	7 — Jelovik	12 — Studenac	17 — Dobra voda
3 — Česma na klancu	8 — Bukovik	13 — Kapnja	18 — Hadžijin bunar
4 — Sutjeska	9 — Vidošić	14 — Babića bunar	19 — Podosoje
5 — Kadunina voda	10 — Korito	15 — Hajdučka česma	20 — Ivovac
			21 — Kiseljak

pina vocata”, „ali vijest se ne odnosi na Borač i Praču — kako su smatrali Jireček i Hoffer — nego na posjed u župi Vrh-prača (= *Verech Pracha*) zvan Biskupina”. Tu, dakle, nema riječi ni o Borču ni o Prači nego o župi Vrhprači, kako se i danas zove kraj i selo u izvorištu Prače, gdje se na sastavcima Grabovice i Prače i sad nalazi lokalitet Biskupina¹⁶².

Na karti bečkog knjižara i kartografa Etienna Briffanta iz 18. vijeka: *Carte originale et particulière de la Bosnie dans son entière*¹⁶³ upisana je pritoka Drine *Dracia*, za koju sa mnogo razloga pretpostavljamo da je Prača.

Naziv *Prača* predstavlja jedno od interesantnijih vodnih imena u slivu Drine, pa i znatno šire, i to iz više razloga — i lingvističkih i istorijskih. Naravno, pri njegovu tumačenju, kao što je to činjeno i davno prije, poći ćemo od naziva ilirskog plemena *Partini*. Čorović u razmještajnom lociranju ilirskih plemena *Partine* smješta oko sredine Drine. Evo šta on kaže: „Oko sredine Drine behu *Partini*, čije saplemenike spominju i mnogi pisci i u okolini Drača. U užičkoj okolini našli su se dva votivna spomenika podignuta Jupiteru *Partinu*”¹⁶⁴.

U nazivu plemena *Partini* (*Parthines*, Παρθήνοι) uočavamo bazu *part-*, koju možemo gotovo sa sigurnošću smatrati osnovom našeg rječnog naziva *Prača*. Naime, baza *part-* pretrpjela je metatezu (*or/ar/ra*), *-t-* je palatalizovano pred slovenskim sufiksom *-ja*, i to bi praktično bilo sve. Ovo je, u stvari, tumačenje prof. Pavlovića¹⁶⁵, koji se ponajviše i bavio objašnjavanjem vodnog imena *Prača*. Pored navedenog tumačenja u Arch. Roman. iz 1941, prof. Pavlović se na nastanak ovog imena osvrtao još i u Južnoslovenskom filologu (knj. XXII/1—4, Beograd 1957—58, str. 211. i 212) govoreći o perspektivama i zonama balkanističkih jezičkih procesa, i tom prilikom apostrofirao da su sa metatezom „... u Bosni naročito značajni hidronimi *Prača* i toponimi *Prača* i *Ustiprača*, prema nazivu plemena *Partina* (...), s kojima je Oktavijan ratovao”. Kao paralelu naveo je *Rača* < **Arče(m)*, a „tretiranje *ti* kao *č* (u *Rača*) oslanja se na analogiju u *Brač* < *Barzo* IX v., *Brattia*”. I docnije, u vezi s neslaganjem Skoka i Ramovša oko romansko-balkanske palatalizacije, Pavlović će pomenuti *Praču* u zaključku: „Prema ilirsko-romanskom zakonu usmjeravanja *č* (*Mučanj*, *Prača*) imamo keltsko-romansko usmjeravanje *c* (*Mucul*, *Varcar*)...”¹⁶⁶ U vezi s procesima metateze, on nazive *Prača* i *Ustiprača* pominje i u radu *Onomastica Illyrica* (*Onomastica jugoslavica* 1, Ljubljana 1969, str. 43), a određenije o slovenskoj likvidnoj metatezi konstatuje u radu *Perspektive i zone balkanističkih jezičkih procesa* (JF XXII / 1—4, 1957—1958, str. 210) sljedeće: „Metateza likvida nije karakteristična jedino za slovenske jezike; ali s obzirom na balkanske jezike, koji su ulazili u simbiozu sa slovenskim jezicima iste teritorije, — ona u punoj meri zadržava karakter praslovenskoga procesa, podstaknuta osnovnim uzrokom iz prve epohe praslovenske jezičke zajednice”.

¹⁶² I. Bojanovski: *Pavlovci na Prači*, Naše starine, knj. XIII, Sarajevo 1972, str. 71.

¹⁶³ D. Vujičić: *Bosansko-hercegovački hidronimski nazivi na stranim geografskim kartama do sredine XVIII vijeka i neka dosadašnja tumačenja tih naziva*, Radovi Akademije nauka i umjetnosti BiH, knj. XLIII, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 15, Sarajevo 1972, str. 242, odnosno još izvornije kod R. Gašparovića: *Bosna i Hercegovina na geografskim kartama od prvih početaka do kraja XIX vijeka*, Djela Akademije nauka i umjetnosti BiH, knj. XXXVII, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 22, Sarajevo 1970, str. 89. i 90.

¹⁶⁴ B. Ђоровић: *Хисџорија Босне*, књ. I, Српска краљевска академија, књ. СХХХХ, књ. 53, Београд 1940, стр. 53.

¹⁶⁵ M. Pavlović: *La metatesi slava PART — PRAČA come criterio per la localizzazione dei Partini, stirpe illirica della epoca Ottaviana*, Archivum Romanicum XXV, 1941, str. 171—187.

¹⁶⁶ M. Pavlović: *Singidunum*, Зборник за филологију и лингвистику X, Нови Сад 1967, стр. 175.

S obzirom na činjenicu da se *Partini* pominju kao pleme s kojim je Oktavijan ratovao, kao i s obzirom na prethodnu identifikaciju i lociranje plemena *Parthines*, izvlači se zaključak da je Oktavijan u svojim ratovima pokorio ne samo Panoniju i mnoga ilirska plemena na zapadu naše zemlje, nego da je prodro i do Bosne i zapadne Srbije. Tako S. Josifović, oslanjajući se u dobroj mjeri i na Pavlovićeve lingvističke dokaze, u tom smislu zaključuje: „U toj *Dimensuratio provinciarum* se pak kaže, str. 18, da se Ilirik sa Panonijom prostirao na istoku sve do Drine, tj. da su omeđeni 'Illyricum, Panonia ab oriente flumine Drino'. Iz toga se vidi da se još pre 15 g. stare ere rimska vlast prostirala do Drine. Tako smo dakle dobili jedan od najvažnijih dokaza da je Oktavijan još 35—33 g. dopro do Srbije i Bosne, a taj je argumenat u tom pogledu ostao nepoznat naučnicima koji su se bavili hronologijom i obimom tih ratova”¹⁶⁷.

U vezi s vodnim imenom *Prača* postavlja se i još jedno pitanje: kako je nastao naziv koji označava mjesto njenog ušća — *Ustiprača*? — Prije nego što pokušamo dati odgovor na to pitanje, da dodamo i još jedan podatak: na prostoru koji nije daleko od *Ustiprača* nalaze se još dva toponima napravljena na posve isti način — to su *Ustikolina* i *Ustibar*. Ta činjenica već potvrđuje da toponim *Ustiprača* u smislu nastanka nije usamljen, da nije nikakva „slučajnost”, pa se zato s pravom moramo zapitati: šta je u pomenutim složenim toponimima prvi dio *usti*-?

Prvo, odgovor na postavljeno pitanje daje Skok: „Stari lokativ *ustiji* > *usti* nalazi se u toponimiji: *Ustiprača* 'ušće Prače (Bosna)', *Ustikolina*”¹⁶⁸. Međutim, valja reći da je *usti* nekada vršilo funkciju apelativa kojim su se označavali otvori. Ali, desilo se i sa ovim leksemskim oblikom, kao i sa tolikim drugim, da se je jednostavno prestao upotrebljavati, jer je stvoren collectivum *ustije* > *usće* > *ušće*. Stari oblik *usti* u značenju „ušće”, „ulaz” ne javlja se od XIII v.¹⁶⁹, ali je zato očuvan u gore pomenutim toponimima. Iz ovog slijedi i logičan zaključak da su tvorbe toponima *Ustiprača*, *Ustikolina*, *Ustibar* vrlo stare. Starijim formama pripadaju i ruski nazivi sa *усть* „Mündung”: *Усть-Двинск*, *Усть-Нарова*, *Усть-Юг*¹⁷⁰.

Bijelā, desna pritočica Prače (→ Drina). Izvire ispod Jahorine i uliva se u Praču iznad Dvorišta. Istim imenom se naziva i šuma i manje naselje kroz koje teče *Bijela*.

Baza *bělz* vrlo je frekventna u opštoj nomenklaturi toponima, a osobito hidronima, o čemu je već bilo riječi i u prethodnim razmatranjima. Za mikrohidronim *Bijela* treba dodati još samo da je to određeni pridjevski vid f. u službi toponomastičkoj. Doduše, takvih naziva ima na srpskohrvatskim terenima podosta: *Ĺūtā*, *Bijelā* (u Uskocima kod Boana) itd.

Hlādilo, izvor i potočić, — u stvari, jedno od izvorišta Prače (→ Drina). Izvire ispod istoimenog brda *Hladilo*, a uliva se u Praču kraj Vrhprače. U dija-lekatskom izgovoru može biti: *Hlādilo*, *hlādilo*, *Lādilo*.

¹⁶⁷ S. Josifović: *Oktavijanovo ratovanje u Iliriku*, Živa antika VI/1, Skopje 1956, str. 155.

¹⁶⁸ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 549.

¹⁶⁹ P. Šimunović: *Geografska nomenklatura za usjeke i prolaze u kršu*, Zbornik radova — povodom 70. godišnjice akademika Jovana Vukovića, Posebna izdanja Akademije nauka i umjetnosti BiH, knj. XXXIV, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 6, Sarajevo 1977, str. 381—387.

¹⁷⁰ *Восточнославянская ономастика*, Изд. „Наука”, Москва 1972, стр. 19.

Očito, u osnovi mikrohidronima je glagolska osnova *hladi-* < prsl. **choldi-*, a izveden je sufiksom *-lo* (< prsl. *-dlo*), kojim su obično pravljene *nomina instrumenti* ili *nomina loci*. Dakle, radi se o istom tvorbenom modelu kao u *pojilo*, *solilo* i sl. U dijahronoj perspektivi **choldz* se veže za ide. korijen **skol-* (što je prevoj od **kel-*, varijanta od korijena **gel-*; up. germ. *kalt*).

Vrela — potočići koji se slivaju u izvorišnom dijelu Prače u Praču:

Māli pòtok. — Naziv čini sintagmatska veza određenog pridjeva masc. od *malz* (*malz-jb*) „klein“ i toponim. apel. *potok*.

Dùboki pòtok. — I ovdje je u sintagmatskoj vezi toponim. apel. *potok*, samo sa drugim pridjevom — sa određenim vidom pridjeva *dlzboķz* (*dlzboķz-jb*), s tim što treba imati na umu ono što smo već prethodno rekli: prid. *dubok* je sekundarni oblik od *dupsti* (**dylbiti*), a prvobitna forma ovog pridjeva bila je *glpboķz*.

Mřkodolski pòtok. — Prema toponimu *Mrkòdō* napravljen je possess. na *-ski*: *Mrkodolski*, koji je odrednica uz toponim. apel. *potok*.

Bjèluša. — Mikrohidronim je napravljen od osnove *bèlz* + vrlo produktivni praslov. sufiks *-uša*, koji se, doduše, mnogo češće dodaje na glagolske i imenske osnove nego na pridjevske.

Kāmeničkā rijēka, potok — desna pritočica Prače (→ Drina). Po informatorovim riječima, Kamenička rijeka „idē ispod Klēka“ (brdo, ogranak Jahorine), a uliva se u Praču kod sela Nèboričā. Protiče kroz selo i jedno šire područje koje nosi ime *Kāmenica*.

Prof. Bezljaj je pokazao¹⁷¹ koliko je baza *kamenz* veoma zastupljena u toponimima svih vrsta i na svim slovenskim područjima: u rus. *Каменица* (još u XV v.¹⁷²), polj. *Kamień*, *Kamienica*, *Kamionka*, češ. *Kamenice*, *Kamenička*, slovenački *Kamnica*, *Kamnik*, *Kameno*, *Kamenca*, brojni nazivi u Bugarskoj¹⁷³, Makedoniji i na srpskohrvatskom području (Dickenmann i Miklošič, dosad cit. radovi).

Kao što rekosmo, baza ovih naziva je *kamenz*; stsl. *kamy*, *kamene* (n-deklinacija), accus. *kamenz* (koji je oblik prenesen i u nom.) < ide. **akmen*, **akmen* (lit. *akmuō*, gen. *akmēns* i *aštuō*, grč. *ἄκμων* — itd.). Prema tome, *Kamenica* < *kamenz-ica*; prisv. pridjev *kamenička* ima uobičajen model tvorbe: *kamenic-skā* (*-ā* < *aja*) > *kameničskā* > *kāmeničkā*.

Vīhārski pòtok, desna pritočica Prače (→ Drina). Dijalekatski izgovor je *Vīārski pòtok*, dok je na karti (spec. Sarajevo 110) zabilježeno takođe *Viharski P.* „Slēvā se niže Nikoličā u Praču, a izvirē ispod Ōraovicē“, rekao nam je informator. Nazvan je po selu *Vihāri*, dijalekat. izgovor *Viāri*.

Oblik top. *Vihāri* nastao je od sh. apelativa *vīhār* (up. stsl. *vīhrz* odnosno s promjenom sufiksa *vīh-or* „fortuna“, slovenački *viher*, rus. *вихоръ*, češ. *vichr*, slovač. *vichor*, pol. *wicher*, gor./donjluž. *vichor*; lit. *viesulas* itd.); ide. **weisur-o-s*¹⁷⁴. Prema tome, prvi dio naziva potoka ima određeni pridjevski vid, sasvim uobičajeno tvoren prema top. *Vihāri* nastavkom *-ski* (< *-skyi*). To što u dijalekat. iz-

¹⁷¹ F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 247—249

¹⁷² *Восточнославянская ономастика*, Москва 1972, стр. 32.

¹⁷³ I. Duridanov: *Die Hydronymie des Vardarsystems*, str. 395 (registar).

¹⁷⁴ *Български етимологичен речник*, Том I, София 1971, стр. 156.

govoru nema *h*, u ovom dijelu slivnog područja Prače sasvim je uobičajena i normalna pojava (up. *Jāorina*, *Ōraovica* i sl.).

Ōmarski pòtok, tako se zove dio Viharskog potoka (→ Prača → Drina) od izvorišta do sela Vihari.

Skok sasvim dobro primjećuje da je *òmār* „gora smrčeva, gaj, dubrava opkoljena livadama” (i dalje: *omara* = *omora* „*Abies excelsa*”) u osnovi naziva *Omarska* (toponim u Bosni) i *Omarine*¹⁷⁵. Na ovom mjestu dodajmo i podatke da jedan mikrotoponim na periferiji Jezerske visoravni nosi naziv *Omàrići*, te da se jedan dio Tepačke šume, opet pod Durmitorom, zove *Tmòra* ili *Tmòri*. U materijalu toponomastičkom Ohridsko-prespanskog bazena naveden je naziv *Omarica*¹⁷⁶, a među mjesnim nazivima Lomska zabilježeno je i ime lokaliteta *Omàrska kruša* „ravna mestnost (nivi)”¹⁷⁷. Doduše, ovaj posljednji naziv Duridanov izvodi od antrop., odnosno — kako on kaže: „< tur. l. imena *Omar*”¹⁷⁸, što mi čak ni sa malo vjerovatnoće ne možemo prihvatiti.

Da malo zadržimo pažnju na ovom apelativu *òmār* i toponim. izvedenicama od njega. Prvo, očito je da je javljanje i apelativa i toponima od njega vezano samo za jedan dio južnoslovenskih jezika: samo za dijelove sprskohrvatskog jezičkog područja, zatim za makedonski jezik i za bugarski jezik, koji ima i *morika* za srpskohrvatsko *omorika*. Drugo, sumirajući sve prethodno, Skok zaključuje da *mora* stoji „zacijelo u vezi s *molika* (v.) ‘pinus peuce Grienbachii’, bug. *morika* i *munika* ‘omorika’ i sa rum. *molidf*, -*tf*, -*dv*. Biće iliro-tračkog podrijetla”¹⁷⁹. Njega na to upućuje i arbanaško *molikë* f. „omorika”, tako da (na cit. mjestu) on pretpostavlja i cio razvojni proces: *l* > *r* objašnjava ukrštanjem *molika* i **smreka*, pretpostavlja protezu *o-*, itd.

Bez pretenzija da protivrječimo Skokovim pretpostavkama, jer Skok je bio veliki romanist, ipak ćemo skrenuti pažnju i na mogućnost porijekla iz balkanskog latinizeta, jer određena i sužena prostorna lociranost nije dovoljan dokaz da se radi o predrimskom, „iliro-tračkom podrijetlu”, a i pitanje ukrštanja i razvijanja proteze koje Skok pominje od početka do kraja je hipotetično i neargumentovano. Čini nam se da je tu cio kompleks pitanja što bi ih u posebnom studioznijem osvrtu trebalo raščlaniti i osvijetliti. Jer, i samo asocijativni momenat upućuje da se razjasni odnos *omora* — *omorika* : *morika*, a onda i pojmovi koji se za ove fitonimske termine takođe nerijetko vežu: *tmora*, *mora*, *omor(in)a* i sl.

Sintagmatski naziv *Omarski potok*, kako se vidi, ima u prvom dijelu određeni pridjevski vid na -*ski* (: top. *Ōmār*).

Sjètlinski pòtok, lijeva pritočica Prače (→ Drina). Na karti (spec. Sarajevo 110) označen je imenom *Sjetlinska R.* Izvire ispod Dubovika, a nazvana je po selu *Sjètlina*.

Osnova za nastanak naziva naselja *Sjètlina* je praslov. **světlъ* < **světlъ* „hell, licht”. Osnova je opšteslovenska, ali nije mnogo odomaćena u slovenskoj topo-

¹⁷⁵ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 555.

¹⁷⁶ B. Пјанка: *Топонимастика на Охридско-преспанскиот Базен*, Посебни изданија Института за македонски јазик „Крсте Мисирков”, књ. 7, Скопје 1970, стр. 415.

¹⁷⁷ И. Дуриданов: *Местните назвања от Ломско*, Институт за български език, София 1952, стр. 47.

¹⁷⁸ И. Дуриданов: *Op. cit.*, str. 158.

¹⁷⁹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 555.

nimskoj nomenklaturi. Gubljenje sonanta *v* u ovoj konstelaciji nije tuđe novoškavskim govorima: up. *svjedok* > *sjedok* i (u nekima) *šedok*; *svjetovati* > *sjetovati* i (u nekima) *šetovati*, *svjetlica* > *sjetlica* itd. Od top. *Sjetlina* napravljen je possessivum *Sjetlinski*.

Rákić(an)skā rijēka / Ōrahovica (dijalekat. i *Ōraovica*), lijeva pritoka Prače (→ Drina). Od izvorišta do Stambolčića nosi naziv *Rákić(an)skā rijēka*, a od Stambolčića do ušća u Praču *Ōrahovica* (*Ōraovica*). Nastaje od *Milotinskōg pòtoka*, koji ima izvor *Bijelē vòde*.

Zadržimo se redom na ovim mikrohidronimima.

Milotinski pòtok. — Prvi dio naziva je određen pridjevski vid (: antroponimu *Milota*).

Bijelē vòde. — Naziv je sasvim semantički a i tvorbeno jasan: to je dvočlana sintagma, sa sasvim uobičajenim pridjevskim prvim dijelom < adj. *běls* i pl. oblikom hidronim. apel. *voda*.

Rákić(an)skā rijēka, očito, u prvom dijelu ima possess. napravljen od etnika *Rákićani*, koji dalje upućuje na patronimik *Rákići*. Doduše, na naziv sela *Rakići* upućuje i ispuštanje morfemskog dijela *-an-* iz pridjevskog dijela vodnog imena, odnosno izgovor *Rákička*.

Drugi naziv ove rječice, tj. njen naziv u donjem toku — *Ōrahovica*, fitonimskog je porijekla. Sa tvorbenog gledišta, to je supstantivizirani pridjev *orahov* nastavkom *-ica*. Dakle, korijenski leksem je *orěhъ*, sa depalataliziranim *r* < *rj*. Po Skoku (*Etimolog. rječnik* II, 562), ide. korijen **ar-* pomiješao se u baltoslovenskom sa korijenom *rěks* „lupiti“, „jer se orah jede oljušten“.

Grāčanica, lijeva pritoka Prače (→ Drina); izvire ispod Bogovića, a kod Podgraba uliva se u Praču.

Nema sumnje da vodno ime upućuje na postojanje nekakve stare gradine ili utvrde ispod koje ova rječica teče. Jer, opšteslovenski je deminutiv od *gradъ* za označavanje feudalnih srednjovjekovnih utvrda pravljen nastavkom *-ica*, tako da je dobijano *gradac*, *-ca*, koje je danas vrlo čest toponim. Od ovog deminutivnog oblika izveden je takode vrlo čest i toponim i vodni naziv *Grāčanica* (< **gradъcъ-ica*).

Stājnički pòtok, pritočica Gračanice (→ Prača → Drina). „Dòlazi“ iz sela *Stajna*.

Prof. Bezljaj navodi *Stajnik*, lijevi pritok Mavlovšice — Babišnice, *Stajniški Potok*, d. pritok Mirne, kao i brojna „led. imena“: *Staja*, *Staje*, *Stajnik*, *Stajca*, *Stajice*, *Stajne* itd.¹⁸⁰. Naravno, i na srpskohrvatskom području nalazimo ne mali broj imena sa istim korijenom: *Staja*, *Stajnica*¹⁸¹, *Stajišta* itd. S pravom Miklošič (*Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen*, 611) ove nazive veže za termin iz stočarske terminologije *stāja* „Platz des Viehes auf der Weide“. (Možda ne treba isključiti ni mogućnost da su neki od gore navedenih naziva i antroponimskog porijekla, jer je, bez sumnje, postojao antroponim *Stajna*, up. i danas *Stojna*.) U našem nazivu očito je da je ime sela *Stajna* nešto „preuređeni“ raniji naziv

¹⁸⁰ F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 217.

¹⁸¹ T. J. Аранђеловић: *Именик — Реџистар насељених месџа Краљевине Југославије* II, Београд, стр. 983.

Stajnica, jer je prema takvom obliku jedino mogao biti napravljen possess. *stajnički* (< **stajnic-ski*).

Hòtočinski pòtok, u dijalekat. izgovoru i **Ōtočinski pòtok**, pritocičica Gračanice (→ Prača → Drina).

Potok je nazvan po selu *Hòtočine*, a ovaj naziv sela je, najvjerovatnije, antroponimskog porijekla. Naime, u osnovi je antroponim *Hotz*, odnosno hipokoristik od njega *Hotoč* (up. *Srdoč* i sl.). Antroponimska baza *Hotz* vrlo je rasprostranjena kod svih Slovena, pa je sasvim prirodno i njeno prisustvo u nazivima i rječnim i uopšte toponimskim¹⁸².

Lòznica, lijeva pritoka Prače (→ Drina). Uliva se u Praču kod Selištā. Cijela dolina kojom ova rječica teče nosi isto ime — *Lòznica*, a brdo ispod koga izvire zove se *Lòznik*, te selo ispod tog brda *Pòdloznik*.

Na prvi pogled reklo bi se da se ovdje radi o nazivima fitonimskog porijekla, tj. da je u njihovoj osnovi *loza*, dakle opšteslovenski i praslovenski poljoprivredni termin, za koji Skok (*Etimolog. rječnik* II, 321) navodi šest značenja: 1. grana, izdanak, 2. trs, 3. šuma, 4. japija, 5. (metafora) plemo, porodica, 6. toponim. I. Pleteršnik navodi, kao dijalekatska i lokalna, značenja „Wald, Hain, Niederwald“¹⁸³. Uistinu, teško je pretpostaviti da je oronim nazvan po fitonimu *loza*. Zato, tražeći druge motive nastanka oronima *Loznik*, našli smo u češkom i slovačkom postverbal *lozik*, sa značenjem „небольшая вырубка, поляна в высоком лесу“¹⁸⁴. Ovaj podatak iz češkog i slovačkog mislimo da nam adekvatnije može objasniti naziv oronima *Loznik*, jer je sasvim prirodno pretpostaviti da je isti postverbal sa pomenutim značenjem postojao nekada i u ostalim slovenskim jezicima. Svemu dodajmo još i to da je naš mikrohidronim nastao poimeničavanjem pridjeva na *-in* nastavkom *-ica*: **lozin* + *ica*.

Břníčká rijeka, potok — lijeva pritocičica Prače (→ Drina). „Izvire iz više vrēlā, a u Pòtkoranu ūtičē ū Praču“. Nazvana je po selu *Břnica*.

Iz više razloga potrebno je zadržati pažnju na ovom mikrohidronimu, iako je u stručnoj literaturi o nazivima ove vrste dosad bilo podosta riječi. Tako je i u glasilu Međuakademijskog odbora za onomastiku — *Onomastica jugoslavica* jedan rad posvećen istorijskom toponimu *Brěna*, koji se pominje „u Žičkoj povelji (prva polovina 13-og vijeka) među selima koje (valjda *koja*! — prim. naša) kralj Stefan Prvovenčani daruje eparhijskom vlastelinstvu u Žiči...“¹⁸⁵

Mislimo da će biti korisno ako uz tamošnja dosta štura raspravljavanja ukažemo i na još pokoji momenat koji se ne bi smio zanemariti i zaobići ako se hoće u širem svjetlu sagledati osnova *brěnz* // *brěny*, odnosno collectivum *brěnyje*¹⁸⁶.

U radu o istorijskom toponimu *Brěna* nisu iskorišteni danas već dostupni i objelodanjeni podaci sa opšteslovenskog područja, pa se rad zasniva *samo* na

¹⁸² Up. kod Bezlaja: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 213. i 214, zatim kod I. Duridanova: *Die Hydronymie des Vardarsystems*, str. 193. i 194, — itd.

¹⁸³ M. Pleteršnik: *Slovensko-nemeški slovar* I, Ljubljana 1894. str. 534.

¹⁸⁴ Р. Н. Малько: *Географическая терминология чешского и словацкого языков*, Минск 1974, стр. 34.

¹⁸⁵ *Onomastica jugoslavica*, knj. 3—4, Zagreb 1973—1974, str. 73.

¹⁸⁶ O ovom smo iz nešto šireg ugla referisali na I jugoslovenskoj onomastičkoj konferenciji u Titvu, — v. Прва југословенска ономастичка конференција, Црногорска академија наука и уметности, Научни скупови, књ. 2, Одјелјење уметности, књ. 2, Титоград 1976, стр. 21—24.

materijalu koji donosi *Rječnik JAZU* i Skokov *Etimologijski rječnik*. Zato se vjerovatno i desilo da autor tog rada preuzme jednu konstataciju prof. Skoka koju on danas, s obzirom na već objavljenu građu u svim slovenskim jezicima, ne znamo da li bi unio u svoj Rječnik. Radi se o eksplicitnoj tvrdnji: „Kolektiv *brn*je nalazi se u svim slovenskim jezicima osim u *poljskom* i *bugarskom*” (podvlačenje posljednjih dviju riječi — naše).

Već u istom broju *Onomastike* nalazi se razmatranje prof. Rosponda i tvrdnja da je *brn*je „bagno” jedna „z najczęstszych baz topograficznych; por. czes. *Brniště*, stluž. **Brnište* Sm I 53, bulg. *Bronica*, maced. *Brnik* itp”.¹⁸⁷ Međutim, i mnogo ranije na to je ukazano, i to u poznatom djelu prof. Rozwadowskog *Studia nad nazwami wód słowiańskich*, gdje nalazimo: *Brena*, *Brenica* (desna pritoka Visle na Šljonsku), *Breń* (desna pritoka Visle u Galiciji), pa dalje hidronime na različitim terenima: *Brynica*, *Breń*, *Bryń*, *Brnik* (*Brenik*) itd. Uz povelik broj navedenih naziva ove vrste dat je i opširan komentar, koji, pored ostalog, sadrži i konstataciju da svi ti nazivi nisu istog porijekla, što je sasvim tačno, tako da se iz svih tih likova koji se pojavljuju: *brn*-//*bran*-//*bryn*-, odnosno *brn*-//*brn*-, *bryn*-, *bran*- ili pak *bron*-//*bryn*-//*bran*- izvlači praslov. temat *brn*-//*bryn*-, odnosno genetički vezano s tim proponira se i forma *bran*-//*bron*-. Uz sve to navodi se i dvojako značenje tih formi: a) označavanje voda „planinskih, čistih”, odnosno vode „tryskającej”, i b) označavanje voda, odnosno „močvarnih, blatnih” objekata „odnosnog” močvarnog, blatnog, glinastog zemljišta. Za etimologiju naziva sa značenjem pod b) nalazimo stosl. *brn*je, *bren*je, *brn*je „lutum, πηλός” ili *brna*; rus. *brén*je; sloven. *břn* „Flussschlamm”, *břna* „Humuserde” itd. Praktično, ako se uzmu svi nazivi ove vrste u obzir, mora se konstatovati dvojaka forma: *brn*je i *brn*je, resp. crkvenu formu *brn*je pored prvobitne *brna*, — i sl. Prof. Rozwadowski dosta široko upoređuje ove slovenske nazive sa germanskim oblicima, pa zaključuje: oblici *brun* i slični imaju u slovenskim jezicima samo značenje „blato” i sl., a u germanskim (uključujući i keltski, iako se keltski oblici i ne mogu fiksirati, jer te forme nisu zapisane) samo značenje „izvor” i sl.¹⁸⁸

Ako je riječ o postojanju ili nepostojanju ove osnove u poljskom, onda ne treba zaobići ni knjigu H. Boreka *Zachodniosłowiańskie nazwy toponimiczne z formantem -bn-*, u kojoj se navode i hidronimi i drugi nazivi (nazivi selâ, na primjer) sa ovom osnovom: *Brenna*, *Brenno*, *Branno* itd.¹⁸⁹, a još se manje može zaobići navedena građa u hidronimiji Visle: *Brenica*, *Brenik*, *Brenka*, *Brenna*, *Brennica*, *Breń*, *Breń Nowy*, *Breń Stary*, *Breńka*, *Breńsko* (jezero)¹⁹⁰.

Dakako, u obavezi smo još jedan detalj navesti: još je Rozwadowski u nazive s ovom osnovom uvrstio i naziv prijestonice stare Morave *Brena*, njem. *Brünn*, češ. *Brno*, s tim što je ostavio otvoreno pitanje da li je to od slovenskog *brn*- ili od german. *brunn*¹⁹¹.

¹⁸⁷ S. Rospond: *Struktura i stratigrafia toponimów typu -išt- w Bułgarii i Macedonii*, *Onomastica jugoslavica* 3—4, Zagreb 1973—1974, str. 110.

¹⁸⁸ O svemu ovome i mnogo šire u pomenutoj knjizi J. Rozwadowskog: *Studia nad nazwami wód słowiańskich*, Polska Akademia Umiejętności, Prace onomastyczne, Nr. 1, Kraków 1948, str. 12—20.

¹⁸⁹ Prace Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Wydział języka i literatury, Wrocław 1968, str. 32. i 33.

¹⁹⁰ *Hydronimia Wisły*, część I, Wykaz nazw w układzie hydrograficznym (pod redakcją P. Zwolińskiego), Komitet językoznawstwa PAN, Prace onomastyczne 7, Wrocław—Warszawa—Kraków 1965, str. 27. i 28.

¹⁹¹ J. Rozwadowski: *Loc. cit.*

Tragajući dalje za osnovama ove porodice naziva, našli smo da su Hosák i Šrámek u svojoj knjizi *Místní jména na Moravě a ve Slezsku* I naziv *Brno* ipak sveli na slov. osnovu *Breno* (< *brnъ-no*), te tu osnovu identifikovali i u još nekoliko naziva: *Brňany*, *Brníčko* i sl. Ovaj posljednji izvode od apell. *brni* < *brnъ-ije* > > **breni* / *brni* „místo, kde je *brn*, brné místo”; odatle konstatuju tvorbeni model: *brni* → *brnice* → *Brníčko* kao *vrbi* → *vrbiće* → *vrbičko*¹⁹².

Svemu prethodnom još dodajmo materijal i potvrde u *Slovníku prasłowiańskim*, gdje se navode potvrde za oblik *brna* iz XVI v., zatim za *brnъje* iz XI vijeka i dalje (v. tamo strus. БРЪННІЕ : БРЪННІЕ : БРЪННІЕ „blato, glina”), zatim iz XIII i XVI vijeka, — itd. Nije propušteno baš na tom istom mjestu da se istakne: „Na większy pierwotnie zasięg wyrazu wskazuje bogaty material onomastyczny...”, pa je taj materijal i naveden, pretežno prema gore već citiranim izvorima i literaturi, ali naveden je i collectivum u polj. *Za-brnje*¹⁹³. Dakle, u ovom slučaju Skok nije bio u pravu, jer se radi uistinu o opšteslovenskom i apell. i collectivum-u.

Kad je riječ o nazivima s ovom osnovom, onda možemo reći da su nam zasad poznate činjenice koje donosi *Български етимологичен речник*, Том I, gdje se konstatuje bugarsko dijalekatsko *брне*, стб. *бръние* kao „събирателно”¹⁹⁴, ali sa bugarskim publikacijama čovjek mora uvijek biti oprezan i voditi računa o kome i čijem terenu se zaista radi. Za rusko područje obavještenja daje Vasmer: *Russisches etymologisches Wörterbuch* I, 121, a za slovenačko ćemo podatke naći kod Pleteršnika¹⁹⁵ i kod Bezlaja¹⁹⁶.

U obavezi smo da ukažemo da je u *Rječniku JAZU* navedeno nekoliko toponima sa osnovom *brna*, i to sa širokog srpskohrvatskog područja (iz Srbije, Hercegovine, Crne Gore i Bosne)¹⁹⁷, ali i da primijetimo još dvije stvari u vezi s tim: 1) današnji toponimski naziv u Bosni nema oblik *Brñáci*, *Brñákā*, kako je tamo navedeno, nego *Brñic*, *Brñica*, a to u svakom slučaju nije bez značaja iz više razloga (pored ostalog, u obliku *Brñic* riječ je o pridjevskom sufiksu, danas vrlo rijetkom, -ic, koji je docnije postao nešto sasvim drugo u krugu imenskih obrazovanja¹⁹⁸); 2) u cilju upotpunjavanja građe i predodžbi o arealu naziva s osnovom *brnъ* na srpskohrvatskom terenu, htjeli bismo dodati da je i gotovo na samoj slovenskoj periferiji — na ostrvu Braču Šimunović neke nazive dovodio u vezu s praslov. *brnъje* „blato, kaljuža”¹⁹⁹, kao i podatak da na području Jezerske visoravni pod Durmitorom nalazimo i hidronim i naziv za šire područje *Brěnovó*. Na području Rovaca (podaci M. Pižurice) takođe nalazimo: 1. *Brñik* „naziv za širi potes bogat vodom, s jezerom, barom i izvorima” i 2. *Brñičkō jězero*. Dakle, areal rasprostriranja naziva sa ovom osnovom u našoj zemlji je mnogo širi nego što bi se to moglo zaključiti iz dosadašnjih radova o ovim nazivima.

Màhalanski pòtok, desna pritočica Prače (→ Drina). Dijalekatski izgovor: *Màhalanski*, *Màalanski pòtok*. Centar varošice Prače nazivaju *Màhala*, a potok protiče kroz centar varošice, pa je po tome nazvan. Prema tome, u mikro-

¹⁹² Academia nakladatelství Československé Akademie Věd, Praha 1970, str. 109—111.

¹⁹³ *Slovník prasłowiański*, Tom I (A—B), Polska Akademia Nauk, Komitet językoznawstwa, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1974, str. 396—397.

¹⁹⁴ Българска академия на науките, София 1971, стр. 77.

¹⁹⁵ *Slovensko-nemeški slovar* I—II, Ljubljana 1894—1895.

¹⁹⁶ *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 90.

¹⁹⁷ *Rječnik JAZU*, Dio I, Zagreb 1880—1882, str. 663—665.

¹⁹⁸ V. o tome opširnije: M. Hraste: *Antroponimija i toponimija Općine hvarske*, Hrvatski dijalektološki zbornik I, 1956.

¹⁹⁹ P. Šimunović: *Toponimija otoka Brača*, Brački zbornik 10, Supetar 1972.

hidronimu nije teško identifikovati vrlo odomaćen balkanski (nalazi se i u bugarskom, rumunskom, arbanaškom i sl.) turcizam arapskog porijekla *māhala* < tur. *mahalle* < *māhallā*²⁰⁰.

Drāgosinski pòtok, desna pritoka Prače (→ Drina). U specijalki (Sarajevo 110) označen je imenom *Veliki P.* Nazvan je po naselju *Drāgosin*, kroz koje protiče.

Mislimo da su mikrohidronimski dio *Dragosinski* i top. *Dragosin* „okrnjeni” ispuštanjem *t* iz finalne skupine *st*, jer je bez izgovornog uprošćavanja antroponim morao glaziti *Dragost* < **Dargogostъ*. Dakle, radi se o složenom antroponimu, u čijem prvom dijelu prepoznajemo prsl. pridjev **dorgъ*, a u drugom dijelu ide., opšteslov. i prasl. *gostъ*. Ovakve tvorbe su opšteslovenske i vrlo česte, na južno-slovenskom području nešto rjeđe nego na zapadnoslovenskom i istočnoslovenskom²⁰¹. Ipak, na ovom mjestu potrebno je ukazati da podaci u *Imeniku mesta u Jugoslaviji*²⁰² pokazuju dosta širok areal rasprostiranja naziva ove vrste: nalazimo ih i u Srbiji, i u Makedoniji, i u Hrvatskoj, i u Sloveniji i u Crnoj Gori²⁰³.

Zanimajući se za bosanko-hercegovačku toponimsku građu, bili smo u mogućnosti, pored ostalog, da uočimo i zabilježimo i ne mali broj naziva, osobito u bližoj ili daljoj okolini Sarajeva, tipa *Ĺubogošta*, *Vogošća*, *Zgošća*, *Gostović* i sl., dakle naziva u čijoj strukturi naziremo ili jasno uočavamo *gostъ* kao drugi ili prvi dio imena.

Nema sumnje da je još u staroj strukturi opšteslovenskih naziva evidentno prisustvo člana *gostъ* (up. u vizantijskim izvorima *Ἀγαστός* = *Onogost*), i što je takode važno — on je vrlo frekventan, i to sa tri mogućnosti urastanja u nomenklaturu naziva: a) da bude *prvi član* složenih naziva, respektujući pri tome u nekima od njih i vezu sa glagolom *gostiti* i sve moguće docnije inovacije: *Gostimil*, *Gostimir*, *Gostidrag*, kod Daničića takode Гостиндръ²⁰⁴ i sl.; b) da je *drugi član* složenog naziva: *Ĺjubogost*, *Radogost* ili *Radigost*, *Ugost*, *Ĺagost* itd., — i c) da sa odgovarajućim sufikslnim dijelovima tvori naziv, često i sa hipokorističnim značenjem: *GostiĹ*, *Gostile*, *Gostilo*, *Gostović* i sl.

Kada su u pitanju nazivi sa dijelom *gostъ* na bosanskom terenu, onda bismo htjeli samo ukazati i na moguću semantičku vezu tog dijela sa visokim zvanjem *gost* u hijerarhiji srednjovjekovne bosanske crkve. Pišući o testamentu gosta Radina, Truhelka navodi tu hijerarhiju: „Radin bijaše svećenik patarenske crkve te se je kao takav uspeo do visokog zvanja *patarenskog gosta*. Mi ga nalazimo isprva kao *krstjanina* na prvoj stepenici patarenske hijerarhije, poslije višoj, kao *starca*, a najposlije, kao *gosta*, u časti, koja odgovara biskupskoj u ostalih kršćanskih sljedba”²⁰⁵. Šidaku se „nameće misao” da su ti gosti „bili načelnici samostana ’krstja-

²⁰⁰ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 439. i 440.

²⁰¹ Up. C. Роспонд: *Структура и классификация древневосточнославянских антропонимов*, Вопросы языкознания, № 3, Москва 1965, str. 18, gdje nalazimo tvrdnju da u srpsko-hrvatskim nazivima mjesta „имена типа *Veligost* (*Veligošt*), *Onogost* (*Onogošt*) выступают здесь гораздо реже, нежели у западных и восточных Славян”.

²⁰² Izdanje Novinske ustanove „Službeni list SFRJ”, Beograd 1965.

²⁰³ Fusnota iz našeg rada *Ĺlan gostъ u strukturi dvoĹlanih onomastiĹkih naziva na bosanskom terenu*, Zbornik radova — povodom 70. godišnjice života akademika Jovana Vukovića, Posebna izdanja Akademije nauka i umjetnosti BiH, knj. XXXIV, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 6, Sarajevo 1977.

²⁰⁴ Рјечник из књижевних сѣларина срѣских, дѣо први, стр. 227.

²⁰⁵ Ĺ. Truhelka: *Testament gosta Radina*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini XXIII, Sarajevo 1911, str. 355.

na' ²⁰⁶. I stvarno, prateći gosta Radina, vidljivo je da su to bili ugledni ljudi, jer Radina više puta susrećemo u različitim misijama, osobito u Dubrovniku, a kako se i iz testamenta njegova vidi, umro je kao bogat čovjek. To znači da su *gosti* bili ljudi i od ugleda i imućni, najvjerovatnije i sa zemljišnim posjedima, a to je onda već mogućnost da se pretpostavi da je i to zvanje moralo ostaviti traga u nazivima njihovih posjeda²⁰⁷.

Sušica, potok — desna pritoka Prače (→ Drina). Izvire iznad sela Kõm-rāna, a uliva se u Praču u selu Medugradi. Informator veli da se zove tako zato što ponekad presuši.

Kao što je već prethodno na dva mjesta rečeno, pridjev *suh*, stsl. *coyxъ* < prsl. **suhъ* (lit. *sausas*) veoma je čest u opšteslovenskoj toponimiji, pa i u hidronimiji, i to kao sam, u složenicama ili u sintagmatskim nazivima. U nazivu *Sušica*, kako se vidi, tvorba je vrlo jednostavna: *suh-ica*.

Tòplik, potok — desna prit. Prače (→ Drina). Izvire ispod Petnška, kraj Prače, iz nekakvih pećina. Voda mu je toliko jaka da gotovo siječe Praču na mjestu gdje se u nju uliva.

Zove se *Toplik* po toploj vodi, „koja se” — kako reče informator — „zimi puši”. Dakle, u osnovi naziva je baltoslov., opšteslov. i praslov. pridjev *top-*, dobijen prevojnim putem od prsl. **tep-* pomoću sufiksa *-l* (kao *debel*, *obal* i sl.). Pridjev je dalje supstantiviziran nastavkom *-ik*.

Lūńskī pòtok, desna pritočica Prače (→ Drina). Izvire ispod Plati-bora (šuma). Naziv je dat po selu *Lūńe*, gdje se uliva u Praču.

Biće da je u osnovi naziva *lunь* „Geier”, kako na osnovu Bernekerovih rasuđivanja pretpostavlja i Bezljaj²⁰⁸, sh. *lūna* „Gabelweiche”, slovenački *lunj* „Sumpweihe”, češ. *luňák* itd.

Rèvidō, potok — desna pritočica Prače (→ Drina).

Prema Skokovim podacima²⁰⁹, u Lici je u upotrebi oblik infinitiva na *-iti*: *reviti*, *-im* (subjekat *potok*, kad nabuja), a kod Lubiše je u upotrebi složenica *revotočina* „jarak kuda voda reve”. Mi u vezi s ovim i u vezi s nazivom *Rèvidō* dodajemo dvije stvari: *prvo*, inf. na *-iti* u upotrebi je na znatno širem području, jer ga evo nalazimo i na bosanskom terenu u vodnom imenu, a sasvim je običan, recimo, i u durmitorskom govoru, — i *drugo*: naziv *Rèvidō* je složenica od glagolskog dijela *revi-* i geografskog, odnosno toponimskog termina *dō*. Što se tiče glagolskog dijela, treba reći još i to da je on od ide., opšteslov. i praslov. **rjuti*, *revq* „ručati, rikati (s kojima imaju isti korijen), bučati, kričati, njakati” < ide. korijena **reu-*, koji je, očito, onomatopejskog porijekla. Stsl. je takođe *rjuti*, *revq*, pa se s razlogom pretpostavlja da je prezentska osnova prenesena u infinitiv²¹⁰.

Vinčica, lijeva pritoka Prače (→ Drina). Na karti — spec. Sarajevo 110 — ovaj vodni tok je označen imenom *Vinča*. Izvire iznad *Gornje Vinče* (postoje sela *Gornja* i *Doña Vinča*).

²⁰⁶ J. Šidak: „Crkva bosanska” i problem bogumilstva u Bosni, Matica hrvatska, Zagreb 1940, str. 113. i 114.

²⁰⁷ Na sve ovo u nešto širem svjetlu ukazali smo u prilogu *Član goste u strukturi dv očlanih onomastičkih naziva na bosanskom terenu*, koji je objavljen u pominjanom Zborniku radova u čast akad. J. Vukovića.

²⁰⁸ Slovenska vodna imena, I. del, str. 363.

²⁰⁹ Etimologijski rječnik, knj. III, str. 133.

²¹⁰ V. kod Skoka na prethodno citiranom mjestu.

Vodno ime *Vinčica* nije teško izvesti od *Vinča*, i takvi tvorbeni modeli su dobro poznati. Međutim, sam naziv *Vinča* po postanju i etimološki je nejasan, jer ga nikako ne možemo svrstati u nazive tipa *Vinica*, *Vinište* i sl., iako na tom terenu, iznad G. Vinče, postoji naziv lokaliteta *Vinograd*.

Čemernica, nešto veća i duža desna pritoka Prače (→ Drina). „Izvirē iz Črnōg vřa” (brdo). Postoji i istoimeno selo na tom potoku. Informatori su nam, kao motivaciju za nastanak naziva, skretali pažnju na to da ima dosta čemerike „Helleborus” gore gdje se nalazi izvorište *Čemernice*.

I bez osobitog traganja i potvrda u literaturi, poznato nam je da je ovo dosta čest naziv, osobito na područjima izdignutijim i planinskim. Dickenmann daje dosta podataka o arealu naziva ove vrste kod nas, i to kao naziva za uzvišenja, zatim kao vodnih naziva i kao naziva za naselja²¹¹. Dalje, iz Miklošičevih razmatranja vidljivo je da se ovi nazivi susreću u cijelom slovenskom svijetu²¹². Gotovo bez izuzetka, svi se oni izvode iz baze *čemer-* (*čemero*), odnosno od pridjeva na *-in*, kako je izvedeno i ovo vodno ime: *čemer-in-ica* > *Čemernica*. Još samo dodajmo i to da iz svega prethodnog slijedi da se ovdje radi o opšteslovenskom korijenu²¹³.

Duboki pòtok, lijeva pritoka Čemernice (→ Prača → Drina). Zovu ovaj potok još i *Karovica*, kako je i na karti — Spec. Sarajevo 110 — označen. Izvire ispod Dretuna, odnosno sela Bogune. Informatori su nam pričali da „ima 12 vrela”.

O nazivu *Duboki potok* već je prethodno na nekoliko mjesta bilo riječi, a što se tiče naziva *Karovica*, on se mora izvoditi od antroponima *Kar(o)* (up. prezime *Karović* i brojne druge antroponime i apelative izvedene od tur. indecl. adj. *kara*).

Ōrski pòtok, desna pritoka Čemernice (→ Prača → Drina). Izvire ispod Džamila (brdo).

Teško bi bilo pretpostaviti da je possess. — prvi dio ovog mikrohidronima — napravljen od kakve druge baze nego od osnove *orbl-* (*orblā*) „Aquila”, koja u ovim bosanskim govorima poznatim fonetskim izmjenama daje *ōrō* (< *orao*), od čega je posesivnim sufiksom mogao biti izveden oblik odr. prid. *ōrski*, mj. uobičajenijeg *ōrlouski*. Oslanjajući se na Miklošiča, Bezlaž veli da je *orblā* „pogostna toponimična baza”²¹⁴. Inače, etimologiju ovog zoonimskog termina i apelativa dao je Fasmer, naglašavajući da se ovdje „редкий формант *-blā* является увеличительным”²¹⁵. Radi jasnoće, samo napomenimo još i to da je ovaj sufiks *-blā* baltičko-slovenska osobenost, odnosno da ga drugi indoevropski jezici nemaju (got. *ara*, stvnjem. *aro*, njem. *Aar* i sl.), te da se korijenski morfem veže s ide. korijenom **or-*, lat. *origo*²¹⁶.

Drāžinski pòtok, desna pritoka Čemernice (→ Prača → Drina). Ovo je sasvim mali potok uz Praču, pa pošto ne postoji naziv sela prema kome bi mogao biti tako nazvan, informatori nisu znali reći zašto ga tako zovu.

²¹¹ *Studien zur Hydronymie des Save-systems*, Budapest 1939, str. 88. i 89.

²¹² U citiranoj knjizi *Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen* I, str. 62.

²¹³ To lijepo ilustruje i *Słownik prasłowiański*, Tom II, str. 137—139.

²¹⁴ *Vodna imena*, II del, str. 63. i 64.

²¹⁵ *Этимологический словарь русского языка*, Том III, стр. 150. и 151.

²¹⁶ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 563.

Bez sumnje, cijela fonetska i tvorbeni struktura prvog dijela ovog mikrohidronima upućuje na tvorbu od antroponima, tačnije: od hipokoristika *Dražin*, up. i *Dražen*.

Gòvještica, lijeva pritoka Prače (→ Drina). „Üvirë ù Praču između Rënovicë i Bāñë Stijēñë.” Izvor joj je tako jak da gotovo siječe Praču na mjestu gdje se uliva. Na karti — spec. Višegrad 120 — nije označena imenom.

Vrlo je vjerovatna pretpostavka da ime ovog potoka upućuje na različite priče i vjerovanja što se vezuju za njega i njegovu jačinu vode. Zato pretpostavljamo da je u osnovnom dijelu naziva folklorni termin *vještica* (< baze *vješt-* < praslov. **ved-to-jo*, sa nastavkom *-ica*), a inicijalni dio shvatamo kao stari prefiks *go-*, čije je prvotno značenje bilo, kako reče Rudnicki, „degrosywnę”: *Go-plo* značilo je „veliko jezero, velika dubina”^{216a}. Taj isti prefiks nalazi se i u nekim starim antroponimima, na primjer: u dobro poznatom imenu *Go-slav* i sl. Ova semantička nijansa što je unosi prefiks, bez sumnje, može se povezati sa vjerovanjima i pričama o jačini vode ovog potoka.

Súdički pòtok, desna pritoka Prače (→ Drina). Na karti — spec. Višegrad 120 — nije označen imenom. Nema često vode, — u stvari, njegovim koritom teče voda „kad su vremēna”. Izvire „od Vražalića” i teče kraj mjesta zvanog *Súdići* // *Sudići* (tu je bila i mala željeznička stanica).

Potok je nazvan po pomenutom mjestu *Sudići* (possess. na *-skyi*; *sudič-skyi* > *sudički*). A top. *Sudići* vjerovatno je antrop. porijekla.

Dùbokī pòtok, lijevi dotok Prače (→ Drina). Kod Varošista, niže Mesića, uliva se u Praču. Na karti — spec. Višegrad 120 — takode nije označen.

O istovetnom sintagmatskom nazivu bilo je već riječi na nekoliko mjesta u prethodnom izlaganju.

Dòbrojevički pòtok (u dijalekat, izgovoru i *Dòbrojevički pòtok*), desna pritoka Prače (→ Drina). Nazvan je po selu *Dòbrojevići*, kroz koje protiče.

Nema sumnje da su u ovom slučaju i porijeklo i tvorba sasvim jasni (antrop. *Dobroje*, patronimik *Dobrojevići* i sl.), pa je zato i nepotrebno svako dalje razlaganje o imenu ovog potoka.

Ràkitnica, nešto veća lijeva pritoka Prače (→ Drina). Teče kroz Rogaticu i niže Mesića (1,5 km) uliva se u Praču. Valja napomenuti da se tako zovu još i jedno brdo i jedno selo u rogatičkom kraju, kao i to da u Rogatičkom polju oko njenog korita ima podosta vrbakâ.

Prof. Bezlaj je, oslanjajući se na Kosove i svoje podatke, zatim na podatke Miklošičeve, Smičiklasove, Sedláčekove, Šmilauerove, Trautmannove, Kozierowskog i drugih, pokazao kako su nazivi sa fitonimskim apelativom *rakita* „Bachweide, *Salix incana*” vrlo česti na svim slovenskim terenima²¹⁷. Što se tiče etimologije appell. *rakita*, nju je na dosta širokom planu razmotrio i dao Fasmer: pošao je od praslov. oblika **orkyta*, a zatim prokomentarisao koliko se praslov. **ork-* može dovesti u vezu sa stind. *arnas* „potok, rijeka”²¹⁸. Naravno, to su suptilnija razmatranja, a mi u vezi s našim nazivom *Ràkitnica* dodajmo sljedeće: naziv je

^{216a} M. Rudnicki: *Goplo i Pelso*, Slavia occidentalis, sv. III/IV, Poznań 1925, str. 308.

²¹⁷ Slovenska vodna imena, II. del, str. 140.

²¹⁸ Этимологический словарь русского языка, Том III, стр. 438, и 439.

izveden od pridjevskog oblika **rakytъnъ* (čiji se tragovi danas čuvaju jedino u toponimiji) + suf. -ica.

Tòplik, desna pritočica Rakitnice (→ Prača → Drina). Uliva se u Rakitnicu u Rogatici, a i izvor mu je takođe nedaleko od Rogatice. „Naziva se tako po tome što mu je voda topla”, rekli su nam informatori.

O vodnom imenu *Toplik* već je bilo riječi.

Túcin pòtok, pritočica Rakitnice (→ Prača → Drina). Izvire kraj Priboševića (selo), a kraj Kujundžića uliva se u Rakitnicu.

Vjerovatno da bazu ovog vodnog imena treba tražiti u hipokoristiku *Túco* (up. prezime *Tucović* i sl.). Dakako, postoji i apelativni hipokoristik *túco*, *tùcak* ili *tùcāk*, što je turcizam: < tur. *tutsak* „zarobljenik” (< tur. *tutmak* „držati, prihvatiti, uhvatiti”) ²¹⁹. Biće da je Skok u pravu kad kaže da je pučkom etimologijom tur. *tùcak* doveden u vezu s glagolom *potúcati* se ²²⁰.

Sùšica / Bèreg, lijeva prit. Rakitnice (→ Prača → Drina). Od izvorišta do sela *Bereg* zove se *Sùšica*, a od tog sela do ušća u Rakitnicu *Bèreg*.

O nazivu *Sùšica* već je bilo riječi u prethodnim izlaganjima. Međutim, naziv *Bèreg* je znatno teže objasniti na ovom području. Mi nismo na terenu zabilježili „(makro)ronim sa nazivom *Bereg*”, koji pominje prof. Vuković ²²¹. S obzirom na činjenicu da i prof. Vuković ostavlja za drugu priliku objašnjenje naziva *Bereg*, pokušaćemo da ukažemo na neke momente, makar oni i ne predstavljali tumačenje ovog usamljenog oblika bez metateze na pomenutom bosanskom terenu.

Ako imamo u vidu važan momenat da se u našoj onomastičkoj jezičkoj građi ukrštaju nazivi raznolikoga balkanskog porijekla, kao i da se pojavljuju likovi apelativa koji su rezultat interjezičkih kontakata, onda sa dosta vjerovatnoće možemo pretpostaviti da se i u slučaju *Bereg*, po svoj prilici, radi o ponovo preuzetom i neadaptiranom liku leksema *brĕg*. Naime, izgleda da su Mađari preuzeli naš leksem *brĕg*, da bi se taj isti geografski termin i apelativ ponovo vratio u naš jezik, ali u izmijenjenom fonetskom obliku, tj. u liku *bereg*, i sa izvjesnom semantičkom derivacijom (u kajkavskom sh. i slovenačkom *bereg* = *močvara*). De je ovakvih preuzimanja stvarno bilo, pokazuje i ovaj sasvim analogan slučaj: slovenske oblike *izba* i *stol* preuzeli su Mađari, pa smo ih mi docnije preuzeli od njih, samo u izmijenjenom fonetskom obliku: *soba* i *astal*. (O ovom opširnije kod M. Budimira u *Radovima* Akad. nauka i umjet. BiH, knj. XLIII/15). I navodi P. Skoka (*Etimolog. rječnik* I, 138) išli bi u prilog našoj pretpostavci: „*bĕrak*, gen. *bĕrka* m (I, Vuk, Srijem) = II *bĕreg* (17. v). = *berek*, gen. -*eka* (leksikografi, također slovenski) 1. gaj, lug (I), 2. bara, lokva, blato, 3. obala (Vitezović, II)”. Odatle augmentativ na -ina: *berečina* 'locus palustris' ”.

Radi semantičke usporedbe nije naodmet da dodamo i podatak da u prikarpatskoj Ukrajini *берег* označava: 1. „склон горы”, 2. „низменность”, 3. „низменность возле реки” ²²².

²¹⁹ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 621.

²²⁰ *Etimologijski rječnik*, str. 517.

²²¹ J. Vuković: *Toponimi i apelativi*, već citirani materijali I jugoslovenske onomastičke konferencije, str. 34.

²²² T. A. Марусенко: *Названия рельефов...*, Карпатская диалектология и ономастика, Москва 1972, стр. 279.

Gračanica, lijeva pritočica Rakitnice (→ Prača → Drina).

O nazivu *Gračanica* bilo je riječi u prethodnim izlaganjima.

Rijeka, potok — lijeva pritoka Prače (→ Drina). Kraj Brčigova uliva se u Praču.

Već smo ranije u vezi s dem. nazivom *Rječica* rekli da se radi o opšteslovenskom i praslovenskom hidronimskom terminu *rěka*, čiji se nastanak može pretpostaviti iz baze **roi-qua* i dovesti u vezu sa stind. *ráyas* m. „tečenje, tok”²²³.

Pršin pòtok, lijevi dotok Prače (→ Drina).

Na terenu nisu znali reći zašto se ovaj potok ovako zove. Međutim, vidljivo je da kao polazište za tumačenje prvog dijela naziva treba uzeti hipokoristik *Pršo* ili *Prho*, od koga je tvoren possess. nastavkom *-in*. Da se može poći od antroponimske baze *Prh-*, potvrđuje i materijal u *Leksiku prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*²²⁴, gdje su navedena prezimena: *Prha*, *Prhal*, *Prhat*, *Prhot* itd.

Sûhi // Sûvi pòtok, lijeva pritoka Prače (→ Drina). Teče između (H)rûšña i Kûsûkâ (sela), a kraj Gajčevića uliva se u Praču. „Zòve se tákò jer čèstò prèšûši.”

O pridjevskoj bazi *suh* u ovom materijalu i u hidronimiji uopšte već je bilo riječi u prethodnim razmatranjima, a što se tiče tvorbe — ona je ista kao i u nazivima *Dùboki pòtok* i sl.

Vrèlo Prăčē // Prăčkô vrèlo, izvorište Prače (→ Drina).

O oba člana ovog sintagmatskog naziva već je bilo riječi u prethodnim razmatranjima.

Stànskô vrèlo, vrelo iznad izvorišta Prače (→ Drina).

U osnovi prvog dijela naziva je baltoslov., opšteslov. i praslov. apelativ i pastirski termin *stan* (up. lit. *stónas*). U pastirskoj terminologiji označavao je boravište stočara, odnosno njihove katune, konake i sl. Skok pominje na otocima među imenima uzvisina „Stan, naziv pastirskog stana”²²⁵, dok Šimunović o stočarskom terminu *stani* na Braču bilježi: „Pašnjaci koji su dodijeljeni privatnicima za napajanje stoke zvali su se *stani*, za razliku od općih zemljišta koja su se zvala pašnjaci”²²⁶. Mikrotoponimi tipa *Stāni* postoje i u Hercegovini, odakle su počesto Bosnu zapljuskivali manji ili veći valovi migracija, pa je sigurno da ovaj stočarski termin nije bio tuđ ni u Bosni. Zato possess. *Stànskô* vezujemo baš za taj termin.

Česma na kláncu, kladenac ili studenac iznad izvorišta Dragojevičkog potoka (→ Prača → Drina).

Kako se vidi, ovo je sintagmatski naziv, čak sa prijedloškopadežnom konstrukcijom u drugom dijelu. *Česma* je balkanski turcizam (postoji u bug. *česma*, rum. *cişmea*): tur. *çeşme* < perz. *češme* „izvor”²²⁷. Što se tiče drugog dijela naziva, mo-

²²³ Opširnije o etimologiji ovog hidronimskog termina i apelativa kod Фасмера: *Этимологический словарь русского языка*, Том III, Москва 1971, стр. 464, te kod Skoka: *Etimolog. rječ.*, III, 141.

²²⁴ Izdanje Instituta za jezik JAZU, Zagreb 1976, str. 532.

²²⁵ *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, Zagreb 1950, str. 48.

²²⁶ *Toponimija otoka Brača*, Brački zbornik 10, Supetar 1972, str. 74.

²²⁷ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku* str. 172.

glo bi se reći sljedeće: *na klancu* je lokativni oblik praslov. geografskog apelativa **kolnъcъ* „tijesan prostor između dva brda”²²⁸.

Sütjeska, izvor na lijevom slivnom području Rakitnice (→ Prača → Drina).

O nazivu *Sutjeska* već je bilo riječi.

Kàdunina vòda, izvor između Gračanice i Berega (→ Rakitnica → Prača → Drina).

U prvom dijelu ovog sintagmatskog naziva je appell. *kàduna* „gospoda, ugledna žena; dobra domaćica” < tur. *kadın* < tur. *hatun*, stariji oblik *katun* (u perz. *hātūn*, u arap. *hātūn* „žena”)²²⁹.

Vlāškē vòde, izvori iznad Gračanice (→ Rakitnica → Prača → Drina).

Ovo je pluralski oblik, a o obliku singulara istovetnog naziva pokušali smo nešto više reći u prethodnom izlaganju.

Jelòvīk, studenac na lijevom slivnom području Rakitnice (→ Prača → Drina).

Ovaj naziv predstavlja izvedenicu na -*ik* od pridjeva na -*ov* što je napravljen od baltoslov., opšteslov. i praslov. **edla* „Abies”.

Bukòvīk, izvor na lijevom slivnom području Rakitnice (→ Prača → Drina).

I ovdje se radi o izvedenici na -*ik* od pridjeva *bukov*, koji je izveden od praslov. osnovne riječi **buky* (osnova na -*ū-*), za koju se smatra da je germanska posuđenica **bōkō*, got. *bōka*²³⁰.

Vlidošić, izvor na području lijevog sliva Prače (→ Drina).

Ako nije u pitanju sekundaran naziv za mikrohidronim (tj. ako ne postoji takav naziv sela, brda ili slično), onda antroponimski naziv izvora *Vidošić* ima posesivnu vrijednost, a tu mu posesivnost u ovom slučaju pribavlja sufiks -*ić* (baltoslov., opšteslov. i praslov. složeni sufiks -*it* + -*io* > stcsl. -*ištъ*, sh. -*ić*, slovenački i rus. -*ič*, češ. -*ic*, lit. -*ytis*), koji je, kako s pravom konstatuje Skok, izgubio „posvema afektivnu vrijednost u našim bezbrojnim prezimenima od dva tipa kad izražava descendenciju bilo s očeve ili materine strane od antroponima, imena, zanimanja, etnika i nadimka, kao i kada vrši istu funkciju, poimeničujući pridjeve izvedene s pomoću sufiksa -*in*, -*ov*, -*ev* od ličnih muških i ženskih imena, naziva zanimanja, nadimaka, etnika, toponima”²³¹. A tako nije bilo uvijek: „Označivao je”, nastavlja Skok (l. c., 706), „maloga = sina nosioca navedenih imena. Kada su se u toku vremena, od 15. v. dalje, iskristalizirala odatle porodična imena, na deminutivno se značenje zaboravilo.”

Što se tiče imena *Vidoš*, treba reći da je i ono hipokoristik od imena *Vid*, sa sufiksom -*oš*, koji nije mađarskog porijekla (kao onaj -*oš* u leksemima: *kicoš*, *notaroš*, *džeparoš*), nego je slovenski sufiks za tvorbu hipokoristika tipa *Radoš* < *Radoslav*, *Miloš* < *Miloslav* itd.

²²⁸ O etimologiji i prasrodstvu sa lit., lat. i stvnjem. postoje obavještenja kod Skoka: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 88. i 89.

²²⁹ Navedeno prema Škaljiću: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 379.

²³⁰ Этимологический словарь славянских языков, Выпуск 3, стр. 91. и 92.

²³¹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 706.

Kòrito, mikrohidronim na području lijevog sliva Prače (→ Drina).

O imenima tipa *Korito*, *Koritnik* i sl. pokušali smo nešto više reći u prethodnom izlaganju.

Devètāčki bŭnār, mikrohidr. na lijevom slivnom području Rakitnice (→ Prača → Drina).

Postoji i selo *Devètāk*, prema kome je i napravljen prvi dio naziva — possess. *Devetački* (< **Devetak-ŭskyi* > **Devetački* > *Devetački*). Međutim, nije nam jasno zašto je selo nazvano *Devetak* (jer smo toponim ekscerpitali iz karte), ali je očito da je naziv nastao poimeničavanjem opšteslov. broja *devet* starim pridjevskim sufiksom *-ak*. Sa sinhronijskog aspekta ovo što smo rekli sasvim je tačno, ali treba reći i to da se u daljim dijahronim perspektivama nazire da je i broj *devet*, u stvari, „apstraktum ž. r. po deklinaciji i obrazovan s pomoću sufiksa *-ŭ* kao *vlast*”. Ide. korijen je **eneuēn-*, u kome je *n* — *n* disimilirano u *d* — *n*, „stoji u vezi s pridjevskom ie. osnovom **neuo* „nov” jer se pretpostavlja da počevši od ovoga broja počinje nov sistem brojenja prema dekadama. S brojem *osam* završio se jedan sistem. Ie. **oktōu* predstavlja brojenje s osnovicom *četiri*: $2 \times 4 = 8$ (. . .), a s brojem *devet* počinje prema takvom shvaćanju zaista nov način brojenja”²³². Imajući u vidu polazište od osnove **eneuēn-*, moramo pretpostaviti da je *devet* u praslovensko vrijeme analogijski obrazovano prema *deset*.

Dodajmo svemu prethodnom samo još i to da na južnoslovenskom području nisu rijetki nazivi *Devetak*, *Desetnik* i sl. Motivacije za nastanak takvih naziva su različite (*Devetak* je možda negdje „deveti dio” i sl.), ali mi na ovom mjestu nismo u mogućnosti šire ih razmatrati.

Što se tiče drugog dijela naziva, treba reći samo to da se radi o balkanskom turcizmu: *bunar* < tur. *bunar*, *punar*; bug., arb. *bunār*.

Studénac, izvor u lijevom slivu Rakitnice (→ Prača → Drina).

O nazivu *Studenac* već je bilo riječi.

Kāpŭa, valjda bunar povisoko iznad izvorišta Gračanice (→ Rakitnica → Prača → Drina). Kažemo „valjda bunar” zato što smo i ovaj naziv ekscerpitali sa karte.

Mislimo da je mikrohidronim izveden od baze što se nalazi u pf. glagolu *kapnuti*, koji je opšteslov. i praslov. i, vjerovatno, onomatopejskog porijekla. Skok (*Etimologijski rječnik* II, 40) navodi obrazovanja na *-ica* od pridjeva na *-av* izvedenog od glagola *kapati*, sa značenjima: 1. mjesto na strehi kuda kaplje kiša, 2. otopljen snijeg, 3. voda od kiše, 4. biljka, — itd. Takođe, navodi i praslov. izvedenicu na *-ja*: *Kapla*. Čini nam se da je naziv *Kapŭa* nastao od **kapn-ja* i da označava vodu koja se dobija sakupljanjem sa krova, — dakle, ono što se u nekim našim krajevima naziva *kaplevina* = *kišnica*.

Bābića bŭnār, mikrohidronim podaleko iznad izvorišta Gračanice (→ Rakitnica → Prača → Drina).

Radi se o uobičajenom nazivu sa possess. u prvom dijelu od patronimika i balkanskim turcizmom *bunar* u drugom dijelu.

Hājđūčkā čēsma, mikrohidronim u šumovitom kraju na desnoj obali Grabovice (→ Prača → Drina).

²³² P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 398. i 399.

Oba dijela ovog sintagmatskog naziva su balkanski turcizmi. O hidronimskom terminu *česma* već je bilo riječi u prethodnom izlaganju. Prvi dio naziva je pridjevska izvedenica od *hajduk* „odmetnik od vlasti; drumski razbojnik; lopov. Za vrijeme Turaka kod Južnih Slovena (naročito Srba) još i: borac protiv turske vlasti za oslobođenje naroda”²³³. Kao što rekosmo, *hajduk* je balkanski turcizam (up. rum., bug. *hajduk*, arb. *haidūt*) mađarskog porijekla: tur. *haydud*, *haydut* „drumski razbojnik” < mađ. *hayduk* < *haydú* „vojnik” < ar. inf. *haydūd* (gl. *hādā*) „skrenuti s pravog puta”, što je docnije u nijansiranju semantičke derivacije moglo dobiti značenje „odmetnuti se”.

Hajdučkō vrēlo, mikrohidronim u izvorišnom dijelu Gračanice (→ Prača → Drina).

Sintagmatski naziv sa pridjevskim dijelom u srednjem rodu od gore pomenutog balkan. turc. *hajduk* i hidronimskog termina *vrelo*, o kome je takođe već bilo riječi.

Dōbrā vōda, izvor iznad gore pomenutog Hajdučkog vrela.

O nazivu *Dobra voda* i sličnim već je u prethodnom izlaganju na nekoliko mjesta bilo riječi.

Hādžijīn būnār (dijalekat. izgovor: *Hādžīin*, odnosno *Hādžīn*, odnosno *Ādžīn būnār*), mikrohidronim na području između Rakitnice i Sušice (→ Prača → Drina).

Possess. prvog dijela ovog naziva napravljen je prid. nastavkom *-in* od orijentalizma *hadžija*, što je, opet, izvedenica sufiksom *-ja* od tur. *hacı* < arap. *hāḡḡ* „hodočasnik”, part. akt. od gl. *haḡḡa*²³⁴.

Podōsoje, izvor na području između Rakitnice i Sušice (→ Prača → Drina).

Nema sumnje da se radi o sekundarnom nazivu sa u toponimiji izvanredno čestim nekadašnjim prijedloškim a sad prefikslnim dijelom *pod-*, koji pokazuje odnos prema primarnom nazivu ili kompleksu koji može biti obuhvaćen nekim apelativom (up. *Podhrañen*, *Podgora*, *Podlugovi* i sl.). U drugom dijelu naziva je geografski termin *osoje* n., čije je primarno značenje „schttiger Ort”. U *Rečniku* I. I. Tolstoja nalazimo takođe prevod: *ocoj*, *ocoje* c. см. *ocoj* „теневая сторона, северная сторона”²³⁵. Ovo semantičko polazište uzima i Duridanov kada tumači „Grundform” **Osojbnica*²³⁶. I to je sasvim prirodno, jer je to opozicija prema *prisoje* „strana brda ili planine okrenuta prema suncu”. Oba ova geografska apelativa urasla su u toponimiju, o čemu izvanredne ilustracije donosi Pjanka za južnomakedonsko područje²³⁷. Njegov naziv *Osolnica* sa pomenutog makedonskog područja pobliže upućuje na nastanak ovih toponimskih apelativa. Osnova *soj* je prevojni oblik prema opšteslov. i prasloven. glagolu (bez paralela u baltijskim jezicima) *sjati*, i dolazi samo s prefiksima. Oblik *osoje* je collectivum na *-je* od *osoj*, što je — kako je već rečeno — opozitum prema *pri-soje*.

²³³ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 300. — Kod Škaljića, takođe, nađena su i objašnjenja o porijeklu ovog balkanskog turcizma.

²³⁴ Upor. kod Škaljića: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 269, te znatno opširnije kod Skoka: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 646. i 647.

²³⁵ *Сербскохорватско-рускиот словарь*, III издање, Издательство „Советская энциклопедия, Москва 1970, стр. 354.

²³⁶ *Die Hydronymie des Vardarsystems*, str. 172. i 173.

²³⁷ *Топономастиката на Охридско-преспанскиот базен*, Скопје 1970, стр. 154.

Ívovac, izvor povišoko iznad izvorišta Rakitnice (→ Prača → Drina).

Očito, radi se o nazivu antroponimskog porijekla, napravljenom od prisv. pridjeva *Ivov* sufiksom *-vč*, s tim što treba dalje imati u vidu da je *Ivo* hipokoristik od *Ivan*, koje je ime, gledajući u daljoj dijahronoj perspektivi, hebrejskog (biblijskog) porijekla od *Johanan* „stegnuto *Jehochanan* (haplologija) teoforičkog značenja 'bog daj' prema gr. izgovoru *Ἰωάννης* > lat. *Johannes*; *i* < *ji* je nastalo ili iz *je-* (upor. *Isus* i stfr. *Jehan* > sada fr. *Jean*) ili iz *jo-* > *jv-*, svakako prije prijevoda Sv. pisma²³⁸. Naravno, u obliku *Jovan* očuvan je inicijalni grčki slog *jo-*.

Kisělak, izvor na lijevoj obali Prače poviše rječice Vinče (Prača → Drina). Naziv *Kisělak* dosad je nekoliko puta pominjan.

7. MIKROHIDRONIMIJA NA LIJEVOJ OBALI DRINE OD USTIPRAČE DO VIŠEGRADA

Màrušića ćuprija, sasvim mali potok što se sa lijeve strane uliva u Drinu. „Dolazi od Břdā” (tako se zove selo), a naziva se po ćupriji koja je na tom potoku sagrađena.

Naravno, prvi dio je poses. gen. od patronimika *Marušići*, dok je drugi dio balkanski turcizam (up. bug. *kjuprija*) grčkog porijekla: tur. *köprü* < grč. *gép-hyra*²³⁹.

Sušica, potok uz lijevu obalu Drine; kraj Lučeva uliva se u Drinu. Pre-sušuje i nije „stalni” potok, pa je to dovoljna motivacija da bude tako nazvan. Na karti — spec. Višegrad 120 — označen je imenom *Sušilo*.

O nazivu *Sušica* kazano je nešto više na nekoliko mjesta u prethodnom izlaganju.

Kūkavića pòtok, potočić uz samu lijevu obalu Drine. „Dolazi od sěla Crijepa”, a nazvan je po selu *Kūkavići*, gdje se i uliva u Drinu.

U prvom dijelu naziva *Kūkavića potok* je antroponimski possess., zapravo padežni oblik toponima na *-ići*. Čini nam se da je tu tvorba išla preko pridjeva na *-av*: *kukav*, koji nalazimo kod Vuka. Reduplicirana onomatopeja *kuku* sufiksom *-ati* oformljuje se u imperf. glagol *kukati*. A onomatopeja glasa kukavice *kuku* je „veoma stara, već ie. U lit. odatle *kaũkti* (subjekt *čovjek*, *životinja*) = lot. *kaukt* 'zavijati, vikati'. Baltoslovenska zajednička osobina ogleđa se u proširenju ie. onomatopejskog korijena *kau-* s pomoću *q*²⁴⁰.

Vĩnski pòtok, potočić uz lijevu obalu Drine. Izvire negdje kraj selā Pokrevėnik i Lđčań, a uliva se u Drinu kraj Međede. (Na karti — spec. Višegrad 120 — označen je imenom *Lačavın P.*) Postoji i selo koje se zove *Vĩnski Pòtok*.

Prvi dio naziva predstavlja pridjevsku izvedenicu na *-vskv*, naravno sa nastavkom za određeni vid: **vin-vskyi* > *vĩnski*. Zanimljivo je da je stari pridjevski oblik na *-vzv* izgubljen, vjerovatno, zbog homonimije sa istim oblikom *vĩnvzv* < *vĩna* „krivica”. Inače, primarni leksem *vĩno* je praslov. posuđenica, ali sa dosta

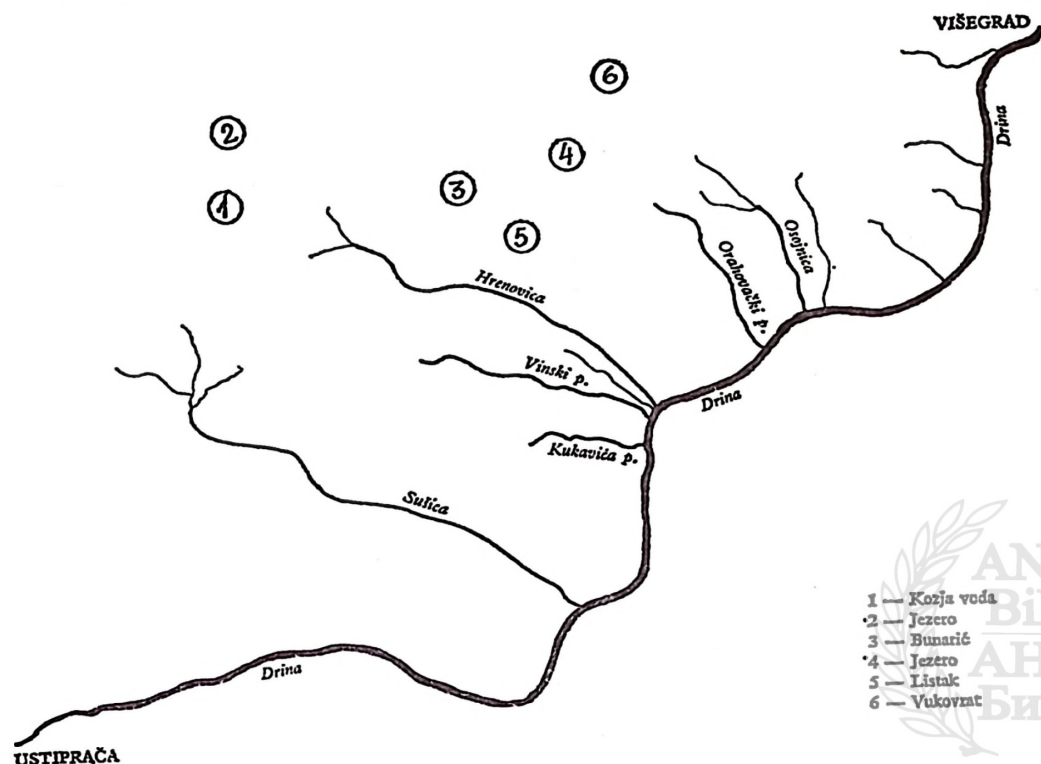
²³⁸ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I str. 737.

²³⁹ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 200.

²⁴⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 227.

Karta 8.

TERENSKA SKICA SLIVNOG PODRUČJA DRINE OD USTIPRAČE DO VIŠEGRADA

različitim mišljenjima iz koga je jezika posuđena²⁴¹. Ipak je najvjerovatnije da je preuzeta iz lat. (*vinum*, možda i u obliku nom. pl. *vina* pošto bi oblik *vinum* morao dati *vinā*), s tim što je sveslovenski oblik na -o dobijen prema *pivo*. Ide. baza možda bi mogla biti **wei-* „viti se”²⁴². Međutim, u obavezi smo da dodamo i ono na čemu je prof. Pudić insistirao: lat. *vinūm*, stariji oblik *vinōm*, grč. *ὄνωμ*.

Gôjčina, potočić na lijevoj obali Drine. „Dolazi iz sela Kâtevića, a kod Mèdedē ūtičē ū Drīnu”. Nisu na terenu znali reći zašto se tako zove.

Za tumačenje ovoga vodnog imena u početku smo pomišljali na polazišta od antroponima, tj. pomišljali smo na toponimiziranje prisvojnog pridjeva < *Gôjka* iz, recimo, sintagmatskog naziva *Gojčina rijeka*. Međutim, takvo polazište bi bilo poteško objasniti sa aspekta uklapanja u opšti tvorbeni model naziva ove vrste. Zato smo morali tragati i za drugim rješenjima. Listajući literaturu koja bi nam mogla biti od pomoći, našli smo kod Miklošića oblik *gojština* „copia”²⁴³, što navodi na pretpostavku da je pored *gojazan* postojalo i starije **gojast* ili možda i **gojak*, a odatle već nije teško dobiti lik *gojčina*, sa gore navedenim značenjem

²⁴¹ O tome Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 595, donosi šira obavještenja i komentar.

²⁴² Български етимологичен речник, Том I, София 1971, стр. 149.

²⁴³ *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Beč 1886, str. 644.

„mnoštvo, izobilje, bogatstvo“ (u nečemu). Bez obzira na to da li je naše polazište u ovom slučaju sasvim tačno, polaznu bazu pri tumačenju vodnog imena *Gojčina* treba tražiti u opšteslov. i praslov. postverbalu *gôj* od imperf. *gôjiti*, *gôjim*, a nastanak ovog glagola se tumači kao „prievoj tipa *liti-loj* : *goj* prema *žiti* — *živjeti*“, s tim što u „jezičnoj svijesti ne živi više veza sa *žiti* i *goj* je zaseban leksem sa svojom leksikologijskom porodicom“²⁴⁴ i, naravno, sa znatnim semantičkim derivacijama.

Alibašića pòtok, potočić uz lijevu obalu Drine. Nazvan je po Alibašića kućama. Izvire iz Milicē (stijene), a „ùtičē ù Drinu“ odmah niže Medede²⁴⁵.

Prvi dio naziva, sa posesivnom funkcijom, jeste padežni oblik složenog antroponima istočnog porijekla: tur. *al-i* < ar. *āl* „rod, porodica“ i tur. *baša* „1. starješina, poglavar, prvak, odličnik, 2. kao titula odličnijim ili imućnijim građanima 3. janičar, titula prostog janičara“²⁴⁶.

Ĭzgrada, potok — lijeva pritočica Drine. „Tèčē iza grāda Jèrinē“. Uliva se u Drinu kod Mosta na Drini (tako se zove i mala željeznička stanica na tamošnjoj uzanoj pruzi).

Dakle, potok izvire i teče iza lokaliteta koji narod naziva *Grad* (na spec. karti — Višegrad 120 — takođe ima označeno mjesto Grad), gdje se i danas nalaze tragovi zidina, a narodno predanje taj grad veže za „prokletu Jerinu“. Mislimo da je Vlajko Palavestra imao pravo kada je za ove krajeve u vezi s predanjima o „proketoj Jerini“ konstatovao: „Posebno je potrebno naglasiti da su pričanja o 'proketoj Jerini', importirana sudeći po svemu iz Srbije, a raširena u istočnoj Bosni sve do rijeke Bosne na zapadu, iz narodne historijske tradicije gotovo potpuno istisnula sjećanja na moćnu feudalnu porodicu Pavloviće...“²⁴⁷

Današnji naziv potoka *Ĭzgrada* predstavlja sraslu prijedloškopadežnu konstrukciju *iz grāda* (ili možda i *iza grāda*), sa izgubljenim kvantitetom u svom drugom dijelu.

Hrènovica (dijalekatski izgovor i *Rènovica*), potok — lijeva pritočica Drine.

Naziv je, najvjerovatnije, antroponimskog porijekla: u osnovi je prisvojni pridjev od vlastitog imena *Hren*, dakle: *Hrenov* + suf. *-ica*. Prof. Bezljaj sa slovenačkog područja navodi toponime od antrop. *Hren*: *Hrenca*, *Chrenich*, *Hrenova*, *Hrenova gora*²⁴⁸.

U vezi s nazivom *Hrenovica* korisno bi bilo skrenuti pažnju na funkciju sufiksa *-ica* u ovoj i sličnim južnoslovenskim tvorbama. Očito, forma *Hrenovica* ima posesivnu vrijednost sintagme *Hrenova rijeka*, pa je zato W. Taszycki sasvim u pravu što ovakve nazive u svojoj klasifikaciji (*Słowiańskie nazwy miejscowe*, Kraków 1946) svrstava u posesivnu grupu. Postavlja se samo po sebi pitanje: da li je u tim nazivima nosilac posesivnosti sufiks *-ica*? Odgovor bi, čini nam se, mogao biti samo negativan. Jer, nazivi tipa *Hrenovica* nastali su supstantiviziranjem prisvojnih pri-

²⁴⁴ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 586.

²⁴⁵ Informator, star oko 60 godina, pričao nam je: „Pòtok prèd Ĭrdevdān proklùčā. Tū su se, prema pričānu vile kùpile. Tū bŭdŭ ŭrānci Ĭrdevdānski“.

²⁴⁶ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 89. i 122.

²⁴⁷ *Gornje Podrinje u doba Kosača*, str. 26.

²⁴⁸ *Etimološki slovar slovenskega jezika*, prva knjiga, Ljubljana 1977, str. 202.

djeva, u konkretnom slučaju pridjeva na -ov, koji i dalje ostaje osnovni nosilac posesivnosti. Prema tome, nameće se kao sasvim logičan zaključak da u ovakvim tvorbama sufiks -ica mijenja samo oblik riječi koju obrazuje, ali ne i značenje.

Ōrahovački pòtok (dijalekatski izgovor i Ōraovački pòtok), lijeva pritoka Drine. Teče iz sela Ōra(h)ŏvci, po kome je i dobio ime. Na karti — spec. Višegrad 120 — označen je, po svoj prilici, imenom *Mlinski p.*

U slivu Prače već smo imali mikrohidr. *Orahovica*, čiji smo nastanak objasnili supstantiviziranjem pridjeva *orahov* nastavkom -ica. Bez sumnje, fitonimski apelativ *orēchā* „Nußbaum“ vrlo je frekventna toponimska baza, osobito u južnoslovenskim jezicima²⁴⁹. Međutim, u vezi s nastankom naziva sela *Orahovci* (dijalekat. *Oraovci*) trebalo bi imati na umu dva momenta: prvo, da je pl. oblik nastao od supstantiviziranog pridjeva sufiksom -ac (< -ac̣) i, drugo, da je danas vrlo, vrlo teško odrediti kad su ovi nazivi izvedeni od apelativa, a kada od antroponima. Tu se koleba i prof. Bezljaj: „Nekatera izmed tih imen so verjetno izvedena iz antroponima **Orēchā*, prim. slov. *Orehova Vas*, *Orehovo*, vendar je *teško postaviti mejo med izvedenkami iz apel. in antroponima*“²⁵⁰ (podvlačenje iza zareza naše, — D. V.). S obzirom na tvorbeni model *Karlovc*, *Vinkovci* i sl., reklo bi se da je i naziv sela *Orahovci* antroponimskog porijekla. Prema tome, nastanak posesivnog dijela u vodnom imenu *Orahovački potok* mogao bi se označiti ovako: **Orēhov-* -ac̣ -ac̣kyi > **Orahovacski* > *Orahovački*.

Ōlijački pòtok, manja lijeva pritoka Drine, nazvana po selu (H)ŏli-jāci, iznad koga izvire i kroz koje protiče. Tako se zove i cio kraj kroz koji teče. Često i presuše, pa na karti — spec. Višegrad 120 — nije označen imenom, ali je označeno selo *Holjaci*.

Andrić je kraj o kome je ovdje riječ i njegove ljude opisao u svojoj poznatoj pripovijeci pod nazivom *Olujaci*. Mi smo na terenu, kako se vidi, zabilježili *Ōlijački*. No, bez obzira na tu razliku u fonološkoj realizaciji, pri tumačenju ovoga naziva moramo poći od leksemske baze *olūja*, koja nema paralela u drugim slovenskim jezicima. Odmah da kažemo, i odranije su nam poznati nazivi sa ovom bazom, osobito oronimski (*Ōlujāk* i sl.), što je sasvim prirodno s obzirom na činjenicu da je semantičko polje ovog leksema „vihor, vihar, nevrijeme, vrtuna, nevera“²⁵¹. Daničić je porijeklo ovog srpskohrvatskog leksema tražio u stgrč. pridjevu *ἀελλατος* < *ἀ(φ)ελλα*, što bi se možda moglo dovesti u vezu s *ἀημι* i dalje sa *vjetar*, *vijati* itd.²⁵² Ovu sasvim logičnu (iako fonetski dosta teško izvodljivu) pretpostavku Skok osporava i umjesto nje nudi svoje razmišljanje: „Vjerojatno je eufemizam od hebrejskog (biblijskog) *hallelūjah* „slavite boga“ kao lat. *fortuna*, *fortunale* u rom. jezicima, koje je kod nas i posuđeno na Jadranu i na kopnu: *fortuna* > *vrtuna*, *f(u)rtutma* (Bosna)“²⁵³. Nama se, ipak, iz više razloga čini da je Daničićeva pretpostavka nešto logičnija pa samim tim i prihvatljivija.

Imámŏv pòtok, potocić na lijevoj obali Drine. „Pòčinē iz Dŏnē Lijeskē“ (naselje). Uliva se u Drinu kod Donje Crnče. Na karti nije označen.

²⁴⁹ To je sasvim dovoljno ilustrirao i prof. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 62 i 63.

²⁵⁰ F. Bezljaj: *Loc. cit.*, str. 63.

²⁵¹ V. u II knj. Skokova *Etimologijskog rječnika*, str. 554.

²⁵² Đ. Daničić: *Korijeni s riječima od njih postali u hrvatskom ili srpskom jeziku*, Zagreb 1877, str. 74.

²⁵³ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 557.

²⁶⁰ *Studien zur Hydronymie des Save Systems*, Budapest 1939, 67. i 68.

„Hedera helix”. I u našem nazivu lako identifikujemo tu bazu i suf. *-ica*. Dodajmo još i to da isti naziv nosi i jedno selo u Hercegovini, te da dva sela, takođe u Hercegovini, imaju naziv *Brštanik*²⁶¹.

Na prvi pogled se ne bi reklo da je etimologija fitonima *bršlan* / *brštan* osobito komplikovana. Pa ipak, — jeste, i to u znatnoj mjeri, tako da se u gotovo svakom etimološkom rječniku daju i posebna tumačenja. Ukažimo samo na neka, poštujući hronološki red. Daničić (*Rječnik JAZU*, I, 688. i 689) navodi niz likova ovoga leksema (*brštran*, *breštran*; *brštan*, *brstan*; *bršlan*, *bršlen*) i misli da je „svijem korijen *bhrusk*” „vrtjeti se, uvijati se”, a „*brštan* je postao od riječi koja se sama nije sačuvala a glasila bi *bršće* promijenivši korijenu glasove *sk* pred nastavkom na *šč*, a to na *št*”. Tako je, po njegovom mišljenju, nastao od nesačuvane riječi *bršćelb* oblik *bršlan*, s tim što joj je u „korijenu glas *k* između *s* i *l* ispaao, a tada se *s* pred *l* promijenilo na *š*”. Miklošič (*Etymolog. Wörterbuch der slav. Spr.*, str. 21) i Mladenov (*Етимолог. и правоп. речник на бълг. книж. език*, str. 47) pomišljaju na osnovu *brst*. Machek (*Etymolog. slovník jaz. češ. a slov.*, str. 72) uzima za osnovu **brščь* i pomišlja na vezu sa latinskim (*b*)*ruscus*. Фасмер (*Этимолог. слов. русс. языка*, I, str. 156) smatra da je to „темное слово”, čije su forme nastale u rezultatu kontaminacije različitih fitonimskih naziva. Skok (*Etymolog. rječnik* I, str. 218. i 219) pretpostavlja: „Možda se radi o leksikologijskom reliktu iz ilirskog jezika Panonije”. I napokon, najnoviji *Этимолог. словарь славянских языков* (Moskva 1976, str. 59—61) rekonstruiše kao ishodišne forme **brščьl'anъ* ili **brščьlenъ*. Dakle, radilo bi se o sufikslnim formama *-ьl'-anъ* / *-ьl-enъ*, koje su dodate na osnovu glagola **brsati* / **brskati*. Itd. Izbjegavajući redanje i još nekih drugih mišljenja, čini nam se da su ovo posljednje tumačenje i rekonstrukcija ponajbliži istini, tim prije što su u njima sintetizovani pozitivni elementi nekih ranijih tumačenja.

Kōzjā vōda, izvor u lijevom slivnom području Drine.

U prvom dijelu ovog sintagmatskog naziva je pridjevska forma napravljena od pastirskog termina *koza* „Capra”, koji nije rijedak u onomasticima gotovo svih vrsta, čak i u antroponimiji. Međutim, u pogledu iznalaženja etimologije i prarodstva ovog pastirskog termina postoje različita mišljenja. Ipak, čini nam se da prevladaju argumenti koji ovaj leksem povezuju sa stind. *ajā* „koza”, baltičkim **āzia-* (lit. *ožys*, *ožka* „koza” i sl.), odnosno u daljoj perspektivi sa ide. **agā*. Prihvatanje identifikacije ovakvog prarodstva neminovno pretpostavlja i prihvatanje teze o razvijanju protetičkog ili, još bolje, prefiksalnog *k-*, što znači da bi bio isti odnos prsl. **koza* : stind. *ajā* kao u prsl. **kost* : stind. *āsthi*. Georgiev, međutim, pretpostavlja vezu sa stind. *chāgā* „koza”, *chāga-* „kozlić”²⁶².

U tumačenje porijekla pastirskog termina *koza* mislimo da je unio dosta svjetla Trubačov²⁶³. Naime, analizirajući opšteslovenski materijal i razmatrajući dotađnja tumačenja ovog leksema, on — čini nam se — sasvim ispravno zaključuje:

1) činjenica da „слово *коза* в качестве основного названия животного безраздельно господствует во всех славянских языках”, govori o tome da je *koza* stari elemenat slovenskog rječnika;

²⁶¹ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* JAZU, Dio I, Zagreb 1880—1882, str. 683.

²⁶² В. Георгиев: *Въпроси на българската етимология*, София 1958, стр. 58. и 59.

²⁶³ О. Н. Трубачев: *Происхождение названий животных в славянских языках*, Издательство Академии наук СССР, Москва 1960, стр. 83—91.

2) na osnovu samo jedne analogije (*kost : dšhi*) teško je prihvatiti tezu A. Mejea i drugih o razvijanju protetičkog ili prefiksalnog *k-* u *koza*, a — isto tako — to obrazovanje, s tačke gledišta slovenske tvorbe, ne može se uzeti ni kao slovensko;

3) sličnost forme i značenja daje potpunu mogućnost pretpostavke da je slovenski leksem *koza* posuđen iz turskog (up. tur. *kāzā*), što znači da je istočna periferija ide. jezičke teritorije mogla dobiti dosta rano iz dalje na istoku razmještenih staroturskih dijalekata neke termine, među kojima i *koza*;

4) s obzirom na fonološke vrijednosti spiranata u ovom leksemu, može se zaključiti da su baltičke forme (ožkā, ožys), kao i indo-iranske (*ajā, ajikā*) posuđene „из более древней тюркской формы”, a slovensko *koza* posuđeno je docnije „из вторичного тюрк. kāzā”.

Jězero, — dvije stajace vode između Ustiprača i Višegrada nose ovakvo ime (vidi priloženu kartu).

O hidronimskom terminu i nazivu *Jezero* već je bilo riječi.

Bunarić, bunarska voda (v. kartu).

U ovom slučaju riječ je o deminutivu od balkanskog turcizma *bunar* < tur. *bunar*, *punar* (v. u prethodnom izlaganju).

Listak, voda u lijevom slivnom području Drine (između Ustiprača i Višegrada, — v. kartu).

Kako s pravom primjećuje prof. Bezljaj²⁶⁴, osnova *list* „Blatt, Laubblatt” srazmjerno je rijetka u toponomastici. On je naveo samo jedan hidronimski naziv sa ovom bazom: *Liščak*, 1. pritok Kneže-Bače, i nekoliko „led. imen”: *Listnik*, *Listnica*, *Listnjavec*, *Listna Dolina*, *Zgornji List* i sl. Naziv vode o kojoj je ovdje riječ (ako nije u pitanju kakvo miješanje sa praslov. **lysā* „calvus, ćelav”, odnosno sa *lisak* < **lysākā*, koji može značiti i *grm*²⁶⁵) predstavlja deminutivnu formu na *-ākā* (*listākā*) od opšteslov. i praslov. **listā* < ide. **lišk-to*.

Vükovrāt, izvor na području lijevog sliva Drine (između Ustiprača i Višegrada, — v. kartu).

Poznat je veliki broj toponima sa zoonimskom bazom *vūk* „Lupus” < prsl. **vūlkā*. Ovo je opšteslov. leksem, srodan sa lit. *vilkas*, got. *wulfs*, alb. *ulk*, grč. *λύκος*, lat. *lupus*, stind. *vřkas*. Iako se ponegdje proponira jedinstven ide. oblik **vūlk^{uo}-s*²⁶⁶, ipak će Skok biti u pravu kada zaključuje da „ne postoji jedinstven ie. oblik”²⁶⁷. Jer, od ide. **ulqnos* fonetski se lako dolazi do baltoslovenskih likova i arb. *ulk*, dok grč. *λύκος* predstavlja ide. **ulpos*. To je jedna stvar koju smo željeli istaći u vezi s prvim dijelom složenog naziva *Vukovrat*. Druga stvar je to da su dosta česte složenice čiji je prvi dio *vuk*: *vukòdlak* (< *vřkodlakā*), *vukòjedina*, top. *Vučitrn*, *Vučeravan* i sl. Kako već rekosmo, *Vukovrat* je složenica, praviljena na isti način kao i *kolovrat*, *sunovrat* (up. *kolovratiti*, *sunovratiti* itd.). Naime, prema baltoslov., opšteslov. i praslov. verbalu **vūrtēti*, *vūrtje* izvedenice se prave od dva korijena: nižeg prevojnog stepena *vrt-* i višeg *vrat-*. U drugom dijelu našeg složenog naziva je ovaj viši prevojni oblik *vrat-*, nastao metatezom (up. polj. *wrócić*,

²⁶⁴ Slovenska vodna imena, I. del, str. 345.

²⁶⁵ Vidi kod P. Skoka: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 307.

²⁶⁶ Български етимологичен речник, Том I, стр. 206.

²⁶⁷ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 636.

rus. *вспомутъ* i sl.). Imajući u vidu srodne likove u drugim ide. jezicima (pored ostalog, up. u lit. *versti*, stprus. *wirst*, lat. *verto* itd.), moglo bi se uzeti da je ishodna ide. baza **uer-t-* „okretati, savijati”. (Od iste osnove su *vrāt* i *vrāta*, već osamljeni termini i apelativi, sa svojim posebnim leksičkim porodicama²⁶⁸.)

8. MIKROHIDRONIMIJA UZ LIJEVU OBALU DRINE OD VIŠEGRADA DO LUKE

Barinski pòtok, lijeva pritočica Drine. „Izvirē ispod bŕda Cŕni vr̂” (tako se zove i selo), a uliva se u Drinu kod sela *Bārino*, po kome je i nazvan. Nastaje od tri izvora: *Tòciel*, *Šipat* i *Stùblo*. (Na karti — spec. Višegrad 120 — nije označen.)

Prvi je utisak da bi kao bazu possessivum-a *Barinski* trebalo uzeti *bar-* (prslov. **bara* || **bar̃s*); arb. *berrak* (< **bar̃ñs* + slov. suf. -*ak*), ngrč. *μιάρα* i sl.; nema paralela u baltičkoj grupi. Rozwadowski navodi podosta vodnih imena sa osnovom *bar-* (*Barycz*, d. prit. Odre, *Baryczka*, d. prit. Olboka, *Barič*, *Barička reka* u okrugu beogradskom, *Barič* u okrugu požarevačkom, *Bar* u slivu Dnjestra, *Barupis*, *Barupa* u slivu Nemeni), ali i sam na kraju ostavlja bez odgovora pitanje: da li se svi ti nazivi mogu semantički poklapati s apelativom *bara*²⁶⁹? Ako bismo uzeli kao polazište bazu *bar-*, onda nam se nameće pitanje kako objasniti ovaj toponimski oblik, ili — поближе rečeno: kako protumačiti ovaj sufiks -*ino* u toponimu?

Ne isključujući ni sve prethodno izneseno, željeli bismo ukazati i na rom. *Barrina*, što odgovara bazi **bar* u značenju „granica”. I još nešto: nama se čini da se prethodno iznesena pretpostavka (v. objašnjenje mikrohidronima *Barica*) da bi preovlađivanje leksema *bara* na području zapadnog dijela Balkanskog poluostrva moglo upućivati na vezu ovog leksema sa ostacima jezika nekog od doslovenskih žitelja na tim područjima — u dobroj mjeri potvrđuje oblikom toponima *Bārino*, drugim riječima: da i sam sufiks upućuje na romansko porijeklo (up. romanski deminutivni sufiks -*ino* < *inus* i sl.).

A sad riječ-dvije i o pomenutim izvorima Barinskog potoka.

Tòciel, jedan od izvora Barinskog potoka (→ Drina).

U osnovi je varijanta baze **tok-* (što je, opet, jedna od već pominjanih pet u izvedenicama mogućih varijacija praslov. korijena **tek-*). Skok misli da je tu u pitanju nastavak -*il*, pa jedino i operiše oblicima i likovima *tòcio*, gen. -*ila* = *tòcīl* m. = *tocij*, gen. -*ija* = *tòcilo* „brus”^{269a}. Slični oblici navode se i u *Rečniku* Matice srpske²⁷⁰. Međutim, na terenu zabilježeni oblik *Tòciel* ukazuje i na drukčiju izgovornu realizaciju tog leksema, što bi dalje upućivalo, da se poslužimo formulacijom prof. Pece, na „pojavu vrijednosti b sekundarne prirode”²⁷¹ uz

²⁶⁸ Upor. kod Skoka: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 632. i 633.

²⁶⁹ J. Rozwadowski: *Studia nad nazwami wód słowiańskich*, Kraków 1948, str. 29. i 30.

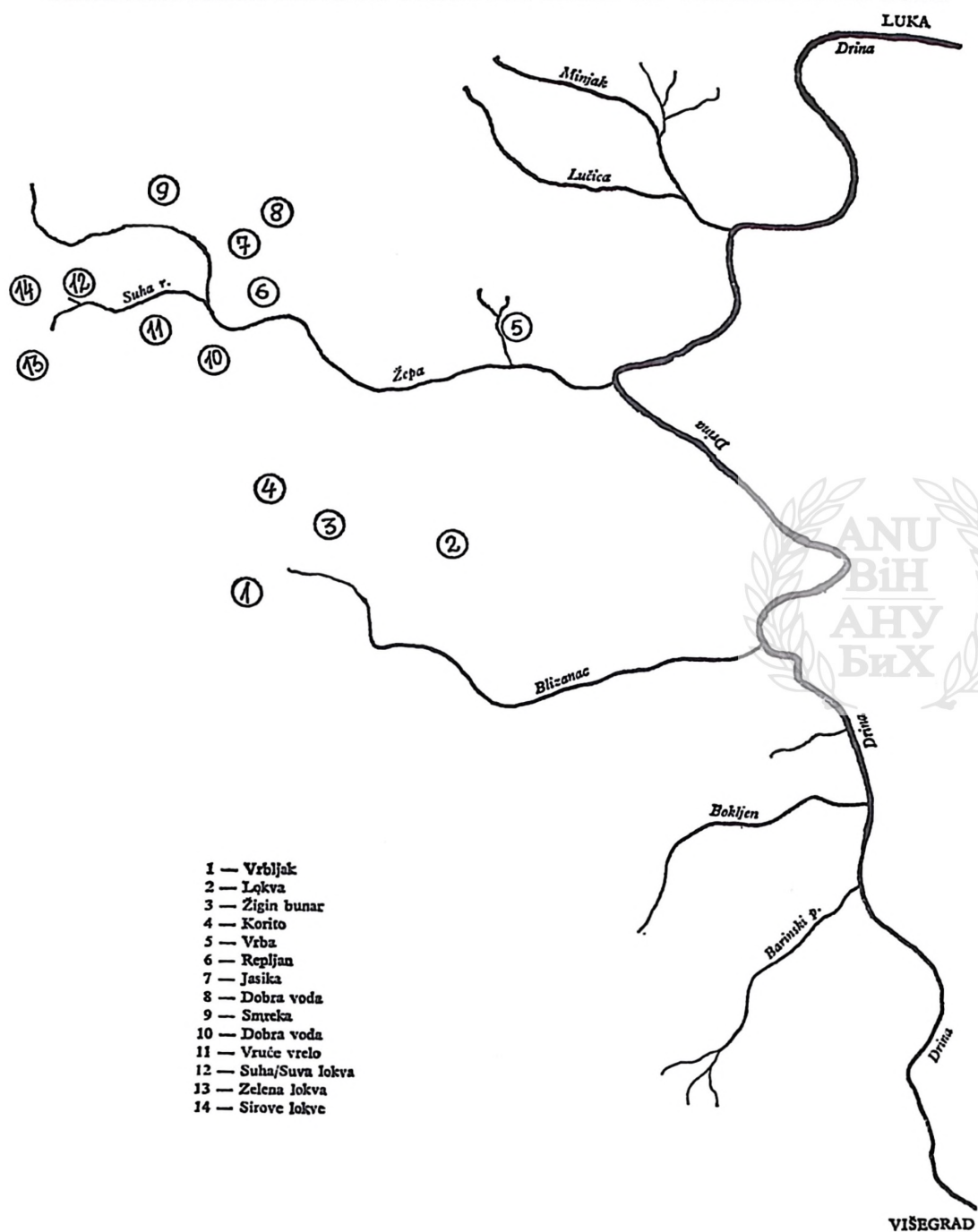
^{269a} *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 451.

²⁷⁰ *Речник српскохрватскога књижевнога језика*, књ. VI, Матица српска, Нови Сад, 1976, стр. 246.

²⁷¹ А. Пецо: *Говор источне Херцеговине*, стр. 60. i d., naveo je s komentarom, nekoliko tumačenja o porijeklu *ije* ili je mj. *ir* u našim riječima, zatim u riječima stranog porijekla i, osobito, mjesto stranih sufiksa -*ir* i -*er*.

Karta 9.

TERENSKA SKICA SLIVNOG PODRUČJA DRINE OD VIŠEGRADA DO LUKE

sonant *l* u finalnoj poziciji. Naš slučaj bi možda u izvjesnom smislu potvrđivao mišljenje prof. Vukovića da „sonanti često čine posebna djeljstva na pomje- ranje boje u izgovoru pojedinih vokala”²⁷². Dakle, mikrohironim *Tociel* poka- zivao bi kako je i sonant *l* mogao imati u nekim slučajevima i na nekim terenima uticaja na izjednačavanje *il* sa dugim refleksom *ě*, što je već odavno konstatovano uz sonant *r*.

Šipat, jedan od izvora Barinskog potoka (→ Drina).

Ovaj naziv znatno je teže protumačiti i etimološki situirati. Naime, nije jasno da li je ovdje u pitanju kakva fitonimska baza (možda deformisano *šiprag* ili sl.) ili pak adjektiv *šipast* „bodljivak, oštar”²⁷³, s tim što je usvajanje ovog posljednjeg tumačenja vezano za dvije pretpostavke: 1) da je finalna konsonantska grupa *st* > *t*, što nije bez osnova, — i 2) da je naziv izvora sekundaran.

Stūblo, takođe jedan od izvora Barinskog potoka (→ Drina).

Ishodišni oblik trebalo bi rekonstruisati **stəqbəlo*, odnosno u sr. rodu **stəqbəlo*. S obzirom na činjenicu da slovenska osnova *əblo* mogla je značiti i „izvor, vrelo”²⁷⁴, *stubao* || *stupal* || *stublina* bi označavalo „šuplje veliko drvo koje se meće u zemlju gdje voda slabo izvire, pak se iz nje voda hvata”²⁷⁵.

Bōklēn, lijeva pritočica Drine. „Tō je potocárak, izvire ispod Lōkvē” (visoravan). Uliva se u Drinu između Barina i Miloševića. (Na karti — spec. Više- grad 120 — nije imenom označen.)

Teško je ime ovoga potoka objasniti i, bez bojazni da se ne učini greška, usta- noviti njegovu etimologiju. Možda ćemo biti najbliže istini ako pretpostavimo da mu je u osnovi *bōkla* „jama, luknja”²⁷⁶, tj. romanizam: < rom. *boccale*, ital. *bocca* „Schlund”; *boccale* < lat. *bucca* „ponor, ždrijelo”. Od ove baze, misli Daničić, nastao je i prvi dio naziva *Boka Kotorska*, up. ital. *Bocche di Cattaro*²⁷⁷.

Blizānac, potočić — lijeva pritočica Drine. Izvire ispod brda Vrharac (dijalek. Vrárac), a uliva se u Drinu kod sela Miloševići. Presušuje, pa i na karti nije označen.

Leksem *blizanac* „Zwilling(sbruder)” danas nije ograničen samo na upotrebu u rodovskoj i stočarskoj terminologiji. Drugim riječima, on je sve manje *samo* termin u pomenutim terminološkim krugovima, a sve je više i apelativ. Iako je, strogo uzeto, u hidronimiji njegovo značenje sekundarno i metaforično, ipak i ovdje naziv *Blizanac* pretpostavlja postojanje još jedne vode sa kojom ima isto izvoriste. U Kapetanovićevoj građi nalazimo da je 1883. godine među ime- nima voda napisan i naziv *Blizanci*, zatim naziv jednog drugog vrela *Bliznik*²⁷⁸, što u odnosu na ime Blizanac nema osobitog značenja, jer se radi o istom korijenu sa drukčijom sufiksacijom (*blizn-ikə*).

Ishodišni oblik vodnog imena *Blizanac* morao bi, svakako, izgledati ovako: **blizn-* + suf. *-ьсѣ*. Indoevropska konstrukcija osnove daje se u formi **bhleig-*²⁷⁹.

²⁷² J. Vuković: *Istorija srpskohrvatskog jezika — Uvod i fonetika*, str. 81.

²⁷³ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU*, Dio XVII, Zagreb 1959—1962, str. 610.

²⁷⁴ J. Schütz: *Die geographische Terminologie des Serbokroatischen*, Berlin 1957, str. 67.

²⁷⁵ P. Skok: *Etimologijski rječnik* knj. III str. 351.

²⁷⁶ F. Bezlaž: *Etimološki slovar slovenskega jezika*, knj. I, Ljubljana 1977, str. 31.

²⁷⁷ *Rječnik JAZU*, Dio I, Zagreb 1880—1882, str. 520.

²⁷⁸ Neobjavljena grada Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka, Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, fasc. br. 83.

²⁷⁹ *Этимологический словарь славянских языков*, Выпуск 2, Москва 1975, стр. 123.

Ràtniċ, vrelo uz lijevu obalu Drine. To je bilo vrlo jako vrelo kraj same Drine, ali ga više nema jer ga je novonastalo jezero (poslije izgradnje hidrocentrale „Bajina Bašta”) poplavilo. Nazvano je po imanju na kome izvire.

U osnovi naziva *Ratniċ* je geografski termin i apelativ *řt/rāt* < praslov. *ratъ*, stosl. *ratъ* „uzvisina koja se proteže razmeđem dviju dolina od njihova sastajališta”²⁸⁰. Nazivi sa ovom bazom izvanredno su česti u slovenskoj toponomastici²⁸¹. Svakako, naš naziv je morao biti izveden od pridjeva na *-in* (up. u durmitorskom govoru: *řtni* kraj žita, *řtnō* žito, *řtnijē* žito i sl.), što znači da bi rekonstruisani oblik s deminutivnim nastavkom trebalo da izgleda: **ratin-it’b* (suf. *it’b* < *it* + *jo*).

U vezi s bazom *ratъ* dodajmo još i to da je Miklošič (*Etymolog. Wörterbuch der slav. Spr.*, 285) mislio da ona može imati prsl. korijen *ry-*, koji je u *ryti* i *rylo*; i Фасмер (*Этимологи. словарь русс. яз.* III, 506) misli da je „связано, скорее всего, с *рыть* *рыло*”.

Staròbrodskō (dijalekat. *Staròbrockō*) **vrělo**, izvor — vrelo uz lijevu obalu Drine. To je bilo jako vrelo „u visini čeka”. Sada je pod vodom novonastalog jezera. Ime je dobilo po tome što je bilo kraj Stārōg Brōda (naselje kraj Drine).

Prvi dio sintagmatskog naziva ovog vrela jeste složenica, napravljena od dvočlanog naziva mjesta po sasvim uobičajenom i dobro poznatom modelu tvorbe složenica u našem jeziku. Zato ćemo kazati samo riječ-dvije o drugom dijelu te složenice *-brod*, jer je to termin koji se vezuje za hidronimsku nomenklaturu naziva i čest je toponim uz vodne tokove. Naime, radi se o praslov. postverbalu (: *brōditi*, *-im*) a po Skokovom mišljenju — može biti i „korjenita imenica *brod*”²⁸². Ima dva osnovna značenja: 1. „mjesto prelaženja preko vode čamcem ili čim drugim (u ovom značenju raširen je i kao toponim)”, s jedne strane, i: „mjesto na rijeci gdje nije duboko, gdje se može pregaziti, odnosno kolima ili sa stokom preko vode preći”, s druge strane; 2. „lađa, navis”.

Žēpa, lijeva pritoka Drine. „Imā jēn”o sā”at h”ōda do vrēla Žēpē”. Iznad sela Žepe nalazi se i lokalitet koji se zove *Vrělo*. „Ūtičē ū Drīnu kod Slāpa”, koji se tako zove po tome što je Žepa pravila slap na svome ušću. Most koji je bio na Žepi „prenēšen je u sēlo Žēpa dē je škōla i dāmija”. Zanimljivo, na spec. Višegrad 120 Žepa je označena u gornjem toku imenom *Rijeka*, a u donjem *Reka*. Isto tako, u još neobjavljenoj građi Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka²⁸³ nalazimo u popisu tekućih voda sa područja nekadašnjeg rogatičkog kotara, koji je Kapetanoviću dostavio načelnik „obćine Rogatica” 1883. god. sa ostalom građom „narodnog blaga” sa pomenutog kotara, da kroz džemate „Živaljević, Žepa i Pod Žepa” teče *Rieka*, što je neoboriva potvrda za dvije stvari: 1) da je vodno ime u ovom slučaju sekundarno i 2) da *Žepa* kao rječni naziv nije stariji od 70—80 godina.

Koliko nam je u ovom momentu poznato (a to je od prije pet-šest godina), jedan od prvih lingvista koji se, makar i uzgredno, dotakao tumačenja bosanskih naziva *Žepa* i *Žepče* jeste prof. Bezljaj. Naime, ukazujući na teškoću tumačenja slovenač-

²⁸⁰ P. Šimunović: *Toponimija otoka Brača*, str. 185.

²⁸¹ To je ilustrovao i prof. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 40.

²⁸² *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 216.

²⁸³ Kao što je već rečeno, građa se čuva u Narodnoj i univerzitetskoj biblioteci Bosne i Hercegovine, fasc. br. 83.

kih vodnih imena *Žep*, d. pritoke Ljubnice — Savinje, *Žepenski potok*, l. prit. Ložnice — Voglajne, te top. *Žepina* i dr., Bezljaj ističe da nisu ništa jasniji ni sh. top. *Žepa*, *Žepovci*, *Žebče* i sl.²⁸⁴.

U nekoliko mahova prof. Pavlović je pravio kraće ili šire osvrte na nazive *Žepa* i *Žepče*, i odmah treba reći: on je najviše i doprinio njihovom tumačenju, osobito na planu uporednojezičkih proučavanja. Tako još 1968, ukazujući na izvjesne koincidencije u toponimici u Francuskoj i Ilirikumu, Pavlović konstatuje: „Les onomastiques les plus intéressants sont top. *Gep*, *Gepa* (Srbija), top. et hydr. *Žepa*, top. *Žepče*; aussi en roum. *Jep*, *Jepi* [...], qui cite les variantes rhetorom. *Gep*, *Žip*, *Žup*, cf. *Ga* (sans palatalisation)“²⁸⁵. Ovu misao nešto šire iznio je u prvoj knjizi jugoslovenskog onomastičkog glasila²⁸⁶, odakle izvlačimo u prvi plan nekoliko relevantnih momenata:

1) samo u znatnoj mjeri izražena romanizacija „mogla je dati maha romanskom elementu *plan-* da se proširi i da postane baza znatno brojnim oronimima“;

2) druga oronimska baza **gal*, **gel*, **gab*, **geb*, **gep* sa značenjem „stjenovito brdo, kamenjar“ pokazuje „dvojnju vremensku orijentaciju“: a) sa likovima kakvi su prethodno navedeni, tj. sa likovima prije romanske palatalizacije, i b) poslije toga procesa — sa likovima **žab*, **žeb*, **žep* (sa prelazom *g* u *ž*);

3) stariji lik *Gepa* nalazimo kao toponim u dolini Južne Morave i nedaleko od Raške (Stari Vlah);

4) starijem liku odgovaraju hydr. *Žepa*, oron. *Žepa*, top. *Žepče* (svi u Bosni), *Žabljak* (u Crnoj Gori) itd., a slovenački hidronim *Žabnica*, po Pavlovićevom mišljenju, „odgovarao bi nazivu 'Kamenica'“;

5) likovi sa **gap*, **gep* iz retoromanskog odgovarali bi keltskome *Gabro Magus*.

Mi se možda ne bismo mogli baš u svemu složiti sa prof. Pavlovićem u vezi sa prethodno iznesenim (poimenice, *prvo*, kada je riječ o širenju elementa *plan-*, onda se mora imati u vidu da je i praslov. imao bazu **poln-* (ide. **pel-*, u prevoju *pol-*), koja danas u slovenskom svijetu pokazuje neujednačenost semantičkog polja, a „ekspanzija romanskog elementa“ mogla bi se odnositi samo na dobijanje jedne novije nijanse u značenju na slovenskom jugu, upravo one nijanse koju je u svom govoru imao vlaški pastirski elemenat, koji se i povlačio na područja većih planinskih masiva, — i *drugo*, nikako nismo sigurni da slovenački hydr. *Žabnica* odgovara nazivu *Kamenica*, jer se sa više opravdanja može prihvatiti Miklošičevo i Bezljajevo tumačenje da je tu u osnovi *žaba* „Frosch“), ali moramo priznati da nam je prof. Pavlović, kada je riječ o hidronimu *Žepa*, u dobroj mjeri razjasnio miksoglotske procese u kontaktu jezika i identifikovanju baza i likova pominjanih geografskih apelativa. Jer, iz toga jasno zaključujemo: a) da je u osnovi našeg naziva stara, potisnuta i samo u nazivima očuvana oronimska baza **žep*, koja odgovara starijoj varijanti bez izvršene palatalizacije — **gep*, i b) da je, s obzirom na osnovno značenje te baze, hidronimsko značenje sekundarno.

Posljednji zaključak koji smo izveli potvrđuje i sam prof. Pavlović u prikazu Lebelove knjige: „Od osobitog je značaja u ovoj studiji hidronimski galsko-romanski elemenat *gabar*us (T 315), kome autor pridaje protohistorijsku karakteristiku **ga-*

²⁸⁴ *Slovenska vodna imena*, II. del. str. 348.

²⁸⁵ M. Pavlović: *Les coïncidences toponymiques en France et en Illyricum*, Gjurmime albanologjike, Instituti albanologjik i Prishtinës 1, Prishtinë 1968, str. 24.

²⁸⁶ M. Pavlović: *Onomastica illyrica — Onomastička studijska situacija, problemi i metodi*, Onomastica jugoslavica 1, str. 36. i 37.

baros (T 620) u značenju 'torrent'. Ovde bismo imali hidronimsko značenje kao sekundarno (podvlačenje naše, — D. V.), prema bazi sa romanskom palatalizacijom *gab — *geb, *gab — *gēp²⁸⁷.

Uz sve prethodno potrebno je dodati, kao objašnjenje, i još jednu Pavlovićevu rečenicu (l. c.), jer se njom na izvjestan način obrazlaže pomenuta tvrdnja da neke forme odgovaraju keltskim: „Baza *gēp* i sl., potvrđena i u Švajcarskim Alpima (Hubschmied), pominje se već u Plinija, a autor navodi da Bertoldi nalazi *Gabelus* kao naziv za pritoke reke Po, a top. *Gabela* imamo u Hercegovini. *To bi značilo da su neke elemente u vidu hidronima i drugih toponimskih vrednosti prenosili Kelti, upravo Gali, kroz Italiju u Ilirikum*” (podvlačenje naše, — D. V.).

Sūhā (dijalek. *Sūhā*) // **Sūvā rijeka**, lijeva pritočica Žepe (→ Drina). „Dolazi od sēla *Pòdžepā*”. Uliva se u Žepu odmah niže njenog izvorišta. Kako nam rekoše informatori, zove se tako zato što presušuje.

O nazivu *Suha* // *Suva rijeka* ne bi se imalo šta osobito reći, tim prije što je o oba dijela koji čine ovaj sintagmatski naziv bilo već riječi u prethodnim izlaganjima.

Mīñāk, potočić — lijeva pritočica Drine.

Mislimo da se radi o izvedenici od baltoslov. (up. lit. *Minijā*, rječni naziv), opšteslov. i praslov. *mīñ (*< ide. osnove *mei-*). Imajući u vidu ide. osnovu, moglo bi se i u našem nazivu shvatiti kao „oblik s prijevojem duljenja”²⁸⁸, odnosno da se tu „održao ie. dvoglas ei”.

Valja odmah reći da u vezi s ovim *mīñi*, *dīli* i sl. nisu baš ujednačena i usaglašena tumačenja i mišljenja. Vezujući likove *mīñi*, *dīli* sa alternacijom *dižd* / *dažd*, prof. Ivšić je pojavu i mj. *a* objasnio pojavom sekundarnog *i* u suglasničkoj grupi „nepovoljnoj za izgovor”, što je sa stanovišta fonološke realizacije ipak neodređeno kazano. Budmani, opet, u *Rječniku JAZU*²⁸⁹ objašnjava i u *dīli* i *dižd* porijeklom od *y*, što Rešetar ne prihvata, nego pretpostavlja da je *ь* ispred palatala dao *i*, odnosno pomišlja i na regresivnu palatalnu asimilaciju ili na analogiju prema *viši*, *niži*, širi²⁹⁰. Prof. Peco²⁹¹ ipak smatra da je „više vjerovatno da se i tu ogleda dvojak korijen, kako to pretpostavlja prof. Belić”²⁹². Čini nam se da bi se Skokovo mišljenje moglo donekle usaglasiti sa pomenutim mišljenjem prof. Belića. Drušim riječima, polazeći od ide. korijena *mei-, mogli bismo, uslovno uzeto, doći i do osnove *mīñ-* i do osnove *mīñb*.

Lehr-Spławiński misli da je *mei- „išć, mijać sę, wymieniać” pride. osnova, koja je proširena, tako da su dobijani sljedeći korijeni ili likovi jednog istog korijena: *moin- // *mein- // *min-²⁹³. Ti likovi susreću se u brojnim nazivima na slovenskim (pa i baltičkim) terenima: *Mień*, d. prit. Visle, *Mienia*, takođe rječni naziv u slivu Visle, *Mienka*, d. prit. Navre, *Miena*, d. prit. Desne u SSSR-u itd.

²⁸⁷ M. Pavlović: *Paul Lebel, Principes et methodes d'hydronymie française*, Paris 1965, *Ужњословенски филолог*, књ. XXVIII, св. 3—4, Београд 1970, стр. 498 (приказ).

²⁸⁸ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 373.

²⁸⁹ *Rječnik JAZU*, Dio II, Zagreb 1884—1886, str. 431. i 854.

²⁹⁰ M. Rešetar: *Der štokavische Dialekt*, Kaiserliche Akademie der Wissenschaften, Wien 1907, str. 17.

²⁹¹ A. Пецо: *Говор источне Херцеговине*, стр. 35.

²⁹² A. Белић: *Дијалекти Источне и Јужне Србије*, Београд 1905, стр. 50.

²⁹³ T. Lehr-Spławiński: *O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian*, Poznań 1946, str. 65.

Što se tiče tvorbe našeg naziva *Miňak*, mislimo da su tu stvari relativno jasne: *miň-ak* > *miňak*, s tim što treba reći još i to da ovaj naziv umanjuje vrijednost Skokove tvrdnje da od oblika *miňi* „nema izvedenica”²⁹⁴. Inače, o zastupljenosti oblika *miňi* na bosanskim terenima nalazimo nešto šira obavještenja u neobjavljenoj disertaciji prof. Brozovića²⁹⁵.

Lučica, potočić — desna pritoka Miňaka (→ Drina).

Ovo je deminutivna konstrukcija na *-ica* od baltoslov., opštesl. i prasl. *luka* < *lōka* (up. prsl. *lōka* i sl.) „zavinut teren uz rijeku ili obalu”²⁹⁶. Ide. korijen je **lenq-* „savijati”, a oblik sa *q* > *u* u odnosu na *ē* je prevojni oblik.

Vrbīāk, izvor.

Collectivum na *-jak*, gen. *-āka*, od baltoslov., opšteslov. i prasl. *vrba* „Salix, iva”; ide. korijen je **uer-* „savijati”. (O ovoj osnovi je već bilo riječi u prethodnim izlaganjima.)

Lōkva, nevelika stajaća voda.

Kao što je već rečeno, južnoslov. i prasl. hidronimski termin: *loky*, gen. *lokyve*, odakle je *-va* (kao u *crkva*). Po porijeklu je ide. leksem (uporedi, pored ostalog, u lat. *lucus*). Ide. korijen **laqu-* značio je „voda sakupljena u jednoj jami, jezero”²⁹⁷.

Žīgīn būnār, voda — tō što je označeno osnovnom riječju naziva.

Posesivni dio naziva napravljen je od antrop. *Žiga*²⁹⁸. Mislimo da je u osnovi ovog antrop. baza **žeg-*, koja je i u *žēci*, a ta se baza pojavljuje u nekoliko prevojnih stepena kad se od nje prave izvedenice: *žbg-* > *žg-*, *žbg-* > *žag-*, *žig-* i sl. Ide. oblik korijena mogao bi biti **dheguh-*, a prasl. oblik **geg-* je inovacija sa asimilacijom²⁹⁹.

Kōrito, izvor.

O nazivima sa ovom osnovom i u ovom obliku već je bilo riječi.

Vfba, izvor.

Kako je već rečeno, nazivi hidronimski *Vrba* i sl. sekundarni su nazivi, jer prasl. *vrba* ima primarno fitonimsko značenje „Salix, iva”.

Rēplān, izvor.

Mislimo da je teško uspostaviti semantičku vezu između fiton. *repa* „Rübe” i vodnog imena *Replān*. U traganju za nekakvom drugom semantičkom motivacijom, naišli smo na stcslov. leksem *repina*, sa značenjem „javor, dub, platana”³⁰⁰, te u strus. *pbnīn*, *pbnīn* „klenov”, te u arb. *rāp* „platan”³⁰¹. Prema tome, ako uzmemo da je osnova staro **rēp-* (< ide. **rēp-*), naš naziv je izveden nastavkom *-jan* (< *ian*).

²⁹⁴ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 373.

²⁹⁵ D. Brozović: *Govor u dolini rijeke Fojnice*, rukopis doktorske disertacije, Zagreb, Sveučilišna biblioteka, str. 12. i 13.

²⁹⁶ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 281.

²⁹⁷ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 315.

²⁹⁸ *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*, str. 759—760, donosi sa dosta širokog područja antrop. *Žiga*, *Žigic* i sl.

²⁹⁹ Vidi kod P. Skoka: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 674. i 675.

³⁰⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 129.

³⁰¹ M. Фасмер: *Этимолог. словарь русс. яз.*, Том III, стр. 472.

Jàsika, izvor.

Sekundaran hidronimski naziv, dat je po fitonimu *jàsika* „Populus tremula”. Fitonim je baltoslov., opšteslov. i praslov., sa bazom *as-, kao i sa južnoslovenskim inicijalnim *ja-* i uobičajenim za nazive drveća sufiksom *-ika*. Istočnoslovenski i zapadnoslovenski jezici imaju *o-* mj. našeg *ja-*: rus. *осина*, češ. i slov. *osika*, polj. *osa*, *osika*.

Döbrā vōda, izvor.

Vrlo često vodno ime u lijevom slivu Drine, o kome je već bilo riječi na nekoliko mjesta u prethodnim izlaganjima.

Smrēka, izvor.

Naziv ovoga izvora ima u osnovi fitonimski termin *smrēka* „Juniperus communis, kleka”. S obzirom na veze i paralele u ostalim jezicima, Skok zaključuje: „Možda pripada pred-ie. supstratu” i osporava pokušaje Mladenova da *smreka* dovede u vezu sa njem. *scmieren*³⁰². Likovi ovog fitonim. termina u drugim slovenskim jezicima daju nam mogućnost da rekonstruišemo ishodišnu formu: **smerēk*³⁰³.

Döbrā vōda, izvor. — Naziv koji se ponavlja (v. gore).

Vrūcē vrēlo. — Naziv je, svakako, dat po osobini vode.

Interesantno je da u ovom sintagmatskom nazivu imamo dva dijela što potiču od istog praslovenskog korijena **vr-* (up. *vr-ēti*, stcs. *vrēti*, *vrjē*), ali od različitih njegovih prevojnih oblika. Kako ubjedljivo obrazlaže Skok, nekadašnji particip prez. aktiva *vrūc* „topao, vreo” postao je pridjev³⁰⁴ (up. i apstraktum na *-ina*: *vrucina*), dok je od prevojnog lika *vre-* izvedeno prslov. *vrēlo* sufiksom *-lo* (< *dlo*; up. češ. *vřídlo* i sl.).

Sūhā // Sūvā lōkva, nevelika stajaća voda.

O oba dijela ovog naziva bilo je riječi u prethodnom izlaganju.

Zēlenā lōkva, manja stajaća voda.

Očito, naziv dat po boji, jer je prvi dio određen oblik f. praslovenskog i opšteslovenskog pridjeva *zēlen*, koji ima prsl. korijen **zel-* „viridis” (< ide. korijena **ghel-*³⁰⁵). Sufiks je ovdje *-en*, odnosno prevojna varijanta od *-enē*.

Sirovē lōkve. — Pluralni oblik, jer je bilo potrebno da se označi nekoliko povezanih manjih lokava.

S obzirom na činjenicu da se u blizini nalazi mikrohidronim *Suha // Suva lokva*, naziv *Sirove lokve* dat je kao opozicija, jer pridjev *sirov* znači „vlažan, mokar”. U svim etimološkim rječnicima ovaj se pridjev dovodi u vezu sa terminom iz kruga mlječne terminologije *sir*, koji je nastao od ide. pridjeva **sūros* „kiseo, slan”. To znači: a) da je u našem pridjevu *sirov* *i* < *y* < ide. *ū*, te b) da je, kako dobro primjećuje Skok³⁰⁶, naš pridjev na *-ov* metaforički očuvao prvobitno značenje³⁰⁷.

³⁰² P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 295.

³⁰³ Vidi i — M. Фасмер: *Этимологический словарь русского языка*, Том III, Москва 1971, стр. 686.

³⁰⁴ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 622. i 623.

³⁰⁵ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 649.

³⁰⁶ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 242.

³⁰⁷ Poređenje sa slovenskim i drugim jezicima dao je Fasmer: *Этимологический словарь русского языка*, Том III, Москва 1971, стр. 819.

9. MIKROHIDRONIMIJA UZ LIJEVU OBALU DRINE OD LUKE DO BUJAKOVIĆA

Cfni pòtok, lijeva pritoka Drine. „Tèčē ispod Jávora i pròtičē kroz òpāsan kàñōn. Pròlazi kroz Lúćanskē stijene i sa lijevè strānē sēla Lúkē sālevā se ū Drinu”.

Očito, riječ je o planinskom potoku koji zna nadoći i nabujati, i sigurno je da baš to objašnjava motivaciju nastanka njegova naziva. (O nazivima *Crnić*, *Crnić-potok* i sl. već je bilo riječi.)

Rysića rjeka, lijeva pritočica Drine. „Tèčē ispod Risića i u Klótjēvcu ūtičē ū Drinu”. Riječ je o potočiću, kratkom, malom, pa zato i nije označen na karti (spec. Višegrad 120).

U vezi s prvim dijelom ovog dvočlanog naziva mislimo da bi trebalo reći sljedeće: antroponim *Risić* ima u osnovi, vjerovatno, opšteslov. i praslov. bazu *rys* „Lynx”, čiji su pridjevi na *-ji* i *-ov* česti u toponimiji „u vezi s apelativima greda, ljut, kose”³⁰⁸. Osmotrena konfiguracija zemljišta na kome je selo *Risići* smješteno daje nam povoda da podržimo Skokovu tvrdnju o vezi ovog zoonima u toponomastici s apel. *greda*, *ljut*, ali ne samo u toponima nego i antroponima. Istina, ovdje se stvar usložnjava i komplikuje utoliko što baltijska grupa, grčki i germanski mj. *r* imaju *l*: stprus. *luyss*, lit. *lūšis*, grč. *λύγξ*, stvnjem. *luhs*. Ova varijanta tumači se da je porijeklom od ide. korijena **leug-* „svijetliti, svjetlost”, od koga je i *luča*, *luna* i sl. I napokon, i treća varijanta sa *k* mj. *q*: **leuk-*, od čega je dobijeno *lišica*, *lisast*. Ukrštanje **lis* „Lynx” i pridjeva *rīs*, *risast* „crvenkast, šarovit” (< ide. **rudh-so* „crven”) čini gotovo nesavladivu teškoću da se odredi danas šta je od koje osnove napravljeno.

Próhića (dijalekat. izgovor i *Próica*) **rijeka**, lijeva pritočica Drine. Izvire negdje ispod Kàračića bñda, a teče između Klótjēvca i Sjēdāčā, protiče kroz naselje *Prohići*, niže koga se uliva u Drinu. Na karti — spec. Vardište 121 — označena je imenom *Bračina*.

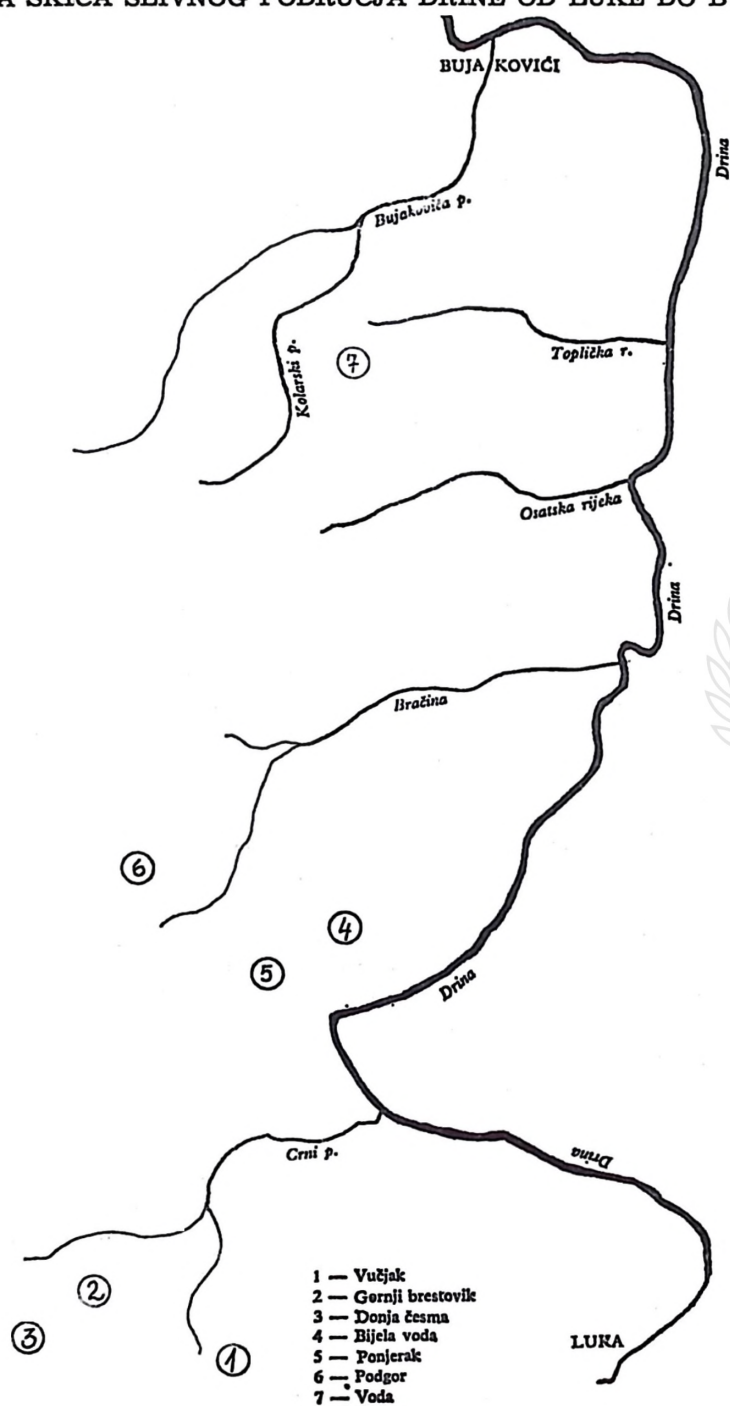
Vodno ime je ovdje, očito, sekundarno, dato po nazivu naselja kroz koje rječica protiče. I to je jedna stvar. Druga stvar koju treba reći jeste to da je naziv naselja antroponimski pluralski oblik — *Prohići* (up. prezime *Prohić*) i da je njegovo porijeklo vezano za fitonimski hipokoristik *próha* = *prója* = *próa* od opšteslov. i praslov. *proso* „Miliun”. U hipokoristiku imamo *h* < *s* (up. u Srbiji i Vojvodini *prosa*) kao u *Vlaho* < *Blasius*. Umjesto daljih zalaženja u etimologiju fitonima *proso*, navešćemo vrlo sažetu i informativnu Skokovu konstataciju o *prosu*: „Arapska vrela 9. i 10. v. navode da je *proso* najvažniji slovenski poljoprivredni produkt. Kako nema paralela ni u baltičkoj grupi ni u drugim ie. jezicima, *proso* je isključivo slovenski naziv za žito. Tumači se na razne načine, ipak iz ie. jezičnih sredstava, kao i *pšeno*, *pšenica* (v.). Uzimlje se među inim ie. korijen **per-* „udarati”, koji se nalazi u *prati*, *perem*, u liku *pre-* kao u lat. *premo*, u prijepovu **pro-* rašireno formantom *s*, u sr. r. kao *zrno* i *pšeno*, s kojim se semantički slaže: 'razmrmljeno zrno'”³⁰⁹.

³⁰⁸ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 146.

³⁰⁹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 52.

Karta 10.

TERENSKA SKICA SLIVNOG PODRUČJA DRINE OD LUKE DO BUJAKOVIĆA

Òsatskā rļjeka, potok — lijeva pritočica Drine. „Tēcē ispod Òsata” (brdo, uzvišenje). Ima i naselje *Òsatnica*. Na karti — spec. Vardište 121 — nije označena imenom.

I ovdje je u pitanju sekundaran vodni naziv: dat je po oronimu *Òsat*, ispod koga izvire. A o nastanku oronima trebalo bi reći ovo: toponimi tipa *Osat*, *Osatica*, *Osatnica*, *Osatno* i sl. izvedeni su od prsl. *osats*, odnosno od *osb*, koje je prošireno sufiksom *-stz*. Znači, radi se o ide. korijenu **ak-* „šiljast” (dakle, *s* < ide. palatala *k*, „koji varira sa velarnim *q* u *kamen*”), up. i ide. adjektiv **ak'o-* „bodljivak” > *ósa*.

Pecānskā (Tõpličkā) rļjeka, lijeva pritočica Drine. Na karti — spec. Vardište 121 — označena je imenom *Toplička r.* Naravno, nimalo nas ne zbunjuje to što smo mi zabilježili jedan, a na karti je upisan drugi naziv. Riječ je o manjem vodnom toku, koji nema ustaljen i opštepoznat naziv. Zabilježeni naziv na karti dat je po nazivu oblasti *Toplica*, kraj koje izvire, a o nazivu *Toplica* i sličnim već je bilo riječi. Naziv što smo mi zabilježili *Pecānskā rļjeka* dat je po selu *Pēc*, kraj koga se uliva u Drinu.

Kada je riječ o ovom drugome nazivu, onda treba imati na umu dvije stvari: 1) toponim *Pec* i slični njemu nisu rijetki na slovenskom jugu, a naslanjaju se, bez sumnje, na prsl. *pektz* (odnosno na ide., prsl. i opšteslovensku izvedenicu i nekadašnji apstraktum na *-iis* > *tz*), stsl. *peštz* „formus, pećina”; 2) infiksni dio *-an-*, kad već naziv nije pravljen direktnim dodavanjem posesiv. nastavka *-ski* na primarni naziv naselja *Pec*, umetnut je u vodnom nazivu, vjerovatno, zato da bi se izbjegla homonimija sa izvedenicom od *pećina*.

Bàrakoviča rļjeka, lijeva pritočica Drine. „Tēcē ispod Pribidōlā”, a uliva se u Drinu kraj sela Barakoviča, po kome je i dobila ime. Dakle, i ovdje je vodni naziv sekundaran, u stvari, posesivni genitiv od patronimika *Barakoviči* uz hidronimski termin *rijeka*. Uz antroponim *Baraković* Škaljić upućuje na indecl. adj. *bàrak* i supst. *bàrak*, *-a* < tur. *barak*, „sa istim značenjem kao u nas”. A ta značenja „u nas” su: „1. kosmat, kudrav, čupav, rutav, duge i razvijene grive” i „2. a) *pas kudrave dlake*, b) *konj duge i razvijene grive*, c) *čovjek dlakav, obrastao dlakom. Od ovog je nastalo lično ime Barak i prezime Baraković*”³¹⁰. Korisno je još primijetiti da genitivni oblik ovdje, kao i u nizu drugih slučajeva, nema kvantiteta na dva posljednja sloga.

Pāsji pòtok (Dòbrak), potočić što se s lijeve strane neposredno uliva u Drinu. „Tēcē ispod Kušičā”, a uliva se u Drinu kod sela Dobraka. Na karti — spec. Vardište 121 — nije označen imenom.

U prvom dijelu sintagmatskog naziva je possess. *Pāsji*, u čijoj osnovi je opšteslov. i prasl. *pъsz* „Canis”, ali „bez paralele u baltijskoj grupi i u ie. jezicima. Pridjev na *-j pāsji* (Vuk, u toponomastici, u vezi s apelativima, najstarija potvrda 1080 *Pissirit* „pasji rat”)³¹¹. Kad je riječ o porijeklu osnovnog leksema, onda treba reći ono što je i prof. Skok (1. c., str. 612) konstatovao: „Tumači se na dva načina: iz ie. jezičnih sredstava i iz onomatopeje. Nema jedinstvenosti ni u jednom ni u drugom tumačenju. Koji tumače iz ie. jezičnih sredstava, vide srodstvo u sanskr. *paçu* 'životinja' = lat. *pecus*, got. *faihu* = stprus. *pecku*. Prema tomu tumačenju praslavenska je riječ specijalizirala opće značenje na 'pas'. Osthoffu je *pъsz* < ie. *pkuyon* skraćena od **pъso-stražb* 'čuvar stada'. Drugi, opet, traže vezu s ie. korijenom

³¹⁰ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 120.

³¹¹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 611.

**peik-* 'šaren', u prijevoju **pik-*, koji je u *pisati* (v.) i *pastva* (v.). Ti imaju uporište u imenima pasa: *šarko*, *šarov*, *garov*. Pas je nazvan prema tom tumačenju po boji dlake". Međutim, ovdje treba dodati da neki pretpostavljaju ide. osnovu **poik'*, u grč. *ποικίλος* „šaren”, od čega je i *pisā* (< *poik'o*³¹²).

U vezi s nešto sporednijim nazivom ovoga potočića — *Dòbrak* mislimo da bi trebalo reći sljedeće: a) *dobar* je čest onomastički pridjev u određenom vidu s različitim imeničkim toponimima: *Dobri do*, *Dobro polje*, *Dobra voda* i sl. i kao prvi elemenat starih imena: *Dobroslav*, *Dobromir* itd., — i b) sasvim su rijetki nazivi sa ovom osnovom i sufiksalsnom formom *-akz*, kakvu vidimo u nazivu *Dòbrak*. (Istina, ovo *Dobrak* može biti tvoreno i od hipokoristika *Dobro*.)

Kàlimanića pòtok (*Dòmnik*), potočić — lijeva pritočica Drine. Nazvan je po naselju *Kàlimanići*, a ime *Dòmnik* mu je od top. *Dòmnik*, odakle izvire. „Ōdmā do dāmijē ūtićē ū Drinu”. Presušuje u toku ljeta, pa na karti — spec. Var-dište 121 — nije označen imenom.

U sintagmatskom nazivu prvi dio je, u stvari, genitivna posesivna konstrukcija od patronimika *Kalimanići*, koji je antroponimijski pl. oblik. Daničić navodi antrop. *калиманъ* „među ljudima u Štipu što ih kralj Milutin dade crkvi Arhandelovoj u Štipu a s njom Hilandaru jedan bješe *калиманъ*” i *калиманићъ* „među vlasima koje je kralj Milutin dao Hilandaru jedan bješe *Гюргъ калиманъ*” (*Monumenta serbica* . . .)³¹³. Budmani u *Rječniku JAZU* navodi ime *Kaliman* iz Daničića i kaže da bi to po nastavku *-man* bila „naša riječ, ali prvi dio *kali-* nije jasan”, zatim navodi *Kalimanić* „ime dvjema selima u Bosni”, *Kalimanići* „selo u Srbiji”³¹⁴. U *Leksiku prezimena SR Hrvatske* (str. 277) nalazimo prezimena *Kalim*, *Kaliman* i sl., ali se — na žalost — ne daje ništa o porijeklu, etimologiji ili bilo čemu drugom. Duridanov navodi rječno ime *Kalimanska reka*³¹⁵ u slivnom području Bregalnice, Zaimov navodi nazive *Kaliman*, *Kalimanica* i sl.³¹⁶, ali ni jedan ni drugi autor ne upuštaju se dalje u etimologije od konstatacije da su nazivi antroponimskog porijekla. Mi bismo se složili s Budmanijem da u antrop. *Kaliman* prepoznamo u drugom dijelu dobro poznati hipokoristički sufiks *-man* (kao u *Radoman* i sl.), a prvi dio, ako nije stranog porijekla, možda bi se mogao vezati za glagol *kaliti*, ili — ako ne to — onda za bazu *kal-* „blato, bagno i sl.”, iako je to manje-više isto „samo malo drukčije”. A što se tiče baze *kal-*, mislimo da bi trebalo reći samo to da je ona praslov. i da je njen lik **kalz* < ide. korijena **qel-* // **qāl-* < *qalos*³¹⁷.

Drugi naziv ovoga potočića — *Dòmnik* mislimo da je grecizam *δρυμών*, gen. *δρυμώνος* „Einchenwald”, koji nalazimo i u makedonskom: *дрма* f. „sitna šuma, žbunje”. To znači, *Drmnik* bi bio potok koji protiče kroz grmlje.

Būjākovića rĭjeka, lijeva pritočica Drine. Nastaje od dva potoka što se sastaju kod sela *Kòlārā* i odatle čine Bujakovića rijeku. Uliva se u Drinu u selu Bujakovići, po kome je i nazvana.

³¹² Pored ostalog, vidi u: *III. Словенске етимологије*, Јужнословенски филолог, књ. III, Београд 1922—23, стр. 217.

³¹³ Ђ. Даничић: *Рјечник из књижевних сѣлараина срѣских*, дио први, фотокопија издања из 1863—1864, стр. 432.

³¹⁴ *Rječnik JAZU*, Dio IV, sv. 16, str. 771.

³¹⁵ I. Duridanov: *Die Hydronymie des Vardarsystems*, str. 175. i 176.

³¹⁶ Й. Заимов: *Местните имена в Пирдопско*, Българска академия на науките, София 1959, стр. 65, 138, 147, и 176.

³¹⁷ Vidjeti kod P. Skoka: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 37.

Vodno ime je sekundaran naziv — poses. genitiv od patronimika *Bujakovići*, koji ima u osnovi hipok. lično ime *Bujak* (up. i *Bujko*, *Bujša*, *Bujo* i sl.³¹⁸), izvedeno od stosl. pridjeva *bujb* „divlji, okretan, lud“, koji se sa sufiksom *-bnz* nalazi „u svim slavenskim jezicima osim u slovenskom i u oba lužičkosrpska“ (Skok, 1. c.).

Kōlārskī pōtok, desna pritočica Bujakovića rijeke (→ Drina).

Potok je nazvan po selu *Kolari*, koji se naziv danas poklapa sa antroponimom u pluralskoj formi (up. prezime *Kolar*). Antroponimi *Kolar*, *Sedlar* i sl. nastajali su, naravno, prema određenim zanimanjima, i to direktno ili indirektno. Direktno prenošenje zanimanja u antroponimsku nomenklaturu odavno je i dovoljno poznata stvar, pa zato želimo da skrenemo pažnju i na mogućnost nastanka takvih prezimena posrednim putem. Naime, srednjovjekovna vladarska naselja imala su oko sebe sela koja su obavljala za vladarski dvor određene poslove: obezbjeđivala su vodu, drva i sl., pravila su koplja, sedla, kola itd., pa su po tim poslovima ta sela i dobijala imena: *Vodari*, *Drvari*, *Kopljari*, *Sedlari*, *Kolari*. Najbolji primjer za to je i danas očuvana stara konstelacija tih naziva sela oko srednjovjekovnog bosanskog grada *Bobovca*. Neki od tih toponima (naziva sela) vremenom su postajali i antroponimi (prezimeni) njihovih žitelja.

Vūčjāk, izvor. — U osnovi je, svakako, baltoslov., opšteslov. i praslov. zoonim *vūlkz* „Lupus, kurjak“. Oblik naziva ovog izvora predstavlja poimeničen određeni oblik pridjeva *vučji* sufiksom *-akz*. Kao što se vidi iz Skokovih razmatranja³¹⁹, jedinstven ide. korijen ovog leksema ne postoji.

Gōrñī brestōvik, izvor.

Pridjevski dio ovog sintagmatskog naziva sasvim je jasan, pa ćemo zato nešto više pažnje obratiti na drugi njegov dio — *brestovik*, koji ima kao bazu fitonim *brēst* // *brijest* „Ulmus“. Pridjevski oblik tog fitonima na *-ov* poimeničen je sufiksom *-ik*. Zanimljivo je da ovaj naziv šumskog drveta ima istu osnovu kao i *breza*. Prema tome, ide. korijen je **bherēg-*, čije je osnovno značenje „svijetliti se, bijel“. A to dalje znači da su „oba šumska drveća onomasiološki nazvana po bjelini drvene sastojine ili kore“³²⁰.

Dōñā čēsma. (O oba dijela ovog dvočlanog naziva već je bilo riječi.)

Bļjelā vōda. (O nazivima *Bijele vode* i sličnim već je u prethodnim izlaganjima bilo riječi.)

Pōñérak, izvor. — Očito, u pitanju je deminutiv od *pōnor* (< *ponor*), ali sa prevojnim baltoslov., opšteslov. i praslov. korijenskim likom *ner-*, koji je i u iterativu *pōnirati* (< *po-nyrati*). Nema sumnje da je postverbal i oblik *pōnir*, kao i top. na bosanskom terenu *Ponijeri*, gdje bi se takođe ogledala pojava vrijednosti *ž* sekundarne prirode. Prema tome, naziv izvora o kome je riječ u obliku kako je zabilježen pretpostavlja postsonantsku redukciju vokala *i*, a zatim jotovanje sonanta i tvorbu sufiksom *-akz*.

Pōdgor, izvor. — Naziv ovoga izvora predstavlja prefiksalsnu složenicu, koja je nastala od sintagme u priloškoj funkciji. Poznato je da su ovakve tvorbe sa *za*, *pri*, *pod* i sl. veoma stare. Dakle, naš mikrohidronim pretpostavlja prvobitnu

³¹⁸ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 230.

³¹⁹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 636.

³²⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 207.

sintagmatsku formu **pod-gora*, čiji je drugi dio sintagme izgubio nastavak *-a*. Kako to protumačiti? — Čini nam se da je najprihvatljivije i najbliže istini sljedeće tumačenje: kad je došlo do srastanja sintagme, finalno *-a* moglo je biti shvaćeno kao pokretni vokal, tako da je otpalo kao i u *ozgor* i *odozgo(r)*. Sve je to moglo poduprijeti i usaglašavanje mocije, odnosno dobijanje gramatičkog oblika prema *izvor*. — Inače, geografski termin *gora* „1. brijeg, brdo, 2. velika šuma” ima ide. korijen **guer-*, sa prevojnima oblicima **gura*, **gueri*³²¹.

Vōda, *izvor*. — Funkciju vodnog imena ovdje vrši hidronimski termin i apelativ *voda* „Wasser” < ide. korijena **uōd-* (: **ued-*)³²². Polazeći od ide. oblika **uodō*, Skok navodi da je prslov. oblik bio *vody*, „što je osjećano kao genitiv sing. *ženy*, odatle novi nominativ *voda* f., zacielo zbog vodenih božanstava”³²³.

10. MIKROHIDRONIMIJA NA LIJEVOJ OBALI DRINE OD BUJAKOVIĆA DO LJUBOVIJE

Cřvičkā rijēka, *potočić* — lijeva pritočica Drine. Nazvana je po mjestu *Cřvici*, gdje se i uliva u Drinu. To je kraći potočić, pa na karti (spec. Krupanj 105) nije označen imenom.

Pridjev *cřn* nastao je od starijeg **črm* „s prijelazom *-m* > *-n* zbog asimilacije na prethodnu dentalnu afrikatu”³²⁴. Sufiksom *-nē* napravljen je opšteslov. pridjev još u praslov. doba: **črmnē* „crven”, koji je očuvan u toponimiji: *Crmnica* = *Crvnica*. „Značenje pridjeva”, po Skokovom mišljenju (op. cit., str. 276), „razvilo se iz značenja *crva*... To značenje nastade odatle što *crvi*... daju purpurnu boju. Riječ je ie. i baltoslavenska kako dokazuje stprus. *kirmis* 'Made', lit. *kirmis* = lot. *cirmis* 'crv' od ie. osnove **quermis*...” Prema navedenom Skokovom rasuđivanju izlazi da je već u praslovensko doba uz oblik **črmē* (> *črm*) nastao i dubletni oblik s prelazom *m* > *v*: *čvrē*, koji imaju svi slovenski jezici. To potvrđuje i prof. Bezla: „Psl. **čvrē* je gotovo dubleta k **črmē* (glej *črm*) < ide. **kurmis*”³²⁵. Kod Skoka (loc. cit.) nalazimo i objašnjenje za inovaciju u **čvrē*: „Razlog ovoj staroj inovaciji nalazi se u pridjevu *črmnē*, u kojem je suglasnička grupa *mn* prešla u *vn*, upor. gore *Crvnica* i *vnogo* za *mnogo*. Odatle je nastao pridjev *crven* i odbacivanjem pridjevskog sufixa *crv*”. Uz ovu Skokovu konstataciju o prelazu *mn* > *vn* dodajmo samo još riječ-dvije: disimilativno realizovanje grupe *mn* u govorima nastavljeno je i docnije — sve do današnjeg dana, i konstatovano je na dosta širokom srpskohrvatskom području, a išlo je u dva pravca: *mn* > *vn*: *tavnica*, *tavno*, *guvno*, *ogrovni* i sl.; *mn* > *ml*: *mlogo*, *Komlenić*, *najamljik* i sl.³²⁶

Imajući u vidu sve gore izneseno, naziv sela *Crvnica*, po kome je dat mikrohidr. *Crvička rijeka*, pretpostavljao bi sljedeći razvoj: *Crvnica* < **Crvnica* < **Crmnica*.

Žlijēbac ili **Žlēbačkā rījeka**, lijevi pritok Drine. U gornjem toku je nazivaju i *Jāgodnā*, jer su joj izvori tamo ispod Jāgodnē. Zovu je *Žlijēbac* ili

³²¹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 590.

³²² S. Mladenov: *Wasser und Wasserlosigkeit in bulgarischen, besonders westbulgarischen Bergnamen*, Zeitschrift für Ortsanamenforschung, Bd. II, 1926—1927, str. 61.

³²³ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 611.

³²⁴ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 275.

³²⁵ F. Bezla: *Etimološki slovar slovenskega jezika*, knj. I, s. 90.

³²⁶ O ovome znatno više i opširnije kod A. Pece: *Говор и дијалект Херцеговине*, стр. 97, i kod J. Vukovića: *Istorija srpskohrvatskog jezika — I dio: Uvod i fonetika*, str. 195.

Karta 11.

TERENSKA SKICA SLIVNOG PODRUČJA DRINE OD BUJAKOVIĆA DO LJUBOVIJA

Žlebačkā rijeka zato što u Žlijepcu (naselje) uliva se u Drinu. (Na karti — spec. Krupanj 105) — označena je samo imenom *Jagodnja*).

Naziv ove rječice u njenom gornjem toku ima u osnovi fitonimski termin *jagoda*, odnosno poimeničeni pridjev od njega na *-bn̄* sufiksom *-ja* (< *ja*), kao što je poimeničenje izvršeno i u slučajevima *Jagodnje*, *Jagodniak* i sl. Ide. korijen fitonimskog termina *jagoda* je **ōg-*, sa sufiksom *-oda* (kao u *sloboda*, *razonoda* i sl.).

Naziv *Žlijebac* ima u osnovi opšteslov. i prslov. *gelb̄* > **žēlb̄* (up. rus. *исолоб*) i formant *-ьс̄ь*. Baza **gelb̄* nema paralela u baltičkoj grupi. S obzirom na činjenicu da postoji i naselje *Žlijebac*, mogao je nastati i ovaj sekundarni naziv sa possess. na *-skā* (< *ьskaja*) u prvom dijelu: *Žlebac-ska* > *Žlebačka*. Imajući u vidu konfiguraciju zemljišta, tj. usječeno korito kojim teče ova rječica, skloni smo da pretpostavimo da je mikrohidronim primaran u odnosu na toponim, te da je ovo *Žlebačka rijeka* noviji, naknadno dat naziv.

Skākavac, potočić — lijeva pritoka Drine. Potočić često presušuje, ali kada u vrijeme kiša nadode, pravi „skokove”, pa se zato i zove *Skakavac*. Uliva se u Drinu pred Bratuncem.

Nije teško uočiti da se ovdje radi o metaforičnom nazivu. Baza je, svakako, glagolska: *skaka-*, a u sufiksalsnom dijelu primjećujemo dva elementa: *-av-* i *-ьс̄ь*. Kako mnogi pretpostavljaju, ovaj prvi elemenat *-av-* može biti identičan sa pridjevskim sufiksom *-av* (up. *čupav*, *čelav* i sl.), koji se prenosi i na glagolske osnove na *-a* (*puzavac*, *skakavac* i sl.), naravno — sa sufiksom *-ьс̄ь*, koji kao i kod pridjevskih izvedenica i ovdje ima funkciju poimeničavanja.

Mléčvānka ili **Mléčvanskā rjeka**, lijeva pritoka Drine. Izvire ispod Pòtkorjēna i Bìjelē brēžē, a uliva se u Drinu u jednom selu na divnoj zaravni kraj Drine — u Fākovićima, pa je zato još mnogi zovu *Fākovičkā rjeka*. Inače, glavni naziv joj je dat po selu *Mléčva*.

Vidljivo je da je i ovdje rječni naziv sekundaran, odnosno da je dat po nazivu sela *Mlečva*, koji — najvjerovatnije — ima u osnovi opšteslov. i prslov. leksem **melko* (čiji je prevojni oblik **molko*, — up. rus. *молоко*). Pošto biljke često u sebi imaju sokove koji liče na mlijeko, ovaj stočarski termin ulazi nerijetko i u botaničku terminologiju, pa nam je zato razumljivo što je jedna gljiva dobila naziv *mliječva*³²⁷, odnosno u ekavskom izgovoru *mléčva*. To znači da je naziv sela *Mlečva* tvoren sufiksom *-ьва*. Rječni naziv i u jednom i u drugom slučaju (*Mlečvanka* i *Mlečvanska*) izveden je od pridjeva na *-bn̄* sufiksom *-ka*, odnosno *-skā*.

Grābovičkā rijeka, potok — lijeva pritoka Drine. „Sālevā se od višē pòtočicā,” a uliva se u Drinu ispod sela Grabovice.

I u ovom slučaju nas sekundarnost vodnog imena tjera da pođemo, prvo, od tumačenja toponim. A toponim je, očito, fitonimskog porijekla: u osnovi je poimeničen pridjev na *-ov* sufiksom *-ica*: *grab-ov+ica*. To znači da je polazna baza ide., baltoslov., opšteslov. i prslov. fitonim. termin *grabr̄* „Carpinus betulus”, sa disimilacijom kao što je u *bratr̄* > *brat*. U vezi s ovom bazom može biti od interesa i detalj da neki naučnici navode ovu riječ kao važnu za pitanje „slavensko-ilirskog jezičkog srodstva”, odnosno kao „praslavensko-ilirsku usporednicu”, jer se u starim izvorima pominje ime ilirskog kralja Γράβος³²⁸.

³²⁷ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 442.

³²⁸ Vidjeti kod Skoka: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 599.

Tègarskà rijèka, lijeva pritočica Drine. „Tèčē od Zápola, a ũlivā se ũ Drinu iza Tègārā”, mjesta gdje Drina pravi poveliku okuku. (Na karti — spec. Krupanj 105 — nije označena imenom.)

U tumačenju naziva *Tègare* f. pl., od koga je napravljen possessivum našeg mikrohidronima, moramo poći od nekih značenja što ih *Rječnik JAZU* navodi uz leksem *teg*. Naime, tamo nalazimo da *teg*, pored ostalog, znači i: „težak, naporan rad, posao; ono što se tim radom postizava, žito, poljski plodovi”, — i dalje pod c) „*teg* je usjev u polju, plod, žito, vino, što urodi u polju ili vinogradu”³²⁹. Dodajmo još i to da se u *Rječniku JAZU* (XVIII, str. 160) navodi *Teg* „ime zemljištu u rudničkom okrugu (Srbija)”, te *Tegare* „ime selu u srebreničkom kotaru u Bosni”. Imajući prethodno citirano u vidu, mogli bismo zaključiti da su *Tegare* zasijane njive, što bi i odgovaralo položaju Tegara (nalaze se na ravnom platou uz Drinu, i to je pogodno tlo za obradu). Što se tiče porijekla korijena *tēg*, treba reći da je on postverbal od opšteslov. i praslov. *teg*, - „vući”. Ovamo ide i radna imenica *težak*, napravljena od glagola *tēžati* = *tēžiti* „obrađivati zemlju”, a ovo *tēžiti* je kauzativ od postverbala *tēg* „labor”. Toponim *Tegare* biće da je plural. oblik izvanredno produktivnih obrazovanja u našem jeziku na -ar. Ako se sve ovo prethodno može prihvatiti, onda je, praktično, i vodno ime *Tegarska rijeka* jasno, jer je possess. u sintagmatskom nazivu izveden na uobičajen i sasvim dobro poznat način.

Sikirički pòtok, sasvim mali potok — lijeva pritočica Drine. Nazvan je po selu Sikirići, kroz koje protiče. Uliva se u Drinu kod sela Lòpatica.

Top. *Sikirići* je plural. oblik antroponima *Sikirić*, kome je u osnovi ide., opšteslov. i praslovenska izvedenica *sikira* / *sjekira*. S obzirom na to da se često misli da je *sikira* oblik sa ikavskim refleksom primarnog **k* u toj riječi, potrebno je ukazati na sljedeće: oblici ovog leksema u ostalim slovenskim jezicima (up. stsl. *секира*, strus. *секира*, ukr. *сокира*, bug. *секира*, slovenač. *sekira*, češ. *sekyra*, slovač. *seker*, polj. *siekiera*, luž. *seker*) jasno pokazuju da je u njemu **k* sekundarna pojava, dakle — nije praslovenskog porijekla, i da je „kasnije unesen, kada je riječ dovedena u etimologijsku vezu sa *sjeći*, u kojem je jat nastao prijevojem duljenja u ie. korijenu **sek-* : **sēk-* ...”³³⁰ I to je jedna stvar. Drugo, i u *sekira* je od *y* < ide. *ũ*, što pokazuje i veza sa lat. oblikom *secūris* (Fasmer ne dopušta da je posuđenica iz latinskog³³¹). Znači, prslov. oblik je *sekyra*.

Stòžerski pòtok, lijeva pritočica Drine. Uliva se kod Čuprije (naselje) u Drinu. U gornjem toku protiče kroz naselje *Stòžersko*.

Toponim *Stožersko* izveden je od ide., baltoslov., opšteslov. i prslov. *stogz* „Getreideschober” nastavkom -er: *stožer* „zabijeno drvo u zemlju oko koga se naslaže žito ili sijeno”, na što je dodat sufiks -sko (kao u *Goransko*, *Malinsko* i sl.). (O etimologiji termina i apelativa *stožer* postoje dosta iscrpna obavještenja kod Fasmera i Skoka — u njihovim etimološkim rječnicima, a iz tih obavještenja se vidi koliko su različite interpretacije ovoga leksema. Ipak, preovlađuje mišljenje da je tu u pitanju ide. korijen **(s)teg-* „Stange”; prema Skokovom mišljenju, „*stog* je germansko-praslavenski leksem”.)

Lòzničkà rìjeka, lijeva pritočica Drine. Teče kroz selo Lòznicu i uliva se u Drinu kod sela Slatine.

³²⁹ *Rječnik JAZU*, Dio VIII, sv. 75, str. 158. i 159.

³³⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 250.

³³¹ М. Фасмер: *Этимолог. словарь русс. яз.*, Том III, стр. 592. и 593.

Već smo imali vodno ime *Lòznica*, i o njemu je bilo riječi u prethodnom izlaganju. Radi se o poimeničenom pridjevu na *-nā* od opštesl. i prsl. fitonimskog termina *loza* sufiksom *-ica*. I nastanak possessivum-a *Loznička* u pogledu tvorbe sasvim je jasan i kao tvorbeni model na mnogo mjesta je obrazlagan u dosadašnjem izlaganju.

Brězovičkā rījeka, desna pritoka Lozničke rijeke (→ Drina). „Dòlazi iz sèla Brězovicē”.

Toponim *Brezovica* je poimeničeni pridjev od *breza* „Betula alba”: *brez-ov+ica*. Fitonim *brěza* (sa *k*, pa otud u ikav. *briza*) jest ide. i baltoslovenski (up. lit. *béržas* i sl.). Praslovenski je korijen **berza* < ide. **bherēg-* „svijetliti se, bijel”. Tvorbeni model i imenovanje tipa *Brezovička rijeka* sasvim su nam dobro poznati.

Sāškā rijēka, lijeva pritoka Drine. Protiče kroz Bjelovac i tu se uliva u Drinu, pa je zato neki zovu i *Bjèlovačkā rijēka* (tako je i na karti — spec. Krupanj 105 — označena). Ime *Sāškā* dobila je po mjestu *Sāse*, gdje se nalazi i stari srebrenički rudnik.

U nēšim krajevima se *Sasi* (*Sasinē*, pl. *Sasi*) pominju od XIII vijeka. To su bili strani radnici u našim rudnicima. Za *Sasinē*, pl. *Sasi*, čije pominjanje Daničić na dosta prostora citira iz starih izvora,³³² Skok daje objašnjenje: „1. Saxo (upor. današnje *Saksonija* pored *Saska*), 2. (bug. apelativ) rudar”³³³. Mislimo da je Pavlović bio u pravu kada je zaključio: „*Sasi* su prenosili svoj naziv tako da je dobijao značenje ‘rudar’, kao što je reč *Vlah* dobijala značenje ‘stočar’”³³⁴. Ovo je istovremeno i objašnjenje što toponime *Sasi*, *Sasina* i sl. susrećemo i u krajevima koji nisu rudarski, jer su doseljenici iz rudarskih krajeva nosili sobom i naziv svoga starog mjesta. Naravno, ovo se ne odnosi na mjesto *Sase* kraj Srebrenice, jer su se u Gradini (Domavia) nalazile topionice ruda, „a u okolini Gradine sve do Srebrenice i Crnog Gubera rimski rudnici, pa možda i topionice”³³⁵. Possessivum u sintagmatskom vodnom imenu *Saška* nastao je preko pridjeva na *-jā*, što je dalo *saš* (takode i oblik *saškyj* u Svetostefanskoj hrisovulji, 14. vijek).

Dīmničkā rijēka, potok — pritoka Saške rijeke (→ Drina). Zove se tako po mjestu *Dīmnica* (selo), odakle teče i u Sasama uliva se u Sašku rijeku.

Toponim *Dimnica* ima u osnovi pridjev na *-nā* od ide., baltoslov. (up. lit. *dūmai*, stprus. *dumis* i sl.) i opšteslov. riječi iz praslov. doba *-dymā*. Pridjev je poimeničen sufiksom *-ica*: *Dimnica*. Ide. korijen je **dheu-*, odnosno **dhū-mo-s* (up. i stind. *dhūma* „dim”) ³³⁶. To je jedno, možda vjerovatnije, tumačenje. Drugo tumačenje. moglo bi se vezati za starorusko i primorskohrvatsko *dim* „zadruga, družina”, koje je očuvano u Sloveniji u nazivima *Dimišče*, *Dimnik* i sl.³³⁷

³³² Ђ. Даничић: Рјечник из књижевних сѣпарина срѣских, дво трећн, фотокопија издања из 1863—1864, стр. 80. и 81.

³³³ Р. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 206.

³³⁴ М. Павловић: *Осѣаци дубровачких и саских ѿговорних особина у Јањеву*, Историјски часопис, књ. VII, Београд 1957, стр. 298.

³³⁵ Е. Паšалић: *Antička naselja i komunikacije u Bosni i Hercegovini*, Posebna izdanja Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1960, str. 100.

³³⁶ Veze s drugim jezicima i slično date su u Българ. етимолог. реч., Том I, стр. 390. и 391.

³³⁷ F. Bezlaj: *Eseji o slovenskem jeziku*, Ljubljana 1967, str. 141.

Dùboki pòtok, desna pritočica Saške rijeke (→ Drina). Teče iz Kućista, a u Sasama se uliva u Sašku rijeku.

(O ovom vodnom imenu već je dosad na nekoliko mjesta bilo riječi.)

Zàlaskā rȳjeka, potok — pritočica Saške rijeke (→ Drina). Izvire ispod brda Kvarac, a niže Sasa uliva se u Sašku rijeku.

S obzirom na to da postoji nešto dalje od Sasa i selo *Zalazje*, possess. *Zalaska* sasvim je lako razumjeti (*Zalaz-ska* > *Zalaska*). Međutim, drugo je pitanje kako je i od čega nastao oblik toponima *Zalazje*. Očito, imamo posla s pref. *za-* i suf. *-je*, a to znači da nam između tih prefiksarno-sufiksarnih dijelova ostaje *laz*, koje može imati značenje „iskrčeno zemljište — krčevina; prolaz, prelaz preko rijeke” i sl. No, ne treba isključiti ni mogućnost da je *Zalazje* možda i mjesto gdje sunce zalazi, isto kao što je *Svītāvac* mjesto gdje sunce izlazi.

Ōbadskā (dijalekat. *Ōbackā*) **rijēka** // **Mājdanški pòtok**, lijeva pritoka Saške rijeke (→ Drina). Prvi od ovdje navedenih naziva dat je po selu *Obadi*. Na karti (spec. — Krupanj 105) ovaj vodni tok označen je imenom *Majdanski potok*.

Za toponim *Obadi* moramo pretpostaviti antrop. porijeklo, jer nas na to njegov oblik upućuje. A da je antrop. *Obad* vrlo prisutan i čest u našim krajevima, može potvrditi i *Leksik prezimena SR Hrvatske* (str. 464. i 465), u kome se navode sa šireg područja prezimena: *Obad*, *Obadić*, *Obadin*, *Obadović*. Čini nam se da je u osnovi ovih antroponima praslov. zoonimski termin **ovadz* ili *obvadz* „Bremse”, koji je, po mnogima (Miklošič i dr.), srodan sa litav. *uodas* „komar”³³⁸. Zanimljivo je da Trubačov daje sasvim originalnu rekonstrukciju nastanka ovog zoonimskog termina: za njega je to složenica **ov-adz*, gdje je *ov-* čist korijen — osnova, sa značenjem „ovca” (< **ovis*), a **ād* (< **ōd-*) jeste apofonična varijanta korijena **ed-* „jesti”. Prema tome, njegova složenica znači „едящий, жалающий овец”³³⁹. Biće korisno ako u vezi s ovim zoonimom dodamo još i činjenicu da u slovenskim jezicima, izuzimajući srpskohrvatski i slovenački, imamo oblike sa *v* mj. *b*.

Naziv *Mājdanški pòtok* ima u prvom dijelu pridjev na *-ski* od balkanskog turcizma arapskog porijekla *mājdān* „rudnik, mjesto odakle se vadi ruda ili kamen”. Dakle, *mājdān* < tur. *maden* < arap. *macdān*, *ma’din* „rudnik, ruda”. Da je u pitanju balkanski turcizam, pokazuje njegovo prisustvo u rum. *madem*, bug. *madán*, arb. *madém*.

Zelènik, potok — lijeva pritočica Obadske rijeke (→ Drina).

Baza ovog mikrohidronima je opšteslov. i praslov. pridjev *zelen*, izveden pomoću sufiksa *-en* (čija je prevojna varijanta *-ьнѣ*) < prsl. korijena **zel-* „viridis”, koji nije zajednički baltoslovenski, dok bi ide. korijen bio **ghel-* (dakle, *z* je < *gh*). Naziv *Zelenik* napravljen je poimeničavanjem pridjeva *zelen* sufiksom *-ik*. Isti naziv ima i jedan vir rijeke Lepenice (Kragujevac).

Vòlevičkā rijēka, lijeva pritočica Drine. Teče ispod Podbrđa i protiče kroz *Voljevicu*.

Mislimo da je top. *Vòlevica* antrop. rijekla. Jer, od praslov. baze *vol-* odnosno *voli-* pravljeni su vrlo stari antroponi, iosobitio složeni: *Volimir*, *Volibor*, *Volislav* i sl., i to nam ubjedljivo za zapadnoslovensku grupu jezika ilustruje M. Ma-

³³⁸ Vidi kod Fasmera: *Этимолог. словарь русс. яз.*, Том III, стр. 114.

³³⁹ О. Н. Трубачев: *Происхождение названий домашних животных в славянских языках*, Москва 1960, стр. 71.

lec³⁴⁰. U našem jeziku, doduše, imamo *Velimir*, *Velibor*, *Velis(l)av* i sl., dakle sa korijenom **vel-*, što bitno ne mijenja stvari s obzirom na to da je prsl. **vol-* prevojni oblik korijena **vel-*, s jedne strane, kao i na to da od prevojnog oblika u našem jeziku imamo danas ide., baltoslov., opšteslov. i praslov. izvedenicu na -*ja*: *voľa*, te denominal *voleti*, *volim*.

U prilog našoj pretpostavci o antroponimskom porijeklu top. *Voľevica* išlo bi i to što u *Leksiku prezimena SR Hrvatske* (str. 725) nalazimo prezime *Voljević*, zatim *Voljić* itd. Prema tome, *Voľevica* bi bila mjesto, zemljište koje pripada Voljevićima. A „razvitak mesnog značenja kod nastavka *ica*” jeste jedna od užihih karakteristika „južnoslov. prajezika u pogledu razvitka nastavaka za građenje reči”³⁴¹.

Jělāški pòtok, lijeva pritočica Drine. Teče kroz Jělāh (dijalekat. *Jěl'ā^h*), a uliva se u Drinu ispod sela Rākōvca. (Na karti — spec. Krupanj 105 — nije označen imenom.)

Possess. *Jělāški* pokazuje za ovaj kraj uobičajen način imenovanja manjih voda: *Jelah-ŭskyi*. Što se tiče baze u toponimu, nju nije teško identifikovati: to je praslov. **elbha* „Almus” < ide. korijena **el-*. „Prema rodu drveća *brījest*, *jāsen*”, kaže Skok, „prešla je praslov. **elbha* među maskulina (up. rus. *olēh*): *jelah* je potvrđeno samo kao toponim *Jelah* (Bosna), odatle u pl. *Jelasi*, *Jelaš*, *Jelašak*, pl. *Jelašci*, *Jelašca*”³⁴².

Bókovac, potok — pritočica Jelaškog potoka (→ Drina). Kod Bara „ūľevā se” u Jelaški potok.

Mislimo da je u osnovi ovog mikrohidr. antroponim *Boko* — ili kao prezime, ili kao hipokoristik, svejedno (up. prezime Bokan i sl.). *Leksik prezimena SR Hrvatske* (str. 58) ima prezime *Boko*, koje se na dosta širokom području pojavljuje — od Osijeka do mora. Prema tome, nastanak našeg mikrohidronima pretpostavlja tvorbu od pridjeva na -*ov* nastavkom -*čb*.

Bāra, manja stajaća voda pored Skakavca (→ Drina).

O nazivima *Bara*, *Barica* i sl. već je bilo riječi u prethodnim osvrtima.

11. KRIŽEVICA

I OSTALI MIKROHIDRONIMI NA LIJEVOJ OBALI DRINE DO SOPOTNIKA

Krlževica, lijeva pritoka Drine. Od Srebrenice, gdje se sastaje nekoliko potoka, zove se *Krlževica*. Akcenat se ne mijenja ni u zavisnim padežima: *Krlževici*, *Krlževicu*, u *Krlževici*.

Od pridjevske oblika *križ-ev* sufiksom -*ica* izveden je hidronim *Križevica*. I ovdje bismo, kao i kod hidronima *Križevac*, pretpostavili nastanak naziva od antrop. *Križ*. (O apelativu *križ* i antroponimu *Križ* bilo je više riječi u vezi s pomenu-tim hidronimom *Križevac*.)

Črvenā rľjeka, desna pritočica Križevice (→ Drina). Ima dva izvora, od kojih se jedan zove *Gūber*. Taj Guber je ljekovita voda, pa tamo postoji i lječilište

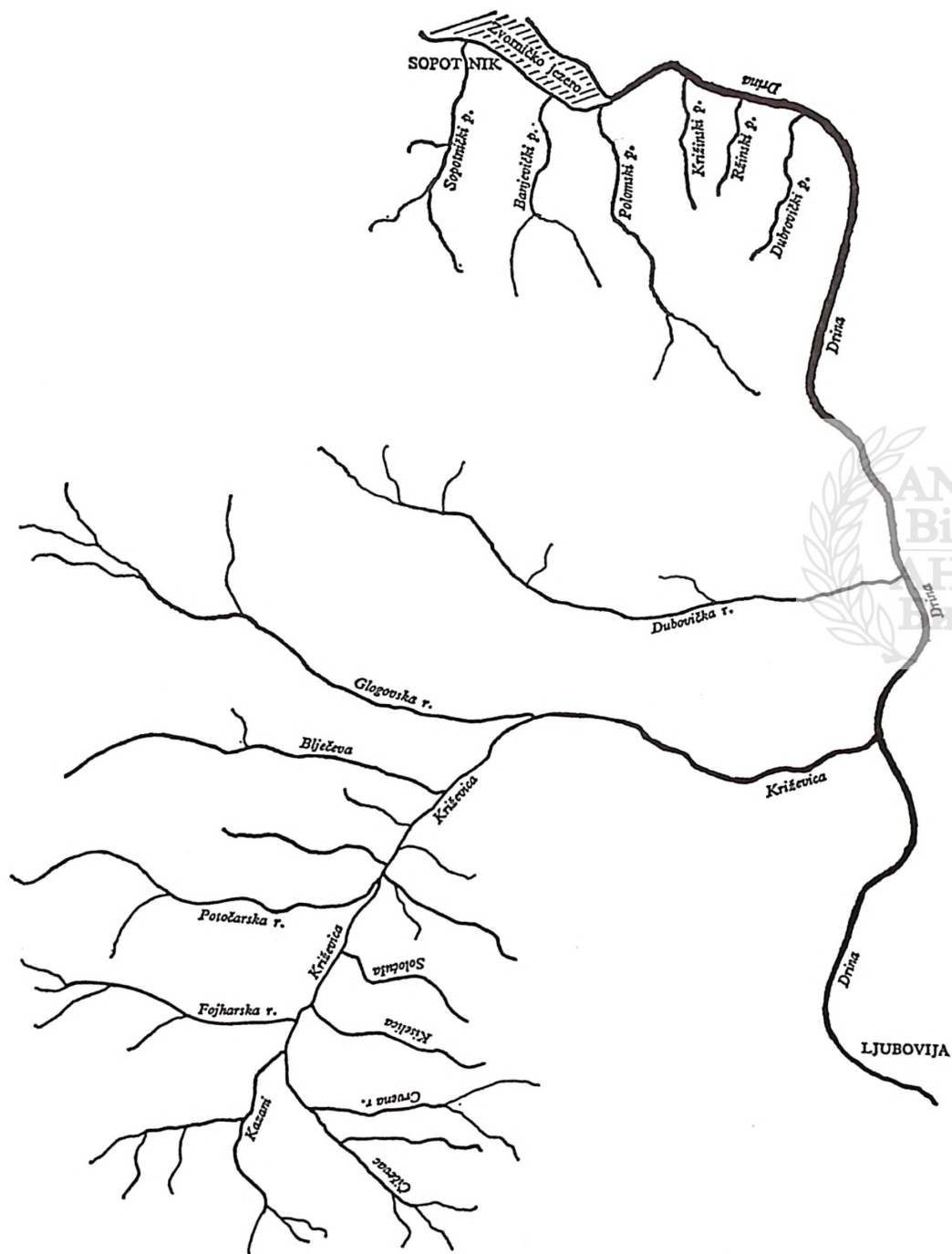
³⁴⁰ M. Malec: *Budowa morfologiczna staropolskich zlozonych imion osobowych*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1971, str. 126.

³⁴¹ O ovom znatno šire — P. Бошковић: *Развитак суфикса у јужнословенској језичкој заједници*, Београд 1936, стр. 6.

³⁴² P. Skok: *Etimolgijski rječnik*, knj. I, str. 772.

Karta 12.

TERENSKA SKICA SLIVNOG PODRUČJA KRIŽEVICE I OSTALI
MIKROHIDRONIMI DO SOPOTNIKA

zvano *Guber*. Pašalić je svojevremeno pisao: „Ipak, po nekim indirektnim podacima možemo smatrati vjerovatnim iskorišćavanje izvora Crni Guber u rano doba istorije naše zemlje. Vrelo se nalazi u rudarskom bazenu gdje su obavljani intenzivni rudarski radovi za vrijeme Rimljana i u srednjem vijeku. Guberovo vrelo i druga vrela srebreničkog kraja, koja u sebi nose sastavne elemente ruda, izlaze iz starih rudarskih jama i rovova. Iz toga bi proizlazilo da su se naporedo sa otvaranjem rudnika u starom i srednjem vijeku pojavljivali mineralni izvori kojih ima dosta u Srebrenici i u njenoj okolini”³⁴³.

O oba dijela sintagmatskog naziva *Crvena rijeka* već je bilo riječi uz neka prethodno interpretirana vodna imena. Trebalo bi dodati samo još to da je naziv sasvim adekvatan boji njene vode, jer voda u njenom koritu izgleda posve crvena od taloga što se nakupio u koritu.

Bijelā rĭjeka, lijeva pritoka Crvene rijeke (→ Križevica → Drina). Sastaje se niže srebreničke džamije sa Crvenom rijekom. Malo višojice od džamije u Bijeloj rijeci se uliva još jedan potok — *Križevac*.

Naziv *Bijela rijeka* dat je kao opozicija Crvenoj rijeci, dakle kao stvarno njihovo razlikovanje po boji vode. I o oba dijela u nazivu *Bijela rijeka* već je bilo riječi.

Potok *Križevac* ima u osnovi opšteslov. i praslov. **knežь*, **kneǵь* „glavar plemena; vladar uopšte; seoski starješina; starješina knežine” i sl. Stari je pridjev na -j: *knež*, dok je noviji pridjev na -ev: *knežev*, odnosno na -ov: *knezov*. Na pridjev *knežev* dodavanjem sufiksa -ьць dobijeno je *Kneževac*, odnosno *Križevac* (sa *kn > kri*). Kako navodi Skok, *knez* je „po općem mišljenju praslavenska posuđenica iz pragerm. **kuningaz*”, koje je „semantički isto što naše *plemić*”, „koljenović”, tako da „identičnost značenja objašnjava razlog za praslavensku pozajmicu”³⁴⁴.

Kāzani, lijeva pritoka Križevice (→ Drina). Uliva se u Križevicu niže srebreničke bolnice, a teče ispod Viđgora. „Zove se tako zato što ima bukove, naokolo, kao kazani”.

Pučka etimologija je u ovom slučaju sasvim ispravna. Upravo ti „bukovi naokolo” objašnjavaju dvije stvari: 1. metaforičnost vodnog imena, jer mu je u osnovi balkanski turcizam *kazan* „veliki bakreni kotao koji ima sa strane ručke za nošenje” < tur. *kazan*, *kazğan* < perz. *hāzġān*³⁴⁵ (up. rum. *căzan*, bug. *kazán*, arb. *kazan* itd.) i — 2. njegov pluralni oblik.

Čičevačkā rĭjeka, jedan od potoka od kojih nastaje Križevica (→ Drina). Teče ispod naselja zvanog *Čičevac*, protiče kroz Pusmolić (po čemu je neki zovu i *Pusmoličkā rĭjeka*).

Toponim *Čičevac* ima, vjerovatno, kao bazu antroponim, možda nekadašnji hipokoristik *Čičo* ili slično, koga danas više nema, ali se očuvao u prezimenima *Čičo*, *Čičovački*, *Čičovski* itd.³⁴⁶ Skok pretpostavlja da je bosansko prezime *Čičić* (sa širokog područja: Kreševo, Zavidovići, Biljačići, Derventa, brda između rijeke Rame i Gornjeg Vakufa, Kupres, katolici) porijeklom od balkanskog turcizma

³⁴³ E. Pašalić: *Op. cit.*, str. 100.

³⁴⁴ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II. str. 109.

³⁴⁵ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 403.

³⁴⁶ Ova prezimena navedena su u *Leksiku prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*, str. 111. — Naš posao oko identifikovanja nastanka pojedinih naziva u znatnoj mjeri otežava nedostatak antroponimijskog rječnika za područje Bosne i Hercegovine.

čiće „tetak” (up. bug. *čičá, čičo, čičko* i sl.)³⁴⁷. Ako se sve ovo može prihvatiti, onda bi se moglo zaključiti da je od pridjeva *čiće* sufiksom *-ec* napravljen toponim *Čičevac*, od koga je tvoren possessivum *Čičevačka*.

Fòjharskā (dijalekat. i *Fòjarskā*) **rȳjeka**, lijeva pritočica Križevice (→ Drina). Niže srebreničke bolnice uliva se u Križevicu, a zove se tako po mjestu *Fòjhār* (dijalekat. *Fòjār*).

Moramo priznati da nam je toponim *Fojhar* u dobroj mjeri nerazumljiv. Nismo uspjeli da mu u ovakvom ili sličnom obliku nađemo nikakve paralele, pa posmatrajući ga tako izdvojenog — teško da možemo išta o njemu reći bez bojazni da ne pogriješimo. Ipak se usuđujemo, makar to bila samo više ili manje spretna kombinatorika, da iznesemo neka svoja razmišljanja o njegovu nastanku. Na prvom mjestu mogli bismo pomišljati na strano porijeklo toponima *Fojhar* (recimo, germansko). A ako nije u pitanju strano porijeklo, onda bi imalo dosta opravdanja poći pri njegovu tumačenju od baltoslov., opšteslov. i praslov. leksema *hvoja*, koji je označavao četinarsku šumu (up. slovenačko *hója* „die Weißtanne, jel(ik)a”). Danas tu bazu prepoznavamo i identifikujemo u toponimu i hidronimu *Fojnica* (u Bosni). I kao što odmah primjećujemo, *hv* > *f* (kao, uostalom, što imamo i danas u *fala* < *hvala*). To je jedna stvar na koju moramo obratiti pažnju. Druga stvar jeste to da je sufiks *-ar* bio nekada na izvjesnim južnoslovenskim područjima dosta uobičajen za označavanje collectivum-a u fitonimiji (npr. *bagremar, lipar, jasenar, ivar, drenar* i sl.), tako da su takvi fitonim. termini urastali i u toponimiju. Današnji toponimski materijal sa kojim se raspolaze pokazuje da je na južnoslovenskom području najviše takvih naziva na širem prostoru s obje strane rijeke Morave i u istočnoj Srbiji, kao i na području oko Sofije i Đustendila³⁴⁸. Zapadno od jedne linije koja bi se na karti mogla povući od Beograda do Skopja toponima fitonimskog porijekla sa sufiksom *-ar* gotovo da i nema. Međutim, i na tom području u fitonimskoj terminologiji nalazimo *bagremar, čestar, četinar*, a *šumarak* nas upućuje na pomisao da je nekad moglo postojati i *šumar* (up. top. kraj Beograda *Šumarica*, sa top. suf. *-ica*). Na područjima zapadno od pomenute linije ili se ovaj *-ar*-collectivum nije razvio, što je iz više razloga vjerovatnije, ili je pak potisnut drugim sufiksima. Bilo kako bilo, nakon što smo ukazali na prethodne momente, mogli bismo pretpostaviti da je nekadašnjem leksemu *hvoja* mogao biti pridodan sufiks *-ar*, tako da se dobilo *hvojar*. S obzirom na činjenicu da je *hv* tendiralo zamjeni fonemom *f*, dobijeno je *fojar*. U govoru pripadnika nekih konfesija u onom kraju jedino se i čuje izgovor top. *Fòjār*. Uostalom, tako je zapisan i 1891. godine na priloženoj karti „okoliša srebreničkog”³⁴⁹, dakle — bez *h*: *Fojar*. Što se tiče foneme *h*, ona je mogla biti ubačena docnije između *j* i *a*, kao i inače što biva sa fonemama za koje se gubi osjećaj, što znači da je tu fonema *h* sekundarna. I još nešto: sve prethodno, pod pretpostavkom da je tačno, govorilo bi da je ovaj toponim, odnosno i prema njemu napravljeni mikrohidronim, po postanju vrlo star.

³⁴⁷ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 321.

³⁴⁸ Utvrđivanje izoglosa na ovom planu nalazimo u radu I. Duridanova: *Kollektiva auf -ar aus Pflanzenbezeichnungen in der Serbisch-Kroatischen und Bulgarischen Toponymie*, Четврто заседание на Меѓународната комисија за словенска ономастика, Македонска академија на науките и уметностите, Скопје 1971, стр. 77—78.

³⁴⁹ V. Radimski: *Rimski grad Donavija u Gradini kod Srebrenice u Bosni i tamošnji iskopi*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, knj. I, Sarajevo 1891, str. 2.

Kyselica // **Kiselačka rjeka**, desna prитоčica Križevice (→ Drina). Izvire ispod Kvaraca. Tu gdje joj je izvor, ima neka ljekovita voda, nekakav kiseli izvor — *Kiseljak*, „u kome se kupava ko je bolestan”.

Kao što smo već imali prilike da ukažemo (vidjeti uz *Kiselak*, *Kiseli potok* i sl.) od praslov. baze *kys-* izvođene su i glagolske i pridjevske riječi. Pored ostalih, izvode se pridjevi na *-elz* i *-elz*: *kiseo* i *kisao*. Poimeničavanjem pridjeva *kyselz* nastavkom *-ica* dobijeno je *kiselica*, što je i prvonavedeni oblik našeg mikrohidronima. Poimeničavanjem istog pridjeva nastavkom *-jak* dobijen je *kiselak*, od čega je na uobičajen način napravljen possess. *Kiselačka*.

Solôćuškā rjeka, potok — desna prитоčica Križevice (→ Drina). Teče kroz mjesto zvano *Soloćuša*.

Teško je za toponim *Soloćuša*, od kog je izveden prvi dio u sintagmi našeg mikrohidronima, pretpostaviti bilo kakvu drugu bazu nego ide., baltoslov., opšteslov. i praslov. **solb*. „Dalje je raširenje predslavenske suglasničke osnove s pomoću *-t* u praslov. pridjevu (?) **soltz* (upor. stas. *salt* > njem. *Salz*, rus. *sólots* 'močvara'), odatle praslov. augmentativ na *-ina slatina* . . .”³⁵⁰ A to znači da oblik *soltz* ne bi mogao biti polazna baza za izvođenje toponima *Soloćuša*, jer u tom slučaju nismo u mogućnosti da u njemu objasnimo grupu *-olo-*. Zato ne smijemo gubiti iz vida jednu drugu mogućnost: izvedenice su pravljene i od osnove *solb* (bez izmjene *ol* > *la*), tako da imamo denominal *soliti*, postverbale *rasol*, *solilo*, *solana* i sl. Mi pomišljamo da je na tu bazu *sol-* mogao doći prošireni sufiks *-oća* (< opšteslov. i praslov. sufiksa *-ot*, proširenog sa *-ja*). Ovome je, naravno, mogla doprinijeti i kontaminacija nastavka *-a(ia)* sa nastavkom *-ota* (v. P. Бошкович: *Развој суфикса . . .*, стр. 11) „као двају напоредних и функционално идентичних наставака”

[dakle, $\begin{matrix} -a\ ia \\ \text{---} \\ -ota \end{matrix} > ot'a$]. Dalja tvorba mogla je uslijediti augmentativnim nastav-

kom-*uša*. Jer, opšteslovenski i praslovenski suf. *-uša* bio je (a i danas je!) veoma produktivan i dodavao se na imeničke, glagolske, ponekad i na pridjevske, osnove. Istina, u toponimiji je ovaj tip obrazovanja prilično rijedak, čak i na cijelom opšteslovenskom terenu³⁵¹, pa bi se moglo zaključiti da je to jedan od arhaičnijih tvorbenih tipova u slovenskoj toponimiji. Indirektno, to bi ukazivalo da top. *Soloćuša* pripada onom najstarijem sloju slovenske toponimije u našim krajevima.

Pôtočarskā rjeka, lijeva prитоčica Križevice (→ Drina). „Izvire na vrh Pôtočarā” i niže njih uliva se u Križevicu. U gradi Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka stoji *Potočari rieka*³⁵².

I ovdje je u pitanju za ovaj kraj uobičajen način imenovanja manjih vodnih tokova prema nazivu naselja ili mjesta kroz koja protiču. Pošto izvire više Potočara i teče kroz njih, ta rječica u svijesti ljudi i pripada tom naselju — *Potočarima*. A top. *Potočari*, m. pl., pravljen je od hidronimskog termina i apelativa *potok* (o kome smo već govorili) + suf. *-jar*.

³⁵⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 303.

³⁵¹ Opširnije razmatranje toponima sa ovim sufiksom nalazimo kod O. N. Trubačova: *Названия рек Правобережной Украины*, Академия наук СССР, Москва 1968, стр. 175—176, i kod I. Duridanova: *За някои редки словообразователни типове в българската топонимия с упореждане от другите славянски езици*, Славистичен сборник, т. I, София 1958, стр. 239. и даље.

³⁵² Neobjavljena grada u zaostavštini Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka, izvještaj iz 1883. godine Jusufbega Efendića, načelnika srebreničkog.

Bĺěčevskā rĭjeka, lijeva pritočica Križevice (→ Drina). Izvire više Bůkově glávě, a nazvana je po kraju *Bĺěčeva*, kroz koji teče. U prethodno citiranoj građi M. Kapetanovića stoji *Blječeva rieka*.

Toponim *Blečeva* dosta je maglovit i težak za tumačenje. U Vukovu *Rječniku* nalazimo imperf. glagola *bĺěčkati se*, *bĺěčkām se*, uz koji se dodaje da se upotrebljava kada se govori o blatu „i o drugom čemu takvom”. Ovo je preneseno i u *Rječnik JAZU*, pa Daničić taj glagol, kao i postverbal *bĺěčkavica*, izvodi od korijena **bhark-* „tiskati, vrtjeti, mésti”, „od kojega je i *brčkati*, *brčkavica*”³⁵³. U durmitorskom govoru čuće se i glagol *bĺěcnūti* (up. „Blěcnūlo je mǎlo”, tj. vrijeme se malo proljepšalo poslije kiše, snijega i sl.). I napokon, prisjetimo se da je postojao prsl. glagol **blěknuti*, koji je, pored ostalog, značio i „sahnuti, sušiti se”, te prasl. imenica **blěskъ* „bljesak, svjetlost”; u rus. postoji glagol *блѣкнуть* „лишаться яркости”³⁵⁴, — itd.

Šta od svega prethodno navedenog uzeti kao logičnu motivaciju za nastanak top. *Blečeva*? Asocijacije mogu biti različite: možda to ime označava podvodno, močvarno zemljište, a može da bude u pitanju i nešto sasvim drugo. Jer, kada se malo pažljivije zagledamo u tvorbenu strukturu naziva *Blečeva*, primjećujemo pridjevski posesivni formans *-ev*, što upućuje na pridjev *bĺěčev*, a ova forma bi dalje mogla podstaći na pomisao da se, možda, radi i o izvedenici od kakvog antroponima.

Što se tiče pridjevskog dijela u vodnom imenu, vidljivo je da je on pravljen od top. *Blečeva* posesivnim nastavkom odr. oblika ž. roda *-skā*.

Skākavac, pritočica Križevice (→ Drina). „Ūlivā se u Križevicu kod Đanića vodēn'cē”. „Skače” niz stijene i zato se tako zove. — Dakle, metaforičan naziv, o kome je već bilo riječi.

Głògovskā rĭjeka, lijeva pritočica Križevice (→ Drina). Izvire u Vrelima, više Glogove (selo). Nekad zna da presuši, a kad nadode — napravi ljudima velike štete. Niže Bratunca uliva se u Križevicu.

Toponim *Glogova* je imenička leksikalizacija pridjevskog femininum-a *glogova* < opšteslov. i prasl. **glogъ* „Crataegus L.” (bez paralela u baltičkoj grupi). Ide. korijen: **glōgh-* „oštro”³⁵⁵. Vrlo je čest u toponimiji, i to sam, kao izvedenica ili pak u sklopu sintagmatskih naziva.

Rijéka, potocić. „Izvirē iz jēn'ē stijēn'ē iz Kusāčā”. U stvari, izvire u Komnici (naselje).

Apelativ i hidronim *Rijeka* već je prethodno razmatran.

Hǎjdūčki (dijalekat. *Ajdūčki*) *čǎrdāk* ili *vòda*, izvor.

O sva tri elementa u ovom nazivu bilo je riječi u prethodnom izlaganju.

Ĺěskovac, izvor. Nalazi se u istoimenom mjestu.

U osnovi ovog naziva je ide., opšteslov. i prasl. fitonimski termin **lěska* (ali bez paralela u baltičkoj grupi). Ide. korijen, po Skoku, bio bi **ŷlei-*, odnosno njegov prevojni oblik **ŷloi-*, proširen formantom *s*, na što je dodat sufiks *-ka*³⁵⁶. Vodno ime *Ĺěskovac* je poimeničeni pridjev na *-ov* sufiksom *-ьсь*.

³⁵³ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU*, Dio I, str. 454.

³⁵⁴ *Этимолог. словарь славянских языков*, Выпуск 2, стр. 112.

³⁵⁵ Vidjeti o mogućim korijenima i tumačenjima ovog fitonima kod F. Bezlaža: *Etimološki slovar slovenskega jezika*, knj. I, str. 149.

³⁵⁶ *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 299.

Dubòvičkā rĵjeka, rječica — lijeva pritoka Drine. Izvire ispod Dubovika. Postaje od dva potoka: *Dubòvik* i *Jèzero*.

Possessivum f. *Dubovička*, u tvorbenom pogledu raščlanjen, sadrži elemente: bazu *dub*, opšteslov. i praslov. **dǫbъ*, od čega je izveden pridjev na *-ov*, koji je poimeničen suf. *-ik*: *dubovik*, da bi od ovog, napokon, bilo suf. *-uskā* izvedeno *Dubovička*. U svemu ovom nema ništa sporno i nejasno, jer su ovakve tvorbe od osnove *dub* izvanredno česte i dobro poznate cijeloj slovenskoj toponimiji. Međutim, sporna je sama etimologija baze *dub*, i — što ne bismo očekivali — mnogi je smatraju nejasnom³⁵⁷. I doista, dovoljno je pogledati rad Lehr-Splawińskoga u *Zborniku u čast A. Belića* pa da se vide razlike u etimološkim interpretacijama, traženjima oslonaca za taj leksem u drugim jezicima³⁵⁸ i sl., a autori tih interpretacija su najuglednija lingvistička imena: Meillet, Berneker, Brückner, Vaillant, Milewski i dr. I dok Lehr-Splawiński (loc. cit.) vezuje *dub* za bazu **dheu-||dhu-||dhū-*, koja se pojavljuje s „dwoma różnymi formansami *-b-*, *-m-*”, što praktično znači da je, po njemu, isti korijen i u *dǫbъ* i u *dymъ* (resp. *tama*), dotle je, na primjer, Vaillant povezuje s lit. *duńblas* „močvara”, pa je dubrava „močvarno područje”³⁵⁹. Za Skoka to je riječ „sveslavenska, praslavenska i možda balto-slavenska, upor. stprus. *dumphis* 'Gerberlohe'. Ne nalazi se u litavskom i lotiškome kao ni u drugim ie. jezicima. Riječ je dakle specifično slavenska”³⁶⁰ (podvlačenje naše, — D. V.).

Kad čovjek posmatra većinu prethodnih etimoloških razmatranja, ne može se oteti makar i jednom površnom utisku da u semantičkim identifikacijama „nizinsko zemljište” — „dolina, dolina obrasla šumom” — „močvarno zemljište” — „dim” (resp. *tama*) itd. ima i nešto zajedničko: zemljište obraslo gustom listopadnom šumom je i vlažno, tamno i sl. Prema tome, povezivanja praslov. **dǫbъ* sa prafinskim **tamb* i finskim *tammi* mogla bi možda imati izvjesnog smisla (jer — ne zaboravimo — Finska je zemlja sa beskrajno mnogo jezera, što znači i vlage), ali i nisu neophodna. Jer, kako dobro primjećuje N. Tolstoj³⁶¹, lanac semantičkih mutacija „nisko zemljište” — „dolina, dolina obrasla šumom” — „šuma” — „drvo” (za slovensko **dǫbъ*) nalazi „соответствие” u istočnoslovenskom materijalu koji Tolstoj razmatra, a to nije bez određenog značenja.

Dubòvik, jedan od izvora Dubovičke rijeke (→ Drina).

O nastanku ovog naziva dovoljno je rečeno u vezi s obrazloženjem vodnog imena Dubovička rijeka.

Jèzero, jedan od izvora Dubovičke rijeke (→ Drina).

I o apelativu i vodnom imenu *Jezero* takođe je u prethodnim izlaganjima bilo riječi na više mjesta.

Pritočice (manji potoci) Dubovičke rijeke (→ Drina):

Rèčice, pl. oblik dem. oblika *rečica* (< rijeka);

³⁵⁷ Upravo se ovakvom formulacijom poslužio autor *najnovijeg* etimološkog rječnika F. Bezla: „Etimologija nejasna” (*Etimološki slovar slovenskega jezika*, knj. I, str. 105).

³⁵⁸ T. Lehr-Splawiński: *Dwie etymologie prasłowiańskie*, *Зборник у част А. Беліча*, Београд 1937, стр. 411—414.

³⁵⁹ A. Vaillant: *Dǫbū „arbre chêne”*, *Revue des études slaves*, t. XIV, 3—4, Paris 1934, str. 223—224.

³⁶⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 449.

³⁶¹ Н. И. Толстой: *Славянская географическая терминология*, Академия наук СССР, Москва 1969, стр. 48.

Jöveliça pòtok, nazvan po top. *Jovelíci*, što je patronimik prema hipokor., često i pejorativu *Jòvela* / *Jòvela* < *Jovan*;

Škr̂bina, potok koji se tako zove po mjestu *Škr̂bina*, gdje je nekad bio rudnik cinka i olova. Napušteno rudničko mjesto moglo je biti dovedeno u semantičku vezu sa *šk̂rba*, sterslov. *štr̂b̂* < baltoslov. opšteslov. i praslov. **šč̂rb-* „man-cus” < ide. korijena **sger-*, kod Skoka³⁶² „rezati”, ali mislimo da može označavati i „šupalj” (up. u češ. *jeskyně*, polj. *jaskinia* „pećina, upravo šupljina” < pridj. *ěsko-* „šupalj”). Naše *skr-* nastalo je od *štr-* < *ščr-* (*č* = *tš*; *štš* > *št*). Sasvim lijepo za napušteno mjesto gdje je bio rudnik odgovara i augmentativni suf. *-ina*. — Međutim, možda je u pitanju i uneseni njemački rudarski termin.

Řžinski pòtok, lijeva pritočica Drine. Izvire ispod Vitkovića, a niže njih i „slevā” se u Drinu. Postoji naselje *Řžine*, po kome je potok i nazvan.

Pluralski oblik toponima *Řžine* ima u osnovi baltoslov. opšteslov. i praslov. ratarski fitonimski termin **rygb* „Roggen”, što u sh. sasvim normalno daje u nom. *raž*, a u gen. *rži*. Zbog ovoga su nastala dva lika ovoga leksema: u nekim govorima je uopšten u svim padežima nominativni lik *raž*, dok je u drugim uopšten lik zavisnih padeža bez *a*: *rž*. U nazivima o kojima je ovdje riječ imamo u osnovi ovaj drugi oblik.

Dùbravički pòtok. — Izvire ispod Golog brda, vrlo je kratak, a naziva se po selu *Dubravice*.

S obzirom na to da je povodom *Dubovičke rijeke* bilo dosta riječi i o bazi *dqb-* i o njenim semantičkim nijansama, ovdje treba samo objasniti ovo *br* ili, bolje reći, *r* u nazivu *Dubravice*. Skok misli da je to izvedenica pridjevska na *-r*, kao u *dobar*, *mokar*, *hrabar* i sl.³⁶³ Bezlaž, opet, misli da je: „Najbolj verjetno s sufiksom *-ava*, *-ova* izvedeno iz *dqbr̂* 'hrast'; blg. csl. *dqbr* 'gozd' (Berneker, I 215; Vasmer, I 377)”³⁶⁴. I da ne redamo dalje, — u svakom slučaju, radi se o postojanju dva naporedna praslov. oblika: **dqb̂* „Eiche” i **dqbr̂* „Eichenwald” ili samo „Wald”, kakvo značenje nalazimo u bugarskom: *dqbr̂* „šuma”.

Križinski pòtok. — Izvire ispod sela Križine i odmah niže njega uliva se u Drinu.

Top. *Križine* i mikrohidr. *Križinski potok* imaju istu bazu kao i vodna imena o kojima smo već govorili: *Križevac*, *Križevica* i sl. U pitanju su samo različita izvođenja i drukčiji sufiksi. U toponimu *Križine* prepoznajemo augmentativni sufiks *-ina* u pluralskoj formi, dok je hidronim građen na uobičajen način — sufiksom *-ski* (< *-skyi*).

Pòlomski pòtok, lijeva pritočica Drine. Izvire ispod Baždarevače (brdo). To je dosta dug i jak potok, sa mnogo mlinova duž cijelog toka. Uliva se u Drinu kod sela Lužana. Takođe, oveće selo ili — rekli bismo — i jedan pojas uz Drinu nosi naziv *Pòlom*. Narod ima i svoje tumačenje tog naziva, pa nam je informator rekao da je ime *Polom* dato zato što je tu sve popaljeno i uništeno, tj. „desio se polom”.

Kao i u mnogim slučajevima, i ovdje se pučka etimologija ne bi mogla prihvatiti unatoč obaviještenosti da na opšteslovenskom području danas ima veliki

³⁶² P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III. str. 402.

³⁶³ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 450.

³⁶⁴ F. Bezlaž: *Etimološki slovar slovenskega jezika*, knj. I, str. 106.

broj naziva od postverbalnog *lomъ* „Bruch“. S obzirom na činjenicu da je to pojas uz tok Drine, uz jedan njen luk, mi tu vidimo roman. — lat. bazu *almus* „питателный“, „onaj što je vodom, nanosom i drugim hranjen, pothranjivan“; ovaj metaforični opis značenja uproštenije bismo danas kazali „zemljište koje je često plavljeno“. Uostalom, postoji i ide. korijen **al-* „teče“³⁶⁵. Od lat. *almus* dolazi se jezički sasvim regularno do našeg *lomъ*. Prema tome, u toponimu *Pòlom* mi vidimo prefiks *po* + bazu *lomъ*, što sasvim lijepo odgovara srpskohrvatskom tvorbenom modelu (kao *Porečje* i sl.).

Bañèvički pòtok. — Izvire ispod Bañèvičā (selo) i odmah se uliva u Drinu.

Bañèvići su toponimizirani pluralski oblik prezimena *Bañèvić*. Međutim, ovdje nije jasna jedna druga stvar: da li je kao baza za neposredno pravljenje antroponima *Bañèvić* poslužio relativno noviji hipokoristik *Baño*, odnosno stari antrop. **Ban(a)*, ili je pak to stari toponim, izveden od starog pridjeva na *-jъ*: *bañ* (vidjeti u prethodnim izlaganjima). Na ovu poteškoću ukazuje i Bezlaj: „Ni pa mogoče razlikovati, kaj je izvedeno iz apel. *ban*, kaj pa iz slovanskoga antroponima **Ban(a)* . . .”³⁶⁶

Sopòtnički pòtok. — Izvire ispod Gajevice, kraj sela Lipenovića. Uliva se u Drinu kod sela Sopotnika.

Prisustvo hidronima i top. *Sopot* i srodnih izvedenica od opšteslov. i praslov. baze **sop-* dokumentovano je brojnim primjerima, i to sa gotovo svih slovenskih područja. Prof. Bezlaj je to lijepo ilustrirao, nalazeći i ishodište tih naziva u apelativu *sopot* „der Dampf vom kochenden Wasser, der Wasserfall“, odnosno *sopotnica* „der Canal, der Fall des Wassers“³⁶⁷. Važno je uočiti i još jednu, bez sumnje, tačnu Bezlajevu konstataciju: „Ime je primarno hidronim, preneseno kasnije tudi na toponima“. I Skok identifikuje osnovu **sop-*, na koju se dodaje onomatopejski suf. *-ot*, i konstatuje da je to „čest toponim za izvore i mjesta kod njih u svim slavenskim zemljama“, dodajući na kraju i ide. korijen **kopso-* (*s < k*)³⁶⁸. I. Pudić (u radu *Toponomastika*, koji je objavljen u publikaciji *Lepenica* u ediciji *Posebna izdanja* Naučnog društva SR Bosne i Hercegovine, knj. III, Sarajevo 1963, str. 144) u vezi s bosanskim toponimom *Copolovina* navodi: „dijal. *còpot* (*šopot*), (Dalmacija), knjiž. *sòpot*, m.; „Quelle“, rus. dijal. *sópot* „Sausen“, staropolj. *sopot*, „Quelle“ (. . .) Književni oblik *sopot* kao toponim *Sopot* kod Požarevca (. . .); M. S. Filipović, Vis. Nah. 618 (voda u Bukovlju, potok u Trnovcima 554, njiva 483, 453, *Sopoćani* u Avdžićima 491). I napokon, Brückner u vezi s glagolom *sapać* navodi praslov. *sopą*, *sopsti*, *sopěti*, te *sopot* „vodoskok“, kao i top. *Sopot* gdański³⁶⁹.

Sve nam prethodno daje dosta oslonca da zaključimo da je i top. *Sopotnik*, od koga je napravljen possess. *Sopotnički*, stvarno sekundaran, odnosno da je morao postojati, prvo, hidronim *Sopot*, od koga je izveden naziv mjesta nastavkom *-nik*, koji je određivao odnos izvedenog toponima prema hidronimu.

³⁶⁵ С. Младенов: *Имената на оуе десет българишки реки*, Списание на Българска академия на науки те, Кл. I ст.-фил., књ. XVI, стр. 87.

³⁶⁶ F. Bezlaj: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 47.

³⁶⁷ F. Bezlaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 207. i 208.

³⁶⁸ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 306.

³⁶⁹ A. Brückner: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, str. 481.

12. DRIŃAČA

sa vodnim imenima na svom slivnom području

Drīnača, lijeva pritoka Drine, jedna od većih i dužih Drininih pritoka. Izvire ispod Koñuha, a uliva se u Drinu u mjestu Drīnača. I dijalekatski izgovor naziva ove rijeke duž cijelog toka je *Drīnača*, iz *Drīnačē*, na *Drīnaču*, u *Drīnači* i sl. Jedino se u govoru pripadnika nekih konfesija očvrsla afrikata izjednačila sa mekom, pa će se čuti izgovor *Drīnača*. Tako je vodno ime pisano i u izvještaju Jusufbega Efendića, načelnika srebreničkog, 1883. godine *Drinača*³⁷⁰.

Već i na prvi pogled se vidi da je vodno ime *Drīnača* izvedeno od *Drina*, i u to ne treba sumnjati, ali ono što se odmah može primijetiti — jeste činjenica da u hidronimiji nisu mnogo uobičajena izvođenja imena pritoka od imena rijeka u koje se ulivaju. Kada se i izvode, onda su u većini slučajeva tvorbe drukčije: obično su to deminutivi na *-ica*, kao što su: *Drinica* „mala Drina — otoka Drine pod Loznicom”, *Savica*, *Sanica*, *Moravica* itd.

O bazi **dri-* < ide. **drū-* i slično nećemo na ovom mjestu govoriti, jer je o tome na početku ovoga rada bilo nešto više riječi. Zato ćemo obratiti pažnju na tvorbu hidronima *Drīnača*.

Poći ćemo od jedne Skokove konstatacije tamo gdje govori o tvorbama i izvedenicama od *Drina*: „... na *-jak*, *-jača* (upravo poimeničen pridjev **drinji*, koji nije potvrđen na *-ak*, *-ača*): *Drinjak*, gen. *-aka* m. 'planina (okrug podrinski)', *Drinjača* 'bosanski pritok Drine' ...”³⁷¹ Iz ovog, ako smo dobro razumjeli Skokovu misao, slijedi da je **Drin + jača > Drīnača*. Ali, mi mislimo da je ovo *-jača* per-integrirani sufiks, jer se *-ača* vrlo lako i vrlo često vezalo sa *j* iz sufiksa, osobito iz sufiksa *-jo*. Dakle, mi bismo mogli pretpostaviti staru tvorbu sa *-jō* (< *-jo*): **drin-jō + akō > Drīnak*, odnosno **drin-jō + ača > Drīnača*.

Būdim, potok — lijeva pritočica Drīnače (→ *Drina*). Teče kroz oblast njiva koje se takođe zovu *Budim*.

U osnovi i top. i hidronima je antroponim — *nomen proprium* i hipokoristik *Budim*. Još je Miklošič korijen *Budi-* dovodio u vezu s prevojnim oblikom glagola *bdjēti*³⁷² < korijena **būd-* < ide. korijena **būd-* (up. lit. *budėti*). A prevojni oblik ide. **bhoudh-* > prasl. *bud-*³⁷³, koji je očuvan u svim slovenskim jezicima. Pored ostalog, čuva se u dvočlanim starim imenima: *Budis(l)av*, *Budimir*, *Budigoj* itd., u hipokor. *Budin*, *Buden*, *Budoš* i sl., kao i u toponimima *Budinjak*, *Budin* > *Budim* (Skok (l. c.): *n > m* kao u turcizmu *beden > bedem*).

Srēbrenica, potok — desna pritoka Drīnače (→ *Drina*). Izvire ispod Kruškovice.

Prepoznavamo odmah da je u osnovi toponima i vodnog imena *Srebreznica* baltoslov. i prasl. **srebro* „Silber”. Tvorbeni model je vrlo uobičajen: od osnovne riječi prvo je napravljen pridjev na *-en* (može da se pravi i prid. na *-en*), a zatim je poimeničen sufiksom *-ica*. Skok navodi i lekseme kojima se označava srebro u drugim jezicima, pa zaključuje: „Nema zajedničkog ie. naziva za srebro i zlato”³⁷⁴.

³⁷⁰ Neobjavljena grada Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka, Narodna i univerzitetska biblioteka u Sarajevu, fasc. br. 83.

³⁷¹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 439.

³⁷² F. Miklošič: *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien 1886, str. 25.

³⁷³ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 128.

³⁷⁴ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 319.

Karta 13.

SLIVNO PODRUČJE DRINJAČE — TERENSKA SKICA —

Hràstovac (dijalekat. *Ràstovac*), potok — lijeva pritočica Srebrenice (→ Drinača → Drina). Protiče kroz šumu *Hrastovaču*.

U osnovi naziva je opšteslov. i praslov. fitonimski termin i apelativ **hvorsta* „Quercus” (up. stosl. coll. *hvrastije*), čija je „etimologija negotova”, kako reče Bezla³⁷⁵. Miklošič misli da je *hrast* onomatopejskog porijekla, tj. od glagola *chrastěti*, koji nalazimo u češkom, odnosno u polj. *chróstać* „šumiti”³⁷⁶. Mnoge od dosadašnjih etimoloških osvrta na ovaj leksem Skok naziva „pustim kombinacijama” i ističe: „Izvjesno je da je naziv samo slavenski”³⁷⁷.

Sam naziv *Hrastovac* izveden je poimeničavanjem pridjeva *hrastov* sufiksom *-ac* (< *-bcb*).

Kàtranica, potok — lijeva pritočica Srebrenice (→ Drinača → Drina). Uliva se u Srebrenicu kraj Kamenskog brda.

Prepoznamo da je baza mikrohidronima *Katranica* balkanski (up. bug. *katrán*, rum. *catran*) i, kako veli Skok³⁷⁸, evropski turcizam *katran* „crna i gusta tečnost, neugodna mirisa, koja se dobija kuhanjem borove smole, ili suhom destilacijom iz drveta i kamenog uglja” < tur. *katran* < arap. *qaṭrān*³⁷⁹. Na ovu bazu istočnog porijekla dodat je u našem vodnom imenu slovenski sufiks *-ica*.

Boròvnica, potok — desna pritočica Drinače (→ Drina).

Bor-ov-nica — to bi bila tvorbena struktura ovog mikrohidronima. A to znači da je nastavkom *-nica* poimeničen pridjev *borov* (< **borovā*), koji je izveden od opšteslov. i praslov. fitonimskog termina i apelativa *borā* „Pinus silvestris”, koji je vrlo prisutan u toponimiji, i to sam, u različitim izvedenicama i u složenicama. „Što se tiče postanja praslav. *bor*”, kaže Skok, „općenito se tumači prijevodom *e > o* od ie. osnove *bher-* (dodajmo: Bernekerovo mišljenje, prim. naša — D. V.), koja znači 'stršiti, šiljak', a dolazi u germanskom (stisl. *bōrr*, 'drvo', stengl. *bearo* 'šuma') i keltskom (stir. *barr* 'šiljak') te označuje *bor* kao 'Nadelbaum', tj. onomasiološki je drvo nazvano po oštrici četinjača. Ne treba *bor* smatrati posuđenicom iz germanskoga, kako su mislili Hirt, Stender-Petersen i Kiparský”³⁸⁰.

Bèbroštica, potok — desna pritočica Drinače (→ Drina). Teče kroz polje zvano *Bèbrova*.

Povodom naziva *Bebrova*, Dickenmann navodi niz vodnih imena i toponima sa bazama **bebr-*, **bobr-* i **bibr-* i konstatuje: „Den geogr. Namen ligen zu grunde die Stämme **bebr-* (nicht belegt, aber aus den obigen Beispielen zu erschliessen), **bobr-* und **bibr-*, das über **babar* zu *dabar* 'Biber' . . .”³⁸¹ Već iz ovog se može zaključiti da naziv *dabra* pojavljuje se u nekoliko varijanata: **bobrā*, **bebrā* i **bibrā*. Da ne bismo ovdje duljili, napomenućemo samo to da su sve ove baze i izvedenice od njih vrlo široko razmatrane u *Etimološkom rječniku slov. jezika*,

³⁷⁵ F. Bezla: *Etimološki slovar slovenskega jezika*, knj. I, str. 201.

³⁷⁶ F. Miklošič: *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, str. 92.

³⁷⁷ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 685.

³⁷⁸ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 63.

³⁷⁹ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 400.

³⁸⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 188. — Pored ovog, korisno je vidjeti i gotovo cijelu semasiološku studiju o *boru* koju je dao N. I. Tolstoj u svojoj knjizi *Славянская терминология*, Москва 1969, стр. 22—42.

³⁸¹ E. Dickenmann: *Studien zur Hydronymie des Save-Systems*, Budapest 1939, str. 46. i 47.

čiji je redaktor Trubačov³⁸². Toporov—Trubačov dopuštaju mogućnost da je ova toponimska baza baltijskog porijekla³⁸³ (up. lit. *bābras*, *bēbras* i sl.).

U pogledu tvorbene strukture mikrohidr. *Bebroštica* trebalo bi raščlaniti: a) da je baza **bebr-*, b) da je od te baze izveden pridjev **bebrov*, odnosno femininum *bebrova*, koji je leksikalizovan i toponimiziran i tako postao naziv polja, c) da je na pridjevsku izvedenicu dodat sufiks **-bskica*, koji se u našem nazivu pojavljuje u glasovnoj formi *-štica*. Naravno, mi ovdje u sufiksu **-bskica* vidimo perinTEGRIRANI sufiks: *-bsk-ica* i gotovo smo uvjereni da je morao postojati pridjev **debrowski*, sa prvobitnim značenjem „blatnjav, vlažan”, pa kada je poimeničen sa *-ica*, mogao je označavati „blatnjavo, vlažno mjesto; blatnjavo, vlažno mjesto na kome je šuma”. Sve ovo, na prvi pogled vrlo komplikovano, predstavlja samo raščlanjivanje svih nekadašnjih tvorbenih procesa, što nikako ne znači da se komplikovano i tako „sporo” tvori jedan naziv, jer se članovi određene jezičke zajednice bez osobitih teškoća služe već stvorenim konstrukcijama, tvorbenim modelima, prefiksarno-sufikslnim elementima i sl. Prema tome, kad je već postojao toponim *Bebrova*, onda je po poznatom i odomaćenom modelu nastajalo i *Bebroštica*, odnosno *Bebroštica*.

Glūhā (dijalekat. i *Glūhā* // *Glūvā*) **būkovica**, potok — desna pritoka Drinače (→ Drina). Iznad Brateljevića uliva se u Drinaču.

Ovaj sintagmatski naziv ima u prvom dijelu opšteslov. i prasl. (bez paralela u baltijskoj grupi) pridjev *gluhz* u određenom obliku femininum-a, koji može imati i značenje „divlji”³⁸⁴. Što se tiče drugog dijela naziva — *bukovica*, možemo reći da nam je on već poznat, pored ostalog, i iz prethodne analize vodnog imena *Bukovik*, s tim što je ovdje sufiks *-ica*.

Ŭjča (dijalekat. *Ŭjiča* i *Ŭjča*), *Ŭjiča*, desna pritoka Drinače (→ Drina). Uliva se u Drinaču u Kladnu.

Duridanov nazive *Ujno*, *Ujem*, *Ujneštica* i sl. izvodi iz baze **ujb* „Onkel”³⁸⁵. Mi, naravno, u tumačenju našeg vodnog imena *Ujča* ne možemo poći od te osnove. Prof. Bezlaj u II knjizi *Slovenskih vodnih imena* ima hidronim *Učja*, na koji — bezmalo — liči naš hidronim *Ujča*. Umjesto tumačenja navedenih naziva, Bezlaj kaže: „Od Baudouin de Courtenaya dalje razlagajo to ime iz slovanskoga *volčje* k *volks*, sloven. *vòlk* 'der Wolf'. Razlaga je glasoslovno mogōča, ni pa popolnoma gotova”³⁸⁶.

Nema sumnje da *Ujča* pripada starijem sloju vodnih imena. Da razumijemo oblik *Ujča*, pomažu nam do izvjesne mjere arbanaški oblici: *uj/ē-i* m. pl. -era „voda”, zatim *ulk* = *ujk* „vuk”, koji su ilirski³⁸⁷ (up. *Ulcinj* < *Vicinium* i sl.). Sa ovom bazom je i top. *Učka* (u Istri), kao i *Ŭjač*, visoko brdo iznad rijeke Tare u Crnoj Gori (iznad Đurđevića Tare), obraslo starom crnogoričnom šumom, — itd.

Prema svemu izloženom, imali bismo dosta razloga da pomišljamo da se u vodnom imenu *Ujča* čuva sa nešto izmijenjenim fonetskim likom ilirska baza **ujk-* < ide. **ulquos*, a *Ujča* je možda od **ulk-īā*. I to bi bila jedna mogućnost,

³⁸² *Этимологический словарь славянских языков*, Выпуск 1, стр. 173—175, и Выпуск 2, стр. 144—147.

³⁸³ В. Н. Топоров—О. Н. Трубачев: *Лингвистический анализ гидронимов Верхнего Поднепровья*, Москва 1962, стр. 177.

³⁸⁴ Vidjeti kod Skoka: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 572.

³⁸⁵ I. Duridanov: *Die Hydronymie des Vardarsystems*, str. 207. i 320.

³⁸⁶ F. Bezlaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 282. i 283.

³⁸⁷ Vidjeti kod P. Skoka: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 541.

jedan pokušaj tumačenja hidronima *Ujča*. Međutim, do oblika *Ujča* može se doći i drugim putem: < praslov. **ŕča* < ide. *ank-jā* „kriva” (up. stind. *āncati* „krivi, vijuga”, grč. *ἀνκ-υλος* „kriv”³⁸⁸). Kao potvrda za čuvanje ove ide. baze navodi se ruski hidronim *Uča* (sjeverno od Moskve), naziv mjesta *Uča* i sl.

Būkovica, potok — desna pritoka Ujče (→ Drinača → Drina).
O nazivima *Bukovik*, *Bukovica* i sl. već je bilo riječi.

Ōsica, potok — lijeva pritoka Drinače (→ Drina). Teče od Tuholja i između Brateljevića i Plahovića uliva se u Drinaču.

Duridanov sa slovenskih područja navodi vodna imena *Osa*, *Osi potok*, *Osia* i dovodi ih u etimološku vezu sa *osa* „Wespe”³⁸⁹. Bezljaj ima sa slovenačkog područja *Osnica*, ali ukazuje na mogućnost povezivanja tog naziva sa *Osenica*³⁹⁰, — itd.

Nama se čini da je teško semantički vezati *osa* „Wespe” sa vodnim tokom, izuzev što ih možda može povezivati zajednički ide. korijen **aǵ-* „pokrenuti”, jer je za rijeku važno obilježje „kretanje, tečenje”, što potvrđuje i činjenica da veliki broj vodnih imena, osobito onih najstarijih, ima upravo tu prvobitnu semantičku komponentu. Dakle, samo ako se ima u vidu ova komponenta *kretanja*, vodno ime može se dovesti u vezu s *osa* < ide. **aǵ-*. Međutim, u vezi s ovim nazivom mi bismo skrenuli pažnju na činjenicu da je prof. Rozwadowski ukazao, tumačeći nazive *Opsa*, *Osa*, da na poljskom i drugim slovenskim terenima postoje rječni nazivi i nazivi mjesta *Obsze*, *Osa*, *Oś*, od kojih neki označavaju i „blato”³⁹¹.

Gūčina, potok — desna pritoka Drinače (→ Drina). Izvire iz planine Gučine, a ušće joj je više Jezernice (→ Drinača → Drina).

Očito, mikrohironim je u ovom slučaju sekundaran, a primaran je oronimski naziv *Gučina*. S obzirom na tu činjenicu, možemo gotovo sa sigurnošću pretpostaviti da je u osnovi oronima stari geografski termin *guka* < *gluka* „uzdignuto mjesto”, ali je taj nekadašnji geografski termin docnije sasvim apelativiziran. Od baze *guk-* moralo je prvo nastati *guča* < **guk-ja*, da bi novostvorenoj osnovi bio pridodan sufix -*ina*³⁹².

Na kladanjskom području, u selu Kovačićima ili na području njegove bliže ili dalje okoline, informatori su nam naveli još jedan broj hidronima. Da navedemo, prvo, *potoke*:

Rèčica. — O nazivima *Rijeka*, *Rječica*, *Rečice* i sl. bilo je dosta riječi u prethodnim izlaganjima. Ovdje možemo dodati samo još i to da nas na ovom području ne iznenađuje provjereni ekavski oblik *Rečica*.

Ròsule. — Već smo na jednom mjestu u prethodnom izlaganju spomenuli da rječni naziv *Rosica* pripada starijim rječnim nazivima i da ima u osnovi staru bazu **ros-* „tečnost, mokrina” (v. Ст. Младенов: *Имената на десет български реки*, Списание на Българ. акад. на науките, кл. Ист.-фил., књ. X, София 1915, стр. 41—70). Bez sumnje, baza jeste stara, što ne znači da je i

³⁸⁸ Vidjeti kod V. Georgieva: *Българска етимология и ономастика*, Българска академия на науките, София 1960, стр. 41.

³⁸⁹ I. Duridanov: *Die Hydronymie des Vardarsystems*, str. 205.

³⁹⁰ F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 65.

³⁹¹ J. Rozwadowski: *Studia nad nazwami wód słowiańskich*, Kraków 1948, str. 9—12.

³⁹² P. Šimunović na otoku Braču zabilježio je toponim *Guča*, koji izvodi takode od starog geografskog termina *guka* „uzdignuto mjesto” (v. *Toponimija otoka Brača*, str. 195. i 277).

naš naziv osobito star. Riječ je o nazivu potoka, u pl. formi, naravno, napravljenom od te stare baze, koja je docnije postala vrlo frekventan i dosta rasprostranjen slovenski hidronimski apelativ, sa sasvim određenim semantičkim poljem (upor. stsl. *poca*, ukr. i berus. *pocá*, bug. *pocá*, češ., slovač. i polj. *rosa*, g. i d. luž. *rosa*, slovenač. *rósa*, sh. *ròsa*). — O ovom modelu tvorbe na ovom mjestu ne bismo duljili, jer se o tome u ovom radu na nekoliko mjesta raspravlja (prvenstveno uz naslanjanja na Boškovićev *Развитак суфикса у јужнословенској језичкој заједници*).

Krñāča — Ne treba isključiti mogućnost da ovaj mikrohidronim nosi u sebi metaforičnost, i da mu u tome treba tražiti objašnjenje nastanka naziva (upor. u *Речнику српскохрватској књижевној и народној језика*, књ. X, Српска академија наука — Институт за српскохрватски језик, Београд 1978, стр. 622. и 623: *крњ*, значење под 2). Međutim, motivisanost te metaforičnosti mi nismo bili u mogućnosti da dokučimo u razgovoru s informatorima. Zato, pri tumačenju ovakvih imena voda, moramo imati na umu i ono što prof. Bezljaj (*Slovenska vodna imena*, I. del, str. 310) uz naziv potoka *Krnica* navodi: da postoji slov. apel. *krnica* „tiefe Stelle im Wasser; Kesseltal; Backtrog“ < crkvenoslov. *krinica* „Gefäß, Krug“, kao i ono što nam predočava M. Jurkowski (*Ukraińska terminologia hydrograficzna*, str. 39. i 40) da je postojalo praslov. **krinica* || **kr̥nica* „z pierwotnym znaczeniem 'naczynie na wodę, cysterna; studnia, kopanka', później — źródło“; (. . .)” Na ovom mjestu ne možemo kazati koliko se ono prvo sa ovim drugim može povezati. Jednostavno, nemamo pouzdanih izvora na osnovu kojih bismo o tome mogli valjano prosuđivati.

Dùboki pòtok. — Ovakav naziv se nekoliko puta pojavljuje u slivnom području Drinjače. (I ne samo na tom slivnom području!) Kako je i ranije na više mjesta bilježen i u ovom radu pominjan, na ovom mjestu je nepotrebno da se zadržavamo na tumačenju bilo kog dijela tog sitagmatskog naziva.

Drugo, *izvori* na istom području:

Jăgodñāk. — Pošto je već raspravljano o nazivu *Jagodña* i o njegovoj tvorbi, uistinu, nije se potrebno zadržavati i na obrazlaganju tvorbenih struktura ovog mikrohidronima.

Studénac. — V. tumačenja uz naziv *Studenci*.

Zmăjevac. — Dosta često su izvori imenovani na ovaj način, osobito oni u stijenama i manje dostupnim mjestima. Zato je sasvim razumljivo što u tim nazivima nije teško prepoznati pridjev *zmajev*, poimeničen sufiksom *-ac* (*-ъць*). Jer, riječ je o izvedenicama od mitološkog folklornog leksema *zmaj*, što je opšteslov. i praslov. pridjev na *-jo*: *zmyjъ* „Draco, ala, aždaja“ (v., pored ostalog, kod P. Skoka: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 657). Skok rekonstruiše praslov. korijen *zem-*, njegov nulti oblik **zъm-*, kao i ide. korijen **ghdem-*, sa obrazloženjem: „Ali se u jezičnoj svijesti izgubila veza koliko između *zmaj* i *zmiја*, toliko i između *zemlja* i ta dva poimeničena prvobitna pridjeva“ (l. c., 657. i 658).

Dôbrā vòda. — Mikrohidronim odveć mnogo čest i već tumačen u prethodnim izlaganjima.

Jezèrnica, rječica — desna pritoka Drinače (→ Drina).

Kao što smo već u prethodnim izlaganjima ukazali, hydr. termin *jezero* vrlo je raširen kao hidronim, i to sam i u izvedenicama, kakav je i naziv *Jezernica* (< pridj. *jezern-*, koji je poimeničen sufiksom *-ica*).

Rèpūšnica, potok — pritočica Jezernice (→ Drinača → Drina).

Navodeći i sa slovenačkog i sa drugih područja povelik broj naziva sličnih našem vodnom imenu *Repušnica*: *Repnik*, *Replje*, *Replin*, *Repče*, *Řepešin*, *Repušnica*, *Repovac* — itd., prof. Bezljaj pomišlja na četiri moguće baze od kojih su mogli biti izvedeni ti nazivi: *rěpa* „Rübe“, *repuh* „Klette“, *reṗb* „Schwanz“ i antroponimi **Rěpla*, *Řepeš*, *Rzepoch* i sl.³⁹³ Od svih tih mogućnosti, u ovom slučaju nameće nam se iz razumljivih razloga ona druga baza kao najprihvatljivija. Naime, mi mislimo da je od osnove *repuh-* (koja je nastala ukrštanjem izvedenica od *rěp-* sa *lopuh-lepuh*, tako da je dobijeno *rěpūh* „korov što raste po vlažnom mjestu“³⁹⁴) perintegriranim sufiksom *-nica* jezički sasvim regularno dobijeno *Repušnica*.

Grābovica ili **Grābovički pòtok**, lijeva pritočica Drinače (→ Drina). Uliva se u Drinaču iznad sela Ravne.

O fitonimskoj bazi *grab* već smo govorili u vezi s hidronimom *Grabovička rijeka*. Zato se na sintagmatskom nazivu *Grabovički potok* nećemo zadržavati, a u vezi s njegovim primarnim imenom *Grabovica* (jer mi mislimo da je selo nazvano po hidronimu *Grabovica*, pa je docnije, da bi se izbjegla homonimnost, potok nazvan prema selu) napomenućemo samo toliko da je to sasvim uobičajen tvorbeni model: pridjev na *-ov* + sufiks *-ica*.

Bjelāšnica, rječica — lijeva pritoka Drinače (→ Drina). Uliva se u Drinaču kilometar-dva prije Šekovića.

Nema sumnje da polazište u tumačenju naziva *Bjelašnica* mora biti baltoslov., opšteslov. i praslov. baza *bēls* „weiß“, koja je u velikom broju slučajeva osnova ili sastavni dio toponima i antroponima. To je sasvim jasno i odavno dobro poznato. Međutim, ono što je komplikovano i predstavlja teškoću u interpretaciji tvorbene strukture naziva *Bjelašnica* — jeste pomalo nejasna situacija oko pblizjeg omeđavanja osnove, odnosno oko određivanja granice između osnove i sufiksa. Današnje jezičko osjećanje i stanje stvari navodi na zaključak da se tu radi o sufiksu *-ašnica*, koji u svakom slučaju mora biti perintegrirani sufiks *-aš-yn-ica*. Rekosmo „današnje stanje stvari“, jer uistinu danas je rijedak u upotrebi poimeničeni oblik na *-aš* od pridjeva *bēls*. A nekad je, izgleda, stanje bilo drukčije, jer i danas imamo da se, pored *bijelac*, za bijela konja u nekim krajevima kaže i *bjelāš*³⁹⁵, kao i *brnāš*, *kūlāš* (: *brnāst*, *kulāst*), a postoji i prezime *Bjelāš*³⁹⁶, zatim *Bjelašević* i sl., pa bi se moglo sasvim ozbiljno pomišljati i na antroponimsko porijeklo. Ali, ima i još jedno pitanje koje se u vezi s ovim samo po sebi nameće: kako objasniti hercegovački i crnogorski oronimski oblik *Bjelasica*? Nije li ovdje u pitanju osnova od pridjevske izvedenice na *-ast*: *bjelast*, pa kako *st* u finalnoj poziciji daje *s*, da li je sufiks *-ica* mogao biti dodat na osnovu *bjelas-*? Ili je, možda, ova osnova glagolskog porijekla (*bjelas-a-ti*)? Upravo takvo rješenje i daje jedan od najnovijih etimoloških rječnika — *Этимологический словарь славянских языков*, 2, str. 62: za nazive *Bjelāsica*, *Bjelāsica*, *Bjelāšnica* kaže se „глагольное производное — сербохорв. *bjelāsati se* 'albicare'“. Ipak, ostavljajući ova pitanja za docnije šire analize, dodaćemo samo još ovo: i naziv *Bjelašnica* sasvim lijepo bi se mogao izvesti od osnove *bjelas* + suf. *-ynica*.

³⁹³ F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 150. i 151.

³⁹⁴ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 129.

³⁹⁵ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 68.

³⁹⁶ *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*, str. 50.

Dùbokī pòtok, izvorišni potok Bjelašnice (→ Drinača → Drina).

Dùbokī pòtok, lijeva pritoka Drinače (→ Drina).

Vodno ime *Duboki potok* dosad smo već pet-šest puta pominjali.

Grăbovica, rječica — desna pritoka Drinače (→ Drina). Nastaje od nekoliko potoka (*Sedrica*, *Podgradac* itd.). Protiče kroz selo Grabovicu.

O nazivu *Grabovica* već je bilo riječi u prethodnim izlaganjima.

Pòdgradac, potok — jedan od potoka od kojih nastaje Grabovica (→ Drinača → Drina). Zove se tako zato što izvire i teče, po narodnom predanju, ispod Jerininog grada. U stvari, radi se o srednjovjekovnoj utvrdi na jednom uzvišenju.

U osnovi vod. imena je ide., baltoslov., opšteslov. i praslov. **gordā*, što je postverbal od imperfektivnog *graditi*. Da bi se razumio nastanak ovog i sličnih naziva, citiraćemo jedno Skokovo objašnjenje: „Feudalni grad bio je utvrđenje na brijegu. Pod njim se razvija naselje na koje se po zakonu sinogdohe prenosi značenje l. (To značenje l. jeste „grad, varoš, urbs, Stadt”, — prim. D. V.) Potvrdu za takvo shvaćanje pruža Gradъ Ključ... i varoš *Podăključ* (Mon. serb. 439)... *Visoki* (sc. grad, Bosna) — *Podvisoki* (naselje)”³⁹⁷. Skokovo objašnjenje je tačno, a to potvrđuje i prefiks *pod-*, koji uočavamo i u strukturi našeg vodnog imena: *Pod-gradac*.

Sědrica, jedan od potoka od kojih nastaje Grabovica (→ Drinača → Drina).

Deminutivni oblik na *-ica* od *sedra*, csl. *sedra*, ruscs. *sedra*. Maretić je mislio da je riječ *sedra* došla u naš jezik iz češkog, koji joj je matični jezik³⁹⁸. Tako je mislio i Belić³⁹⁹. Međutim, Skok je mislio drukčije: „Ta je riječ germansko-slav. leksem: stnord. *sindr*, stvnjem. *sintar* 'Metallschlacke', nvnjemi. *Sinter*”⁴⁰⁰. — I još jedan detalj koji je važan za ovaj leksem: *sedra* je nastalo od nazalizirane osnove **send-* < *sed-ėti* (Skok, l. c.).

Žēlen-pòtok ili **Žēleznik**, potok — lijeva pritoka Grabovice (→ Drinača → Drina). Postoji i selo sa imenom *Železnik*, pa informatori smatraju da je po njemu nazvan potok.

Biće da su informatori bili u pravu: drugi naziv, tj. *Železnik*, objašnjava onaj prvi: *Želen-potok*. Naime, nekadašnji naziv **Železni* (< **želēznō-yi*) ili možda **Železnički* (: *Železnik*) potok znatno je okrnjen i prvi dio mu je sveden na član polusloženice u kome gotovo i ne prepoznamo izvedenicu od *želēzo*. Zašto je do toga došlo? Mislimo da je tu i semantička logika odigrala ulogu: jednostavno, vodno ime po logici stvari ne može biti *železni* potok. Mnoštvo oblika na *-en* analogijski je poduprlo stvaranje oblika *Želen-*. To što drugi naziv ima oblik maskulinum-a a ne oblik femininum-a, kako je inače uobičajeno za vodne tokove od ove baze, ne iznenađuje nas, jer je rod ostao prema *potok*.

³⁹⁷ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 602.

³⁹⁸ T. Maretić: *Jezični savjetnik*, Zagreb 1924, str. 128.

³⁹⁹ A. Белић: *Српскохрватски књижевни језик*, Наш језик, Год. I, св. 3, Београд 1932, стр. 66.

⁴⁰⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 185.

A sad samo riječ-dvije o osnovnoj riječi *železo* „ferrum, gvožđe”. To je balto-slov. i praslov. leksem, a došao je „Baltoslovenima po svoj prilici sa Ponta”⁴⁰¹. Srodan je sa lit. *geležis*, grč. *χαλκός* „bakar, bronza”, što znači — kako Skok primjećuje (l. c.) — da je „u balto-slav. značenje tog metala izmijenjeno”.

Tišća (dijalekat. i *Tiša*, *Tišča*), rječica — desna pritoka Driñače (→ Drina). Izvire „ispod Krävje stráně”. Tu ima više izvora, pa je odatle razveden i vodovod po okolini. Protiče kroz naselje zvano *Tišća*, ali je to naselje novije. U izvještaju gradonačelnika vlaseničkog Saliage Kurtagića od 1. II 1895. god. zapisano je ime rječice *Tišća*⁴⁰².

Mislimo da je u osnovi ovog imena *Tišća* baza **těsk-* (upor. *tisk*, *tiskati se* i sl.), dakle ista ona baza koju smo identifikovali i u nazivu *Sutjeska* (< *sp-těsk-a*). Ako se takva baza može prihvatiti za ovaj naziv, onda nam ostaje da konstatujemo još dvije stvari: 1) da je sufiks kojim je tvoren naziv *Tišća* -*ja* i 2) da u bazi imamo ikavski refleks „jat”-a. (O ovome bi se moralo više govoriti u posebnom poglavlju: o jezičkim osobenostima materijala koji je interpretiran, a koje je, na žalost, u ovoj monografiji zbog obimnosti moralo izostati.)

Sušica // **Sušica**, potok — desna pritoka Tišće (→ Driñača → Drina). Protiče dolinom ispod Vlasenice. Presušuje, pa je zato tako zovu.

Vodno ime *Sušica* ponavlja se u našem materijalu već nekoliko puta, i o njemu je prethodno bilo riječi.

Jèlovački (dijalekat. i *Jèl'ovački*) **pòtok** (*čėsma*), potok — lijeva pritoka Sušice (→ Tišća → Driñača → Drina). Nastaje od *Jèlovačkog izvora*, koji se nalazi na uzdignutijem zemljištu zvanom *Jèlovac*.

Pošto je već govoreno o fitonimskom terminu *jela* i izvedenicama od tog fitonima, ovdje treba dodati samo još sljedeće: a) prvi dio u mikrohidronimu *Jèlovački potok* napravljen je prema toponimu *Jelovac*; b) od *jela* napravljen je pridjev *jelov*, koji je poimeničen sufiksom -*ac* (< *ьсѧ*), i tako je dobijen top. *Jelovac*.

Vrèlo, potok — desna prit. Tišće (→ Driñača → Drina). Izvire ispod same Vlasenice. Nazvan je po izvorištu, koje je vrlo jako vrelo, „tako da se pūši zimi”.

O apelativu, hidronimskom terminu i mikrohidronimu *Vrelo*, dakako, već je na više mjesta bilo riječi.

Dràgosavac, potok — desna prit. Tišće (→ Driñača → Drina). Protiče kroz Karavlaško Selo, selo u kome žive Rumuni, koji su se tu doselili, kako rekoše informatori, prije 100 godina.

U osnovi ovog mikrohidronima je nomen proprium *Dragosav* < *Dragoslav*. Sufiks je -*ac* (< *ьсѧ*).

Vúkića vrèlo, izvor uz desnu obalu Driñače (→ Drina). „Izvirē kō iz lónca”. Izvor se nalazi u selu *Vukići*.

Prvi dio sintagmatskog naziva je poses. gen. antroponimskog toponima *Vukići* pl., a antroponim je nastao od hipokoristika *Vúko* (ali ne treba isključiti ni mogućnost izvođenja od femininuma *Vúka*, što je takođe hipokoristik).

⁴⁰¹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 677.

⁴⁰² Neobjavljena grada Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka, Narodna i univerzitetska biblioteka u Sarajevu, fasc. br. 83.

Železnik, potok — desna prитока Drіnаче (→ Drina). Uliva se u Drіnачу ispod Šekovića.

O vodnom imenu *Železnik* bilo je riječi u prethodnom izlaganju.

Lóvnica, rječica — lijeva pritoka Drіnаче (→ Drina). Protiče kroz istoimeni kraj gdje se nalazi stara crkva Lovnica, pa je — prema riječima informatora — rječica i dobila takvo ime, što je — po našem mišljenju — sasvim obrnuto. Ime *Lovnica* se pominje u XV vijeku: naime, izgleda da je ovim krajem prolazio dubrovački izaslanik Nikola Kesti, koji je pisao svojoj vladi 15. juna 1430. god. u mjestu *Luovinač*. Docnije, 1704. godine, zapisano je da „*83ε ρρ(ε)σνнн поп Ђевогнне монастирь Ловницъ*“, a između 1722. i 1730. „*... Писа Ристо Поповић оу цркви Ловницъ*“⁴⁰³.

Kao što smo već povodom vodnog imena *Polom* rekli, danas je na cijelom opšteslovenskom terenu odveć mnogo naziva sa bazom *lomъ*. Ali, ovu bazu u dijahronoj perspektivi susrećemo na dva semantička plana: a) da znači „Bruch“ i 2) da znači „Sumpf“. M. Filipović i Đ. Mazalica smatrali su da je „ime *Lomnica* — *Lovnica* veoma staro i da nema nikakve veze s lovom nego da je taj naziv ustvari iz privredne terminologije“⁴⁰⁴. Svakako da je veliki broj toponima, osobito onih novijih, tvoren od osnove *lomъ*, koja je postverbal od *lomiti*. Međutim, povelik broj hidronima mora se vezati za ono drugo semantičko polje: „močvara, glib“⁴⁰⁵.

I naš hidronim *Lovnica* trebalo bi vezati za bazu *lomъ* (vjerovatno od romanskog *almus*) sa onim drugim značenjem (up. stosl. *lomъ* „sumphiger Ort“). Pridjev od te baze je *loman* (< *lomъnъ*), određ. *lomni* (čest u narodnim pjesmama), na što je dodat suf. *-ica*, tako da je dobijeno *lomnica*. I kao što smo već u prethodnom izlaganju na jednom mjestu obrazlagali, *mn* > *vn*, pa je od *lomnica* dobijeno *lovnica*. To bi bilo sve što se tiče tvorbenе структуре i fonetskih objašnjenja vodnog imena *Lovnica*. Međutim, htjeli bismo skrenuti pažnju i na činjenicu da za mnoge i od tih starijih (resp. hidronimskih) naziva ne bi odgovarala semantička motivacija „močvarno zemljište“. I nastanak našeg vodnog imena *Lovnica* teško bi se takvom semantičkom komponentom mogao motivisati, jer sve do pred ušće oko njenog korita ne može biti ni riječi o močvarnom i blatnjavom zemljištu, a i sam manastir *Lovnica*, koji se nalazi na obali ove rječice, ukliješten je između povisokih brda (koja dosežu visinu do blizu 1000 m). Ovaj momenat, kao i značenje pridjeva *lomni* koje se može dokučiti iz narodne pjesme navode nas da pretpostavimo da je mogla biti i još jedna semantička nijansa baze *lomъ*: „teško prohodno zemljište“, što bi se u izvjesnom smislu moglo vezati za značenje „Bruch“. Jer, „lomna Crna Gora“ ili „lomna Hercegovina“ ne mogu nikako značiti „močvarno zemljište“.

Trіšića pòtok, desna prитока Drіnаче (→ Drina). Uliva se u Drіnачу niže sela Trіšići.

Prvi dio sintagmatskog naziva je posesivni gen. antroponimskog toponima *Trіšići* pl., a antroponim je nastao od hipokoristika *Trіšo* ili *Trіša* (< *Trifun*, dijalekat. *Tripun*, < grč. *Τρύφων*).

⁴⁰³ Споменик САН ХСІХ, Одељење друштвених наука, нова серија 1, Београд 1950, стр. 66.

⁴⁰⁴ Мил. С. Филиповић и Ђ. Мазалица: *Црква Ловница у Босни*, Споменик САН, Одељење друштвених наука, н. с., књ. 3, Београд 1951, стр. 130. — Ово је, у ствари, реплика наведених аутора поводом мишљења Ђ. Додића, који је назив *Lovnica* тумачио чувањем успомене на краља Драгутину, страственог ловца.

⁴⁰⁵ О овом знатно опширније видјети код F. Bezлаја: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 357—359.

Sīga, lijeva pritoka Drinače (→ Drina).

Prof. Bezljaj navodi sa slovenačkog i sh. područja nazive *Siga*, *Sige*, *Sigovac* itd. i veže ih za apelativ *siga* „Kalksinter“, koji je u slovenački „izposojen iz sbh. *siga* 'Kalksinter' poleg 'sitna pržina' in 'kad se voda odbija od obale prema matici, pokazuju se na vodi tanki, dugi ukoso rubovi' (ARj XIV 905)”⁴⁰⁶. Samo nekoliko godina docnije isti autor će znatno izmijeniti svoj stav u pogledu porijekla ovog leksema u slovenačkom jeziku: „Ne bo se zadovoljil s površnim videzom, da bi, recimo, knjižni strokovni termin *siga* proglasil za srbohrvaško izposojenko in ga zacelel preganjati. Poiskal bo zraven imena parcel *Sigovec*, ki jih je več ob Ljubljani od Most do Zalega, in dokazal, da je nekoč tudi slovenščina poznala to samo južno-slovansko besedo s pomenom 'naplavina'⁴⁰⁷. Semantički se leksem *siga* vezuje sa *sedra*, *sadra*, ali „izgleda da nije etimologijski ista riječ”⁴⁰⁸. Čini se da etimologija leksema *siga* nije sasvim jasna i identifikovana, ali bi se — po svemu sudeći — moglo pretpostaviti prvobitno značenje „nanos, naplavina”, — dakle, ono koje i Bezljaj pominje.

Mrčevac, potok — desna pritoka Drinače (→ Drina). Postoji i naselje *Mrčevac*, odnosno na karti (spec. Zvornik 104) *Smrčevac*, koje svakako ima veze sa smrčevom šumom iz koje Mrčevac teče.

Držimo da pri tumačenju ovog naziva treba poći od nižeg prevojnog stupnja leksema *smrčka*, dakle od *smrk*, *smrka*, odnosno od izvedenice sufiksom *-jo*: *smrč* ili *-ja*: *smrča*. Od baze *smrč-* izveden je pridjev na *-ev*, koji je poimeničen sufiksom na *-ac* (< *-čeb*). I to bi moglo zadovoljiti kao objašnjenje tvorbenih elemenata toponima i mikrohidronima *Mrčevac*. Međutim, posebno je pitanje šta je bilo s a onim inicijalnim *s*, s jedne strane, i kako etimološki obrazložiti motivaciju nastanka ovih naziva, s druge strane. Mislimo da objašnjenje i za jedno i za drugo pitanje nalazi se u povezivanju sa baltoslov., opšteslov. i praslov. pridjevom *mrk* „finster, crn”, od koga se, pored ostalog, izvodi sufiksom *-jaj* *mrčaj*. Naime, kompleks izrasle smrčeve šume ima uistinu mrk izgled, tako da je moglo doći do semantičkog ukrštanja. (I u durmitorskom kraju, na periferiji Jezerske visoravni, postoji toponim *Mrčevac* (*Mrčaevac*), oveći kompleks zemljišta obrastao crnogoričnom šumom, zatim *Mrčaj* — itd.)

Vrēlo, mikrohidronim uz lijevu obalu Grabovičkog potoka (→ Drinača → Drina).

O apelativu, hydr. terminu i mikrohr. *Vrelo* bilo je u ovoj radnji na više mjesta riječi.

Bliznić, vrelo.

Već smo govorili o vodnom imenu *Blizanac* i o osnovi od koje je izveden, pa zato na ovom mjestu dodajemo u vezi s tvorbom naziva *Bliznić* samo to da je poimeničavanje pridjeva izvršeno deminutivnim sufiksom *-ić* (< *-itb*).

Rādovān, izvor iznad Repušnice (→ Jezernica → Drinača → Drina).

Naziv ovoga izvora je neizmijenjeni nomen proprium *Radovan*, sa bazom od postverbala (: *radovati se*).

⁴⁰⁶ F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 183. i 184.

⁴⁰⁷ F. Bezljaj: *Eseji o slovenskem jeziku*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1967, str. 28. i 80.

⁴⁰⁸ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 185.

Vrělo Tiščē, izvor Tišće (→ Driňača → Drina).

O oba dijela ovog mikrohidronimskog naziva već je bilo riječi.

Ālipašina vōda, mikrohidronim nedaleko od Dubokog potoka (→ Bjelašnica → Driňača → Drina).

U prvom dijelu mikrohidronima je pridjevski oblik složenice *Āli-paša*, u kojoj je onaj prvi član *Āli-* < tur. *Āl-i* < arap. *āl* „rod, porodica”, a drugi član je titula visokih dostojanstvenika i vojnih lica *paša* < tur. *paša*, prvobitni oblik *baša*⁴⁰⁹.

Bunàrić, mikrohidronim iznad Lovnice (→ Driňača → Drina).

O vodnom imenu Bunarić (baš i u ovom obliku) govoreno je u prethodnim izlaganjima.

Cèrik, izvor na lijevoj obali Lovnice (→ Driňača → Drina).

Osnova ovog mikrohidronima je fitonimski termin *cer* „*Quercus cerris*, vrsta duba”. Kako veli Skok, fitonim je posuđen iz latinskog (up. lat. *cerrus*). Sufiks u vodnom imenu je *-ik* (< *-ikā*).

Stüblić, izvor ispod Šekovića.

O mikrohidronimu *Stublo* i o njegovoj bazi govoreno je u prethodnim izlaganjima, pa na ovom mjestu treba dodati samo to da je i naziv *Stublić* pravljen od iste osnove i da ima deminutivni sufiks *-ić* (< *-itb*).

Vúčjā lōkva, manja stajaća voda podalje od Stublića.

U prvom dijelu vodnog naziva je oblik određenog pridjeva f. *Vučja* < ide., baltoslov., opšteslov. i praslov. *volka* (o čemu je već bilo riječi, kao i o drugom dijelu naziva *lokva*).

Jelovačkā vōda, mikrohidronim podalje od Vrela Tišće.

Objašnjenje uz *Jelovački potok* može da se uzme i kao objašnjenje ovog mikrohidronima.

Bȳjelē vōde, mikrohidr. iznad Jelovačke vode.

Bijele vode su mikrohidronim više puta pominjan u ovom radu.

Vēlikō jēzero, hidronim na desnoj obali Driňače (→ Drina), iza Nikolića brda, nedaleko od Šekovića.

I o pridjevu *veliki* u sastavu vodnih imena i o hidronimskom terminu i apelativu *jezero* već je govoreno.

Mālō jēzero, mikrohidronim iznad Velikog jezera. Sam naziv je nastao kao binarna opozicija prema vodnom imenu *Veliko jezero*.

Dōbrā vōda, mikrohidronim iznad izvorišta Trišića potoka (→ Driňača → Drina).

Kao što je već rečeno, ovo je vrlo često vodno ime, pa je o njemu na više mjesta već i bilo riječi.

⁴⁰⁹ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 89. i 511.

13. JADAR

sa imenima voda na svom slivnom području

Jádar, oveća desna pritoka Drinače (→ Drina). Nastaje od *Studenog Jadra* i *Zelenog Jadra*, koji se sastaju u Milićima, nedaleko od Vlasenice. Dijalekatski izgovor je takođe *Jádar*, na *Jádru*, od *Jádra*, *Jádrovo vrêlo* i sl.

U *Rječniku JAZU* ispod *Jádar*, pored ostalog, stoji: „Ime vodama u Srbiji i u Bosni i u Dalmaciji, i ime mjestu u Srbiji”⁴¹⁰. U pominjanom izvještaju načelnika srebreničkog Jusufbega Efendića iz 1883. godine zapisan je među tekućim vodama u tom kraju i *Jadar*⁴¹¹.

Skok je još 1917. godine iznio mišljenje i tumačenje da je oblik *Jader* ilirski. On je to, u stvari, kazao tumačeći sufiks -t „u ilirskom geografskom nazivlju”. Naime, u tom kompleksu sufikslnih tvorbi on tumači naziv *Zadar* < *Jadert*+inus < *Jadest*+inus⁴¹². To bi značilo da je naziv *Zadar* postao od ilirskog oblika *Jader*, s tim što je *r* < *s*⁴¹³. Manje-više pomenute elemente daje i u svom *Etimologijskom rječniku*, knj. I, uz *Zadar* (str. 640), samo što ovdje ne kaže „ilirski” nego da je *Zadar* predrimski obalski toponim. M. Pavlović, međutim, smatrao je da je *Jadar* keltskog porijekla. Evo šta on kaže: „Prema ilirskim elementima nalaze se i nesumnjivo keltski. Hidr. *Danubius*, *Dunav* sučeljava se sa hydr. *Sava* (**sau*), cf. hydr. *Savica* (Bezljaj), (u Boki Kotorskoj *Savina*), koji se nalazi i u Galiciji. *Sana*, *Sara*, *Usora* biće relativni Keltima uneti elementi. Top. *Adrani*, prema hydr. *Jadar* (sa protetičkim 'j') svode se na bazu **adr*-, cf. hydr. *Adrana*, *Eder* (Nem.), *Adranos* (Sicilija), *Ades* (Francuska, Dauzat-Rostaing DELF)”⁴¹⁴. I po neakvom običaju, prof. Pavlović je samo nače problem, dosta nedorečeno signalizirao da se radi, valjda, o keltskom elementu očuvanom u našoj toponimiji, — i to je sve. A ipak je ovo izvanredno kompleksno pitanje, pa mu je nužno posvetiti i nešto više pažnje.

Mi ćemo pokušati da u vezi s nazivom *Jadar* barem ukažemo na još pokoji detalj koji može biti od koristi za njegovo tumačenje. Prvo, u Sloveniji — kako se može vidjeti u Bezlajevim materijalima⁴¹⁵ — postoje toponimi *Idrija*, *Idrsko* itd. i hidronim *Idrija*, desna pritoka Soče. Bezljaj pretpostavlja: „Gotovo preslovanski hidronim, najbolj verjetno venetskoga izvora. (...) Upoštevati je treba še druga venetska imena, kakor *Aedro*, sedaj *Idro*”⁴¹⁶. Drugo, u gornjoj Austriji postoji rječni naziv *Adra*, zatim *Adria* u Veneciji i, konačno, na više mjesta na slovenskom području naziv *Odra*⁴¹⁷. Treće, čini nam se da u svim ovim nazivima ima jedan zajednički koeficijent **der*- // **dra*-, koji bi mogao biti praindoevropski korijen, sa značenjem „brzo teći, juriti, žuriti”. Ako je navedeni koeficijent **der*- // **dra*- baza od koje su izvedeni ovdje pomenuti toponimi i hidronimi, ili barem jedan dio njih, onda bi to značilo da je ta baza u pojedinim jezicima ili starim pradijalektima mogla dobiti prefiksno-sufiksna proširenja: **dreu*-, **drem*- (*Drava*, *Drama*),

⁴¹⁰ *Rječnik JAZU*, Dio IV, str. 399.

⁴¹¹ Neobjavljena zaostavština „Narodnog blaga” Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka, Narodna i univerzitetska biblioteka u Sarajevu, fasc. 83.

⁴¹² P. Skok: *Iz ilirske toponomastike*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, knj. XXIX, sv. 1—4, Sarajevo 1917, str. 124.

⁴¹³ Ovo Skok ponovo rezimira i dvije godine docnije — u radu *Studije iz ilirske toponomastike* (II dio), Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, knj. XXXI, Sarajevo 1919, str. 150—154.

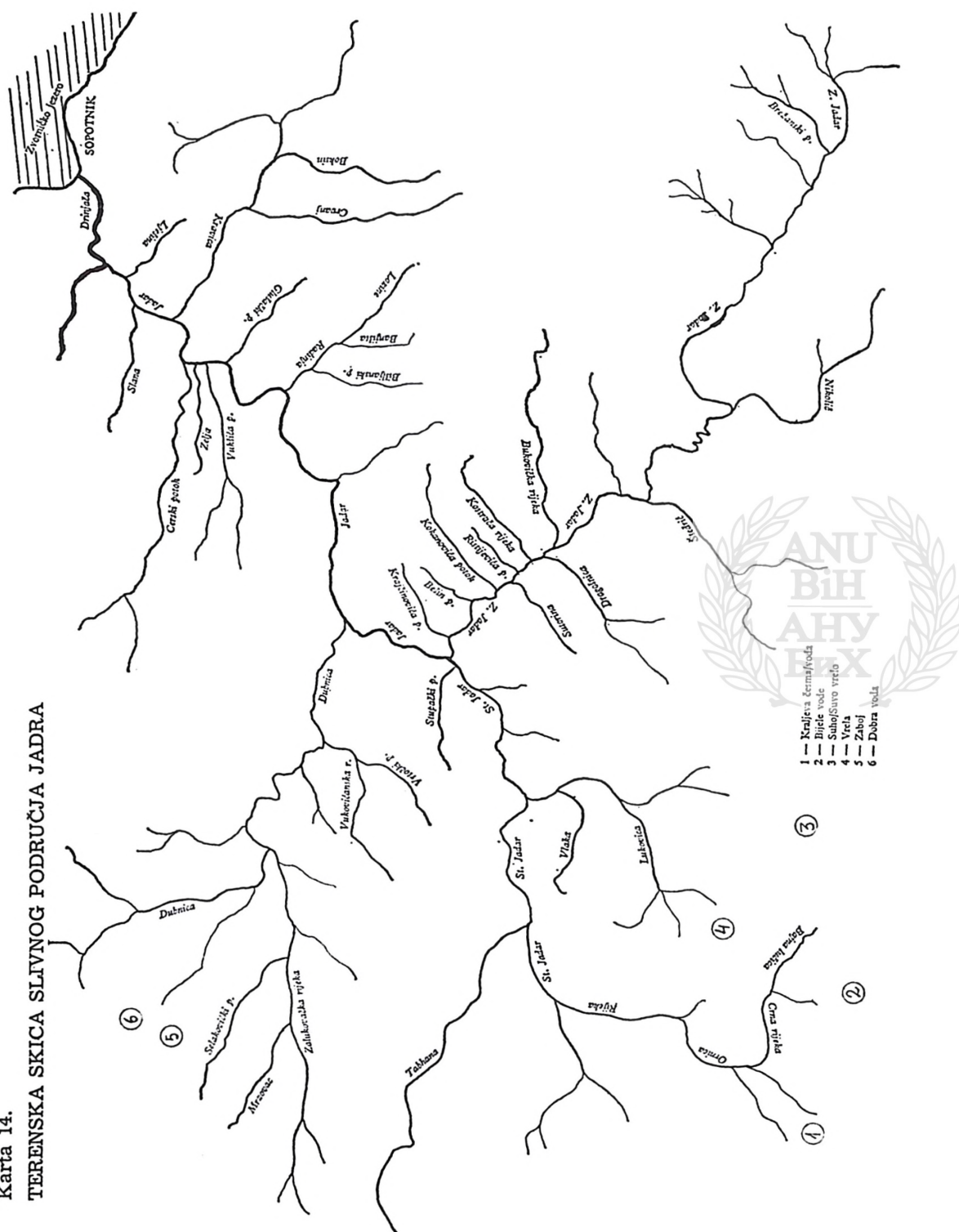
⁴¹⁴ M. Pavlović: *Onomastica illyrica*, *Onomastica jugoslavica*, knj. I, Ljubljana 1969, str. 32.

⁴¹⁵ F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 222. i 223.

⁴¹⁶ F. Bezljaj: *Etimološki slovar slovenskega jezika*, knj. I, s. 208.

⁴¹⁷ T. Lehr-Splawiński: *O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian*, Poznań 1946, str. 68.

Karta 14.
TERENSKA SKICA SLIVNOG PODRUČJA JADRA

nekakvo partikularno *o- (*Odra*)⁴¹⁸ ili *ō- (**adr*-; ide. *ō* > venet. *o*, ilir. *a*, a to bi se donekle poklapalo sa već odavno objelodanjenim mišljenjem da „antičko ime Baltičkog mora οὐνετικὸς κόλπος ukazuje na sjevernu prapostojbinu Veneta”⁴¹⁹.

Posebno je, svakako, pitanje da li su *Jadar* i drugi pomenuti nazivi keltski ili ilirski. Kao što smo vidjeli, Skok *Jadar* dovodi u vezu sa ilirskim, M. Pavlović sa keltskim, Bezlaj misli da im ishodište treba tražiti u venetskom, a pod naslovom *Nazwy weneckie* razmatra ih i Lehr-Spławiński (loc. cit.). Međutim, treba primijetiti da uz ova tumačenja pojedinih autora nedostaju pobliža obavještenja kako citirani autori shvataju odnos između venetskog i ilirskog jezika i uopšte kako poimaju odnos Veneta i Ilira. Jer, neki naučnici odvajaju venetski od ilirskog, dok Barić (op. cit., str. 37) to osporava i tvrdi: „Na venetsko-ilirsku zajednicu ukazuje ne samo zajednička im nomenklatura (...), nego i zajedničke venetsko-mesapske jezičke crte: venet. -*φος*, mesap. -*bas* (ide. *-*bhos*), gen. na *i* i evr. osnova na -*o*, deponencijalno -*r*, koji svedoče o tome da se venetski jezik ne može odvajati od mesapsko-ilirskog” (podvlačenje iza posljednjeg zareza naše, — D. V.). Pored ovog, treba reći da tu postoje još tri stvari koje usložnjavaju identifikaciju ishodišnog jezika ovih naziva: 1) praind. porijeklo zajedničkog korijena, 2) razbacanost ovih naziva i na nekadašnjim ilirskim i na nekadašnjim keltskim teritorijama i 3) činjenica da su očuvani u latiniziranom liku daje nam pravo da sa više razloga prihvatimo mišljenje da se radi o ilirskom porijeklu hidronima *Jadar*.

Zeleni Jádár, rijeka što sa Studenim Jadrom čini *Jadar* (→ *Drinača* → *Drina*). „Izvirē u Ōsatu, blizu Bāinē Bāštē”. Sastaje se u Milicićima (kod Vlasenice) sa Studenim Jadrom. „Zove se 'zeleni' po boji vode”.

O pridjevu *zelen* kao hidronimskoj atributskoj riječi već je govoreno u prethodnim izlaganjima.

Brěžanski pòtok, potočić — desna pritočica Z. Jadra (→ *Jadar* → *Drinača* → *Drina*).

I sam possessivum *Brežanski* upućuje na postojanje primarnog toponima *Brežani*, koji predstavlja stari opšteslovenski i praslov. tvorbeni model što je, pored ostalog, služio i za označavanje etnika od imena naselja, zemalja, gradova i sl. Baza u toponimu *Brežani* je opšteslov. *berg*, na koju je dodat plur. suf. -*jani*. S obzirom na to da *berg* nije značio samo „collis” nego i obalu rijeke, *Brežani* su mogli biti i nastanjenici uz obalu neke rijeke, što sa našim *Brežanima* nije slučaj.

Nikolić, potočić — lijeva pritočica Z. Jadra (→ *Jadar* → *Drinača* → *Drina*).

Nikolić je, kako bi se na prvi pogled moglo zaključiti, hipokoristik na -*ić* < *Nikola* (< lat. *Nicolaus* < grč. *Νικόλαος*). Međutim, mi smo više skloni pomisli da je ovaj mikrohidr. nekad imao uobičajen sintagmatski naziv *Nikolića potok*, pa zatim *Nikolić-potok*, da bi od svega toga ostalo samo *Nikolić*. Cjelokupna predodžba o imenovanjima manjih vodnih tokova na ovim područjima upućuje nas na prethodni zaključak.

Štēdrić ili Štēdrovo vrēlo, rječica — lijeva pritoka Z. Jadra (→ *Jadar* → *Drinača* → *Drina*). Izvire ispod brda Vrānī kāmēn. Postoji i naselje *Štedrić* ili *Štedra*, kako je u spec. — Zvornik 104 — zapisano, iako naš mikrohidr.

⁴¹⁸ T. Lehr-Spławiński: *Loc. cit.*

⁴¹⁹ H. Barić: *Lingvističke studije*, DJELA Naučnog društva NR Bosne i Hercegovine, knj. I, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka, knj. 1, Sarajevo 1954, str. 36.

Štedrovo v. upućuje na top. oblik *Štedar*. U izvještaju vlaseničkog gradonačelnika Saliage Kurtagića iz 1895. god., među ostalim vodama u vlaseničkom kraju, pomenut je i zapisan *Štedrič*⁴²⁰.

Od praslov. osnove **skend-* [*< ide. *(s)gen-*; dakle, Sloveni imaju ovaj oblik sa *d*, dok je u lit. bez *d*: *skinù, skinti*]⁴²¹ postoje glagolske (up. *štedjeti* i sl.), imenske i pridjevske izvedenice. Od te osnove izveden je i praslov. pridjev na *-r*: *šcedrā > štedar* „darežljiv, izdašan”, stcs. *štedrā*, polj. *szcudry*, rus. *щедры́й*. Prema tome, naš naziv *Štedrič* ima u osnovi *štedr* i deminutivni suf. *-ič* (*< -itb*). Što se tiče drugog naziva ovog istog mikrohidronima, treba reći samo to da je u prvom dijelu possessivum u srednjem rodu (: *vrelo*).

Bùkovičkā rļjeka, rječica — desna pritoka Z. Jadra (→ Jadar → Drinača → Drina). Izvire u Gornjoj Bukovici, blizu Bastahovine, a u blizini Simića (naselje) uliva se u Z. Jadar.

Dosad je na nekoliko mjesta bilo riječi o vodnim imenima *Bukovik*, *Bukovica* i sl., pa je u vezi s njima govoreno i o njihovoj fitonimskoj bazi. Sam possessivum *Bukovička* napravljen je na uobičajen način prema top. *Bukovica* (naselje), kroz koje ova rječica protiče.

Kòstračkā rļjeka, potok — desna pritočica Z. Jadra (→ Jadar → Drinača → Drina). Izvire u selu zvanom *Kostrāča*, a ušće joj je niže Bukovičke rijeke.

Prvi dio mikrohidronimskog naziva označava pripadanje top. *Kostrāča*, pa zato naša tumačenja moraju početi od objašnjenja samog toponima. A toponim nije lako objasniti: teško je identifikovati njegov etimon, odnosno njegovu semantičku bazu. Mogli bismo početi od dvije mogućnosti tumačenja ovog naziva: 1) da mu je u osnovi praslov. pridjevska baza *kostrā*, po svojoj prilici izvedena „od *košt* s pomoću prastarog sufiksa *-r* kao *oštar < ostrā*”⁴²²; od iste osnove imamo i izvedenicu *kostrava* „biljka, trava, slamka”, kod Bezlaja: „Roggentresp”, pa Bezljaj navodi mogućnost koju su već prethodno Pleteršnik i Miklošič iznijeli da se slovenački nazivi: *Kostrevnica*, *Kostrivnica*, *Kostrevka*, sh.: *Kostrina*, *Kostrena*, *Kostrinja* i sl. možda mogu vezati za apelativ *kostrava*, *kostraba*⁴²³, — i 2) Bezljaj ne isključuje ni mogućnost njihova izvođenja od antroponima *Kostr-*, *Kostreš* i sl. Uistinu, danas je teško razgraničiti kod većine tih naziva da li su nastali od apelativne ili antroponimske baze. Međutim, za naziv *Kostrāča* ipak nam se čini da bi se moglo zaključiti da je apelativnog porijekla (tvorbeni model je isti kao i kod drugih brojnih izvedenica fitonimskog porijekla: *borovača*, *brezovača* itd.).

Kòkanovićā pòtok, desna pritočica Z. Jadra (→ Jadar → Drinača → Drina). Izvire pod Kokanovićima (selo), a uliva se u Z. Jadar više Milića. Zove se i *Mitrovičā pòtok* po selu *Mitrovići*. Na spec. — Zvornik 104 — označen je imenom *Mitrovica*.

Prvi dio sintagmatskog naziva *Kokanoviča potok* je, u stvari, gen. pl. pluralnog patronimika *Kokanovići*, i kao što vidimo — on i danas čuva obje genitivne dužine. Patronimik je nastao od vlastitog imena *Kokan*, ili — još vjerovatnije — od hipokoristika *Kokan* (: onomatopejskom praslov. leksemu *kōkōt*).

⁴²⁰ Neobjavljeno „Narodno blago” Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka, Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, fasc. br. 83.

⁴²¹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 412. i 413. — Tako i kod A. Brücknera: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, str. 545.

⁴²² P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 166.

⁴²³ F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 289. i 290.

Dràgōšnica // Dragòšnica, potok — lijeva pritoka Z. Jadra (→ Jadar → Drinača → Drina). Izvire kod Višnice (selo), a ušće joj je više Lukić-Pola. Na spec. — Zvornik 104 — ubilježeno joj je ime *Dragosnica*.

Već smo povodom mikrohidronima *Dragosinski potok* dali izvjesna objašnjenja koja se mogu uzeti u obzir i pri tumačenju mikrohidronima *Dragošnica*. Naime, mi mislimo da je u osnovi ovih mikrohidronima složeno vlastito ime *Dragost* < *Dragogost*. (O porijeklu i jednog i drugog dijela u ovom složenom antroponimu bilo je već riječi u vezi s *Dragosinskim potokom*.) Dakle, naziv *Dragošnica* je < *Dragos(t)-nica*.

Sùtorina, potok — lijeva pritoka Z. Jadra (→ Jadar → Drinača → Drina). Izvire „pod Vujadinima” (selo), a uliva se u Z. Jadar u Lukić-Polju (selo). Naziva se tako po zemljištu koje takode nosi naziv *Sutorina*.

U ovom mikrohidronimu prepoznavamo složenicu *sp-torə* + suf. *-ina*, koji danas u stočarskoj terminologiji nema augmentativno značenje u vezi s apelativom *torə*, već označava mjesto na kome se je tor nalazio. Prvi dio složenice *sp* (stsl. *sp*, praslov. **sp*) označava nekakvu vezu ili sjedinjenje (up. *spšēdā*, *spkrvā + ica*; *-ica* < *-ika* i sl.), dok je *torə* prevojni postverbal od *trti* (< baltoslov., opšteslov. i praslov. **terti*, *trq*; dakle, prezentska osnova **tēr-* > *tr*, odakle je analogijom i infinitivni oblik *trti*).

Běšin pòtok, potočić — desna pritoka Z. Jadra (→ Jadar → Drinača → Drina). Izvire pod Barom (selo), a ušće mu je više Milića. Na spec. — Zvornik 104 — nije označen imenom.

„Bijo neki Běšo, napravijo tū kŭću, pa se pò němu nāzvō pòtok”. Ovo su riječi jednog starijeg informatora iz Milića, i odmah da kažemo: one objašnjavaju nastanak vodnog imena o kome je riječ. A *Běšo* je, opet, hipokoristik od musl. muškog imena *Běšir* < tur. *Beşir* < arap. *Bāšir* „onaj koji donosi radostnu vijest, glasnik vesele (dobre) volje”⁴²⁴.

Rlistijevica (dijalekat. *Ristižovića*) **pòtok**, desna pritoka Z. Jadra (→ Jadar → Drinača → Drina). Izvire iznad sela Ristijevica (dijalekat. *Ristižovića*), a uliva se u Z. Jadar kod Sutorine. Na karti — spec. Zvornik 104 — nije označen imenom.

Ristijevici su po postanju patronimični toponim u pluralskom obliku. Posesivni genitiv ima atributsku funkciju uz apelativ i hydr. termin *potok*. I sve se to sasvim prosto može shvatiti, ali ono što je u ovom mikrohidronimu neobično — jeste danas sasvim neobičan antroponim *Ristije*. Naime, znamo za antroponim *Risto*, koji je hipokoristik od *Kristifor* ili *Hristivoje* (od XV v.). I *Ristoje* danas nije obično ime, ali s obzirom na slične sufiksacije: *Radoje*, *Miloje* itd. — ipak nam je znatno bliže od *Ristije*. Međutim, naziv o kome je riječ uvjerava nas da je nekad postojao i antroponim *Ristije*, vjerovatno iz crkvenoslovenskog, među brojnim drugim imenima na *-ije*.

Krājčinovića pòtok, desna pritoka Z. Jadra (→ Jadar → Drinača → Drina). Izvire pod Golićima (selo), a uliva se u Z. Jadar više Milića. Na karti — spec. Zvornik 104 — nije označen imenom.

⁴²⁴ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 139.

Potok je nazvan po selu *Krājčinovići*, koje je — po kazivanju informatora — dobio takvo ime zato što su mu žitelji „bili na kraju prijošnje knežovinē”. Navedena narodna etimologija nije bez osnove utoliko što upućuje na polaznu bazu ovih naziva i antroponima. Naime, na cijelom slovenskom području vrlo su česta imena sa opšteslov. i praslov. osnovom *krajb* „svršetak, finis”⁴²⁵. Kako Skok primjećuje, nema paralela u baltijskoj grupi i u drugim ide. jezicima⁴²⁶. Naravno, leksem *krajb* odomaćen je i u antroponimiji: *Krajša*, *Krajo*, *Krajko*, *Krajis(l)av* (v. kod Skoka, 1. c.), pa zato mislimo da je jedan od tih antroponima i *Krajčin* (sa oblikom kao i *Dojčin* i sl.), od koga je izvedeno ime naselja i ime potoka.

Stūdenī Jādar, rječica koja sa Zelenim Jadrom „pravi” Jadar (→ Driñača → Drina). Izvire iznad Zalukovika u Kraljevoj gori. U Zaklopači „sastaje se” sa *Tabhanom* (dijalekat. *Tap^hanom*). Voda mu je, po riječima informatora, ljeti mnogo hladnija od vode Zelenog Jadra, pa je zato i nazvan *Studenī Jadar*. Zimi je „mlāči, jer mu je blīzu vrēlo”.

Interesantno je da u Vukovu *Rječniku* ispod Jadar stoji pod III. *Crni Jadar*, voda u Bosni (izvire u Kraljevoj gori pod Kušlatom)⁴²⁷. Očito, riječ je o *Studenom Jadru*, koji se ipak od prije barem stotinak godina zove *Studenī Jadar* ili *Jadar studenī*, kako je zapisano 1895. god. u pominjanom izvještaju gradonačelnika srebre-ničkog Saliage Kurtagića⁴²⁸.

O prvom dijelu sintagmatskog naziva *Studenī Jadar* bilo je riječi u vezi s vodnim imenima *Studenci*, *Studenac*, *Studene vode*, a o drugom dijelu govoreno je u vezi s glavnim nazivom *Jadar*.

Ŏrnica (dijalekat. i *Ŏrn'ca*), **Rījeka**, potok — desna pritoka St. Jadra (→ Jadar → Driñača → Drina). U donjem toku zovu je *Rījeka*. Po mišljenju informatora, ime *Ŏrnica* dato joj je zato što protiče „kroz jedan dio Orašja”, tj. mjesta gdje rastu orasi.

Narodna etimologija se ovdje nikako ne bi mogla prihvatiti, i to iz dva razloga: 1) zato što bi izvedenica prema *orah* morala glasiti ili *orašnica* ili *orahovica*, kakve su (mislimo na ove posljednje) običnije tvorbe od fitonimskih baza i kakve smo, konačno, nazive već razmatrali u ovoj građi (up. *Orahovica*, *Orahovački potok* i sl.) i — 2) zato što od eventualnog *orašnica* nikako nije moglo nastati *ornica*.

Tvorbenu strukturu naziva *Ŏrnica* treba raščlaniti na *Or-nica*. Dakle, osnova je *or-* < baltoslov., opšteslov. i praslovenskog glagola i ratarskog termina *orati*. Različitim sufiksarno-prefiksanim morfološkim elementima tvore se brojne imenske i glagolske riječi od osnove *or-* (*ornica*, *oronica*, *orač*, *izorati*, *preorati* itd.). Međutim, postoji i još jedna osnova istog porijekla, a to je *ra-*, nastala putem likvidne metateze osnove *or-* pred konsonantom (up. *ralo* < *ordlo*, *ralica*, *raonik*, staro *rataj* kao radna imenica na *-aj*, koja je danas sasvim istisnuta novom radnom imenom *ratar* i čuva se jedino u toponimiji). — O nazivu *Rījeka*, dakako, već je bilo govora.

Cfñā rijeka, potočić — jedan od izvorišnih potoka Ŏrnice (→ St. Jadar → Jadar → Driñača → Drina). Protiče kroz istoimeno naselje.

⁴²⁵ Vidi kod F. Bezlaja: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 298, mnoštvo imena s ovom osnovom i u slovenačkom i u ostalim slovenskim jezicima.

⁴²⁶ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 176.

⁴²⁷ Ovo iz Vukova *Rječnika* preneseno je i u *Rječnik JAZU*, Dio IV, str. 399.

⁴²⁸ Neobjavljena grada Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka, Narodna i univerzitetska biblioteka u Sarajevu, fasc. br. 83.

O oba dijela ovog sintagmatskog naziva govoreno je u prethodnim izlaganjima.

Bajna lučica, potočić — pritočica Crne rijeke (→ Ornica → St. Jadar → Jadar → Drinača → Drina).

O geografskom apelativu *lučica*, koji je ovdje u deminutivnoj formi, nema potrebe ponovo govoriti. Prema tome, pažnju ćemo zadržati na prvom dijelu naziva *Bajna*. Nema sumnje da je to pridjev u ženskom rodu od *ban*. No, stari possessivum je pravljen na *-jb*, *-ja* (danas se pravi sufiksom *-ov* itd.). Dakle, *ban+ja* > *baña*. Oblik *bajna* mj. *baña* vrlo je čest u bosanskim govorima, tako da će se u mnogo slučajeva čuti i izgovor *Bajna Luka*. Na to, vjerovatno, utiče i pučka etimologija, jer se u svijesti čovjeka odrednica u sintagmatskom nazivu povezuje sa *bajna* „očaravajuće lijepa”. Što se tiče porijekla riječi *ban*, i za to nalazimo objašnjenje kod Skoka: „Postanje ovog neslavenskog naziva iz oblasti administracije utvrđeno je. To je avarska riječ *bajan* 'vladalac horde'”⁴²⁹.

Lukavica ili Lukavička rijeka, rječica — desna pritoka St. Jadra (→ Jadar → Drinača → Drina). Izvire pod Zagradem, a uliva se u St. Jadar ispod sela *Lukavice*.

Toponim i hidronim *Lukavica* sa etimološkog stanovišta spada među starije i interesantnije nazive. Prelistavajući dosta obimnu literaturu u kojoj nalazimo tumačenje ovog i njemu srodnih naziva, naišli smo na gotovo nepodijeljena mišljenja da je u osnovi naziva *Lukavica* praslov. pridjev na *-avъ*, izveden od *luka* (up. stosl. *lŕkavъ*, bug. *лукав*, rus. *лукавый*). I što je značajno napomenuti, vrlo brojni su toponimi i hidronimi sa ovom osnovom⁴³⁰. Iz jedne Skokove konstatacije doznajemo i prvobitno značenje starog pridjeva *lŕkavъ*: „Današnje psihološko (moralno) značenje razvilo se iz konkretnoga: 'savinut', v. *luk*. Konkretno značenje još je očuvano u toponimu *Lukavac* (Bosna)”⁴³¹. Upor. i danas češ. dijalekat. *lukavý* = lučni⁴³².

U vezi s našim vodnim imenom *Lukavica* ili *Lukavička rijeka* treba istaći još i sljedeće: rječni naziv je ovdje *primaran*, dakle *primaran je rječni naziv Lukavica* (jer ova rječica, uistinu, u svom srednjem toku i pravi izvanredno veliki *lúk*), a naziv naselja *Lukavica* je *sekundaran*, jer se nalazi u donjem toku rječice *Lukavice*, i to na mjestu gdje nema nikakve luke. Međutim, kad je naselje dobilo ime *Lukavica*, onda je došlo do toga da su mnogi počeli zvati tu rječicu prema naselju da bi se izbjegla homonimnost i da bi se postigla potpuna onomastička obaviještenost u svakodnevnoj komunikaciji.

Vlaka, potok — lijeva prit. *Lukavice* (→ St. Jadar → Jadar → Drinača → Drina).

U osnovi ovog mikrohidronima je postverbalna baza *vlak-* od **volk-* < ide., baltoslov., opšteslov. (osim polj. i rus.) i praslov. **velk-ti*, **vŕlkŕ* (up. stosl. *vlěšti*, *vlěkŕ*; **vŕlkŕ* nije potvrđeno) „tegliti, ἔλκω” (s kojim je u prasrodstvu); *u* < *l* u infinitivu je analog. prema prezentu *vŕlkŕ*⁴³³. Pored ovog, prema glagolu *vući* postoje

⁴²⁹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 105.

⁴³⁰ Upor. kod F. Miklošiča: *Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen*, str. 208, zatim kod F. Bezlaža: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 335. i 336.

⁴³¹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 329.

⁴³² Vidjeti kod L. Hosáka i R. Šrameka: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I*, Československá Akademie Věd, Praha 1970, str. 566.

⁴³³ U cijelosti Skokovo izvođenje — vidi: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 634.

još dva korijena od kojih nastaju izvedenice: *vuk-* i *vlek-*, ali se najviše izvedenica pravi od *vlak-*. To znači da je naš mikrohidronim *Vlāka* postverbal, a semantički, po prilici, označava dugu njivu ili livadu između uzdignutih konfiguracija. To je i geografski apelativ i termin, koji se u gore navedenom značenju i danas upotrebljava.

Tabhàna (dijalekat. *Taphàna* / *Tap'hàna*), rječica — lijeva prit. St. Jadra (→ Jadar → Driñača → Drina). Izvire iz njiva koje se zovu Strane, u Vlaseničkom polju. U Zaklopači se uliva u St. Jadar. Na karti — spec. Zvornik 104 — označena je imenom *Tabahana*.

Informatori nam na terenu rekoše: „Zove se tako po tome što se u njoj kiseli goveda koža za opančare.” Bili su u pravu, jer je naziv orijentalnog porijekla: *tāb-hana*, *tabakhàna*, *tabakàna* f. „kožarska radionica gdje se sirove kože kisele i učinjaju, kožara” < tur. *tabakhane*, vulg. *tabhane*⁴³⁴. U stvari, ovo je složenica arap.-perz.: tur. *tabak* (značenje kao i u našem jeziku) < arap. *ṭabaq* „zdjela, tanjir” i *hane* < tur. *hane* < perz. *hāne* „kuća”.

Stùpačkī (Stupàčkī) pòtok, desna pritočica St. Jadra (→ Jadar → Driñača → Drina). Izvire iznad sela Bačića, a uliva se kod „òtela” (hotela) u St. Jadar. Zove se po selu *Stup*.

Baza prvog dijela ovog mikrohidronima je baltoslov. (up. lit. *stulpas*), opšteslov. i praslov. **stǫlpō* „columna”, ali i sa mogućom nijansom značenja „granica”. Međutim, šta je označavao *stup* na zemljištu — objašnjava Šimunović: „Prisvajanje posjeda vrlo je stara pojava. U pradávnou dobu postojao je običaj da se zabode stup na zaposjednuto zemljište kao oznaka vlasništva. Odatle mnogi toponimi u slovenskim zemljama s osnovom *stǫlpō*...”⁴³⁵ Sufiksom *-ac* (< *-ьсѣ*) od *stǫlpō* izvedeno je *stupac*, na šta je dodan posesivni pridjevski sufiks *-ьскѣ*. Skok navodi i ide. korijen **st(h)el-* „postaviti”, koji je proširen sa *p* ili *b*⁴³⁶.

Dùbničkā rĭjeka ili **Dùbnica**, rječica — lijeva pritoka Jadra (→ Driñača → Drina). Izvire u kraju zvanom Cikote, a uliva se u Jadar niže Milića. Postoji i selo koje se zove *Dubnica*.

O fitonimskoj bazi *dub* < opšteslov. i praslov. **dǫbъ* bilo je dosta riječi u prethodnom izlaganju u vezi s vodnim imenima *Dubovička rijeka* i *Dubovik*. Zato ćemo ovdje ukazati samo na dvije stvari vezane za ovaj rječni naziv: 1) tvorba je ovoga naziva išla preko poimeničavanja pridjeva na *-ьn*, ili je pak na osnovu *dub-* direktno dodavan perintegrirani sufiks *-ьn-ica*, što je sasvim svejedno, i — 2) i ovdje mislimo da je u odnosu na toponim rječni naziv *Dubnica* primaran, a kada je i naselje dobilo takav naziv, onda je — da bi se izbjegla homonimnost i postigla potpuna onomastička obaviještenost u komunikaciji — počeo da se upotrebljava i sintagmatski naziv sa posesivnim prvim dijelom.

Zálukovičkā rĭjeka // **Rĭjeka**, rječica — desna pritočica Dubničke rijeke (→ Jadar → Driñača → Drina). Protiče kroz oblast zvanu *Zálukovik*.

Po svoj prilici, nazivi *Lukavica* i *Lukovik* imaju različite baze i po postanku su različiti. Dok smo za naziv *Lukavica* konstatovali staru pridjevsku bazu *lqkavъ* „savinut”, dotle za *Lukovik* moramo poći od fitonimske baze *lŭk*, preko pridjeva

⁴³⁴ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 594.

⁴³⁵ P. Šimunović: *Toponimija otoka Brača*, str. 102.

⁴³⁶ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 353.

na -ov i njegova poimeničenja sufiksom -ik. Prvi dio vodnog naziva sadrži još i prefiks *za-* i posesivni pridjev. sufiks f. -*uskā*. Što se tiče porijekla fitonima *luk*, treba reći da su o tome mišljenja dosta različita, na što i Skok vrlo sažeto ukazuje: „Nema jedinstvenog mišljenja o tome da je *luk* posuđenica iz germanskoga. Mladenov ne nalazi dovoljno razloga za takvo mišljenje. Machek pripisuje *luk* i *Lauch* pred-ie. supstratu. Oštir je također protiv posuđenice iz germanskoga, što Jokl kritizira. Kako je *luk* kulturna biljka, koja služi kao lijek i jelo, najvjerojatnije je da je *luk* praslavenska posuđenica”, odnosno posuđenica „nakon raspada baltoslavenske jezične zajednice”⁴³⁷. I Brückner misli da je „pożyczka to prasłowiańska”⁴³⁸.

Mřzovac, izvorišni potok Zalukovačke rijeke (→ Dubnička rijeka → Jadar → Driňača → Drina).

Postojale su dvije opšteslov. i praslov. baze od kojih su izvedene glagolske, pridjevske i imeničke riječi: **mrz-* i **morz-* „ježnja kože od studeni”, što bi odgovaralo ide. korijenu **merg-*⁴³⁹. Prevojni odnos *mrz-* : *mraz-*, bez sumnje, odgovara odnosu *mrk* : *mrak*. Od osnove *mrz-* sufiksom -*ovac* (< -*ov-bc*) nastalo je vodno ime *Mrzovac*, koje bi označavalo potok čija se voda mrzne.

Sělākovički pòtok, lijeva pritočica Zalukovičke rijeke (→ Dubnička rijeka → Jadar → Driňača → Drina). Na karti — spec. Zvornik 104 — upisano joj je ime *Selački potok*.

U prvom dijelu sintagmatskog naziva prepoznamo toponim antroponimskog porijekla — *Selakovići*. Naravno, baza je *sel-* (< *selo*), odnosno njena izvedenica na -*ak*: *selak*, koja dolazi, kako Skok dobro primjećuje, „samo u antroponimiji *Sělāk*, gen. -*āka* (15. v.), odatle *Selaković*, u Bosni toponim *Sělākova Kūla*”⁴⁴⁰. I ovim je, mislimo, sve objašnjeno što se tiče possessivum-a *Selakovići*, s napomenom da je tvoren uobičajenim opštim pridjevimskim poses. sufiksom -*ski*. Međutim, potrebno je kazati riječ-dvije o samom apelativu *selo*. To je opšteslovenska i praslov. riječ **selo* „oronica, uzorana zemlja”, za koju je Miklošič držao da je od praslov. korijena *sed-* kao i *sedlo*⁴⁴¹. Skok (l. c.) to osporava: „Danas se može tvrditi samo za *sedlo* da potječe od tog korijena, a za *selo* bolje je pretpostaviti ie. korijen *sel-*. Na to upućuju i baltičke usporednice: istočno-lit. *salà*, istočno-lot. *sola* 'Dorf'”. Da je Skok u pravu, može, možda, do izvjesne mjere potvrditi i to što zapadnoslovenski jezici danas imaju uglavnom *vas* za stosl. *vъsъ*, *vъsi* „ogradoeno seosko zemljište”. Docnije, „kad je *selo* dobilo značenje stalnog kmetskog naselja”, na slovenskom jugu potiskuje se sasvim *vъsъ* leksemom *selo*.

Vukòvićanski pòtok, desna pritočica Dubničke rijeke (→ Jadar → Driňača → Drina). Izvire pod Mètalima (brdo), pa je na karti — spec. Zvornik 104 — označen imenom *Podmetala*, što je složen naziv od pref. *pod-* i plural. oblika *mètala* < stočarskog termina *metalo*, koji je postverbum na -*alo* od imperfektivnog *mètati* „stavljati hranu stoci”.

I kada ne bismo znali da postoji naselje *Vukovići*, kroz koje ovaj potok protiče, na osnovu prvog dijela naziva *Vukovićanski potok* morali bismo to pretpostaviti. Ali, ono po čemu se ovaj possessivum razlikuje od uobičajene tvorbe na

⁴³⁷ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 328. i 327.

⁴³⁸ A. Brückner: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, str. 314.

⁴³⁹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 472. i 473.

⁴⁴⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 219.

⁴⁴¹ F. Miklošič: *Etymologischen Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien 1886, str. 289.

ovom području — jeste ne dodavanje nastavka *-ski* na antroponim *Vuković* nego tvorba perintegriranim pridjevskim sufiksom *-anski*, prema tvorbi od imenica koje označavaju pripadnost mjestima, zemljama, kontinentima i sl. (up. *Piroćanac*, *Amerikanac*, *Afrikanac* i sl.). Kako nas Skok upućuje, prvi elemenat sufiksa *-anski* nastao je od tal. *-ano*⁴⁴². Prema tome, moglo bi se shvatiti da je sufiks *-anski* hibridni sufiks, pola romanski a pola naš. Ipak, bolje ga je shvatiti, kako rekosmo, kao perintegrirani pridjevski sufiks *-an-ski*, u kome je prvi dio *-an-* iz vrlo frekventnog slovenskog sufiksa *-(j)anin*, odnosno njegova pl. oblika *-(j)ani*. Znači, u ovom slučaju kao polazište treba uzeti pl. oblik etnika *Vukovičani*.

Vrtočanski pòtok, pritočica Vukovićanskog potoka (→ Dubnička rijeka → Jadar → Driñača → Drina), a sastaje se sa Vukovićanskim potokom pod *Sigma*. Postoji naseljena kraška udolina između brda — *Vrtoče*.

Vrtoča ili *Vrtoče* — česti su mikrotoponimi u kraškim krajevima Bosne i Hercegovine, Crne Gore, a vjerovatno i na cijelom dinarskom području (up. *Vrtoča* nedaleko od Bihaća, *Vrtoč-pòle* i *Vrtoče* na Jezerskoj visoravni pod Durmitorom itd.). Obično označavaju, kao i gore pomenuto *Vrtoče*, kraške udoline između brda. S obzirom na činjenicu da imamo potvrđene izvedenice od *vrt* latinskim deminutiv. sufiksom *-ulus* > naše *-al*, dakle izvedenice *vrtal* i *vрто*, mogli bismo pretpostaviti da je mogla biti napravljena i naša izvedenica *vrtāča*, kao što imamo i izvedenice *vrtotina*, *vrtotnik* „vrtačasta udubina, rupa u kraškom području”. Međutim, Skok, izvršni poznavalac romanskih jezika, opominje nas da stvari malo drukčije stoje. Naime, on kaže: „Deminutiv *vrtal* i pejorativ *vrtāča* jasno govore da je i *vrt* posuđenica iz rom. Upor. u isto-rom. *varto* (Vodnjan, Galežan, Sišan) = *arto* (Fažana) < lat. *hortus* < tal. *orto*, deminutiv na složeni sufiks *-icellus orticello*”⁴⁴³. Prema tome, i u mikrotoponimu *Vrtoče* trebalo bi kao polazište uzeti romansku bazu, koja se ipak ukršta sa izvedenicama od našeg glagola *vȓjeti* (up. *vrtotina*, *vrtotnik* i sl.). U possessivum-u *Vrtočanski* imamo opet perintegrirani pridjevski sufiks *-anski*, o kome smo nešto više govorili u vezi s prethodnim mikrohronimom (*Vukovićanski potok*).

Ràdina, rječica — desna pritoka Jadra (→ Driñača → Drina). Izvire ispod sela Sebiočina, odnosno „ispod Rogaća” (ć mj. č!), a uliva se u Jadar više Nove Kasabe. (Pravoslavni rječicu zovu *Radina*.)

Bilo bi danas odveć daleko od naučne istine ako bismo bazu ovog hidronima vezali za antroponimsko porijeklo, kako bi se to na prvi pogled moglo učiniti. Još je S. Mladenov 1927. god., pišući o pritoci Marice *Arda*, imao u vidu ide. osnovu **ard-*, koju je doveo u vezu sa stind. *árdati*, *rdati* „тека, изтичам”, pa je rječno ime *Arda* označio kao trakijsko⁴⁴⁴. Ovo njegovo tumačenje prihvata i Georgiev⁴⁴⁵. Međutim, i Mayer je 1931. u mesapskom *ardanno*a identifikovao korijen *ard-* „natapati”⁴⁴⁶. Kao što smo već na jednom mjestu spomenuli, Pavlović osnovu **ard* priključuje starim osnovama **dru*, **var*, **dri*, sa semantičkom

⁴⁴² P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 45.

⁴⁴³ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 631.

⁴⁴⁴ С. Младенов: *Арда, Марица и Тунца*, Годишник на Народната библиотека в Пловдив, София (1925) 1927, стр. 225. i dalje.

⁴⁴⁵ В. Георгиев: *Българска етимология и ономастика*, София 1960, стр. 33.

⁴⁴⁶ А. Mayer: *Staroirske studije*, Nastavni vjesnik, knj. XL, Zagreb 1930—1931, str. 39.

nijansom „naporno, nasilno se probijati”, a nalazi je u imenu makedonske rijeke *Radika* (sa izvršenom metatezom) i pomenute bugarske rijeke *Arda* (bez metateze)⁴⁴⁷. Mi, takođe, mislimo da je i pritoka Jadra *Radiña* stari naziv sa ilirskom bazom *ard-, a što se tiče tvorbe — mislimo da je ona ista kao i u starom nazivu *Đetiña*, *Ĺubišña* i sličnim.

Băñišta, jedan od potočića od kojih nastaje *Radiña* (→ *Jadar* → *Drinača* → *Drina*).

Potočić se zove po naselju *Băñišta*, a toponim *Baništa* izveden je od starog posesivum-a na -jъ: *banjъ* > *bañ* sufiksom -ište (< *iskjo*), s tim što treba dodati da toponim i vodno ime imaju pluralsku formu.

Lòzine, jedan od potoka od kojih nastaje *Radiña* (→ *Jadar* → *Drinača* → *Drina*). Zove se po istoimenom naselju kroz koje protiče.

U osnovi toponima (pa, svakako, i mikrohidronima) prepoznamo fitonimsku bazu *loz-* < opšteslov. i praslov. poljoprivrednog termina *loza*. Sufiks je -ine i označava mjesto gdje je nekad gajena loza.

Bišlānski pòtok, lijeva pritočica *Radiñe* (→ *Jadar* → *Drinača* → *Drina*). Teče kroz selo zvano *Bišina* i više *Savkovića* uliva se u *Radiñu*.

Naziv *Bišina* dosta je nejasnog postanja. Imajući na umu nazive *Biševo* i slične, kao i Skokovu pretpostavku da je *Busi* možda ilirsko lično ime, „koje je dobro potvrđeno u Panoniji i u Daciji: *Beusas*, gen. *Beuzant-*, *Beuzentius*, *Buzetia*, u Apuliji *Busia*, *Busa*, na mesapijskim natpisima *Bosat*, *Baoxtas*”⁴⁴⁸, možda bismo mogli pretpostaviti da se i u toponimu *Bišina* čuva stara ilirska antroponimska baza, na koju je dodat sufiks -ina, kojim se počesto označava zemljišna pripadnost nekom licu. Što se tiče tvorbe, možemo reći da je prvi dio vodnog imena napravljen od etnika *Bišlani* preko *Bišlija*, koji je model dosta odomaćen kao izvedenica sufiksom turskog porijekla -lija (nastao dodavanjem -ja na tur. -li, -lu i sl.). Ove izvedenice služe za označavanje pripadnika jednom mjestu (up. *Bečlija*, *Dobojlija*, *Sarajlija* i sl.) i vrlo često zamjenjuju izvedenice sa sufiksom -janin i -ac (< *ьсѧ*). Prema tome, od *Bišina* etnik je *Bišlija* (možda i *Bišlanin*), pl. *Bišlani*, od čega je i izveden possess. *Bišlanski* sufiksom -ski.

Gūstī jēlāh †(dijalekat. *jēl'āh* / *jēl'ā^h* / *jēl'ā*), potok lijeva pritoka *Radiñe* (→ *Jadar* → *Drinača* → *Drina*).

O drugom dijelu ovog sintagmatskog naziva već je bilo riječi u prethodnom izlaganju, a o prvom dijelu treba reći sljedeće: *gūstī* je određen oblik opšteslov. i praslov. pridjeva *gostъ* „densus”; često dolazi kao toponomastički pridjev uz apelative i fitonimske termine *šuma*, *hrast*, *šib* i sl., pa je ta česta upotreba uz apel. *šuma* uticala da se poimeniči u ž. r. i toponimizira (up. *Gūsta* i sl.).

Glūšanički pòtok, desna pritočica Jadra (→ *Drinača* → *Drina*). Izvire pod *Vukovićima* (selo), a uliva se u *Jadar* kod crkve više N. *Kasabe*. Naziva se po selu *Glūšac*. Na karti — spec. *Zvornik* 104 — nije označen imenom.

U tumačenju toponima *Glūšac* mogli bismo poći od sasvim realne pretpostavke da je nastanak tog naziva vezan za antroponim — prezime *Glūšac*, koje je nastalo prema opšteslovenskom i praslovenskom pridjevu *gluhъ*, inače vrlo čestom dijelu sintagmatskih toponima (*Glūhi* || *Glūvi do* i sl.), ali u hidronimiji je sasvim rijedak

⁴⁴⁷ M. Pavlović: *Onomastica illyrica*, *Onomastica jugoslavica*, knj. I, Ljubljana 1969, str. 32.

⁴⁴⁸ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 158.

(up. vodno ime *Glûhā* || *Glûvā būkovica* u našem materijalu, o kome je već bilo riječi). Povodom naziva *Gluha bukovica* mi smo ukazali i na jedno periferno značenje pridjeva *gluh*: „divlji, neplodan”. Što se tiče prvog dijela u vodnom dvočlanom imenu, izgleda nam da je morao nastati od *Glušanica*, iako takav naziv nismo zabilježili na terenu, što nikako ne znači da ne postoji ili da nije postojao.

Cěrskā ili **Cerānskā rĭjeka**, potok — lijeva pritoka Jadra (→ Drinača → Drina). Izvire pod Udičom, a uliva se u Jadar niže Nove Kasabe u Koñevića polju. Naziva se po ovcem selu Cěrskā. Na karti — spec. Zvornik 104 — ovaj hidronim je označen imenom *Cerski P.*

I pomenuti toponim i hidronim *Cerska* nije ništa drugo nego poimeničeni i toponimizirani pridjev femininum-a od fitonimskog termina *cer* (o kome je već bilo riječi).

Krāvica ili **Krāvičkā rĭjeka**, poveća desna pritoka Jadra (→ Drinača → Drina). Izvire iznad Ježesticē (nešto izdignutija oblast i selo), teče kroz selo zvano *Kravica* i uliva se niže Ceranske rijeke u Jadar.

Očito, hidronim *Kravica* je zoonimskog porijekla. Naime, mislimo da je to deminutiv na *-ica* od opšteslov. i praslov. **korva*, kao što su i brojni drugi toponimi pravljani od ove iste baze. Iako ne postoji potpuno jedinstvo u semasiološkom pogledu i u pogledu javljanja ovog leksema u pojedinim indoevropskim jezicima, Skok misli da je „ie. korijen **goru-*, proširen pridjevskim sufiksom *-ia*, kao lat. *cervus* = kelt. *carw* „jelen”, s kojim je praslovenska riječ u prasrodstvu”⁴⁴⁹. Što se tiče naziva *Kravička rijeka*, mislimo da je on noviji, tj. da je nastao kada je uz rijeku *Kravicu* niklo naselje koje je po njoj nazvano. To znači da je hidr. *Kravica* primaran, a naziv naselja sekundaran.

Bōksin, potok, lijeva pritoka Kravice (→ Jadar → Drinača → Drina). Nazivaju ga još i *Brěžanskī pòtok*. (O jednom mikrohidronimu iz našeg materijala sa istim nazivom ali sa drugoga područja već je bilo riječi.) Izvire u selu Jasikovača pod Bučinom. Na karti — spec. Zvornik 104 — označen je imenom *Bokšina R.*

Neustaljenost vodnog imena za ovaj potok pokazuje gore predočena raznolikost njegovih naziva. Po tome bi se reklo da je naziv *Boksin* novijeg datuma, što ne mora biti tačno. Nepoimanje semantike u starom nazivu može takode da bude razlog za preimenovanja, odnosno za davanje drugih naziva. Naime, i nama je porijeklo naziva *Boksin* gotovo sasvim nejasno. Mogli bismo pretpostaviti da je antroponimskog porijekla, što je najvjerovatnije, a na to upućuje, pored ostalog, i naziv zabilježen na karti *Bokšina R.* Da li se tu radi o nekom predslovenskom antroponimu, možda i ilirskom, i o kojem — zasad nam je gotovo nemoguće reći. Postoji i druga, doduše, slobodnija verzija tumačenja naziva *Boksin*: < tur. *bōk* „nčist, izmet, izmetina”, s tim što je forma *boksin* mogla nastati kao i takode tur.-perzijsko *peksin* „prljav, nečist, zamazan”⁴⁵⁰. U tom slučaju sufiks *-in* bio bi perzijski a ne naš.

Cřv a ŋ, poveći potok — lijeva pritoka Kravice (→ Jadar → Drinača → Drina). Izvire ispod sela Polanci.

U našem materijalu već smo razmatrali vodno ime *Crvička rijeka* i tom prilikom konstatovali da je to isto što i *Crminička rijeka* (*nin* > *vn* > *v*). Tamo je, isto tako, bilo dosta riječi i o pridjevima *crn*, *črm*, *crven* i sl. Sa ovim pridjevskim

⁴⁴⁹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 183.

⁴⁵⁰ Vidjeti kod A. Škaljića: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 147. i 516.

bazama, svakako, treba povezati i vodno ime *Crvañ*. Naime, mi mislimo da je u osnovi ovog naziva opšteslovenski pridjev iz praslov. doba **čr̥mьnъ* „crven” > *črman*, potvrđeno i u toponimu *Črman Kal* (Vinodol, 15. v.)⁴⁵¹. Od pridjeva *črman* trebalo je napraviti određeni vid masc. uz apelativ *potok*, jer je to nekad morao biti sintagmatski naziv. Nastanak tog tipa određenog vida objašnjava se obrazovanjem na -*jb*: *črvan* + *jb* > *črvañb* > *crvañ*. Naravno, docnije je nekadašnji pridjev *crvañ* u hidronimu izgubio pridjevski karakter i ostao sam sa statusom *substantivum masculini*.

Vûkšićā rijéka, potocić — lijeva pritočica Jadra (→ Driñača → Drina). Izvire više sela zvanog *Vûkšići*, a uliva se u Jadar nizvodno od N. Kasabe, ali sa lijeve strane.

Bez osobitih poteškoća uočavamo da su *Vukšići* danas toponim patronimičkog porijekla u pluralskoj formi. Prema tome, prvi dio mikrohidronima je prosto gen. plurala u posesivnoj funkciji, koji čuva čak i kvantitete na oba posljednja sloga.

Zéla, potocić — lijeva pritočica Jadra (→ Driñača → Drina). Izvire niže Metalke, a ušće joj je između Vukšića rijeke i Cerske rijeke.

U ovom mikrohidronimu mi vidimo izvedenicu sufiksom -*ja* (< *ia*) od opšteslov. i praslov. pridjeva *zelen* „viridis”, odnosno od njegove osnove *zel-* (o kojoj smo već govorili nešto više povodom naziva *Zelena lokva* i *Zelenik*). U vezi s izvedenicom *Zéla* htjeli bismo primijetiti još samo to da ona ne znači samo deminuciju, kako misli Skok⁴⁵², nego može da ima — i najčešće i ima — i pejorativno značenje. Naravno, u hidronimiji ona može označavati samo vodu zelene boje.

Slána (dijalekat. i *Slán^a*) ili **Slànskā rijéka**, potok — lijeva pritočica Jadra (→ Driñača → Drina). Izvire ispod Rovaša, iznad Humca. Postoji i istoimena planina — *Slána*, koja je nekad bila obrasla šumom. U *Rječniku JAZU* nalazimo toponime *Slána* u okrugu požarevačkom u Srbiji, u Dalmaciji i u Crnoj Gori⁴⁵³.

Ne bismo mogli od osnove *sô* // *sôl*, odnosno od njene varijante sa metatezom *sla-* izvoditi naziv *Slana*, jer za to nema semantičkog opravdanja. S obzirom na činjenicu da imamo i oronim *Slana*, dakle: naziv planine koja je bila obrasla šumom, mislimo da bi imalo najviše semantičkog smisla da tražimo porijeklo ovog naziva u baltoslov., južnoslov. i praslov. **solna* „inje”. „Poklapa se oblikom i značenjem s lit. *šalnà*. Upoređenje s lit. dozvoljava utvrditi dalje veze i prvobitno postanje: lit. *šalnà* je prvobitan pridjev na -*no* od istog korijena, od kojeg je lit. *šalti* 'smrznuti', *šaltas* 'hladan', *šaltis* 'svježina', lot. *salt* 'mrznuti', *salts* 'hladan' ”⁴⁵⁴. Skok (l. c.) daje oblik baltoslovenskog korijena **sal-* „mrznuti”, koji je prevojna varijanta ide. korijena **kel-* „kalt”.

Iz prethodnog bismo mogli izvući dva zaključka: 1) toponim i vodno ime *Slana* idu u starije slojeve toponimskog materijala sa ovih područja, — i 2) u toponimu je očuvano nekadašnje baltoslovensko značenje „mrznuti, hladan”. — Sintagmatski naziv *Slanska rijeka* i tvorba njegovog prvog dijela nemaju ničeg neobičnog na čemu bi se u ovoj prilici trebalo zadržavati.

⁴⁵¹ Navedeno prema P. Skoku: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 275.

⁴⁵² P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 648.

⁴⁵³ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Dio XV, JAZU, Zagreb 1956, str. 424.

⁴⁵⁴ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 279. — I Fasmer navodi gotovo ista poređenja sa baltičkim jezicima (vidi: *Этимологический словарь русского языка*, стр. 666).

Ľešina, potok — desna pritočica Jadra (→ Drinača → Drina). Izvire ispod Borovca, a uliva se u Jadar ispod sela Svilulā. Na karti — spec. Zvornik 104 — ovaj potok nije označen imenom.

Naziv je gotovo sasvim nejasan. Može se pomišljati da mu je u osnovi baza od ide., opšteslov. i praslov. (bez baltičkih paralela) fitonimskog termina **lēška*. Naime, u izvedenicama *Ľešnica*, apel. *lešnik*, top. *Ľešnik* i sl., koje su nastale od pridjeva na *-in* sufiksima *-ica*, *-ik* itd., kao osnova mogla je biti shvaćena baza *leš-*, na koju je mogao biti dodan nastavak *-ina*. No, moramo priznati, ovo je vrlo hipotetično mišljenje i više liči na kombinatoriku nego na operisanje realnim jezičkim faktima, iako i Skok naziv *Ľešnica* izvodi od *Ľeštonica* u vezi s razmatranim leksemom *lijeska*⁴⁵⁵. Isto tako, ne znamo koliko je bliža istini ni pretpostavka da je mikrohidronim *Ľešina* antroponimskog porijekla. U *Leksiku prezimena SR Hrvatske* (str. 379), doduše, nalazimo prezimena *Lješević*, *Lješko*, *Lješković*, a poznat nam je i toponim *Ľeševo* između Sarajeva i Visokog, koji je, sudeći po današnjem obliku, najvjerovatnije antroponimskog porijekla. Ali, veliko je pitanje da li on ima kakve etimol. veze s današnjim antroponimom *Uglaš*, kako nam je prof. Pudić signalizirao, odnosno sa toponimom *Uglaš*, čija nam je ubikacija, zasad, nepoznata.

Bjjele vōde, izvor koji otiče. „Ōtalē je ūvaćen vōdovod za stanovništvo Ān-Pijeska”. Naziva se tako po sedri i kamenu; ima dosta kreča. (O vodnom imenu *Bijele vode* već je bilo riječi.)

Králeva čēsma, izvor. Izvire „iz jènⁿē vël^kē stijènⁿē” u Kraljevoj gori.

Prvi dio ovog sintagmatskog naziva je pridjevski oblik u žen. rodu < *králj*. Skok misli da ovo nije praslovenska riječ. Ona je, u stvari, po njegovom mišljenju, kod Slovena nastala „od ličnog imena najvažnijeg vladara u ranom srednjem vijeku *Karla Velikog* . . ., koji je obnovio u neku ruku rimsko carstvo. [. . .] Slavenima, koji u njegovo vrijeme nisu poznavali višeg stupnja državne organizacije osim plemenske župe, njegovo ime moglo je značiti imperatora uopće”⁴⁵⁶. A, dodajmo još i to, *Karl* je od srlat. *Cárolus*.

Sūhō // Sūvō vrēlo, mikrohidronim podalje od izvorišta Lukavice (→ St. Jadar → Jadar → Drinača → Drina).

O oba dijela ovog sintagmatskog naziva već je u prethodnim razmatranjima bilo riječi.

Vrēla, mikrohidr. u izvorišnom dijelu Lukavice (→ Sr. Jadar → Jadar → Drinača → Drina).

Kako se vidi, ovo vodno ime je pluralski oblik hidronimskog termina i apelativa *vrelo* (o kome je dovoljno rečeno u prethodnim izlaganjima).

Záboj, izvor u gornjem slivnom području Dubnice (→ St. Jadar → Jadar → Drinača → Drina).

U vezi s nazivom ovoga izvora ne bismo imali dodati ništa više od onog što smo prethodno rekli uz mikrohidronim *Zabojski potok*.

⁴⁵⁵ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 299.

⁴⁵⁶ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 48.

Döbrā vōda, mikrohidr. iznad izvorišnih potoka Dubnice (→ St. Jadar → Jadar → Drinača → Drina).

Ovo je jedno od najčešćih vodnih imena, pominjano u dosadašnjem izlaganju mnogo puta.

14. SLIVNA PODRUČJA KAMENICE I HOČE I OSTALE PRITOČICE DRINE IZMEĐU NJIH

Kāmenica, rječica — lijeva pritoka Drine. Izvire ispod Kālabāca, kod Šāhmānā. Postoji i povećta oblast koja nosi naziv *Kāmenica*. Rječica *Kamenica* teče kroz tu oblast i niže nje uliva se u Drinu.

O nazivima *Kamenica* i *Kamenička rijeka* već je bilo riječi u prethodnom izlaganju (v. slivno područje Prače), tako da se na ovom mjestu ne bi imalo šta novo dodati.

Dūbokī pòtok, lijeva pritočica Kamenice (→ Drina). Izvire ispod Dáfina kāmēna (brdo).

Vrlo čest mikrohidronim, dosad u interpretaciji naše grade više puta pominjan.

Ōbārci, izvorišni potočići Kamenice (→ Drina), bolje rečeno: vlažno zemljište sa više sasvim malih izvora.

Vodno ime *Obarci* je pluralski oblik od *obarak*. Skok navodi izvedenicu na -jak: *barnjak*, te arb. *berrak* „močvarna zemlja” i misli da je ova posljednja južnoslov. **barʹnjak*⁴⁵⁷. U mom durmitorskom govoru ne postoje izvedenice *barak* i *barnjak*, ali oblik s prefiksacijom *obarak* vrlo je čest u upotrebi i označava sasvim malu površinu vlažnog zemljišta oko kakvog izvorića, dakle: sa potpunom deminucijom, za razliku od zabilježenog značenja u *Rječniku JAZU* (na osnovu mater. iz Hrvatske iz Zbornika za narodni život i običaje, knj. VI, 95) „zemljište ograđeno i određeno za pašu”, gdje nalazimo i objašnjenje porijekla: „Biće u vezi s riječju *bara*, a služi i kao geografsko ime”. Iz *Rječnika JAZU* (str. 307. i 308) takođe se vidi da je *Obarak* rasprostranjen naziv na cijeloj srpskohrvatskoj teritoriji: tako se zovu dva sela i jedan izvor u Bosni, dva sela u Slavoniji, selo u užičkom kraju u Srbiji itd. Mislimo da nije potrebno pretpostavljati nastanak apelat. *obarak* preko *barnjak*, jer se tu radi o deminutivnoj tvorbi kakva je i u *ogranak* (: *grana*), *okrajak* (: *kraj*), *pripečak* (: *peč*) i sl. Prema tome, mikrohidronim *Obarak* je građen: *o-bar-ak* (*ak* < *ak̆*).

Jóšanica (dijalekat. *Jóšan'ca*) ili **Jòšaničkā rȳjeka**, lijeva pritočica Drine. Izvire ispod Snagova, protiče kroz naselje zvano *Jóšanica* (dijalekat. *Jóšan'ca*) i uliva se u Drinu u mjestu *Lučica* (dijalekat. i *Lùčica*).

Osnova ovog vodnog imena, kao što je i odranije poznato, vezuje se za stari fitonimski termin *jelha* „Alnus”, koja se pominje u tom liku samo u crkvenim tekstovima⁴⁵⁸.

Poznati su vrlo stari hidronimi sa praslov. bazom **elbha*, jer se hidronim *Jelšanica* pominje još u XIII vijeku⁴⁵⁹. Da bi se bolje razumio nastanak tog vodnog

⁴⁵⁷ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 109.

⁴⁵⁸ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 772.

⁴⁵⁹ Vidjeti kod P. Skoka: *Loc. cit.*

Karta 15.

TERENSKA SKICA SLIVNOG PODRUČJA KAMENICE I HOĆE I OSTALE
PRITOČICE DRINE IZMEĐU NJIH

imena i brojnih docnijih naziva s tom fitonimskom bazom, potrebno je ukazati na sljedeće: a) baza **elbha* proširena je docnije sa *-ja*, tako da je dobijeno **elša*, odnosno srpskohrvatsko *jelša*; b) nakon prelaza *l > o*, dvoglas *eo* sažimao se u *o* (up. *jóha* || *jóva*, *jòšika* i sl.) i c) čini se da je tvorba morala ići preko pridjevske forme *joh-ънъ*, na koju je na uobičajen način kad je u pitanju tvorba od fitonima dodavan nastavak *-ica* (up. tvorbu uvijek preko pridjeva: *jelovica*, *Brezovica*, *hrastovina* itd.), odnosno docnije direktnim dodavanjem perintegriranog sufiksa *-nica*.

Čàmilskā rĭjeka, potok — desna pritočica Jošanice (→ Drina). Izvire ispod Veće glave (brdo).

Očito, prvi dio sintagmatskog naziva ima u osnovi antroponim istočnog porijekla *Čamil*, *Kāmil* (čitaj *Kjamil*), hipok. *Čamo*, što se izvodi od tur. *Kāmil* < arap. *Kāmil* „savršen”⁴⁶⁰. Prema tome, u pitanju je, vjerovatno, izvedenica na *-ski*, u kojoj je taj pridjevski nastavak mogao biti dodat direktno na oblik muslimanskog vlastitog imena *Čamil*, jer je običniji oblik *čamilski* nego *čamilovski* (mada je tvorbeni model ove kategorije izvedenica dosta ustaljen od domaćih imena: na pridjevski oblik od vlastitih imena na *-ov*, *-ev*, *-in* dodaje se *-ski*: up. *vukovski*, *daničičevski*, *blažinski* i sl.; stabilnosti u pravljenju ovih izvedenica od nekih imena orijentalnog porijekla izgleda da nema, jer je obično i *husrefski* i *husrefovski*, *rašidski* i *rašidovski*, *nurijski* i *nurijinski* itd., ali samo: *mehinski*, *hamzinski*, *ramizovski* i sl.). Međutim, ne treba isključiti ni mogućnost da je tamo postojalo i prezime *Čamil* (kao *Redžep* i sl.), prema kome je neki zaselak mogao dobiti ime *Čamili*, a od toga je na uobičajen način mogao nastati pridjev na *-ski*.

Kúla-Grād pòtok, lijeva pritočica Drine. Teče kraj poznate izvorničke *Kule-grad*a i ispod tvrđave uliva se u Drinu. Vrlo često presušuje.

U nazivu imamo tri člana. Zašto je to tako — može se djelimično nazreti i iz onog što je rečeno u vezi s mikrohidronimom *Podgradac*. Naime, kao i svi feudalni gradovi, i izvornički utvrđeni grad razvijao se na jednoj teško pristupačnoj uzvisini. U tom gradu sagrađena je i *kula* „utvrda u tvrđavi, kamena zgrada koja mjesto prozora ima puškarnice podešene za odbranu”. Orijentalizam *kula* je < tur. *kule* < arap. *qullā*⁴⁶¹. Znači, u ovom slučaju radi se o potoku koji teče „ispod kule iz grada”.

Zlātnā vòda || **Zlātica** || **Bjelòbbara**, rječica — lijeva pritoka Drine. Izvire ispod Snagova, a uliva se u Drinu u Zvorniku. Njen izvor se zove *Zlātnā vòda*. Nazivaju je i *Bjelòbbara*, kako je i na karti — spec. Zvornik 104 — zabilježeno njeno ime. U stvari, kako nam informatori rekoše, cio donji kraj kroz koji teče (uzvodno od Zvornika) zove se *Zlātnā vòda*, a gornji kraj zove se *Bjelòbbara* po istoimenoj šumi.

Ovdje ćemo morati da govorimo o tri naziva i o tri različite tvorbe.

1. *Zlātnā vòda* ima u prvom dijelu određeni pridjev f. od ide., opšteslov. i praslov. **zolto* „Aurum” < ide. **ghel-*⁴⁶², možda i **ghol-*; sufiks je *-to*⁴⁶³. Dodajmo samo još i to da su vrlo česti toponimi i antroponimi koji u svom sastavu imaju

⁴⁶⁰ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 184.

⁴⁶¹ A. Škaljić: *Op. cit.*, str. 423.

⁴⁶² Dosta široka razmatranja o leksemu *zlato* data su u *Българ. етимолог. речнику*, стр. 644. и 645, zatim u Skokovu *Etimologijskom rječniku*, knj. III, str. 656. i 657.

⁴⁶³ *Краткий этимологический словарь русского языка*, Москва 1975, стр. 165.

ovu bazu. Naravno, u nazivu *Zlatna voda* pridjevski dio ima značenje *žut*, sa kojim pridjevom je *zlatan* u daljoj etimološkoj vezi.

2. *Zlatica* je izvedenica < *zlato*; obično označava travu žute boje, ali je i zoonim i sl.

3. *Bjelòbara*, potok — gornji tok (dio) Zlatne vode (→ Drina), jeste složenica, jer u tom nazivu jasno prepoznajemo pridjev *bijel* i hidronimski apelativ *bara*. Pošto je i o jednom i o drugom elementu složenice već bilo govora, ovdje treba dodati još samo to da je ovo model složenica sa pridjevom *bijel* koji se razvio napuštanjem slaganja koje mora postojati u sintagmi (dakle, nije *bjelabara* nego *bjelobara*), i odmah da dodamo: ovaj je tvorbeni model složenica sa *bijel* vrlo produktivan.

Mèkiña, potok — desna pritoka Zlatne vode (→ Drina). Izvire ispod Lipla. Na karti — spec. Zvornik 104 — ubilježeno joj je ime *Mekinja R.*

Teško je obrazložiti semantičku motivaciju i nastanak hidronima *Mekinja* od praslov. izvedenice *mek-yna* > *mekina* (: gen. *mekinje*, gen. pl. *mèkinjā*) > *mekinja* „posije, trice”. Zato pomišljamo na jednu drugu mogućnost nastanka: da je ime potoka fitonimskog porijekla, odnosno da je njegova prvobitna baza prevojna varijanta osnove *mek-*, tj. osnova *mok-*, koja je takođe praslovenska. Nastavkom *-ynja* izvedeno je biljno ime *mùkinja* „drvo roda kao dudinje, koji se jede”. Docnije ukrštanje sa pridjevom *mek* moglo je rezultirati izmjenom vokala u prvom slogu.

Korisno je na ovom mjestu uz pridjev *mek* ukazati na nastanak i porijeklo njegovo. Naime, pridjev *mek* „nastao je od **mekzka*, kako dokazuje slov. *mehek*, *mehka*, gdje je *hk* nastao iz *kk* > hrv.-srp. *k* u ž. r., odatle analogijom m. r. *mèk*”⁴⁶⁴.

V r â n - p ò t o k, potocić — desna prit. Zlatne vode (→ Drina). Izvire ispod Kule-grada, a uliva se u Drinu iznad Zvornika.

Prof. Bezlaj je pokazao da je baltoslov., opšteslov. i praslov. pridjev **vornz* „mrk” dosta zastupljen u opšteslovenskoj toponimiji, pa i u hidronimiji⁴⁶⁵. Nazivima sa osnovom **vornz* pridružuju se i izvedenice sa *vrân* „Rabe”, kao i nazivi što su izvedeni od antroponima *Vranz*. Zato je razumljivo što prof. Bezlaj ukazuje na teškoće oko utvrđivanja šta je od koje od pomenutih baza izvedeno. Međutim, Skok u toponimu *Vranje* bez kolebanja vidi poimeničenje pridjeva *vrân* sufiksom *-je*; od iste osnove izvodi *Vranovo*, kao i brojna prezimena: *Vran*, *Vrana*, *Vranić*, *Vraneš*, *Vranešević* itd.⁴⁶⁶

Navešćemo ovdje i jedno drukčije tumačenje top. *Vranje*, jer je i originalno i zanimljivo. To je tumačenje M. Pavlovića, koji *Vranje* smatra pseudoslavizmom, jer ne prihvata izvođenje ni od *vrân* „crn”, ni od apelativa i termina zoonimskog *vrana*. Taj toponim on objašnjava kao supstratnu pojavu, ali ne kao ilir. *vor* / *var* „rupa, jama”, nego kao bazu **bar-* : **ber-*, koja počiva na poznatoj alternaciji *b* : *v*, tako da identifikuje bazu *born*, koja u drugim slovenskim jezicima ima značenje „oružje, braniti” i sl. (up. i kod nas *Braničevo*). S obzirom na to da je *Vranje* činilo graničnu tačku prema Vizantiji, izlazi da bi taj toponim značio „krajina”, tj. označavao bi graničnu oblast prema novoj srpskoj državi⁴⁶⁷.

⁴⁶⁴ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 400.

⁴⁶⁵ F. Bezlaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 314.

⁴⁶⁶ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 617. i 618.

⁴⁶⁷ M. Павловић: *Топонимја околине Врања, Врањски зборник*, књ. IV, Врање 1968, стр. 303—308. — Isto ovo prof. Pavlović je još jednom u sažetom obliku ponovio u međuakademijskom onomast. glasilu *Onomastica jugoslavica*, knj. 2, Ljubljana 1970, str. 220. i 221.

I pored toga što izvanredno cijenimo intuitivnost i ideje prof. Pavlovića, njegovo mišljenje smo naveli kao osobito interesantno, ali ne i zato da bismo naslovnili na njega tumačenje vodnog imena *Vran-potok*. Ipak, mi mislimo da je *Vran-* u ovoj polusloženici pridjev, sa značenjem „crn”, jer se radi uistinu o sasvim malom vodnom toku, koji ne može biti ni brana, ni granica.

Zvòrničĕ jèzero. — U poratnom periodu izgrađena je brana na Drini kod Zvornika, tako da je stvorena za potrebe izgrađene hidrocentrale vodna akumulacija, koja je dobila ime *Zvorničko jezero*.

Naziv je napravljen u duhu prirode našeg jezika, upravo onako kako su najčešće imenovani vodni objekti u tim krajevima: od *Zvornik* napravljen je possessivum sufiksom koji u današnjem osjećanju egzistira u formi *-čki*, neutrum *-čko*, iako je to *č* dobijeno starim glasovnim procesima od konsonanta osnovne riječi. Ali, ovo je odveć poznato i nema razloga zadržavati se na tome. Biće, svakako, interesantnije ako ukažemo na nastanak imena *Zvornik*. Naime, i taj toponim ima u osnovi hidronimski apelativ *izvor* i sufiks *-nik* (naravno, od *-bn-ikv*). Tako je nastao oblik ovoga naziva *Izvornik*. Inicijalni vokal *i* namjerno je u ovakvim slučajevima ispuštan zato što su Turci imali običaj da dodaju *i* ispred naše grupe konsonanata na početku riječi: *slav* — *islav*, *vlah* — *iflak* itd. Dakle, *Izvornik* > *Zvornik*⁴⁶⁸.

H ò č a (dijalekat. i *Òča*), rječica — lijeva pritoka Drine. Izvire iznad Kneževića (selo), odnosno Kitovnice (selo), a uliva se ispod Karakaja u Drinu. Na terenu nam nisu mogli reći bilo kakvo narodno objašnjenje tog naziva.

Naziv *Hoča* pominje se u dokumentima u obliku *Hodčā* i *Hoča*⁴⁶⁹. Bezlaj navodi hidronim *Hočna*, d. pritoka Hudinje, zatim češki patronimik *Chotek*, top. *Choteč* i hidr. *Choteč*, te polj. antroponim *Chotko*⁴⁷⁰, — itd. Na području „Pomorza między dolną Wisłą a dolną Odrą” zabilježeni su nazivi *Chocina* i *Chocińska rzeka*, koje autori takođe izvide od osobnog imena *Chot*⁴⁷¹.

Kako je još Miklošiču bio poznat antroponim *Hot*⁴⁷², Bezlaj (l. c.) slovenačko vodno ime *Hočna* izvodi od antroponima *Hot*, odnosno „najbolj verjetno iz deminutivnega hipokoristika **Chotkə*”. Uz ovaj slovenački mikrohidronim navodi i sh. *Hoča*, *Hočevo*, *Hočevina*, što znači da i te nazive vezuje za pomenutu antroponimsku bazu. Tim je, praktično, i naš naziv *Hoča* objašnjen, jer bi bilo odveć rizično u njegovu tumačenju pretpostaviti bilo kakvu drugu bazu osim antroponimske. Očito, radi se o hidronimu iz starijih onomastičkih slojeva.

O k à n u š a, potok — desna pritoka Hoče (→ Drina). Izvire ispod Marjanova brda, a „šlěvā se s dēsne stránē u Ōču”.

Nema sumnje u to da je u osnovi mikrohidronima *Okanuša* ide., baltoslov., opšteslov. i praslovenski anatomski termin i apelativ **okos-*, *očes-* l. „Oculus”,

⁴⁶⁸ O ovom i analognim slučajevima govorili smo i na simpozijumu „Srednjovjekovna Bosna i evropska kultura” i tom prilikom ukazali i na literaturu (vidi — D. Vujičić: *Današnja jezička slojevitost onomastičkog materijala na području Zenice i njene okoline*, Radovi sa pomenutog simpozijuma, Muzej grada Zenice, Zenica 1973, str. 421).

⁴⁶⁹ Ъ. Даничић: *Рјечник из књижевних сјарина српских*, дпо трећн, стр. 420. и 421.

⁴⁷⁰ F. Bezlaj: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 209. i 210.

⁴⁷¹ E. Rzetelska-Feleszko, J. Duma: *Nazwy rzeczne Pomorza między dolną Wisłą a dolną Odrą*, Polska Akademia Nauk, Prace Onomastyczne 25, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1977, str. 27.

⁴⁷² F. Miklošič: *Die Bildung der slavischen Personennamen*, str. 425.

2. „izvor” (metafora). Na osnovu *ok-* dodat je perintegrirani sufiks *-anuša*. To znači da je potok *Okanuša* dobio ime po svojim izvorima. (Up. nekadašnje pivsko *Oko* i slične hidronime.)

Gràdina, potok — desna pritoka Hoče (→ Drina). Izvire ispod Marjanova brda.

O terminu i apelativu *grād* i o izvedenicama od njega već je govoreno u vezi s nazivima iz građe koju interpretiramo.

15. SLIVNA PODRUČJA SAPNE I TAVNE I MIKROHIDRONIMI IZMEĐU NJIH

Sāpna, rijeka — lijeva pritoka Drine. Izvire ispod Majevice, iznad brda *Sapna*, odnosno drugim krakom ispod planine Jelice. Znači, ova rijeka nastaje od dva kraka, od kojih jedan polazi sa izvorišta *Sāpna*, a drugi krak se zove *Ōrlovine*, rjeđe i *Jelica*, po pomenutom oronimu *Jelica*. U gornjem toku Sapne postoje i naselje koje se zove *Sāpna*.

Narod ima svoje tumačenje i svoju etimologiju za naziv *Sāpna*. Naime, kako *Sapna* teče kroz jednu prodo, smještenu između brdā, narodu ta oblast liči na konjske sapi, pa bi po toj pučkoj etimologiji *Sapna* bila metaforičan naziv.

Biće od koristi ako na ovom mjestu, prije svega, kažemo riječ-dvije o arealu rasprostiranja ovog ili njemu sličnih naziva.

Prvo, sa bosanskog područja poznat nam je naziv *Sòpotnički pòtok* u lijevom slivu Drine, o kome je već bilo riječi u prethodnim izlaganjima, kao i naziv sela *Sopotnik* na istom području. Drugo, poznat nam je naziv potoka *Sapnik*, koji pominje M. Filipović u visočkom kraju⁴⁷³. Zatim, pominje dosta naziva ove vrste i prof. Bezljaj (barem naizgled istih, iako se nikako ne bi moglo reći da su i istog porijekla), i to ne samo sa slovenačko-srpskohrvatskog područja, nego i sa drugih slovenskih područja⁴⁷⁴. Takođe i P. Skok navodi i naziv uvale *Sapan* na otoku Krku⁴⁷⁵.

Idući redom, treba još da konstatujemo da na području kojim teče *Sapna* nalazimo da je: *Sapna* naziv za rijeku, za njen izvor, za naselje, a na terenu su nam rekli da ima i brdo *Sapna*. Dakle, četiri geografska objekta označavaju se istim imenom, pa bi izlaganje koje slijedi trebalo da unese nešto više svjetla u vezi s identifikacijom primarnosti i sekundarnosti tih naziva, tim prije što je prisustvo hidronima i toponima *Sopot* i srodnih izvedenica od opšteslov. i praslov. baze **sop-* dokumentovano brojnim primjerima, i to gotovo sa svih slovenskih područja.

Odmah da kažemo: ime *Sapna* tumačeno je i odranije. Naravno, osvrnućemo se samo na neka novija tumačenja, jer se ona uvijek na ovaj ili onaj način naslanjaju na ona prethodna. Tako Skok (l. c.) krčki naziv uvale *Sapan* objašnjava kao pridjev od osnove *sap-* < *sāp-*, „koja dolazi u toponimu Prespa, u imenicama ospice, rasap, nasip. Bez prefiksa nije ova osnova potvrđena u srpsko-hrvatskom jeziku, nego u starocrkvenoslavenskom сърѣ- 'kup', češkom sep, lužičko srpskom

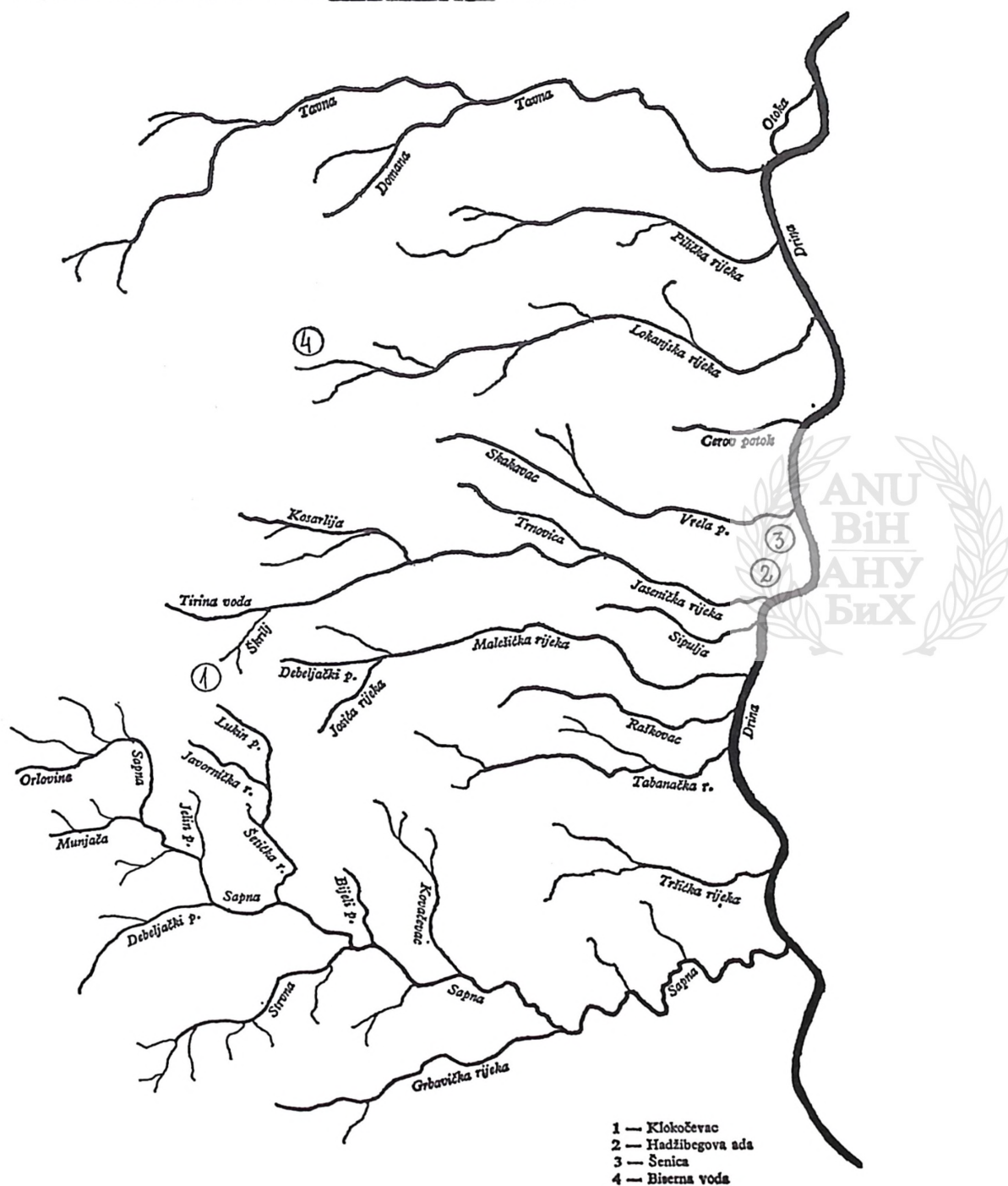
⁴⁷³ M. C. Филиповић: *Височка нахија*, Српски етнографски зборник, књ. XLIII, Насеља и порекло становника, књ. 25, Српска краљевска академија, Београд 1928, стр. 494.

⁴⁷⁴ F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 64.

⁴⁷⁵ P. Skok: *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, knj. I, Zagreb 1950, str. 30.

Karta 16.

SLIVNA PODRUČJA SAPNE I TAVNE I OSTALI MIKROHIDRONIMI I
PRITOKE DRINE IZMEĐU NJIH — TERENSKA SKICA —

sep i ruskom sop. Pridjev m. r. Sapan (se. zaton) označivao je valjda teren, koji siplje i tako pravi kupove", zaključuje Skok. U *Etimologijskom rječniku* (knj. III, str. 306) Skok takođe tumači osnovu **sop-* i konstatuje da se na nju dodaje onomatopejski sufiks *-ot*, tako da osnova *səpə-* i sufiks *-ot* zajedno postaju „čest toponim za izvore i mjesta kod njih u svim slovenskim zemljama", dodajući na kraju i ide. korijen **kopso-* (*s* < *k*). Brückner u vezi s glagolom *sapać* navodi praslov. *sopaq*, *sopsti*, *sopēti*, te *sopot* „vodoskok", kao i top. *Sopot* gdański (*Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1974, str. 481). Valja reći, iako to Skok ne pominje, da je još Miklošič dao tumačenje o porijeklu osnove *səp-* < *sypati* „schütten"⁴⁷⁶. Valjda oslanjajući se na neka od prethodnih tumačenja, Bezljaj bez dvoumljenja konstatuje: Slov. top. *Sap*, *Sapnik*, *Sapiček* [...] ali sbh. top. *Sapna* v Bosni (Im.-Reg. II, 625) in reka *Sapna* [...] je lahko iz **səpə*..."⁴⁷⁷, da bi u istoj svojoj knjizi, ali na drugom mjestu, ilustrirao brojnim primjerima sa svih slovenskih područja ishodišnu bazu tih naziva u apelativu *sopot* „der Dampf von kochenden Wasser, der Wasserfall", odnosno *sopotnica* „der Canal, der Fall des Wassers" (*Slov. vod. imena*, II. del, str. 207. i 208).

Uz prethodna tumačenja mi bismo ukazali još samo na tri stvari koje nisu bez značaja za objašnjavanje ovih naziva:

1) među apelativima koji su već „potpuno zaboravljeni" P. Šimunović navodi i apelativ *sapnica* „kaljužasto tlo"⁴⁷⁸, što se može dovesti u semantičku vezu sa *nasipom*, jer su nasipi i pravljani uz rijeke, dakle — tamo gdje je kaljužasto zemljište;

2) valjalo bi u vezi s ovim sjetiti se i ruskog apelativa *conka*, koji — pored ostalog — ima i značenje „отдельно стоящая небольшая гора", a izvodi se takođe od *sop* „nasip" (< **səpə*) < *sypati*⁴⁷⁹, i —

3) mislimo da se sa ovim može semantički povezati i prethodno pominjana baza *sop-* u *Sopot* i sl., koja ima značenje „vodoskok", jer i vodoskok ima oblik kupe.

Imajući sve izloženo u vidu, mogli bismo zaključiti da je naziv *Sapna* izveden od opšteslovenske i praslovenske postverbalne baze **səp-* < ide. korijena **sup-*⁴⁸⁰. Ako se prisjetimo pomenutog značenja ruskog *conka*, onda bismo sa dosta opravdanja mogli da u ovom slučaju pretpostavimo da je oronim ipak primarni naziv, da je po njemu zatim dobila ime rijeka, a po rijeci naselje koje se uz nju docnije razvilo. Ako se takva pretpostavka ne bi mogla prihvatiti, onda bismo se morali složiti sa tumačenjem prof. Bezlaja: „Ime je primarno hidronim, preneseno tudi na toponim". Što se tiče naziva sela — to je sasvim jasno, ali kada se radi o oronimu, u Bezlajevu tvrdnju nismo sasvim sigurni.

Orlovine (*Jelica*), potok — jedan od izvorišnih potoka Sapne (→ Drina).

U osnovi mikrohironima *Orlovine* je baltoslovenski, opšteslovenski i praslovenski zoonim **orblz* „Aquila", koji se veže s ide. korijenom **or-*⁴⁸¹. Baza **orblz* vrlo je česta u toponimiji i antroponimiji. Naziv *Orlovine* u tvorbenom pogledu pretpostavlja poimeničavanje pridjeva na *-ov* (*orlov*) sufiksom *-ina*, odnosno pl. form. *-ine* („mjesto gdje 'gospodare' i spuštaju se orlovi").

⁴⁷⁶ F. Miklošič: *Die slavischen Ortsnamen aus Personennamen*, str. 653.

⁴⁷⁷ F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 64.

⁴⁷⁸ P. Šimunović: *Toponimija otoka Brača*, str. 197.

⁴⁷⁹ M. Фасмер: *Этимолог. словарь русс. яз.*, Том III, стр. 719.

⁴⁸⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 241.

⁴⁸¹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 563.

Mùnača (Mùnāk), potok — desna pritoka Sapne (→ Drina). Izvire ispod Majevice, a „a šlěvā se iznad násela Sāpna u Sāpnu”.

Nazivi *Muñāča* i *Muñak* imaju istu baltoslov. i praslov. osnovu **mbln-*, s tim što su izvedeni različitim sufiksima: *-āča* i *-ak*. „Ie. korijen **meldh-* bio je u germanskom i baltoslovenskom raširen formantom *n* i u praslovenskom dalje sufiksom *-io*”⁴⁸². Mladenov, opet, misli da je ide. korijen **mel-*, koji se nalazi i u *mlěti*, proširen pomoću *dh* i da je tako dobijeno *meldh-*⁴⁸³.

Jélin pòtok, lijeva pritočica Sapne (→ Drina). Izvire ispod Dubrave.

Prvi dio naziva je possessivum na *-in* od hipokoristika *Jéla* (koji se danas, uistinu, u mnogim slučajevima i ne osjeća kao hipokoristik) < *Jelena* < *Helena*, koje se pominje od XIII v., a kao što je dobro poznato — to je ime preuzeto iz grčkog, up. grč. *Ἑλένη*.

Šetičkā rĭjeka, potok — lijeva pritočica Sapne (→ Drina). Nastaje od dva potoka: *Lúkina pòtoka* i *Javòrničkē rĭjekē*.

Vodno ime je sekundarno, označava pripadanje naselju koje bi se moralo zvati *Šetići*. Nama je poznato ime (vjerovatno orijentalnog porijekla) *Šěta*, kao i prezime *Šěta*, preko koga je nastao preko patronima uobičajeni toponim *Šetići*. Dodavanjem pridjevskog sufiksa *-ski* dobijen je prvi dio vodnog imena: *Šetić-ski* > *Šetički*, odnosno u ž. r. *Šetička*.

Lúkin pòtok, jedan od potočića od kojih nastaje Šetička rijeka (→ Sapna → Drina).

Possessivum na *-in* napravljen je od biblijskog ličnog imena *Lúka*.

Javòrničkā (dijalekat. i *Javòrničkā*) **rĭjeka**, jedan od potoka od kojih nastaje Šetička rijeka (→ Sapna → Drina).

Prvi dio mikrohidr. je izvedenica od opšteslovenskog i praslov. **avorō* „Acer, Ornus platanus, jasen, jablan” < ide. **āuoros*. Tvorba je išla preko poimeničenog pridjeva na *-bn* (*javor-bn*) sufiksom *-ik*, tako da je dobijeno *javornik*, na što je dodavan novi sufiks *-skī*, odnosno za femininum *-skā*.

Ròžanśkā rĭjeka, potok — lijeva pritoka Sapne (→ Drina). To je sasvim kratak potok, koji teče iz nešto većeg naselja koje se zove *Rožan*.

U osnovi toponima *Rožan* vjerovatno se nalazi baltoslov. i praslov. apelativ *rogō*, koji je prisutan u brojnim nazivima na srpskohrvatsko-slovenačkim područjima: *Rog*, *Rogat*, *Rogatica*, *Rogačica*, *Rogatići*, *Rožič*, *Rogla* itd⁴⁸⁴. Svi ti nazivi imaju u sebi nečeg metaforičnog. — Tvorbena struktura toponima *Rožan* upućuje na zaključak da se radi o nešto starijem nazivu sa područja o kome je riječ. A njegovu tvorbu vidimo ovako: od *rogō* izveden je pridjev na *-bnō*: *rog-bnō* > *rožanō*, pa je zatim ovaj pridjevski oblik poimeničen sufiksom *-io*: *rožan* + *io* > *rožan*. Prvi dio u nazivu potoka ima još i suf. *-skā*.

Debělāk ili **Debělāčkī pòtok**, desna pritočica Sapne (→ Drina). Protiče kroz naselje Debělāk, a uliva se ispod naselja Sapna u rijeku Sapnu.

⁴⁸² P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 484.

⁴⁸³ С. Младенов: *Етимологически и правописен речник на българския книжовен език*, София 1941, стр. 310.

⁴⁸⁴ Znatno širu sliku o rasprostranjenosti nazivā koji imaju elemenat *rogō* u svom sastavu daje prof. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 160.

Osnova od koje je izvedeno ovo vodno ime jeste pridjev *debel* (< *debelъ*; ide. osnova **dheb*-⁴⁸⁵). Sa tom osnovom ili, pak, sa odgovarajućim oblikom ovog pridjeva u sintagmatskom nazivu Dickenmann navodi podosta naziva: *Debeli lug*, *Debelo brdo*, *Debelak*, *Deblak*, *Debelac* itd.⁴⁸⁶ Na istom mjestu Dickenmann objašnjava odnos *debeo*: *debelak* kao *veseo*: *veselak* (u stvari, to je preuzeto Daničićovo objašnjenje⁴⁸⁷). Prema tome, u pogledu tvorbe oba naziva ove pritočice Sapne nemaju ničeg neobičnog.

Strvna, potok — desna pritočica Sapne (→ Drina). „Tèčē od Klánca” i protiče kroz istoimeno naselje, a to naselje nalazi se na strmim stranama, „tako da njive izgledaju kao obješene”.

Mislmo da gornji opis mjesta daje podatke na osnovu kojih se može sigurnije govoriti o identifikaciji naziva. Očito, u osnovi je opšteslov. i praslov. pridjev **strmъ*, od kog je tvoren apstraktum na -ina: *strmina*. U toj izvedenici redukovano je vokal *i* u postsonantskom ili intersonantskom položaju, a zatim je *m* — *n* > *v* — *n*.

Byjeli pòtok, lijeva pritočica Sapne (→ Drina). Kod Kučić-kule uliva se u Sapnu.

O oba dijela ovog sintagmatskog naziva bilo je riječi na više mjesta u prethodnom izlaganju.

Kováčevac ili **Grébīn pòtok**, lijeva pritočica Sapne (→ Drina). Izvire ispod brda *Kováčevac*, a „šlěvā se u Sāpnu u náselu Jārdān”. Zato ovaj potočić poneko zove i *Jardānčić*, što je, bez sumnje, adekvatan deminutiv, jer je potok mali i presušuje.

Opšteslov. i praslov. radna imenica *kovač* (< *kovati*) jedna je od češćih baza u sprskohrvatskoj toponimiji i antroponimiji. *Kovačevac* je poimeničeni pridjev na -ev (< *kovač*) sufiksom -ac (< -ъсь).

Drugi naziv ovog vodnog imena — *Grebīn potok* ima u prvom dijelu sintagme pridjev na -in od antroponima, bolje reći: nekadašnjeg pejorativnog hipokoristika *Grebo*.

Gřbavičkā rļjeka, potok — desna pritočica Sapne (→ Drina). Izvire iznad sela zvanog *Gřbavica* (dijalekat. *Gřbav'ca*) i protiče kroz to selo. Selo je dobilo ovakvo ime po konfiguraciji zemljišta.

Od top. *Gřbavica* (dosta čestog u sh. toponimiji) izveden je prvi dio u nazivu *Gřbavička rijeka* uobičajenim nastavkom -*škā*, dok je primarni naziv *Gřbavica* izveden od opšteslov. i praslov. **grbъ*, ide. korijen **ger-* „okretati”⁴⁸⁸, proširen formantom *b*. Zapravo, *Gřbavica* je poimeničeni pridjev *grbav-* sufiksom -*ica*.

Stārača // **Stārač-bāra**, mikrohidronim uz Drinu, između Sapne i Tršića.

Stārača je izvedenica od ide., baltoslov., opšteslov. i praslov. pridjeva *starz* „vetus” (< ide. korijena **sta-*, proširenog ide. sufiksom -*r*, kao i u *dobar*⁴⁸⁹) aug-

⁴⁸⁵ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 387.

⁴⁸⁶ E. Dickenmann: *Studien zur Hydronymie des Save Systems*, str. 96.

⁴⁸⁷ Vidjeti — Ђ. Даничић: *Основе српскога или хрватскога језика*, Београд 1876, стр. 266.

⁴⁸⁸ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 610.

⁴⁸⁹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 328. — Pored Skoka, za dalje etimologije i poređenja vidjeti — М. Фасмер: *Этимологический словарь русского языка*, Том III, стр. 746. и 747.

mentativnim sufiksom *-ača* (semantičko obrazloženje: potočić se uliva u *stari* meandi Drine, staro rječiste, u kome se voda zadržava i povremeno otiče).

Stārač-bāra, drugi naziv istog mikrohironima, samo potvrđuje gornje semantičko obrazloženje. Sam oblik prvog dijela polusloženice upućuje na sekundarnost ovog naziva, jer mi mislimo da ovdje atributsku funkciju vrši hidr. termin i apelativ *bara* (stvorení naziv *Starača* trebalo je učiniti onomastički jasnijim, dakle: *Starača bara* > *Starač-bara*).

Třšićkā řļjeka, potok — lijeva pritoka Drine. Teče kroz selo *Třšić* i uliva se ispod njega u Drinu.

Skok pretpostavlja da su naziv *Trš* i slovenački apelativ *trš* izvedenice sufiksom na *-jo* < *trs*, a da je *Tršić* deminutiv na *-ić*⁴⁹⁰. Apelativ *trs* ne nalazi se u drugim slovenskim jezicima, niti pak u baltijskoj grupi jezika. Vjerovatno je od italijanskog *torso* „Strunk”. Bezljaj na osnovu građe koju je imao pred sobom zaključuje da *trs* dolazi „v toponomastiki samo v led. imenih, n. pr. *Trs*, *Trsi*, *Novi Trsi*, *Stari Trsi*, *Trsje*, *Trsnica* [. . .], verjetno samo v južnem pasu Slovenije od Bele Krajine proti Notranjski, vendar prereditko, da bi bilo mogoče določiti areal”⁴⁹¹. Biće bliža istini Skokova pretpostavka (l. c.) da je ovaj apelativ nekad bio raširen na južnoslovenskom području. Mislimo da to potvrđuje i pivski toponim *Trsa*, koji ne pominju ni Skok, ni Bezljaj. — Što se tiče possessivum-a *Tršićka*, bez poteškoća se vidi da je to izvedenica sufiksom *-skā* od toponima *Tršić*.

Tābanačkā řļjeka, potok — uliva se u Drinu ispod sela *Tabanci*.

S dosta razloga moglo bi se pretpostaviti da je toponim *Tabanci* etnonim u pl. formi, nastao od balkanskog turcizma *tāban* < tur. *taban*, čije je osnovno značenje „ravan”. Oblik singulara je *Tabanac* (*-ac* < *-ac̣*) „ravničar”, tako da je *tabanac-skā* > *tabanačkā*.

Međutim, bliže će biti istini da je vodno ime nastalo prema mogućem toponimu *Tabhana*, za koji smo već rekli da ima u osnovi orijentalizam *tābhana*, *tabakhāna* „kožarska radionica gdje se sirove kože kisele i učinjaju, kožara” < tur. *tabakhane* < tur. *tabak* < arap. *ṭabaq* i tur. *hane* < perz. *hāne* „kuća”. Pridjevski oblik u vodnom imenu opet bi se izvodio od etnika *Tabanci*, na što opominje sufiksalni dio tog dijela imena.

Rāškovac, potok, — uliva se u Drinu između Tabanaca i Kozluka. Postoji i naselje *Rāškōvci*.

Mikrohironim je tvoren od hipokoristika *Raško* (< *Rastko* < *Rastimir*), bolje reći, od pridjeva *Rašk-ov* dodavanjem sufiksa *-ac* (< *-ac̣*).

Mālešićkā řļjeka ili **Rļjeka**, rječica — lijeva pritoka Drine. Izvire iznad sela *Mālešići*, gdje joj se nalazi glavni izvor *Mālešića čēsma*. Nastaje od tri kraka: *Klokōčevac* (izvor), *Jōsīcā řļjeka* (nazvana po naselju *Jōsīci*) i *Debēlāčkī pōtok*. Protječe kroz Kozluk i niže njega uliva se u Drinu. Mještani u Kozluku ovu rječicu zovu *Rļjeka*, a svi ostali *Mālešićkā řļjeka*. Na karti — spec. Zvornik 104 — i Bijeljina 87 — označena je imenom *Kozluk P*.

A sad redom o svakom od pomenutih vodnih imena.

⁴⁹⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 510.

⁴⁹¹ F. Bezljaj: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 275.

Malešička rijeka, kao što vidimo, nazvana je po selu *Malešici* (na uobičajen način: *Malešić-ska* > *Malešička*). Ali, pitanje je: kako je nastao toponim *Malešici*? — Poznata su nam dva tumačenja ovih naziva.

1. Po jednima su nazivi *Maleš*, *Maleševo*, *Maleševci*, *Maleševina* i sl. nastali od antroponima **Maleš*, *Maleh* < *Mal*, danas nadimak *Maleš*; *Malinsko* izvođe < *malin*, koji oblik — po njihovu tvrđenju — postoji u srpskohrvatskom pored *mlin* „Mühle“⁴⁹².

2. Drugi, opet, u nazivima *Maleš*, *Malovan*, *Malča* i sličnim vide ilirsku i srednjoevropsku bazu za oronimske formacije⁴⁹³. Po ovima, Iliri su imali svoj specifični tip oronimskog apelativa *mal*, koji je potisnut „stihijским formiranjem novog oronimskog tipa *planina*“.

Oblast *Malešici* je, u odnosu na ravni pojas uz Drinu i Tabance, nešto izdignutije, gotovo oronimsko područje, pa bi se ilirska baza *mal* možda mogla čuvati u tom nazivu, iz čega bi slijedilo da su *Malešici*, u stvari, planinci u odnosu na one u ravnini — Tabance (po prilici, jedna vrsta binarne opozicije). U prilog ovome išle bi, donekle, dvije stvari: a) da je u osnovi naziva antroponim *Maleš*, običnije bi bilo da toponim glasi *Maleševići* i b) nepoimanje semantike tog naziva uslovljava i njegovu nestabilnost u vodnom imenu, tako da se ta rječica naziva još i *Rijeka*, odnosno *Kozluk* ili *Kozluk P.* po toponimu Kozluk.

Klokôčevac, izvor.

Ovdje je riječ o onomatopejskom vodnom imenu, čiju bazu treba tražiti u glagolu *glogotati*, odnosno sa *k* mj. *g*: *klokotati*. Odatle postverbal *klokoč*, od koga je izvođen pridjev na *-ov*, odnosno *-ev*: *klokočev*. Poimeničavanjem tog pridjeva sufixom *-ac* (< *ьсѣ*) dobijeno je ime izvora o kome je riječ.

Jósićā rĭjeka, jedan od izvorišnih krakova Malešičke rijeke (→ Drina).

Kao što je već rečeno, vodno ime je dato po nazivu naselja *Jósići*. To je još netoponimizirani genitiv plurala u funkciji possessivum-a uz toponomastički termin rijeka.

Debēlāčki pòtok, takođe jedan od izvorišnih krakova Malešičke rijeke (→ Drina).

O ovom nazivu je već bilo riječi kao o mikrohidronimu sa slivnog područja Sapne.

Slānī pòtok, potocić — pritočica Malešičke rijeke (→ Drina). Teče pored Crepulje, a uliva se u Malešičku rijeku više Kozluka.

Slānī je određen vid pridjeva **soln*: *soln*+*yi* > *slānī*. Dakle, osnova **sol*- proširena je formantom *-n*. O ide., baltoslov., opšteslov. i praslov. **sol*- već je bilo riječi.

⁴⁹² Pored ostalog, vidjeti kod F. Bezlaja: *Slovenska vodna imena*, II. del, str. 10.

⁴⁹³ Prvi je u nas Č. Truhelka (u već pominjanoj knjizi: *Les restes illyriens en Bosnie*, Paris 1900, str. 15) tumačio da je *mal* = *planina*, misleći da se radi o arbanaškom korijenu, a docnije je o toj oronimskoj bazi naširoko pisao prof. Pavlović, i to na više mjesta, između ostalog, i u radovima: *Les traces des oronymes les plus anciens en Illyricum* (*Tara, Maja, Mal, Planina*), Gjurmime albanologijike, knj. 3, Fakulteti filozofik i Prishtinës, Prishtinë 1966, str. 9—24 (verzija referata podnesenog na VII onomastičkom kongresu u Firenci); *Onomastica illyrica*, Onomastica jugoslavica, knj. 1, Ljubljana 1969, str. 34—36; *Ороними Облик и Св. Илија*, Врањски зборник VII, Врање 1971, стр. 276, — итд.

Sipula, potok — lijeva pritoka Drine. Izvire u Bijeloj stijeni ispod Debeljaka. Donosi sitni pijesak u polje kroz koje protiče prije ušća u Drinu, pa se i to polje naziva *Sipula* po tom sitnom pijesku „što sipi“.

Već je u prethodnom signalizirana semantička motivacija nastanka vodnog imena *Sipula*. Od glagolske osnove *sip-* (< *sipati*) gradi se postverbal *sip*. Pridjev od ovog postverbala na *-ak* (< *-sko*) jeste *sipak* „prhk“, femininum *sipka*. Dodavanjem sufiksa *-ulja* na osnovu *sip-* dobijeno je *sipulja*, što je, u stvari, i naziv našeg potoka *Sipula* „ona što sipa, zasipa pijeskom“ (up. augmentativ na *-ina*: *sipina* „prud, pržina“⁴⁹⁴).

Jäsëničkā rĭjeka, rječica — lijeva pritoka Drine. Nastaje od tri kraka, koji se sastaju u Kiselaku: *Šakotin tōr* ili *Kosārlĭja*, *Tĭrina vōda* i *Škrĭl*.

I ovdje, dakle, uz naziv rječice moraćemo se zadržati i na još tri-četiri mikrohidronima.

Brojni su toponimi i hidronimi sa fitonimskom opšteslov. i praslovenskom bazom **asens*. *Jasenička rijeka* protiče kroz selo *Jasenica*, čiji nastanak je lako objasniti: *jasen* + suf. *-ica*. Od toponima je izveden pridjevski dio vodnog imena: *Jasen-ic* + *skā* > *Jasenička* (rijeka).

Šakotin tōr ili **Kosārlĭja**, potok — jedan od izvorišnih krakova Jaseničke rijeke (→ Drina).

Prvi naziv — *Šakotin tor* ima possessivum na *-in* od antroponima *Šakota*. Kao što se vidi, sufiks je u antroponimu *-ota*, a to je, u stvari, složeni sufiks: od suf. *-ot*, koji je kod nas iz ital., a Italijani ga posudili iz grčkog (grč. *-ωτης* > ital. *-otto*)⁴⁹⁵, i od elementa *-a* (up. *Mika*, *Džema*). Sufiks *-ota* obično služi za isticanje nekakve „tjelesne veličine“, što je slučaj i u antrop. *Šakota*. — O drugom dijelu ovog sintagmatskog naziva — *tor* bilo je riječi u prethodnom izlaganju.

Kosārlĭja je drugi naziv ovog potoka. I cijela ravničarska livadna oblast naziva se *Kosārlĭja*, tako da je vodno ime sekundarno. Očito, *Kosārlĭja* je oblast koja se kosi. Običniji je za to termin *kosānica*, ali ovdje su, vjerovatno, u pitanju analogije prema onoj velikoj grupi izvedenica na *-ar* + *nica*, s razlikom tom što ovdje imamo sufiks turskog porijekla *-lija* (o kome je već bilo riječi).

Tĭrina vōda, potok — jedan od krakova od kojih nastaje Jasenička rijeka (→ Drina).

U ovom vodnom imenu pridjevski dio na *-ina* izveden je od nekakvog, nama nepoznatog, hipokoristika *Tiro*, koji je, vjerovatno, od nekog imena stranog — možda germanskog — porijekla. U *Leksiku prezimena SR Hrvatske* (str. 677), istina, nalazimo dosta porodica s prezimenom *Tir*, ponajviše u slavonskim i prekosavskim mjestima, zatim prezime *Tirić* i sl.

Škrĭl, potok — jedan od krakova od kojih nastaje Jasenička r. (→ Drina). Izvire ispod *Škrĭla*.

Skok kaže da je *škrĭl* „vrsta plosnatog kamena“, što bi se možda za nijansu moglo dopuniti: „vrsta oštrog i plosnatog kamena“. Kako pokazuju ruski, bugarski i slovenački, u srpskohrvatskom i još nekim slovenskim jezicima konsonantska grupa *škr-* je < *skr-*. Isto tako, ruski jezik pokazuje da je i *i* < *y*. Prema tome, praslovenska forma bila bi **skřydľ*⁴⁹⁶.

⁴⁹⁴ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 240.

⁴⁹⁵ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 576.

⁴⁹⁶ М. Фасмер: *Этимологический словарь русского языка*, Том III, стр. 659.

Trnovica, potok — lijeva pritoka Jaseničke rijeke (→ Drina). Izvire iznad naselja *Trnovica* i teče kroz to naselje.

Fitonimski termin *trn* „Dorn“ < praslov. **trnъ* (stosl. *trъnъ*) jeste ide., opšte-slov. i praslovenski leksem. Čest je u toponimiji — sam, kao izvedenica ili u sastavu složenica. Tvorba imena potoka *Trnovica* uobičajena je i prosta: kao i kod manje-više svih izvedenica od fitonima, tvorba ide preko poimeničavanja pridjeva: *trn-ov-ica*.

Vrēla-pòtok, potok — lijeva pritoka Drine. Izvire ispod sela zvanog *Vrēla*.

O hidronimskom terminu i apelativu *vrelo* dosad je podosta u ovom radu bilo riječi, pa zato uz mikrohidronim *Vrela-potok* treba dodati samo dvije manje napomene: 1) kao što se jasno vidi, toponim i prvi dio vodnog imena imaju pluralski oblik, — i 2) *potok* je u ovom vodnom imenu odredbena riječ, i to iz prostog razloga: da bi se izbjegla homonimnost, odnosno da bi se nazivom pružila jasnoća onomastičke obaviještenosti u svakodnevnoj komunikaciji, prostije rečeno: da bi se tačno znalo kad je riječ o vodnom imenu, a kada o toponimu (jer i selo se zove *Vrela*).

Skākavac, potok — desna pritoka Vrela-potoka (→ Drina).

O vodnom imenu *Skakavac* već smo dosad na dva mjesta govorili.

Cērōv pòtok, lijeva pritoka Drine. Izvire ispod Vidovića.

U prvom dijelu naziva prepoznamo pridjevski oblik od fitonima *cer* „*Quercus cerris*“, koji je porijeklom < lat. *cerrus*⁴⁹⁷. Međutim, ono što je neobično u ovom nazivu — jeste baš taj pridjevski oblik za označavanje vodnog toka. To je, zapravo, semantička nelogičnost, jer potok ne može biti „cerov“, a nastala je, vjerovatno, analogijom prema sintagmatskim vodnim imenima čiji je pridjevski dio napravljen od antroponima. No, ovakvih naziva ima, uistinu, dosta na cijelom slovenskom području⁴⁹⁸.

Lòkāńskā rĭjeka, rječica — lijeva pritoka Drine. Izvire ispod Lokańske planine, teče kroz selo *Lòkāń* i uliva se u Drinu u naselju Šepak Gornji. Na ušću ovog vodnog toka otkriveni su ostaci rimskog naselja.⁴⁹⁹

Kao što smo već negdje prethodno pomenuli, oblik nominativni *lokva* dobijen je prema genitivu i drugim zavisnim padežima koji su imali -v-, inače je u stosl. glasio *loky*. Otuda izvedenice od dvije osnove: *lok-* i *lokv-*. Toponim *Lokań* građen je od osnove *lok-* nastavkom -ań: *lokań* „Wassergrube, mala lokva“. Dodavanjem uobičajenog sufiksa -skā za tvorbe ovih naziva — dobijen je pridjevski dio u nazivu rječice.

Pĭličkā rĭjeka, rječica — lijeva pritoka Drine. Izvire „na vř“ Gornje Pilice (selo), na Barama. Postoje naselja Gornja Pilica i Doña Pilica, između kojih teče *Pilička rijeka*.

U vezi s nazivom *Pilička rijeka* potrebno je, prvo, razjasniti toponime — imena naselja *Gornja Pilica* i *Doña Pilica*, odnosno glavnu riječ u tim sintagmama — *Pilica*.

⁴⁹⁷ F. Bezla: *Etimološki slovar slovenskega jezika*, knj. I, str. 62.

⁴⁹⁸ Vidjeti bogato prezentiranu građu kod F. Bezla: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 102.

⁴⁹⁹ E. Pašalić: *Antička naselja i komunikacije u Bosni i Hercegovini*, Posebno izdanje Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1960, str. 74.

Zoonimsko porijeklo mislimo da se odmah mora isključiti, na što, pored ostalog, upućuje i akcenat.

Na poljskom sjeveru, na području „pomorza między dolną Wisłą a dolną Odrą”, zabilježeni su vodni nazivi *Pilica*, *Pilesza*, *Piliczka* i *Pilišnica*. Autori izvrsne knjige u kojoj su navedeni ovi nazivi s pravom vezuju vodno ime *Pilica* sa kašupskim *pila* „strugara, pilana”; ostale gore pomenute nazive vezuju takođe za osnovu **pil-* // *pel-*⁵⁰⁰. I Skok uz leksem *pila* (koji nije praslovenski, imaju ga slovenački, bugar., češ., polj. i ruski) dodaje: „znači također isto što i *pilana* (sinegdoha)”⁵⁰¹. Imajući sve prethodno u vidu, skloni smo da protumačimo naš toponim *Pilica* onako kako je protumačen poljski hidronim: u osnovi je stari termin *pila*, a sufiks je *-ica*. Possess. *Pilička* izveden je na uobičajen način sufiksom *-škā*.

Tāvna, rječica — lijeva pritoka Drine. Izvire na visoravni *Tavna* — ispod Crnog vrha, „tèčē od Gōrnē Křčinē”, a uliva se u Drinu kod sela zvanog Glavičice. Postoji mjesto i „namastir” *Tavna*. Dakle, opet je u pitanju imenovanje nekoliko objekata istim nazivom.

Da ne duljimo: teško bi bilo ikako drukčije shvatiti i protumačiti hidronim *Tavna* nego kao poimeničeni praslovenski pridjev ženskog roda *tavna* < *tamna* < ide., baltoslov., opšteslov. i praslov. *tāma* (upor. stcsl. i *tāma*). Brojni su nazivi i druge izvedenice sa ovom osnovom: hidronim *Tamnava*, top. *Tamnavac* itd. (v. *Rječnik JAZU XVIII*, 132. i dalje).

Međutim, može biti da bi ovaj naziv mogao na određen način biti i potvrda starosti disimilacionog procesa *mn* > *vn*. Bićemo zadovoljni ako ovo bude poslužilo kao povod za поближе osvjetljavanje, recimo, tog fonetskog pitanja.

Dōmana, potok — desna pritočica Tavne (→ Drina). Izvire negdje iznad Gornje Krčevine, a ušće joj je ispod Doñe Krčevine.

Domana je pomalo nejasan naziv. Moglo bi se pomišljati na njegovo romansko porijeklo: *domanja* ili *domana* znači „imanje, baština”⁵⁰², što bi se izvodilo od lat. *dominium*. Međutim, po svemu izgleda prihvatljivije vezati porijeklo mikrohidronima *Domana* za antroponim, bolje reći: za stariji slovenski hipokoristik *Doma*, *Doman* ili *Domana* < nekog od brojnih složenih antroponima od stare antrop. baze *doma-* (up. stcsl. *domъ*, 1. j. *doma*). Hosák i Šrámek izvode deminutivno lično ime *Domanek* od *Doman*, što je hipok. od *Domabor*, *Domaslav* ili kakvog sličnog imena, a toponim *Domanin* tumače kao possessivum na *-in* od vlastitog imena *Domana*, *Domaña*, „hipokor. podoba nekterého složeného OJ (OJ = osobní jméno, -prim. D. V.) s komponentem *Doma-*”⁵⁰³. S obzirom na to da smo i mi imali brojna složena vlastita imena s komponentom *Doma-*, nema razloga da ne pretpostavimo da smo imali i hipokoristike gore navedenog češkog tipa. Uostalom, u *Rječniku JAZU* nalazimo da se muško ime *Doman*, pisano *Domanъ*, pominje od XIV vijeka — u Deč. hris. (1355), zatim ime *Domanija*, a m. ime *Domaña* „dolazi od XI vijeka do prije našega vremena isprva u latinskijem spomenicima”⁵⁰⁴. Uz sve prethodno, postojanje takvog antroponima potvrđuju i naziv sela *домановъци*⁵⁰⁵, prezime

⁵⁰⁰ E. Rzetelska-Feleszko, J. Duma: *Nazwy rzeczne Pomorza między dolną Wisłą a dolną Odrą*, str. 87. i 88.

⁵⁰¹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 656.

⁵⁰² Vidjeti kod P. Skoka: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 425.

⁵⁰³ L. Hosák, R. Šrámek: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1970 str. 184.

⁵⁰⁴ Vidjeti: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU*, Dio II, Zagreb 1884—1886, str. 620.

⁵⁰⁵ Ђ. Даничић: *Рјечник из књижевних сѣларина српских*, дјо први, стр. 290.

Domanović i sl. Zato mislimo da i ime potoka pripada ovom tipu naziva, tj. da je antroponimskog porijekla. Drukčije i ispravnije tumačenje mi u ovom momentu ne vidimo.

Ōtoka, naziv *spojnice* (kao kanal) na ovcem meandru koji Drina pravi poslije ušća Tavne.

Otoka je i vrlo čest hidronimski termin i čest mikrohidronim. Kao što smo već u prethodnim izlaganjima rekli, jedna od osnova prema glagolu *teći* jeste viši prevojni stepen sa *o*: *tok-*, od koje nastaju različite izvedenice prefiksanim i sufiksanim tvorbama. Jedan od postverbala sa tom osnovom je i *otoka*, a taj se termin često — kao i u slučaju vodnog imena o kome je riječ — toponimizira.

Hadžibëgova āda, ada između Jaseničke r. i Vrela-p.

Prvi dio u nazivu je složenica orijentalnog porijekla, čiji su elementi: 1) *hadži* < tur. *hacı* < arap. *ḥaǧǧ*, part. akt. < glag. *ḥaǧǧa* „onaj koji je završio hadž” i 2) *bëg* < tur. *bey* (arap. slovima piše se „bek” i otud naše „beg”) „titula za ugledna čovjeka, velikaša, dostojanstvenika, civilna i vojna titula u staroj turskoj državnoj organizaciji”⁵⁰⁶. I drugi dio u nazivu je turskog porijekla: *āda* „rječno ostrvo” < tur. *ada* „ostrvo”⁵⁰⁷.

Šënica (dijalekat. *Šën'ca*), ada između Jaseničke r. i Vrela-p.

Naziv ade je fitonimskog porijekla. Naime, to je plodno zemljište uz rijeku, na kome se sije pšenica, pa je to dovoljan razlog da dobije takvo ime. Fitonimski ratarski termin *pšenica* je, u stvari, poimeničeni praslov. part. perf. pas. u sr. r. **pšeno* sufiksom *-ica*. Praslov. korijen **psh-* nastao je < ide. korijena **pš-* „razmrviti (osobito žito)”⁵⁰⁸, što znači da je praslov. *h* < ide. *s*. Dijalekatski oblici sa *š* (< *pš*) dobro su poznati i široko rasprostranjeni na srpskohrvatskom jezičkom području.

Bisērnā vōda, mikrohidr. iznad izvorišta Lokaanske rijeke (→ Drina).

Pridjevski dio u vodnom imenu je po porijeklu stari arabizam, možda kod nas došao tursko-tatarskim posredstvom. Dakle, arap. *busr*, *busra* > tur. *büsre*⁵⁰⁹. *Biserna voda* je čista, bistra voda.

16. IMENA VODA IZMEĐU TAVNE I JAŃE I SLIVNO PODRUČJE JAŃE

Brëzovica, rječica — lijeva pritoka Drine. Izvire iznad naselja Kacevac, a uliva se u Drinu kod Gutine ade. Protiče kroz *Brëzovicu*.

Brezovica je naziv fitonimskog porijekla: < opšteslov. **berza*. Po uobičajenom modelu građenja naziva od fitonima, i ovaj je naziv izveden od pridjeva na *-ov* sufiksom *-ica*: *brez-ov-ica*. *Breza* je i ide. i baltoslov. fitonimski termin; ide. osnova je **bherēg*⁵¹⁰, a to je prošireni korijen **bher-* „svijetao, bijel”, što znači da je drvo

⁵⁰⁶ Gotovo doslovno preuzeto od A. Škaljića: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 129. i 296.

⁵⁰⁷ A. Škaljić: *Op. cit.*, str. 69.

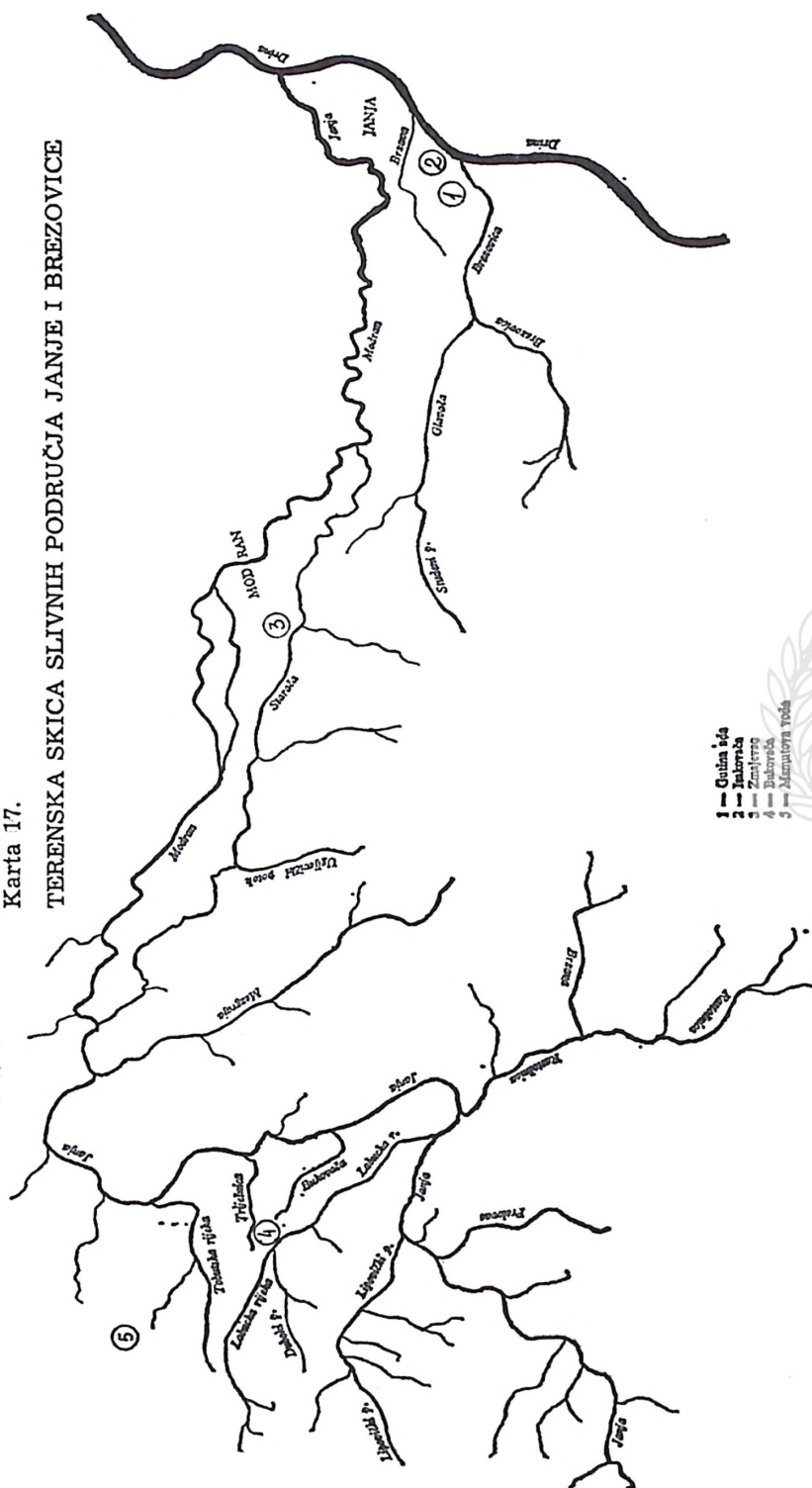
⁵⁰⁸ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 586.

⁵⁰⁹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 157.

⁵¹⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. I, str. 207.

Karta 17.

TERENSKA SKICA SLIVNIH PODRUČJA JANJE I BREZOVICE

- 1 — Gulinja iča
- 2 — Jakovčić
- 3 — Zmajević
- 4 — Jakovčić
- 5 — Mamić iča

nazvano po svojoj bijeloj kori. Interesantno je napomenuti još jedan detalj koji Skok (1. c.) uz ovaj fitonim navodi: „*breza* je poimeničen pridjev ž. r. koji se u našim narječjima očuvao u nazivu za 'crnu ovcu s bijelom mrljom na nosu' . . .”

Glavača, potok — lijeva pritoka Brezovice (→ Drina).

Naziv je, bez sumnje, izveden od baltoslov., opšteslov. i praslov. apelativa **gol-va*, koji je vrlo čest u toponimiji: sam, kao izvedenica, u složenicama i u sintagmatskim nazivima. U našem nazivu sufiks je *-ača*, i što se tiče tvorbe — tu nema ništa nejasno. Međutim, nejasna je semantička motivacija za nastanak takvog naziva: kako se potok može nazivati *Glavača*? Čini nam se da ovo pitanje može naći jedino odgovor u pretpostavci da je vodno ime *sekundarno*, tj. da postoji ili je postojao u izvorišnom dijelu toponim — oronim *Glava*, prema kome je izvedeno vodno ime. (Mi takav toponim, istina, nismo zabilježili na terenu.)

Studenī pōtok, potočić — desna pritoka Glavače (→ Brezovica → Drina). Teče kraj naselja koje nosi naziv *Studenac* (što je, vjerovatno, prvobitni naziv izvora oko koga je to naselje nastalo).

O oba dijela sintagmatskog naziva *Studenī potok* već je bilo riječi u prethodnim razmatranjima.

Břzava, lijeva pritoka Drine prije ušća Janje.

U vodnom imenu *Brzava* prepoznamo pridjevsku bazu *brz-*, koja je baltoslov. i praslov. **brzā < ide. *bhyǵ'ho-*, ali bez sigurno potvrđenih i utvrđenih ostalih ide. paralela. Jedino se može govoriti o paraleli u lit.: *bruzgūs* „brz”. Sufiks u vodnom imenu je *-ava*, u stvari — poimeničeni pridjevski sufiks *-av*.

Jāna // Mōdran, rijeka — lijeva pritoka Drine. Izvire u sjeveroistočnoj Bosni ispod planine Majevica, prema varošici Lopare, više Priboja (dijalekat. *Prībujā*). Uliva se u Drinu podno istoimene varošice u Semberiji. Duga je oko 55 km. U basenu Janje nalaze se i rudnici uglja Ugljevik i Mezgraja.

Zanimljivo je napomenuti da ova bosanska rijeka ima *dva* imena. Od izvorišta do željezničke stanice Modran nosi ime *Jāna*, a dalje — nizvodno do varošice Janje zove se *Mōdran*, da bi se ponovo na ušću zvala *Jāna*.

Biće od koristi da napomenemo i to da se varošica *Janja* pominje početkom XVIII vijeka. I dalje, u popisu naziva iz Janje koji je 1883. godine upućen Mehmed-begu Kapetanoviću Ljubušaku stoji: „Janja; teče središnom kasabe, od zapada prema istoku. Polak sata hoda od kasabe utiče u Drinu. — Od rijeke Janja nosi i kasaba Janja ime”⁵¹¹.

Slični nazivi ili nazivi sa istom bazom poznati su i odranije i kod nas i na drugim stranama: pored onih što će biti navedeni u radovima koji će se pominjati ili citirati u daljem izlaganju, podsjetićemo da u *Rječniku JAZU*, IV, 1892—1897, na strani 455. navodi se JĀN i pod a. daje se podatak iz Jukića: „u Bosni, rijeka i kraj”, a pod b. „pominje se prije našega vremena mjesto s' ovijem imenom, može biti da je isto, što kod a. Jan6. S. Novaković, pom. 152”, dok na strani 456. nalazimo: „JĀNA, f. ime mjestima. — Između rječnika u Vukovu: 1. 'städtchen in der zbornička nahija' (na lijevom brijegu Drine). 2. 'fluss-der sie durchfliesst'”, — i dalje pod a. „u Bosni. a) seoska općina u okrugu Doñe Tuzle. (. . .). b) rijeka. F. Jukić, zemljop.

⁵¹¹ Neobjavljena građa Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka, Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, fasc. br. 83.

43", a pod b. „*selo u Srbiji u okrugu pirotskom*. M. Đ. Milićević, Kraļ. srb. 238". U *Imeniku mesta u Jugoslaviji* (Beograd 1965, str. 193) nalazimo: a) u Bosni i Hercegovini: *Janja* (Bijeljina), *Janjac* i *Janjički Vrh* (Zenica), *Janjač* (Trebinje), *Janjari* (Ugljevik, Tuzla), b) u Hrvatskoj: *Janjani* i *Janja Gora* (Ogulin), *Janja Lipa* (Kutina, Sisak), *Janjačka Kosa* (Gospić), *Janjevalj* i *Janjina* (Dubrovnik) i c) u Srbiji: *Janja* (Kalna, Zaječar), *Janjuša* (Leskovac), *Janjevo* (Lipljan, SAPK) — itd.

Odmah da kažemo, a na to je mnogo ranije i Bezlaj ukazao, daleko smo i od pomisli da nastanak svih gore navedenih naziva vezemo za istu bazu, za isti korijen, ili pak da ih izjednačimo po vremenu nastanka. Zato smo i rekli da su to „slični nazivi ili nazivi sa istom bazom”.

I prvi pokušaji tumačenja ovih naziva nisu skorašnjeg datuma. Tako se još 1918. godine Mladenov pozabavio tumačenjem vodnog imena *Jana* (u sintagmatском nazivu bugarske rijeke *Luda Jana*) i složio se sa tumačenjima Rozwadowskog, koji to vodno ime izvodi od ide. forme **īā-no-s*, **īā-nā* „potok” < ide. korijena **īā-* „вѣрвѣ, тека, тичам”⁵¹². Na ovu hidronimsku bazu Mladenov će se osvrnuti i povodom tumačenja oronima *Janošica*, koji s pravom povezuje s rječnim imenom (Luda) *Jana*, pa ponovo navodi ide. korijen **īā-* i njegovu semantičku vrijednost, dodajući još i poredjenje sa stind. *yāna-s* „рѣт”, *yāti* „вѣрвѣ”.

I Lehr-Splawiński u odjeljku *Ide. rječni nazivi bez bliže određenosti jezičke pripadnosti* (naš slobodniji prevod naslova poglavlja sa poljskog, — D. V.) tumači vodno ime *Jana*, navodeći slične nazive i u drugim slovenskim jezicima, pored ostalog, i našu *Jānu*: 1. *Jana* i *Jania*, dvije rijeke na području novgorodskom, 2. *Jana*, 1. pritoka Marice u Bugarskoj, 3. *Janja*, lijeva pritoka Drine, 4. *Jana*, danas *Janka* < *Ja'nka*, d. pritoka Vježice, 5. *Janka*, 1. pritoka Dzisne (→ Džwina), 6. *Janica*, 1. pritoka Prosne (→ Warta). Po njegovom mišljenju, naziv je pravljen pomoću imenskog sufiksa *-no*, *-na* < korijena pride. **ja-*, koji je označavao „pomicati se, ići”. Poredbe su učinjene sa stind. *jāna-* „kolej”, *jāti* „idzie, jedzie”, lat. *ianua* „wrota”, lit. *jóju*, *jóti* „jechać”, praslov. *ja-dq*, *ja(ha)ti* „jechać”, — itd.^{512a} Međutim, daleko šire razmatranje ovih naziva nalazimo kod Rozwadowskog⁵¹³. Pošto je naveo, uglavnom, iste primjere koji se pominju kod Lehr-Splawińskog sa slovenskih područja, on izvodi iz cijelog razmatranja, po prilici, ove zaključke:

1. Naziv *Jana* i njemu slični stariji nazivi ne mogu se vezati za vlastito ime *Jan*, jer se ne radi o usamljenom nazivu.

2. „... jest to prastara nazwa indoeuropejska. Nominalno-verbalny (partycypialny) pień *jāno-* (masc.) resp. *jānā* (fem.) jest praindoeur. i spotykamy go w łać. *jānus* 'przejście, przechód', z dalszym sufiksem *jānua* 'drzwi, wejście' w imionach boga *Jānus* i bogini (księżycy) *Jāna* (a prema tumačenjima koja se u literaturi navode, *iāna* = *luna*, — prim. D. V.), których tak nazwano 'ab eundo', jak objaśniał już Cycero, De natura deor. II 27, por. Kretschmer, Einleitung in die Gesch. der griech. Sprache 167; dalej w germ. wyrazach, langobard. *jānus*, średnio-górnoniem. *jān* (zachowane w imionach własnych, por. Kretschmer 1. c.), szwajc. dial. *jahn* 'Gang', niem. dial. *jahn* 'pokos, rząd s koszonego zboża'; wreszcie stind. *yāna-* 'prowadzący (droga)', neutr. *yāna-m* 'droga, kolej; podróż, chodzenie itd.; wóz, okręt', fem. *yāni* 'kolej, droga (die Bahn)'. A ten temat polega na tzw. pierwiastku

⁵¹² C. Младенов: *Имената на оне десет български реки*, Списание на Българска академия на науките, Кл. ист.-филолог., кн. XVI, София 1918, str. 65—104 (nastavak njegova rada iz 1915. godine, objavljenog u X-oj knjizi iste edicije).

^{512a} T. Lehr-Splawiński: *O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian*, Poznań 1946, str. 57.

⁵¹³ J. Rozwadowski: *Studia nad nazwami wód słowiańskich*, Polska Akademia Umiejętności, Prace onomastyczne, Nr 1, Kraków 1948, str. 119. i 120.

verbalnym *ja-*, który występuje w stind. *yá-ti* 'idzie, jedzie itp.' (podobnie w staro-irań.), lit. *jó-ti* 'jechać (konno)' = łot. *já-t* = słow. **ja-ti*, zachowanemu w starej polszczyźnie, w czeskim itp." (str. 119. i 120).

3. Dakle, kao i mnoštvo drugih naziva, i naziv *Jana* je „od ruchu wody”, a to znači da je „pierwotne appellativum **jānā* znaczyło mniej więcej tyle co 'potok' (: *tok*, ciekę = sterc. *teką*) itp.” (str. 120).

I još samo da pomenemo Bezlajevu rezonovanje o porijeklu ovih naziva: „V obširni skupini imen na *jan-* je brez dvoma sovpadalo več različnih osnov, ki bi jih bilo mogoče vsaj deloma razlikovati s podrobnejšim lokalnim studijem”⁵¹⁴. Docnije (*Etimološki slovar slovenskega jezika*, Prva knjiga, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1977, str. 219) Bezlaj će u hidronimima *Luda Jana, Jana, Janka, Jahna* i sličnim vidjeti bazu **eĵ-* „iti, teći”. Oslanjajući se na Rozwadowskog (Rocznik slawistyczny VI, 64), on zaključuje: „Ide. **ĵā-* podaljšava k **eĵ-* je tudi v *jata, jahati, jar*”.

Prethodna razmatranja bilo bi korisno rezimirati, koliko radi objašnjavanja bosanskog hidronima *Jāna* toliko i radi općenitog utvrđivanja i identifikovanja baze *ja-* u pojedinim nazivima.

a) Vodno ime *Jana*, bez sumnje, pripada onim najstarijim onomastičkim slojevima, u svakom slučaju — ide. hidronimskim bazama; kad su u pitanju mikrotoponimi, tu prof. Bezlaj može biti u pravu kad ističe da je teško razlučiti (mi dodajemo: ali samo na određenim područjima) šta je apelativnog a šta antroponimskog porijekla, dok u slučaju hidronima koje Lehr-Splawiński i Rozwadowski pominju takva sumnja neće biti opravdana;

b) ide., resp. praide. (Lehr-Splawiński), korijen **ĵā-* jeste postverbal, koji je nosio sobom i svoju osnovnu glagolsku semantičku vrijednost — *kretanje*; u početku je označavao samo male vodne tokove, onakve kakvi se danas označavaju hidronimskim terminom i apelativom *potok*, koji takođe ima u drugom dijelu *tok*;

c) nazivi sa korijenom *ja-* pojavljuju se na širokom prostranstvu: na novgorodskom području u Sibiru (dva vodna toka imaju naziv *Jana*), na teritoriji zapadne Pruske, Velikopoljske, Saksonije, u Bosni i u Bugarskoj, ali nijedan od ide. jezika gdje se taj naziv pojavljuje nema taj leksem kao apelativ u značenju „potok”;

d) ne bi se mogla prihvatiti pretpostavka da su bosanski i bugarski naziv *Jana* praslovenski, i to iz prostog razloga što je dolazak Slovena na Balkansko poluostrvo relativno kasniji i imenovanje tih rijeka iz njihovog jezičkog fonda pretpostavljalo bi i čuvanje nekakvih tragova te baze u njihovim jezicima, a tih tragova, uistinu, nema;

e) na osnovu svega prethodno rečenog, nameće se prirodan zaključak da je tu bazu sa sobom donio na Balkansko poluostrvo nekakav ide. narod koji je znatno prije Slovena došao u te krajeve i nastanjivao ih, a to su mogli biti Iliri ili čak i neki od predilirskih naroda koji su u predilirsko doba svojim seobama „potresli čitavu mediteransku Evropu i unosili definitivno indoevropske jezičke i druge elemente”, odnosno stvarali „osnovni supstrat za kasniju etnogenezu ilirskih plemena na ovom području”⁵¹⁵;

f) kao što je dobro primijetio Rozwadowski (1. c.), forma *Jania*, odnosno *Jaña* može biti tek slovenska tvorevina od *Jana*.

⁵¹⁴ F. Bezlaj: *Slovenska vodna imena*, I. del, str. 240.

⁵¹⁵ A. Benac: *Prediliri, Protoiliri i Prailiri*, Simpozijum o teritorijalnom i hronološkom razgraničenju Ilira u praistorijsko doba, Posebna izdanja Naučnog društva Bosne i Hercegovine, knj. IV, Centar za balkanološka ispitivanja, knj. I, Sarajevo 1964, str. 62.

Što se tiče drugog naziva ove rijeke — *Mòdran*, može se reći da je po postanju novija tvorevina, svakako slovenska. Naime, u osnovi je opšteslov. (bez prisustva u ruskom) i praslov. pridjev *modrā* „plav, sinji”, bez drugih ide. paralela. Obrazovan je taj pridjev starim sufiksom *-r*, kao *dobar*. Naziv *Modran* građen je sufiksom *-an*, koji je, izgleda, nekad češće dodavan na osnove pridjeva koji su označavali osobinu po boji: *riđan*, *bjelan*, *garan* i sl.

Prèlovac, potočić — desna prit. Jaće (→ Drina). Protiče kroz selo *Prèlovina*.

Tvorbena struktura mikrotoponima *Prelovina* (< *Prel-ov-ina*) i mikrohidronima *Prelovac* (< *Prel-ov-ьcb*) pokazuju da je riječ o nazivima antroponimskog porijekla, tj. o nazivima izvedenim od antroponima. Vjerovatno je to hipokoristik *Prele* ili *Prelo* (možda prema glagolu *prēsti*, *-em*; **Predlo* > *Prélo*). U *Leksiku prezimena SR Hrvatske* (str. 530) nalazimo brojna prezimena u kojima je, reklo bi se, prepoznatljiv jedan od gore pomenutih hipokorističkih oblika: *Prelo*, *Prelević*, *Prelić*, *Prelović*, zatim prezime *Prelo* u Hercegovini⁵¹⁶, a poznat nam je i toponim *Prelovo*, selo kod Višegrada.

Lipovački pòtok, lijeva pritoka Jaće (→ Drina). Protiče kroz Zlo Selo, koje se tako zove „jer je strmeno”. U ovaj potok sliva se više potočića, od kojih su značajniji *Krùšik* i *Skàkavac*.

Pridjevski dio u nazivu *Lipovački potok* upućuje na to da se mora računati na postojanje toponima *Lipovac*, koji je, u stvari, poimeničeni pridjev na *-ov* sufiksom *-ac* (< *-ьcb*): *lip-ov-ac*. Od toponima je nastavkom *-ski* izveden possess. *Lipovački*. Kao što se vidi, u osnovi i toponima i mikrohidronima je fitonimska baza *lip-* < *baltoslov.*, opšteslov. i praslov. fitonimskog termina *lipa* „Tilia”. Pošto nema paralela u ostalim ide. jezicima, Miklošič je ovaj leksem izvodio od praslov. korijena **l̥p-*, s prevojem na *i*⁵¹⁷. To je isti korijen koji se identifikuje i u *prionuti*, *lijepiti*, *lijepak*, *lijep*⁵¹⁸.

Krùšik, jedan od izvorišnih potoka Lipovačkog potoka (→ Jaća → Drina).

I ovdje je u pitanju fitonimska baza *kruš-* < *baltoslov.* i praslov. **gruša* : **kruša* „Pirus”. Praslov. oblici ukazuju da je to nekad bila deklinacija tipa *krušy*, gen. *krušve* (*y* < *ū*), što potvrđuje i oblik *krušva*. Prema *jabuka* i sl. i *kruš-* dobilo je sufiks *-ьka*: *kruš-ьka* : *gruš-ьka*. Ime potoka *Krùšik* izvedeno je nastavkom *-ik* od onog arhaičnog oblika bez sufiksa.

Što se tiče porijekla ovog fitonimskog termina, Sławski i Skok prihvataju Bernekerovo mišljenje da je to posuđenica „z nieznanego źródła”, najvjerovatnije iz iranskog posredstvom Avara⁵¹⁹.

Skàkavac, jedan od izvorišnih potoka Lipovačkog potoka (→ Jaća → Drina).

O ovom vodnom imenu već smo više puta govorili.

Rástošnica, potok — desna pritoka Jaće (→ Drina). Teče od Goduša kroz selo *Rástošnicu*, a uliva se u Jaću ispod „Pribuja”.

⁵¹⁶ *Rječnik JAZU*, Dio XI, Zagreb 1935, str. 582.

⁵¹⁷ F. Miklošič: *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien 1886, str. 178.

⁵¹⁸ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 305.

⁵¹⁹ Vidjeti — F. Sławski: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, tom I, sv. 4, Kraków 1955, str. 361, — te P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 213. i 214.

Naziv potoka je u ovom slučaju sekundaran, i to iz prostog razloga što potok ne može biti mjesto gdje se voda razdvaja, cijepa. Dakle, primaran je toponim *Rastošnica*, jer je to, uistinu, mjesto gdje se razdvajaju dva sliva: sliv Sapne i sliv Jaše.

Naziv *Rastošnica* sadrži prefiksarno-sufiksne dijelove *raz-* i *-nica*, koji okružuju postverbal *tok* (o kome je prethodno bilo riječi), — dakle: *raz-tok-nica* > *rastočnica* > *rastošnica*.

Bržava, potok — desna pritoka Rastošnice (→ Jaša → Drina). Uliva se u Rastošnicu ispod zaseoka *Bržava*.

Odmah da kažemo: o vodnom imenu *Bržava* već smo govorili, pa ovdje dodajmo samo to da je vodno ime, svakako, primarno, a naziv naselja sekundaran.

Labuckā rĭjeka, rječica — lijeva pritoka Jaše (→ Drina). Izvire iznad naselja *Labucka*, a u Jašu se uliva nedaleko od ušća Rastošnice.

U osnovi pridjevskog dijela je zoonim *labud* „Cygnus” < opšteslov. i praslov. **olbūd*. Sufiks je pridjevski, u žen. rodu *-škā*. „Kako se odlikuje izrazito bijelom bojom”, kaže Skok, „općenito se uzimlje srodstvo s lat. *albus*, ie. **albho*. Slog *la-* nastao je po zakonu likvidne metateze”⁵²⁰.

Dùbokī pòtok, desna pritočica Labucke rijeke (→ Jaša → Drina).

Naziv *Duboki potok* ponavlja se u gradi što je razmatramo mnogo puta.

Bùkovača, potok — lijeva pritoka Jaše (→ Drina).

S obzirom na to da je o fitonimskoj bazi *buk-* (< *bukva*) bilo dosta riječi u vezi s nazivima *Bukovik*, *Bukovica* i sl., ovdje napominjemo još samo jasan tvorbeni fakat: da je poimeničavanje pridjeva *bukov* izvršeno sufiksom *-ača*.

Trijěšnica, potok — lijeva pritočica Jaše (→ Drina). Teče kroz *Trijěšnicu* (selo).

Imajući u vidu činjenicu da se selo *Triješnica* nalazi na brdovitom mjestu, s razlogom pretpostavljamo da je u osnovi i toponima i hidronima *Triješnica* balt. (up. lit. *treškėti*, *traškà* „drhtaj”), opšteslov. i praslov. **trěškə* „Fulmen, grom”, što je vrlo česta baza u toponimima, osobito u oronimima: *Treskavac* (brdo u Makedoniji), *Trijěška* (glavica u Rudničkoj nahiji), *Treštenik* (voda na Lovčenu), *Treska* (u Makedoniji) — itd.⁵²¹ Denominal je *trijeskati* (?) „udarati, lupati”. Dakle, radi se o onomatopejskom korijenu **trěšk-*, koji, izuzimajući baltijske jezike, nema paralela u drugim ide. jezicima. Dodajmo još i to da je u nazivu *Triješnica* sufiks *-nica* (< *nica*).

Tòbutskā (dijalekat. *Tòbuckā*) **rĭjeka** ili **pòtok**, lijeva pritoka Jaše (→ Drina). Protiče kroz ovelu oblast koja nosi naziv *Tòbut* i ispod njega se uliva u Janju.

Vodno ime je, kako se vidi, sekundarno: *Tobut*+*skā* > *Tobutska* > dijalekat. *Tobucka*. Zato se nameće pitanje: kako je nastao i šta je označavao toponim *Tobut*?

Nama je, uistinu, nejasan naziv *Tobut*. Možemo samo reći sa sigurnošću to da *nije slovenski*, a sve ostalo što bismo rekli — predstavljalo bi samo nesigurno nagađanje i kombinatoriku. Jer, nismo mogli doći do niza podataka koji su važna pretpo-

⁵²⁰ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 256.

⁵²¹ Vidjeti kod P. Skoka: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 502. i 503.

stavka za njegovo tumačenje (recimo, nešto o starosti toga naziva, o njegovom nekadašnjem izgovornom obliku i sl.). Možda se može pomišljati na ilirsko porijeklo naziva *Tobut* ili pak na romansko porijeklo, jer je „okolina Bijeljine poznata po ostacima rimskih aglomeracija . . .”⁵²² Dakle, zasad je za nas naziv *Tobut* nejasnog postanja.

Mezgrāja, rječica — desna pritoka Jańe (→ Drina). Izvor joj se nalazi u istoimenom selu. Na karti — spec. Bijeljina 87 — ubilježen je naziv *Mezgrajica*.

Zabilježeni naziv na karti je noviji, jer se shvatilo da je naziv sela primaran, pa je rječica koja teče kroz selo *Mezgraja* mogla biti nazvana deminutivno *Mezgrajica*. Međutim, stvari obrnuto stoje: vodno ime je ipak primarno, nastalo prema glagolu *mezgrati*, koji je denominal od *mezgra*. Kako Skok primjećuje, *mezgra* je nastala ukrštanjem praslov. **mezga* i *mezdra* (u ovom posljednjem leksemu je *e* < *ę*)⁵²³. Od baze *mezgra* sufiksom -*ja* dobijen je naziv rječice *Mezgraja*. Kod Skoka (1. c.) nalazimo, s obzirom na njem. *Maische*, rekonstruisan i ide. prevojni korijen **moigh-* (*oi* u našem daje *k*) od osnovnog ide. korijena **meigh-* „ono što curi”. Još se u vezi s našim nazivom postavlja i pitanje obrazloženja semantičke motivacije za nastanak vodnog imena *Mezgraja*. Mislimo da to objašnjava jedno od osnovnih značenja praslov. leksema *mezga*: „bivati vlažan, puštati vlagu, vlagom nagrizzati”.

Stàrača, potok. Ovo je nekadašnje korito Modrana, kroz koje teče voda u kišnim periodima (u stvari, napušteno rječno korito).

O nazivu *Starača* već smo govorili.

Uglèvički pòtok, desna pritoka Modrana. Teče kraj rudnika uglja blizu sela Jańara. U popisu nazivlja dostavljenom iz Bijeljine Mehmed-begu Kapetanoviću Ljubušaku pominje se *Ugljevik česma*.⁵²³

U osnovi pridjevskeg dijela ovog naziva je baltoslov. i praslov. leksem **oglb* „Carbo, ćumur”. Od ove baze nekadašnji pridjev bio je *ūglen* (kao *drven*), koji je poimeničen (up. i akcenat: *ūglēn*). Collectivum nije samo *uglevle*, kako misli Skok⁵²⁴, jer postoji i oblik *uglēne*. No, kada je iz fonetskih razloga nastalo coll. *uglevle*, onda su pravljene i brojne izvedenice od osnove *uglev-* (up. *Ugljevik* i sl.). Upravo je, mislimo, i possess. *Uglèvički* nastao izvođenjem od nekadašnjeg topograma *Ugljevik*: *Ugljevik* + *ŭskī* > *uglèvički* > *uglèvički*. Skok (1. c.) misli da je *ugaľ* baltoslov.-arijski leksem (up. sanskr. *āngāra*, nperz. *angišt* „ugalj”, te da: „Ie. je korijen **ong-*, kojega veza s prijevojem **ngnis* > *oganj* je veoma vjerojatna. Završno -*lb* je . . . sufiksni elemenat”.

Pačić, napušteno korito potoka kojim je nekad tekla voda, a sada ne teče.

Mislimo da navedeno kraće obrazloženje uz ovaj naziv daje i objašnjenje njegova nastanka od zoonimske baze *pat-* (< *patak*). Deminutiv je *pače*. Prema tome, tvorba sufiksom -*ić* sasvim je jasna. Mladenov misli da je baza *pat-* vezana za

⁵²² E. Pašalić: *Antička naselja i komunikacije u Bosni i Hercegovini*, str. 75.

⁵²³ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 418.

^{523a} Neobjavljena grada iz zaostavštine Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka, Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, fasc. br. 83.

⁵²⁴ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 537.

opšteslov. i prasl. osnovu *pat-*, koja je i u *ptica*⁵²⁵, dok Skok misli da se radi „zaci- cijelo o onomatopeji kojom se vabe patke”, jer se osnova *pat-* nalazi u mnogim ide. i neindoevropskim jezicima⁵²⁶.

Jāńica, kanal koji povezuje *Glogovački kanal* i *Bijelinski kanal* (*Dašnicu*).

O rječnom imenu *Jańa* bilo je dosta riječi, pa zato u vezi s ovim nazivom treba dodati samo to da se ovdje radi o uobičajenoj deminutivnoj tvorbi na *-ica* od primarnog naziva *Jańa*.

Stārača, meandr Drine ispod Bijeline.

Naziv *Starača* već smo u prethodnom izlaganju pominjali na dva mjesta.

Drinica, meandr Drine blizu ušća u Savu.

Uobičajena deminutivna tvorba na *-ica* prema glavnom hidronimu Drina. To nije tako mlad naziv, kako bi na prvi pogled moglo izgledati. U rukopisu iz XV vijeka pominje se selo Bēlačevъ na *Drinici*⁵²⁷.

Būkovača, izvor.

O mikrohidronimu *Bukovača* već je u prethodnom izlaganju bilo riječi (v. ime potoka *Bukobača*, koji upravo teče od ovog izvora).

Māmutova vōda, mikrohidr. malo podalje od Tobutske rijeke.

Possessivum u prvom dijelu naziva izveden je od antroponima *Mahmut* / *Mahmud* uobičajenim suf. *-ov*, fem. *-ova* uz hidronimski apelativ voda. Prema tome, u nazivu je ispušteno *h*, što je obična pojava kod pravoslavnog življa na ovom području. Inače, *Mahmut* je muslimansko muško ime < tur. *Mahmud* < arap. *Maḥmūd* „hvaljeni”⁵²⁸.

Zmājevac, (dijalekat. *Zmāevac*), voda i česma.

Kao što smo već u prethodnim izlaganjima rekli, u ovom nazivu nije teško prepoznati pridjev *zmajev*, poimeničen sufiksom *-ac* (< *-ьсь*). Dakle, riječ je o izvedenicama od mitološkog folklornog leksema *zmaj*, što je opšteslov. i prasl. pridjev na *-jo*: *zmbjъ* „Draco, ala, aždaja”⁵²⁹. Skok rekonstruiše prasl. korijen *zem-*, njegov nulti oblik *zъm-*, kao i ide. korijen **ghdem-*, uz obrazloženje: „Ali se u jezičnoj svijesti izgubila veza koliko između *zmaj* i *zmiја*, toliko i između *zemlja* i ta dva poimeničena prvobitna pridjeva”⁵³⁰.

Neke od značajnijih ada uz Drinu

Holāndija (= „ravna, kao Holandija”).

Isākovača (: biblijskom imenu *Isāk*; *Isak-ov-ača* „ada koja je pripadala Isaku”).

Grūhońića āda (possess. pravljjen od antrop. *Grūhońić*, pl. *Grūhońići*).

⁵²⁵ С. Младенов: *Етимологически и правописен речник на българския книжовен език*, София 1941, стр. 414.

⁵²⁶ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 619.

⁵²⁷ *Rječnik JAZU*, Dio II, Zagreb 1884—1886, str. 781.

⁵²⁸ A. Škaljić: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 441.

⁵²⁹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. III, str. 657.

⁵³⁰ P. Skok: *Op. cit.*, str. 657. i 658.

Međuede (ada među vodama, na karti — spec. Bijeljina 87 — zabilježeno joj je ime *Međuvode*; *međuvode* > *međuode* > *međuede*, — dakle, dobijen je današnji lik fonetskim putem, pa se zato i isključuje svaka mogućnost da se tu radi o čuvanju neizmijenjenog ide. korijena *ued-* „voda” kako bi se na prvi pogled moglo učiniti; up. *međur(j)ečje* i sl.).

P à ñ ĩ k (ada na kojoj je nekad bila šuma; sada više šume nema, ali na nju podsjećaju brojni panjevi; < opšteslov. i praslov. **pǫnb* „deblo” + suf. *-ik*; ide. korijen **pin-* „Holzstük”.⁵³¹

Gú t i n a á d a (: hipokoristiku *Gúto*).

⁵³¹ P. Skok: *Etimologijski rječnik*, knj. II, str. 600.

IV. OSVRT NA IDENTIFIKOVANE BAZE U RAZMATRANOJ HIDRONIMSKOJ GRAĐI

U prethodnom poglavlju učinjen je pokušaj da se pojedini vodni nazivi razmotre i koliko je bilo moguće objasne i iz ugla identifikovanja njihovih baza. Nastojanja su se kretala, prije svega, u smislu ukazivanja na njihove paralele u drugim slovenskim jezicima, dakle: njihovo slovensko, opšteslovensko i praslovensko situiranje, zatim u smislu ukazivanja na paralele u baltičkim jezicima, pa tek onda je interesovanje išlo i sezalo do identifikovanja supstratnih elemenata, odnosno do traganja za paralelama u indoevropskim jezicima i do identifikovanja praindoevropskih baza. Naravno, sve je to činjeno uz pomoć i oslanjanje na dostupne nam studije sa tom problematikom i etimologijske rječnike. Jer, riječ je o izvanredno složenom i teškom poslu što visoko nadraža naše mogućnosti, o poslu kojim se mogu donekle uspješno baviti samo istinski komparativisti i indoevropeisti.

Kad smo se odlučivali za gore predočenu postupnu metodologiju rada i kad smo sebe postavili u sasvim skromne i realne mogućnosti rada na ovom planu, imali smo na umu sljedeće momente:

Prvo, evidentan je manir u povelikom broju slučajeva da se svako manje ili više nejasno ime ili naziv kvalifikuju kao predslovenski, odnosno kao supstratni ili adstratni elementi u našem jeziku. Ne pretjerujemo kad kažemo da bismo takvih slučajeva mogli navesti poveliki broj. Naravno, takva polazišta neminovno vode kombinatorici, traganjima za slučajnim sazvučjima i morfonološkim koincidencijama i sl.

Drugo, lingvistička paleontologija još uvijek se prilično sporo razvija, i treba čekati i po deceniju i više da se pojavi sa nekim podatkom koji unosi nešto više svjetla u kompleksnu problematiku etnogeneza, jezičkih geneza, međujezičkih kontakata, simbioza, itd. Kada je riječ o hidronimiji i onomastici uopšte, zasad nam lingvistička paleontologija pruža sigurnije oslonce u tome da je „v Evropi najveći odstotek substrata v imenih većjih rek z nad štirideset kilometrov dolgim tokom”¹.

Treće, ponekad — osobito tamo gdje nedostaju potvrde iz pisanih dokumenata — vrlo je teško postaviti granice između supstrata i adstrata. Dobro je poznato da su nazivi često prelazili iz jezika u jezik i da su se gotovo uvijek u početku prilagođavali fonetikama jezika koji su ih preuzimali, tako da je njihovu

¹ F. Bezljaj: *Eseji o slovenskem jeziku*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1967, str. 85.

prvobitnu formu danas teško nazreti i identifikovati. Uostalom, to nije samo slučaj sa onomasticima nego i sa leksikom uopšte. Ilustrativan je u ovom smislu Bezlajev primjer: „Ilirska je na primer tudi beseda *koliba*, a v slovenščino je zašla po drugi poti. Že v prazgodovinski dobi so si jo izposodili Praslovani, bodisi naravnost od Ilirov ali pa z grškim posredovanjem”². Ili — onaj primjer što je naveo Budimir: slovenski su oblici *izba* i *stol*; njih su preuzeli Mađari, pa smo ih mi od Mađara preuzeli docnije u izmijenjenom fonetskom obliku: *soba* i *astal*. „Isti slučaj”, nastavlja Budimir, „imamo i u srpskohrvatskim vezama, gdje se, pored para *sebar* — *semer*, javlja i grupa albanskog porekla šiljeg sa mnogobrojnim derivatima. Ta je grupa vraćena Slovenima gde je glasila *seletak*. Dukljaninov kolektiv *Sumbra*, mesto očekivanog *Simbra*, ima paralelu u kolektivu *braća* od starijeg **bhrātriā*, sa kojim se bukvalno podudara grčko *φρατρία*”³. — Itd., itd.

Pa i pored svega toga na što smo prethodno ukazali i što smo imali na umu, tumačenja pojedinih vodnih imena u našem materijalu iziskivala su neminovno poblize identifikacije baza i ustanovljavanje bližih ili daljih paralela kako u slovenskim tako i u neslovenskim jezicima, kao i povezivanje tih baza sa mogućim likovima nekadašnjih indoevropskih osnova. Zato ako na ovom mjestu podemo upravo od tih u našem interesovanju najudaljenijih tačaka i koordinata, tj. od rekonstrukcija *indoevropskih korijena*, onda možemo kao prvo istaći to da tih korijena nije malo, da smo ih mi u razmatranjima naveli znatno više od stotinu, tako da se može reći da hidronimska leksika koju smo razmatrali dosta bogato dokumentuje derivate i složenice nama prepoznatljivog i dostupnog indoevropskog minimuma. Naravno, kao i uopšte u poslovima ove vrste, u ponekim slučajevima može biti i sporno naše povezivanje pojedinih vodnih imena sa nekim od navedenih baza, jer se u mnogo čemu u tom pogledu ne slažu i najistaknutiji indoeuropeisti, komparativisti i etimolozi. Uostalom, rekonstrukcije su ipak samo više ili manje znanstveno „sklopljeni” likovi mogućih i logičnih jezičkih refleksa i pojava.

Za naša područja je iz više razumljivih razloga (a o tim razlozima nešto smo više kazali u uvodnim izlaganjima) potrebno izdvajati baze koje bi se mogle smatrati *ilirskim*. Međutim, i to je više nego težak i rizičan posao, i to iz prostog razloga što su naša znanja o ilirskom jeziku još uvijek odveć skromna. Korijeni o kojima je u našim razmatranjima govoreno kao o ilirskim bazama (**dri-*, up. ide. **dru-*, **mal-*, **part-*, **ard-*, **tar-*, up. ide. **ter-*, **tar-*, **ujk-*, up. ide. **ulquos*) dosta sigurno su potvrđeni kao ilirski, ali mi nismo ni izbliza sigurni da nismo učinili kakvu grešku kad smo neka naša vodna imena vezali za njih. Jednostavno, tu čovjek bez dobrih potvrda u najstarijim pisanim izvorima ne može biti siguran i nalazi se u situaciji da čini pretpostavke. U takvoj smo situaciji bili i mi, jer starijih pisanih potvrda za manje vodne tokove u Bosni, na žalost zasad nemamo.

Zanimljivo je da baza ili leksike *romanskog porijekla* u našoj razmatranoj hidronimskoj građi nema mnogo: jedva nešto više od desetak naziva mogli smo vezati za rom. *albus*, *almus*, *carolus*, *cerrus*, *collinus*, *crux*, *torso*, *tortor-*, *tortus*, *gep-*, od čega samo dva-tri vodna imena pripadaju onim starijim onomastičkim slojevima na ovim područjima. I naziva koji se mogu vezati za *grčko porijeklo* takode je malo

² F. Bezlaj: *Op. cit.*, str. 95.

³ Radovi Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, knj. XLIII, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 15, Sarajevo 1972, str. 22. i 23.

i to su, uglavnom, vodna imena antroponimskog porijekla. Sasvim je malo i naziva *germanskog porijekla*, s tim što su u nešto više slučajeva konstatovane slovensko-germanske paralele.

Međutim, baze sa potvrđenim *baltičko-slovenskim paralelama* konstatovane su u više od šezdeset slučajeva. Brojnost tih paralela konstatovana je i ranije u onomastičkoj leksici slične vrste, — na primjer, i u knjizi V. N. Топорова i O. N. Трубаčова: *Лингвистический анализ гидронимов Верхнего Поднепровья*⁴. Ako bi se ovi fakti gledali u svjetlu dugog i, kako reče prof. Bošković, „i danas neokončanog spora oko pitanja baltičko-slovenske zajednice”⁵ (up., recimo Berštejnovu tvrdnju da je sličnost među baltičkim i slovenskim jezicima rezultat dužeg kontakta baltičkih i slovenskih plemena, „который привел к формированию балто-славянской общности”⁶), onda moramo reći da smo mi — imajući brojnost tih paralela u vidu — još bliži i sigurniji u uvjerenju „da je epoha baltičko-slovenskog jedinstva postojala”⁷.

Naravno, nije teško razumjeti što u razmatranom mikrohidronimskom materijalu nalazimo podosta *orijentalnih elemenata*, i to u svim vrstama naziva: i onim antroponimskog porijekla, i onim apelativnog porijekla i onim sintagmatskim (sa jednim ili sa oba člana sintagme orijentalnog porijekla). To je, bez sumnje, normalna pojava s obzirom na islamizaciju koja je na bosanskohercegovačkom području dobila vrlo široke razmjere. Tako su se stekle okolnosti da je Bosna, „pun sluha i osjeća jezičkog, i turske elemente sa korišću unitila u svoj jezik”.

I napokon, valja reći da u našoj hidronimskoj građi imamo i jedan broj naziva (istina, taj broj je sasvim mali) sa leksemskim bazama koje nemaju paralela u istočnoslovenskim i zapadnoslovenskim jezicima, što znači da su one samo *južno-slovenske*: *bar-*, *drma*, *loky*, *trs*, *oluja*, *studenac*, *klokot* i sl. Kako se vidi, to su ili posuđene leksemске baze, ili onomatopejski leksemi, specifični za strukturu glasovnu našeg jezika.

Neka nam na ovom mjestu bude dopušteno da iznesemo i još jedan utisak nakon razmatranja baza u našem hidronimskom materijalu. A evo o čemu je riječ. U jezičkoj građi toponima na našim područjima ukrštaju se nazivi raznolikoga balkanskog porijekla i apelativi koji su rezultat različitih interjezičkih kontakata. Sa hidronimskim apelativima i nazivima ipak je nešto drukčiji slučaj: najviše je onih za koje se može reći da su opšteslovenski, pa čak i baltičko-slovenski, a korijene im možemo do izvesne mjere pratiti i u indoevropskim paralelama.

Na ovom mjestu dāli smo samo kraći, rezimirani osvrt na hidronimske baze u razmatranoj građi. Njihovo ponovno izdvajanje i navođenje u okviru ovog poglavlja, uvjereni smo, ne bi imalo osobitog smisla, a oduzelo bi i odveć mnogo prostora. Uostalom, uz svaki naziv koliko-toliko o svemu tome (o identifikacijama i paralelama) bilo je riječi.

⁴ В. Н. Топоров, О. Н. Трубачев: *Лингвистический анализ гидронимов Верхнего Поднепровья*, Москва 1962.

⁵ Р. Бошковић: *Основи ујоредне грамајике словенских језика, I. Фонетика*, Универзитет у Београду, „Научна књига”, Београд 1968, стр. 8.

⁶ С. Б. Бернштейн: *Очерк сравнительной грамматики славянских языков*, Академия наук СССР, Москва 1961, стр. 36.

⁷ Р. Бошковић: *Op. cit.*, стр. 12.

V. KA KLASIFIKACIJI NAZIVA IZ RAZMATRANE HIDRONIMSKE GRAĐE

U uvodnim razmatranjima smo na jednom mjestu istakli opravdanost i važnost klasifikovanja onomastičke građe. Tu važnost i na ovom mjestu ističemo imajući na umu više razloga. No, te razloge mi u ovoj prilici nećemo redati, nego ćemo samo dodati to da se različitim vrstama klasifikacija postiže *sistematičnost* i *pregledan uvid* u građu koja se razmatra i interpretira, s jedne strane, te поближе se određenim grupisanjima određuju i karakteriziraju sami nazivi, s druge strane.

Odavno je poznato da klasifikacije naziva mogu biti etimološke i semantičke. Barem se to tako kaže i definiše. Međutim, nama se čini da je oštriju granicu između tzv. etimoloških i tzv. semantičkih klasifikacija poteško povući. Jer, etimološka klasifikacija podrazumijeva, pored ostalog, i valjano identifikovanje osnovnih značenja leksema, odnosno naziva (uostalom, etimon = osnovno značenje riječi), a bez istog tog elementa, tj. bez poznavanja osnovnog značenja naziva, ne može se praviti nikakva semantička klasifikacija.

Kritički osvrt na nekoliko klasifikacija različitih autora nalazimo u radu W. Taszyckog *Ślowiańskie nazwy miejscowe*¹. Po njegovom mišljenju, prva klasifikacija koja bi mogla zasluživati pažnju jeste klasifikacija slovenskih (čeških) toponima F. Palackog², u kojoj su nazivi podijeljeni u dvije grupe: 1) nazivi od imena osnivača ili vladalaca i 2) nazivi dati po prirodnim osobenostima. Međutim, prvu znanstvenu klasifikaciju dao je Miklošič³. To je, po mišljenju mnogih, tzv. etimološka klasifikacija. Nazivi su podijeljeni u dvije osnovne grupe: 1) nazivi od imena ljudi i 2) nazivi „от обычных слов”, „od imion pospolitych”. Prvu grupu Miklošič dijeli dalje na dvije podgrupe: a) imeničke nazive tipa, recimo, *Milići* (suf. praslov. *-itjo), *Ratkovac* (suf. *-ьць), *Ratkovljani* (suf. *-janinъ), *Kozłówek* (deminutiva), *Winiary*, *Czehy* (pluralis) i b) pridjevske tipa polj. *Bodków* (*-ovъ), *Bogucin* (*-inъ) i *Dobromierz* (*-jb). Drugu grupu podijelio je u deset podgrupa, zavisno od osnovnog značenja naziva: a) *zemlja*, b) *voda*, c) *biljni svijet*, d) *životinjski svijet*, e) *boja*, f) *gradnja*, g) *zanimanje žitelja*, h) *oruđa za rad*, i) *etnička obilježja* i j) *političke okolnosti*.

¹ W. Taszycki: *Ślowiańskie nazwy miejscowe*, Onomastica I, Wrocław—Kraków 1958, str. 229. i d.

² F. Palacky: *Rozbor etymologický místních jmen česko-slovanských*, Časopis Českého Muzeum VIII, 1834.

³ F. Miklošič: *Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen im slavischen*.

Ovo nije prilika da se prave iscrpniji osvrti ni na predloženu Miklošičevu, niti na poveliki broj i drugih klasifikacija (ovdje imamo u vidu klasifikacije čiji su autori: Schwarz⁴, Muka⁵, Moszyński⁶, Rospond⁷, G. Rolfs⁸), pa ćemo još samo navesti Skokovu klasifikaciju⁹ i klasifikaciju Taszyckog.¹⁰

Skokova je klasifikacija čisto lingvistička i sadrži sljedeće kategorije naziva: 1) *pridjevi*, 2) *supstantivizirani pridjevi*, 3) *toponimski apelativi* i 4) *prijedložki, prefiksali, složeni*. Taszycki je u svom kritičkom osvrtu (op. cit., 237) izrazio mišljenje da je ova Skokova klasifikacija nepotpuna i da ne može udovoljiti ciljevima kojima treba da služi. Zato u svojoj klasifikaciji (v. bilješku 10) on dijeli nazive prema drukčijim kriterijumima u četiri kategorije: A. *nazivi što su uvijek bili nazivi naseljenih mjesta*, B. *nazivi koji su nekad imenovali ljude pa docnije postali toponimi*, C. *dvosmisleni nazivi* (mogućnost njihova dvojakog tumačenja) i D. *nejasni nazivi*. U okviru svake grupe Taszycki uvodi istorijsko-etnografske i lingvističke rubrike, obraćajući posebnu pažnju na sufikse. A imajući u vidu hronološki aspekt, on je dao ovakav obrazac klasifikacije naziva:

1. topografski	}	VI — X vijeka
2. nazivi vezani s kulturom čovjekovom		
3. etnički (<i>Zagórzany</i> i sl.)		
4. prisvojni-pridjevski (<i>Wolkow</i> i sl.)	}	X vijek
5. patronimički (<i>Vukovići</i> i sl.)		
6. službeni — po zanimanju ljudi		X — XIII vijeka
7. rodovski (bivši nadimci žitelja: npr. <i>Wolki</i>)		kraj XIII — poč. XIV v.
8. deminutivni (najmladi)		poslije XIV vijeka.

Ne čudi nas činjenica što se klasifikacije P. Skoka i W. Taszyckog ovoliko razlikuju: one, zapravo, odražavaju pravo stanje stvari u onomastici u sredinama u kojima su ti naučnici živjeli i radili. Skok je pribjegavao lingvističkim analizama bez preciznijih dijahronih omedavanja jer je imao pred sobom nazive bez objelodanjenog bogatije dokumentacije iz istorijskih izvora, kakvu je imao na raspolaganju Taszycki. Za našu onomastiku i dan-danas je velika šteta što nedostaju istorijski rječnici, što nije objavljena defterska i druga građa i dokumentacija. A Poljaci to odavno za svoje područje imaju objelodanjeno i na raspolaganju. Zato i naš pristup klasifikaciji mora polaziti od sasvim skromnih pretenzija i biti znatno sužen u odnosu na gore predloženu klasifikaciju W. Taszyckog. Naime, mi bismo nazive iz naše razmatrane građe semantički razvrstali na sljedeći način (naravno, ne navodeći sve nazive nego samo po nekoliko reprezentanata):

⁴ F. Schwarz: *Die Ortsnamen der Sudetenländer als Geschichtsquelle*, München 1931.

⁵ E. Muka: *Serbske mēstnostne jmena a jich woznam*, Slavia occidentalis, Poznań 1925, t. III—IV; 1926, t. V.

⁶ K. Moszyński: *Kultura budowa Słowian*, Kraków 1939.

⁷ S. Rospond: *Klasifikacja strukturalno-gramatyczna słowiańskich nazw geograficznych*, Prace Wrocławskiego towarzystwa naukowego, Ser. A, No. 58, Wrocław 1958.

⁸ G. Rolfs je ovu klasifikaciju saopštio na VI međunarodnom onomastičkom kongresu u Minhenu.

⁹ P. Skok: *Prilozi k ispitivanju srpskohrvatskih imena mjesta*, Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. CCXXIV, Zagreb 1925.

¹⁰ W. Taszycki: *Słowiańskie nazwy miejscowe*, str. 266—268.

1. Nazivi apelativnog i terminološkog porijekla:

a) *Badañ-vrelo, Barica, Bereg, Bunarić, Čardačina, Derenčište, Džafer(?)*, *Ha-džijin bunar, Hajdučka česma, Hajdučko vrelo, Hladilo, Imamov potok, Jezernica, Jezero, Kadunina voda, Katranica, Korito, Koritnik, Korijen, Kotač, Kraljeva česma, Lokva, Lokve, Lučica, Mezgraja, Močila, Mramorje, Obarci, Okanuša, Otoka, Pañik, Pašina česma, Pilička rijeka, Poñerak, Potok, Ratnić, Rečice, Rijeka, Sedrica, Siga, Srebrenica, Stublo, Stublić, Tabhana, Vlaševac, Vlaška voda, Vlaške vode, Voda, Vrela, Vrelak, Železnik*, — itd.;

b) nazivi dati po mjestu, položaju i geografskim osobinama terena kroz koje vode protiču: *Česma na klancu, Doña česma, Gñat, Gorñi brestovik, Gučina, Gusti Jelah, Izgrada, Kamenica, Meduede, Osojnica, Podgor, Podgradac, Podhrañenska rijeka, Podosoje, Raošica, Rastošnica, Sipuła, Sutjeska, Sutorina, Škrbina, Škriľ, Škripina, Štedrić, Tišća, Troglav, Zaboje, Žepa, Žlijebac*, — itd.;

c) nazivi dati po boji ili nekoj drugoj osobini vode, po obliku, veličini (uključujući i metaforične) i sl.: *Bijela rijeka, Bijela voda, Bijele vode, Bijeli potok, Bijelo jezero, Biserna voda, Bistrica, Bjelava, Bjelašnica, Bjelobara, Bjeluša, Bliznić, Blizanac, Brzava, Crna rijeka, Crni potok, Crnić (Crnić-potok), Crno jezero, Crvañ, Crvena lokva, Crvena rijeka, Dobra voda, Dobre vode, Duboki potok, Glavača, Gluha Bukovica, Hladilo, Hrčavka, Kazani, Kiselica, Kiseli potok, Kiselak, Klobučarica, Klokočevac, Kotač, Kriva bara, Mala bara, Malo jezero, Mali potok, Medlen, Modran, Mrčevac, Mrzovac, Sirove lokve, Skakavac, Slana, Slani potok, Sniježnica, Sñežana, Starača, Studenac, Studenci, Studene vode, Studeni Jadar, Studeni potok, Suha rijeka, Suha | Suva lokva, Suhi | Suvi potok, Suho | Suvo vrelo, Suhožaj, Sušica, Suški potok, Šmrkovac, Tavna, Toplica, Toplik, Treskavac, Trudañ, Veliki potok, Veliko jezero, Vita bara, Vran-potok, Vruće vrelo, Zelena lokva, Zeleni Jadar, Zelenik, Zeľa, Zlatica (Zlatna voda)*. — itd.;

d) nazivi fitonimskog porijekla: *Borovnica, Brezovica, Brštanica, Bukovica, Bukovača, Bukovik, Cerik, Cerov potok (?)*, *Čemernica, Drmnik, Dubnica, Dubovik, Fojharska rijeka, Orahovica, Grabovica, Hrastovac, Jabušnica, Jagodña, Jasika, Javorak, Jelovik, Jošanica, Listak, Lozine, Loznica, Leskovac, Mekiña, Olašanski potok, Omarski potok, Rakitnica, Repušnica, Rozge, Ržinski potok, Smreka, Senica, Trnovica, Vrba, Vrblak*, — itd.

U nazive fitonimskog porijekla mogli bi se komotno uvrstiti i brojni rječni nazivi što su dobili imena prema naseljenim mjestima ili oblastima kroz koje teku, a ta naseljena mjesta ili oblasti imaju u svojim nazivima fitonimski termin ili apelativ (npr. prema top. *Orahovica* imamo mikrohidronim *Orahovička rijeka*, prema top. *Brezovica* dat je mikrohidr. *Brezovička rijeka* i sl.);

e) nazivi zoonimskog porijekla: *Koñske vode, Kozja voda, Kravica, Labucka rijeka, Mededi, Orlovine, Orski potok, Pačić, Pasji potok*.

2. Nazivi antroponimskog, patronimičkog i toponimskog porijekla:

a) antroponimskog i patronimičkog porijekla: *Alibašića potok, Bašića bunar, Bañevići potok, Barakovića rijeka, Bašković-potok, Bešin potok, Bojana, Bokovac, Budim, Bujakovića rijeka, Čamilska rijeka, Čavlovo vrelo, Čičevačka rijeka, Domana, Dragosavac, Dragosinski potok, Dragošnica, Dražinski potok, Đakovska rijeka,*

Džafer (?), Elezova bara, Grebin potok, Gruhoñića ada, Gutina ada, Hotoćinski potok, Hrenovica, Isakovaća, Ivovac, Jelin potok, Josića rijeka, Kalimanića potok, Kokanovića potok, Krajčinovića potok, Križevac, Križevica, Kukavića potok, Lukin potok, Malešića rijeka, Marušića ćuprija, Miloševića potok, Milotinski potok, Nikolić, Otješa, Prelovac, Pršin potok, Prohića rijeka, Radovan, Raškovac, Rakić(an)ska rijeka, Ristijevića potok, Selakovići potok, Sikirići potok, Šadino vrelo, Šakotin tor, Tirina voda, Trišića potok, Vidošić, Vukića vrelo, Vukovićanski potok, Vukšića rijeka, Žigin bunar, — itd.;

b) toponimskog nepatronimičkog porijekla: Bañišta, Barinski potok, Bolečvska rijeka, Brezovića rijeka, Brežanski potok, Brñića rijeka, Bukovića rijeka, Crvića rijeka, Debelaćki potok, Devetački bunar, Dimnića rijeka, Dobropolka, Dubnića rijeka, Dubovića rijeka, Dubravići potok, Glavići potok, Glogovska rijeka, Glušanići potok, Grabovići potok, Grabovića rijeka, Grbavića rijeka, Jasenića rijeka, Javornića rijeka, Jelaški potok, Jeleč-potok, Jelečka, Jelovaća voda, Jelovački potok, Kamenića rijeka, Kiseljačka rijeka, Kolarski potok, Kostračka rijeka, Kravića rijeka, Lipovački potok, Lokañska rijeka, Loznića rijeka, Lučki potok, Luka-vića rijeka, Mahalañski potok, Majdanski potok, Mlečvanska rijeka, Mrkodolski potok, Olijački potok, Omarski potok, Orahovački potok, Osatska rijeka, Podhraiñenska rijeka, Polomski potok, Potočarska rijeka, Rožañska rijeka, Ržinski potok, Saška rijeka, Sjetlinski potok, Slanska rijeka, Soloćuška rijeka, Sopotnići potok, Stajnići potok, Stansko vrelo, Stožerski potok, Stolački potok, Stupački potok, Tobutska rijeka, Uglevići potok, Usovići potok, Viharski potok, Vrbnića rijeka, Vrtočan-ski potok, Zabojski potok, Zakmurski potok, Zvorničko jezero, Žlebačka rijeka, — itd.

Kako se vidi, mi smo pribjegli nešto modificiranoj semantičkoj klasifikaciji. Jer, imenovanje voda i vodna imena imaju svojih specifičnosti u odnosu na ostalu toponomastičku građu, pa se modifikacija sama po sebi nametala. Naime, mi smo razmatrana vodna imena razdijelili u dvije velike grupe: 1) nazivi apelativnog i terminološkog porijekla i 2) nazivi antroponimskog, patronimičkog i toponimskog (nepatronimičkog) porijekla. U okviru prve grupe smo izdvojili pod b) nazive date po mjestu, položaju i geografskim osobinama terena kroz koje vode protiču, pod c) nazive date po boji ili nekoj drugoj osobini vode, po obliku, veličini (uključujući i metaforične) i sl., pod d) nazive fitonimskog porijekla i pod e) nazive zoonimskog porijekla. Čini nam se da smo imali dosta razloga i opravdanja da sve ovo objedinimo u jednu oveću grupu, jer su to sve manje-više i apelativi i termini što se u nazivima pojavljuju sami, u obliku složenica ili u sintagmatskim vezama. Nekad je sasvim teško povući granice između apelativa i termina, pa je bolje bilo izbjeći razgraničavanja i cjepkanja ove, uistinu, dosta homogene grupe. S druge strane, imajući u vidu činjenicu da je veliki broj vodnih imena dat prema toponimima (tj. prema naseljenim mjestima kroz koja protiču), a da su ti toponimi u velikom broju slučajeva patronimici, dakle — antroponimskog porijekla, zatim etnonimi i slično, nije imalo nikakvog smisla izdvajati ih u nekakve posebne grupe. Međutim, bilo je prirodno izdvojiti kao posebnu podgrupu u okviru druge grupe nazive toponimskog ali neantroponimskog porijekla.

Kako se može vidjeti i zaključiti i iz ove naše grubo izvršene klasifikacije, u osnovi velikog broja razmatranih hidronima nalazimo geografske apelative i termine, i taj momenat mora uslovljavati konstantan interes onomastičara za kom-

pleksno upoznavanje nomenklature geografskih apelativa i geografske terminologije uopšte. Te relacije i izbor polazišta, čini nam se, sasvim dobro je omedio N. Tolstoj: u svim slučajevima potrebno je ići od savremenog dijalekatskog geografskog termina ka istorijskom, od geografskog termina ka toponimu, a ne obrnuto¹¹. Htjeli bismo ovom dodati samo još i to da naša hidronimska građa upućuje i uslovljava neminovno zalaženje i u druge terminološke krugove. Nazivi izvora, recimo, najčešće su fitonimskog porijekla: *Jasika*, *Smreka*, *Vrba*, *Replan* i sl. Pa dalje: nisu rijetki slučajevi da se iz krugova rodovske i stočarsko-ratarske terminologije takođe prenose termini i na mikrohidronime (*Blizanac*, *Ratnić* i sl.).

¹¹ Н. И. Толстой: *Славянская географическая терминология*, Издательство „Наука” Москва 1969, стр. 15.

VI. MODELI IMENOVANJA

Iz cjelokupnog dosadašnjeg razmatranja hidronimske građe u lijevom slivu Drine mogu se izvući ili potvrditi i odranije sa opšteslovenskih područja poznati načini ili modeli imenovanja voda i vodnih tokova.

1. Jedan od najstarijih i najobičnijih načina imenovanja voda jeste davanje imena vodnom objektu iz leksičkog fonda koji u svakom jeziku sačinjavaju hidronimski i geografski apelativi i termini. Taj je leksički fond u upotrebi u svakodnevnoj komunikaciji i njegovo prisustvo u imenovanju osobito manjih rječnih tokova, izvora i sl. sasvim je prirodno. To su slučajevi kad se hidronimski ili geografski apelativi i termini (npr. *voda, lokva, izvor, potok, rijeka, jezero, ponor, otoka, močilo, obarak* i sl.) toponimiziraju, u ovom slučaju bolje je reći: hidronimiziraju i postanu prava vodna imena (u našem materijalu: *Jezero, Okanuša, Otoka, Požerak, Močila, Barica, Lokva, Potok, Voda, Vrelo* itd.). Ovakvi nazivi, istina, nose u sebi najmanje onomastičke obavijesti, ali su česti na svim slovenskim pa valjda i neslovenskim područjima.

2. Da bi se postigla potpunija onomastička obaviještenost u svakodnevnoj komunikaciji i konkretizacija u imenovanju, daleko su brojniji slučajevi i načini imenovanja kad se u formi određenog pridjevskog oblika dodaje uz hidronimski ili geografski apelativ i termin neka odrednica u smislu pobližeg označavanja veličine, položaja, boje ili kakve druge osobine vode, brzine i sl. To su onda obično dvočlani, sintagmatski nazivi, kojih smo mi na lijevom slivnom području Drine zabilježili poveliki broj: *Bijela rijeka, Crna rijeka, Crvena rijeka, Suha rijeka, Zlatna voda, Bijela voda, Dobra voda, Bijeli potok, Crni potok, Duboki potok, Kiseli potok, Mali potok, Slani potok, Studeni potok, Suhi | Suvi potok, Veliki potok, Bijelo jezero, Crno jezero, Malo jezero, Veliko jezero, Crvena lokva, Sirove lokve, Suha | Suva lokva, Zelena lokva, Mala bara, Vita bara, Suvo vrelo, Vruće vrelo, — itd., itd.*

3. Već smo vidjeli da je poveliki broj mikrohidronima, osobito izvorišnih naziva, fitonimskog porijekla. Model imenovanja u ovom slučaju je sasvim ustaljen i lako prepoznatljiv: gotovo uvijek se radi o poimeničavanju adjektiva od fitonima: *Borovnica, Brezovica, Bukovača, Bukovik, Orahovica, Grabovica, Hrastovac, Leskovac* i sl. Znatno su rjeđi nazivi tipa *Smreka, Jasika, Vrba*.

4. Vrlo su česta imenovanja manjih vodnih tokova prema nazivima naselja ili oblasti kroz koje teku, opet i najčešće u formi dvočlanih naziva, u kojima je prvi dio possessivum od toponima, a drugi dio je hidronimski termin i apelativ *rijeka, potok, vrelo* i sl. (u našem materijalu brojni nazivi: *Barinski potok, Brnička rijeka,*

Debelički potok, Devetački bunar, Dimnička rijeka, Jelaški potok, Kamenička rijeka, Glavički potok, Kostračka rijeka, Kravička rijeka, Lukavička rijeka, Mahalański potok, Mrkodolski potok, Saška rijeka, Stožerski potok, Uglevički potok, — itd., itd.). Istina, kada je riječ o ovim nazivima, onda moramo voditi računa i o činjenici da su neka od ovih naselja dobila ime upravo po rječnom nazivu, što znači da je u ponekim slučajevima rječni naziv primaran, a da je docnije, kad je naselje dobilo rječno ime, da bi se izbjegla homonimnost, od njih pravljeno sekundarno vodno ime sa possessivum-om od kasnije ustaljenog naziva naselja. Na ovaj momenat bili smo u mogućnosti da ukažemo na više mjesta u prethodnim interpretacijama hidronimske građe.

5. Ne manje su česti i nazivi dati prema patronimicima, najčešće u formi dvočlane sintagme sa posesivnim genitivom singulara ili plurala, kao prvim dijelom, i hidronimskim apelativom ili terminom, kao drugim dijelom sintagme, a samo u rjeđim slučajevima prvi dio sintagme može biti prisvojni pridjev. Kako se moglo zaključiti i iz ovdje razmatrane građe, u lijevom slivu Drine naziva ovog tipa ima veliki broj: *Alibašića potok, Babića bunar, Barakovića rijeka, Gruhočića ada, Jovelića potok, Kokanovića potok, Krajčinovića potok, Malešića rijeka, Marušića čuprija, Miloševića potok, Prohića rijeka, Rakić(an)ska rijeka, Ristijevića potok, Selakovički potok, Sikirički potok, Trišića potok, Vukića vrelo, Vukovićanski potok, Vukšića rijeka, — itd.* Kako smo i u prethodnim izlaganjima ukazivali, neki od ovih plur. posesivnih genitiva čuvaju i danas obje genitivne dužine (up. *Josića rijeka, Kòkanovića pòtok, Vùkšića rijeka* i sl.), iako je u najvećem broju slučajeva u ovoj kategoriji naziva došlo do zatiranja i semantičkih i formalnih granica između singularskog i pluralskog genitivnog oblika.

6. Pored prethodnih patronimičkih baza, nije rijetko ni neposredno uključivanje antroponima u strukturu hidronimskih naziva sa ovog područja. U razmatranjima u III-em poglavlju skrenuli smo pažnju da oni najčešće imaju funkciju prisvojnog pridjeva na -ov/-ev i -in uz apelativ ili hidronimski termin, a znatno rjeđe i na -ski (up. u razmatranoj građi: *Bešin potok, Čavlovo vrelo, Elezova bara, Grebin potok, Jelin potok, Lukin potok, Pršin potok, Šadino vrelo, Šakotin tor, Tirina voda, Tucin potok, Žigin bunar* itd.). Sufiks -ski dodaje se direktno na vlastito ime ili pak na pridjevski oblik od vlastitog imena: *Ćamilska rijeka, Dragosinski potok, Dražinski potok, Milotinski potok* i sl. Nazivi tipa *Nikolić, Vidošić* sasvim su usamljeni i, kako smo i uz naziv *Nikolić* rekli, mi vjerujemo da su ti nazivi nekad imali uobičajene sintagmatske forme: *Nikolića potok*, pa zatim *Nikolić-potok*, da bi od svega toga ostalo samo *Nikolić*. Takođe su sporadična i imenovanja neizmijenjenim antroponimskim oblikom: *Bojana, Džafer (?)*, *Radovan* itd.

Dakako, prisutni su i modeli antroponimskog porijekla sa toponomastičkim sufiksima: -ac (< -ъцъ): *Dragosavac*; -ovac/-evac (< -ov/ev-ъцъ): *Bokovac, Ivo-vac, Križevac, Prelovac, Raškovac*; -ovica/-evica: *Hrenovica, Križevica*; -evka: *Milevka*; -nica (< -ница): *Dragošnica*; -ovača: *Isakovača*.

Sa strukturalnog aspekta kad se hidronimi u našoj građi promatraju, uočava se, kao što je to i inače slučaj u onomastičkoj građi uopšte, da je „svaki naziv struktuirani model dvaju komplementarnih” dijelova ili morfema. Nosilac onomastičkog obavještenja trebalo bi da bude, kako lijepo primjećuje Šimunović (*Toponimija otoka Braća*, str. 239—263), osnovni morfem, koji „upućuje izravno ili posredno na objekat”. Međutim, valja reći da u jednočlanim vodnim nazivima, ako nije riječ o toponimiziranim hidronimskim apelativima i terminima, najčešće je zane-

mareno izravno upućivanje na vodni objekat (up. *Dubovik, Glavača, Gnat, Hladilo, Jasika* itd.), tako da se u svakodnevnoj komunikaciji to, po potrebi, mora nadomještati na druge načine. Funkcija onog drugog morfema — sufiksa, najuopštenije kazano, pretežno se svodi na identifikaciju i razlučivanje određenog vodnog objekta od okolnih geografskih objekata sa istom osnovom. Sa dvočlanim nazivima, naravno, sasvim je druga stvar: tu je nosilac onomastičke obavijesti imenica (hidronimski ili geografski apelativ i termin).

Kad se izuzmu brojni dvočlani nazivi, onda se morfološka struktura ostalih razmatranih hidronimskih naziva može svesti na:

- 1) leksički morfemski dio,
- 2) prefiks, sa svojom inicijalnom pozicijom i funkcijom određivanja položaja vodnog objekta u odnosu na druge geografske objekte,
- 3) sufiks, sa svojom finalnom pozicijom i, kako je već rečeno, funkcijom identifikovanja i odvajanja određenog vodnog imena od ostalih naziva sa zajedničkim leksičkim morfemskim dijelom.

U prethodnim izlaganjima ponekad smo se poslužili i terminom „toponomastički sufiks”, pa je zato na ovom mjestu potrebno učiniti i jednu korekciju i kazati šta se pod tim podrazumijeva. Naime, povodeći se za literaturom, mi smo pod „toponomastičkim sufiksima” podrazumijevali one sufikse koji u toponimiji i onomastici uopšte imaju osobitu ili naglašenu produktivnost. Međutim, činjenica da se ti isti sufiksi javljaju dosta ili vrlo frekventno i u tvorbama neonomastičkim, kao i to da izvjesni tzv. onomastički sufiksi dostižu visoku produktivnost u određenim vremenskim periodima ili razdobljima, na određenim područjima i sl., učvršćuje nas u uvjerenju da se, ipak, ne može govoriti o samo onomastičkim li topografskim sufiksima, nego o sufiksima za građenje riječi uopšte.

Svjesni smo sasvim realne činjenice da bi se posebna i vrlo obimna studija mogla napisati o tvorbi hidronima sa područja lijevog sliva Drine. Nju, možda, ne bi bilo teško ni izvući iz cjelokupnih razmatranja i tvorbene problematike u III-em poglavlju ovog našeg rada. Ali, da to nije posao koji bi po svojim razmjerama mogao stati u okvire ovoga rada, pokazuje i najvažnija činjenica koju moramo u ovom poslu imati na umu: da se tačno označi i utvrdi onomastička funkcija pojedinih sufiksa (jer sufiksne tvorbe predstavljaju najkompleksniji problem u cjelokupnoj tvorbi), potrebno je ispitivanje kompletne organizovanosti naziva na jednom jezičkom i geografski definisanom području. Kako smo mi daleko i od jedne i od druge mogućnosti, ukazali smo samo na izvjesne modele imenovanja voda na širokom i prostranom području koje pokriva lijevi sliv Drine.

Résumé

LES HIDRONYMES (NOMS DES EAUX) DANS LE BASSIN GAUCHE DE LA DRINA

Le matériel hydronymique du bassin gauche (bosniaque) de la Drina, que nous avons essayé d'interpréter dans cette monographie, est sans doute, par nombreuses caractéristiques, un matériel lexique spécifique et pour cette raison les accès aux ses recherches ont dû être particuliers. Nous allons essayer de résumer ces spécialités.

Primo, *l'onomastique* est une discipline scientifique qui n'a pas été définie jusqu'à ces derniers temps, et dans certains détails elle est restée indéfinie jusqu'à nos jours. Néanmoins, au temps du positivisme et des recherches historiques importantes elle a été traitée comme une *discipline historique subsidiaire* (Jireček et les autres), et ensuite, du côté des géographes, elle a été traitée comme une *discipline géographique subsidiaire* (Staszewski et les autres), un peu plus tard elle est traitée comme la *science classique indépendante* (Dickennana, Šmilauer et les autres), et -enfin- comme une *discipline linguistique*, comme une *partie de la science linguistique* (Miklošič, avec son nom sont liés les débuts de l'onomastique slave, Tazzycki et les autres).

Secundo, le matériel onomastique ne peut être interprété ni *seulement* sur le plan synchrone, ni *seulement* sur le plan diachrone. L'une des tâches principales dans le domaine des recherches onomastiques est sans doute la nécessité de constater la genèse et la stratification préoccupée de certains termes, dans ce cas des hydronymes, d'expliquer du point de vue linguistique leurs formes actuelles. Ce que signifie que les considérations sur le plan diachrone et synchrone doivent toujours être entrelacées.

Troisième, malheureusement, nous n'avons pas eu les modèles serbo-croates lors des études de ce matériel. De toute façon, il y a des travaux importants et spécialisés que traitent des problèmes particuliers onomastiques et hydronymiques, mais il n'existe pas une monographie embrassant une région unique du bassin d'un fleuve, exceptant en grande mesure le livre incomplet de Dickennann *Studien zur Hydronymie des Save systems*. Le livre de Bezljaj *Slovenska vodna imena* (Noms des eaux slovènes) est par beaucoup de détails différent: il y a beaucoup de matériel exceptionnel, mais il y a peu d'interprétations linguistiques, ainsi que cette oeuvre (en deux livres) n'a pas pu servir d'exemple.

Quatrième, la région du bassin gauche de la Drina est très élargie: de Šćepan-Polje, où commence la rivière Drina, jusqu'à sa bouche dans la Save il y a presque 350 km et les ramifications latérales de ses confluents s'étendent

presque sous les sommets des montagnes Jahorina, Konjuh et Majevisa. Bien sûr, ce n'est pas une région dialectale compacte et notre activité dans le domaine des interprétations linguistiques a été aggravée par cette circonstance. — Etc, etc.

Déjà dans *L'accès au thème* nous nous sommes décidés pour l'interprétation linguistique du matériel hydronymique que nous avons étudié. Pour cette raison, le troisième chapitre dans cette monographie */Hydronymes (noms des eaux) dans le bassin gauche de la Drina, l'identification de leurs bases et les aperçus étymologiques/* occupe la plus grande partie de la monographie, parce qu'on n'a rien d'autre penser sous le terme d'identification des bases hydronymiques et sous le terme des aperçus étymologiques que justement les *aperçus linguistiques* (sous ce terme on comprend aussi l'identification de la base et les aperçus étymologiques et aussi les aperçus sur la formation etc.).

Dans les trois chapitres finaux, sous le titre: *Aperçu sur les bases identifiées dans le matériel hydronymique étudié, Vers la classification des termes du matériel hydronymique étudié et Modèles de dénomination*, on a exposé les résumés des interprétations linguistiques de tout le matériel. Les observations faites dans ces chapitres nous ont amenés jusqu'à la conclusion suivante: il faut toujours commencer les interprétations des termes, surtout ceux se rapportant aux eaux, par l'aspect d'origine lexicale. Il ne s'agit pas seulement de distinction de la couche préslave d'un côté et la couche importée de l'autre côté. Ce qui présente la difficulté particulière — c'est le fait qu'il est difficile dans un grand nombre des cas établir les limites entre le substrat et l'adstrat. A côté de cela, on doit tenir compte du fait que les appellations ont passé d'une langue à l'autre et qu'elles se sont adaptées presque toujours par certaines caractéristiques aux circonstances phonétiques des langues qui les ont prises, ainsi qu'il est aujourd'hui assez difficile identifier leur forme originale.

Les efforts faits dans le but d'identification des bases d'appellations des eaux ont été dirigés, avant tout, sur l'indication de ce qui est slave et au sens d'observation et de constatation des parallèles dans les autres langues slaves. Nous avons pensé pour plusieurs raisons, que notre principal devoir est d'identifier les termes slaves, slaves communs et préslaves, y compris l'indication des parallèles correspondantes dans les langues baltes. Après cela, l'attention est dirigée sur l'identification des éléments du substrat, c'est-à-dire sur les recherches des parallèles dans certaines langues indoeuropéennes et éventuellement, les études des reconstructions des bases préindoeuropéennes.

Dans le matériel linguistique se rapportant aux toponymes sur nos régions, sont mélangés les termes de différente origine balkanique et les appellatifs qui sont résultat de différents contacts interlinguistiques. Notre matériel et analyses démontrent qu'il est un autre cas avec les appellatifs et les termes hydronymiques: on peut dire pour la plupart qu'ils sont slaves et slaves communs et même balto-slaves.

Par rapport à l'islamisation qui a eu sur le territoire bosniaque-herzégovinien de très larges proportions et qui a laissé des traces profondes, il est tout à fait compréhensible que notre matériel microhydronymique étudié (alors les noms des eaux plus petites) contient bien d'éléments d'origine orientale, et dans toutes les sortes de termes: dans ceux d'origine anthroponymique, d'origine appellative et syntagmatique (avec un ou deux membres de syntagme d'origine orientale). Au contraire de cela, il y a peu de termes d'origine germanique, sans égard à l'occupation austro-hongroise, ainsi que ceux qui pourraient être liés à l'origine grecque, si l'on élimine un certain nombre de noms des eaux d'origine anthroponymique.

Il est très intéressant et important pour les régions balkaniques et bosniaques aussi, d'identifier les éléments et les bases qui pourraient être considérés illyriens. Les racines dont on a parlé dans nos considérations comme des bases illyriennes (*dri-*, *dru-*, *mal-*, *part-*, *ard-*, *tar-*, *ujk-*, et semblables) sont assez sûrement confirmées et expliquées comme illyriennes. Mais, sans sources écrites on court le risques de faire une faute quand on lie un certain terme à l'origine illyrienne, surtout pour la raison que nos connaissances de la langue illyrienne sont toujours très modestes.

Les points les plus éloignés et les coordonnées dans nos études ont été les reconstructions des racines indoeuropéennes et mise en rapport des termes avec certaines bases préindoeuropéennes. Ayant en vue que c'est un travail extrêmement composé et très difficile, un travail qui surpasse nos passibilités, tout ce qui est exposé parmi ces étymologies plus éloignées et ces bases indoeuropéennes ne représente aucunes reconstructions, mais ce sont les reconstructions trouvées dans les études accessibles, dictionnaires étymologiques et semblables. Nous les avons cités désirant compléter les interprétations. Naturellement, dans certains cas, il peut être discutable notre liaison de certains noms des eaux du lexique hydronymique étudié avec une certaine base indoeuropéenne, ce qui est dans la plupart des cas la conséquence du désaccord des spécialistes les plus éminents, indoeuropéistes, comparativistes et étymologues. D'ailleurs, les reconstructions sont plus au moins les formes „contractées” des reflexes et des phénomènes linguistiques qui sont possibles et logiques.

Par rapport aux classifications faites jusqu'à présent, nous avons proposé une tout à fait autre, de ne pas dire nouvelle, classification sémantique des noms des eaux. L'appellation des eaux et les noms des eaux possèdent leurs traits spécifiques par rapport à l'autre matériel toponomastique, ainsi que la modification s'est imposée en elle-même. En effet, nous avons divisé le lexique hydronymique en question en deux grands groupes: 1. termes d'origine appellative et terminologique et 2. termes d'origine anthroponymique et toponomastique (nonanthroponymique). Dans le cadre de chacun de ces deux groupes, naturellement, existent plusieurs sous-groupes. Une telle classification confirme beaucoup plus clairement et plus illustrativement qu'il se trouve dans la base d'un grand nombre d'hydronymes les appellatifs et les termes géographiques. Ce moment impose par lui-même l'accès fondamental méthodologique au recherche du lexique hydronymique: dans tous les cas il est nécessaire partir du terme et de l'appellatif contemporain, dialectal et géographique vers celui historique, et partir du terme et de l'appellatif géographique vers le toponyme et l'hydronyme, mais pas d'aucune façon inversement.

Nous avons essayé dans cette monographie de démontrer les modèles fondamentaux de l'appellation des eaux dans le lexique hydronymique que nous avons étudié. Nous n'avons trouvé une telle systématisation des modèles d'appellation dans aucun travail fait jusqu'à présent et se rapportant aux noms des eaux, quoique la suite des parallèles sur le plan slave-commun démontre que ce sont dans le plus grand nombre des cas les façons slaves-communes ou les modèles d'appellation des eaux et des courants d'eaux. Tout cela nous a amené de formuler six modèles fondamentaux des appellations:

1. L'une des façons la plus ancienne et la plus habituelle des appellations des eaux est la formation des noms des eaux par le fond lexique, qui est dans chaque langue composé des appellatifs et des termes hydronymiques et géographiques. Ces appellations résultent du processus d'hydronymisation du lexique appellatif et terminologique (du type: *Jezero* ou au pluriel *Jezera*, *Otoka*, *Barica*, *Lokva* et semblables). Ces appellations sont plus fréquentes dans toutes

les régions slaves, quoiqu'elles portent en elles-même le *moins* de renseignement onomastique.

2. Beaucoup plus nombreux sont les cas et les façons d'appellation des eaux quand on ajoute en forme d'un terme adjectif déterminé à côté de l'appellatif et du terme hydronymique et géographique un déterminatif qui désigne plus près grandeur, position, couleur, vitesse ou une autre qualité de l'eau. Ce sont le plus souvent les termes syntagmatiques binômes qui sont assez nombreux dans notre matériel remassé et aussi sur le territoire slave-commun (du type: *Bijela rijeka*, *Bijela voda*, *Dobra voda*, *Studeni potok*, *Duboki potok* — etc.).

3. Par la substantification des adjectifs des phytonymes sont formées les nombreuses appellations, surtout les noms des sources (du type: *Brezovica*, *Bukovača*, *Orahovica* et semblables). Beaucoup plus rares sont les appellations du type: *Smreka*, *Jasika*, *Vrba*, ce qui est tout à fait compréhensible.

4. Les appellations des eaux et des courants d'eaux sont aussi fréquentes et elles sont formées d'après les noms des agglomérations et des régions par lesquelles ils coulent et ce sont le plus souvent les appellations binômes, dans lesquelles la première partie est un possessif fait du toponyme et l'autre est un terme hydronymique et l'appellatif *rivière*, *ruisseau*, *source* et semblables (du type: *Kamenička rijeka*, *Jelaški potok*). Par rapport à ces appellations il s'est montré dans certains cas que l'agglomération a obtenu son nom d'après l'appellation de la rivière, ce que signifie que cette appellation est primaire, et ensuite, quand cette agglomération a obtenu le nom de la rivière, pour éviter l'homonymie, on a fait le nom de la rivière avec le possessif du nom secondaire d'agglomération.

5. Les noms des eaux faits d'après les patronymes sont très fréquents, le plus souvent sous la forme du syntagme binôme avec le génitif possessif du singulier ou du pluriel, comme la première partie, et l'appellatif ou le terme hydronymique comme la deuxième partie du syntagme (du type: *Alibašića potok*, ou *Josića rijeka*). Ajoutons aussi la donnée que seulement dans les cas très rares la première partie du syntagme peut être un adjectif possessif (du type: *Vukovićanski potok*).

6. On a constaté aussi l'inclusion directe des anthroponymes dans la structure des appellations hydronymiques, ainsi qu'elles sont aussi le plus souvent employées dans la fonction d'un adjectif possessif en *-ov/-ev* et *-in* avec l'appellatif et le terme hydronymique (du type: *Bešin potok*, *Čavlovo vrelo* et semblables), et plus rarement en *-ski* (du type: *Čamilska rijeka*, *Dražinski potok*). Naturellement, les modèles d'origine anthroponymique sont présents aussi avec les suffixes *-ac*, *-ovac/-evac*, *-ovica/-evica*, *-evka*, *-nica*, *-ovača* et semblables.

On a donné un aperçu général dans les considérations conclusives traitant l'aspect structural du lexique hydronymique interprété, parce que dans les interprétations précédentes on a démontré séparément la structure et la formation des appellations.

Il faut dire à la fin: l'utilité de notre travail consiste avant tout dans la fait que nous avons essayé de présenter *sur une place* tant systématiquement que possible le lexique hydronymique ramassé dans une région assez vaste des affluents de la rive gauche de la Drina. Cette région est la partie des Balkans, bouleversée depuis les temps les plus reculés par les mouvements et les migrations des peuples, de la même manière qu'ils ont agité „l'Europe méditerranéenne entière et introduit les éléments linguistiques indo-européens et les autres". Quand il est question de la Bosnie, alors nous avons en vue tous les

nombreux mouvements migratoires par lesquels elle est sillonnée. Nous pouvons suivre les traces de ces migrations dans certains cas seulement sur la base des isoglosses linguistiques qui s'y rencontrent, se coupent ou s'entrecroisent. Il est intéressant enregistrer sur une telle région tout le matériel hydronymique, au moins dans le bassin d'une rivière. Tous les efforts de démarquer et d'identifier plus précisément des noms des eaux tant sur l'axe synchronique que diachronique, ont sur la région bosniaque l'importance et la signification particulière. Il s'agit du ramassage et des études „des monuments de la mémoire humaine” qui durent assez longtemps dans certains cas et peuvent être témoins d'une passé complexe de cette région.

L I T E R A T U R A

(citirana ili konsultovana)

- Barić, H.: *Ilirske jezične studije*, Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 272, Zagreb 1948.
- Barić, H.: *Lingvističke studije*, Djela Naučnog društva Bosne i Hercegovine, knj. I, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka, knj. 1, Sarajevo 1954.
- Barić, H.: *Istorija arbanaškog jezika*, Djela Naučnog društva Bosne i Hercegovine, knj. XII, Balkanološki institut, knj. 1, Sarajevo 1959.
- Белић, А.: *Дијалекти источне и јужне Србије*, Београд 1905.
- Белић, А.: *Српскохрватски књижевни језик*, Наш језик, Год. I, св. 3, Београд 1932.
- Белић, А.: *Основи историје српскохрватског језика I — Фонетика и акценат*, Београд 1968.
- Вџлић, Ј.: *Nástin české dialektologie*, Praha 1972.
- Benac, A.: *Prediliri, Protoiliri i Prailiri*, Simpozijum o teritorijalnom i hronološkom razgraničenju Ilira u prastorijsko doba, Posebna izdanja Naučnog društva Bosne i Hercegovine, knj. IV, Centar za balkanološka ispitivanja, knj. I, Sarajevo 1964.
- Бернштейн, С. Б.: *Очерк сравнительной грамматики славянских языков*, Академия наук СССР, Москва 1961.
- Бернштейн, С. Б.: *Очерк сравнительной грамматики славянских языков — Чередования. Именные основы*, Академия наук СССР, Издательство „Наука“, Москва 1974.
- Bezljaj, F.: *Slovenska vodna imena*, I. del (A—L), Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1956.
- Bezljaj, F.: *Slovenska vodna imena*, II. del, Ljubljana 1961.
- Bezljaj, F.: *Eseji o slovenskem jeziku*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1967.
- Bezljaj, F.: *Etimološki slovar slovenskega jezika*, Prva knjiga, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1977.
- Bojanovski, I.: *Paulovci na Prači*, Naše starine, knj. XIII, Sarajevo 1972.
- Borek, H.: *Zachodniosłowiańskie nazwy toponimiczne z formantem -yn-*, Wrocław 1968.
- Borek, H.: *Opolszczyzna w świetle nazw miejscowych*, Opole 1972.
- Бошковић, Р.: *Развитак суфикса у јужнословенској језичкој заједници*, Београд 1936.
- Бошковић, Р.: *Основи ујоредне граматике словенских језика I — Фонетика*, Универзитет у Београду, Научна књига, Београд 1968.
- Бошковић, Р.: *Слупарословенска adiectiva possessiva на њъ*, Наш језик, књ. XIX, св. 4—5, Београд 1973.
- Бошковић, Р.: *Поводом неких топонима*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, св. XL, Београд 1974.

- Brozović, D.: *Govor u dolini rijeke Fojnice* (rukopis doktorske disertacije, Sveučilišna biblioteka, Zagreb).
- Brozović, D.: *O zemljovidu izmišljenih zemalja i etimologiji izmišljenih onomastičkih jedinica*, Zadarska revija, br. 6 (1973), Zadar 1974.
- Brückner, A.: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1974.
- Budimir, M.: *Ievr.* klev- 'teći, plaviti, čistiti'*, Зборник филолошких и лингвистичких студија посвећен А. Беллићу, Београд 1921.
- Budimir, M.: *Iz novije balkanske onomatologije*, Jugoslovenski historijski časopis 1, Beograd 1965.
- Budimir, M.: *Mesto arbanskog u krugu indoevropskih jezika*, Gjurmime albanologjike, sv. 2, Filozofski fakultet u Prištini, Prishtinë 1965.
- Български етимологичен речник, Том I, Българска академия на науките, София 1971.
- Ђоровић, В.: *Хисторија Босне*, књ. I, Српска краљевска академија, књ. CXXXIX, књ. 53, Београд 1940.
- Даничић, Ђ.: *Основе српскога или хрватскога језика*, Београд 1876.
- Даничић, Ђ.: *Рјечник из књижевних сјараина српских*, I—III, Фотокопија издања из 1863—1864, Београд.
- Daničić, Đ.: *Korijeni s riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku*, Zagreb 1877.
- Dickenmann, E.: *Studien zur Hydronymie des Save-systems I*, Budapest 1939.
- Dickenmann, E.: *Aufgaben und Methoden der russischen Ortsnamenforschung*, Beiträge und Namenforschungen VI, 1955.
- Дуриданов, И.: *Местните назвања од Ломско*, София 1952.
- Дуриданов, И.: *За някои редки словообразователни типови во българската топонимия с упоредаци од другите славянски езици*, Славистичен сборник, т. I, София 1958.
- Duridanov, I.: *Kollektiva auf -ar aus Pflanzenbezeichnungen in der Serbisch-Kroatischen und Bulgarischen Toponymie*, Четврто заседание на Меѓународната комисија за словенска ономастика, Македонска академија на науките и уметностите, Скопје 1971.
- Duridanov, I.: *Die Hydronymie des Vardarsystems als Geschichtsquelle*, Böhlau Verlag Köln Wien 1975.
- Этимологический словарь славянских языков (под редакцией О. Н. Трубачева), Вы. 1—3, Академия наук СССР, Издательство „Наука“, Москва 1974—1976.
- Фасмер, М.: *Этимологический словарь русского языка* (превод са немачког и допуна О. Н. Трубачева), Том I—IV, 1964—1973.
- Филиповић, М. С.: *Височка нахија*, Српски етнографски зборник, књ. XIII, Насеља и порекло становника, књ. 25, Српска краљевска академија, Београд 1928.
- Филиповић, М. С. и Мазалица, Ђ.: *Црква Ломница у Босни*, Споменик Српске академије наука, Одељење друштвених наука, н. с., књ. 3, Београд 1951.
- Гаšпаровић, Р.: *Bosna i Hercegovina na geografskim kartama od prvih početaka do kraja XIX vijeka*, Djela Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, knj. XXXVII, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 22, Sarajevo 1970.
- Георгиев, В.: *Въпроси на българската етимология*, София 1958.
- Георгиев, В.: *Исследования по сравнительно-историческому языкознанию*, Москва 1958.
- Георгиев, В.: *Българска етимология и ономастика*, Българска академия на науките, София 1960.
- Георгиев, В.: *Основни проблеми на славянската диахронна морфология*, Българска академия на науките, София 1969.
- Gornje Podrinje u doba Kosača* (elaborat), Zavod za zaštitu spomenika kulture Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1973.
- Хабургаев, Г. А.: *Старославянский язык*, Москва 1974.

- Hosák, L., Šrámek, R.: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*, Tom I, Českoslov. Academia Věd, Praha 1970.
- Hraste, M.: *Antroponimija i toponimija Općine Istarske*, Hrvatski dijalektološki zbornik, knj. I, Zagreb 1956.
- Hydronimia Wisły*, Część I (pod redakcją P. Zwolińskiego), Prace Onomastyczne 7, Wrocław—Warszawa—Kraków 1965.
- Ивић, П.: *Дијалектологија српскохрватског језика — Увод у шипокавско наречје*, Матица српска, Нови Сад 1956.
- Ivić, P.: *Hijerarhija srodstva među jezičkim i dijalekatskim tipovima na slovenskom jugu*, Филозофски факултет у Новом Саду, Реферати за VII међународни конгрес слависта у Варшави (1973), Нови Сад 1973.
- Josifović, S.: *Oktavijanovo ratovanje u Iliriku*, Živa antika VI/1, Skopje 1956.
- Karaś, M.: *Nazwy miejscowe typu Podgóra, Zalas w języku polskim i w innych językach słowiańskich*, Wrocław 1955.
- Krahe, H.: *Die Struktur der alteuropäischen Hydronymie*, Abhandlungen der Geistes- und socialwissenschaftlichen Klasse der Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Wiesbaden 1962, NR 5.
- Краткий этимологический словарь русского языка*, Москва 1975.
- Куркина, Л. В.: *Из наблюдений над некоторыми названиями дорог и тропинок в славянских языках*, Этимология 1968, Издательство „Наука”, Москва 1971.
- Латинско-русский словарь* (Около 50000 слов), Москва 1976.
- Lebel, P.: *Principes et méthodes d'hydronymie française*, Société des Belles Lettres, In. S, P XXXII, Paris 1965.
- Lehr-Splawiński, T.: *Dwie etymologie prasłowiańskie*, Зборник у част А. Белића, Београд 1937.
- Lehr-Splawiński, T.: *O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian*, Poznań 1946.
- Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*, Institut za jezik JAZU, Zagreb 1976.
- Lubas, V.: *Studije o građenju reči i morfologiji južnoslovenske toponimije*, Анали Филолошког факултета у Београду, књ. IX, Београд 1969.
- Malec, M.: *Budowa morfologiczna staropolskich złożonych imion osobowych*, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1971.
- Малько, Р. Н.: *Географическая терминология чешского и словацкого языков*, Академия наук Белорусской ССР, Минск 1974.
- Maretić, T.: *Jezični savjetnik*, Zagreb 1924.
- Maretić, T.: *Imena rijeka i potoka u hrvatskim i srpskim zemljama*, Nastavni vjesnik I, Zagreb 1893.
- Maretić, T.: *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, III izdanje, Matica hrvatska Zagreb 1963.
- Мартынов, В. В.: *Славянская и индоевропейская аккомодация*, Минск 1968.
- Марусенко, Т. А.: *Названия рельефов в говорах Хмельницкой области УССР*, Карпатская диалектология и ономастика, Изд. „Наука”, Москва 1972.
- Mayer, A.: *Staroilirske studije*, Nastavni vjesnik, knj. XL, Zagreb 1930/31.
- Mayer, A.: *Staroilirske studije* (nastavak), Nastavni vjesnik, knj. XLI, sv. 4—5, Zagreb 1932/33.
- Mayer, A.: *Staroilirske studije*, Nastavni vjesnik, knj. XLIII, sv. 1 i 2, Zagreb 1934/35.
- Mayer, A.: *Die Sprache der alten Illyrier I—II*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philos.-hist. Klasse, Schriften der Balkankommission, Linguistische Abteilung XV—XVI, Wien 1957.
- Меје, А.: *Uvod u uporedno proučavanje indoevropskih jezika*, Univerzitet u Beogradu, Naučna knjiga, Beograd 1965.

- Михајловић, В.: Суфикс *-ишије* у *топонимији* и *микротопонимији* Југославије, Прилози, проучавању језика 1, Нови Сад 1965.
- Miklošič, F.: *Die Bildung der slavischen Personennamen*, Denkschriften d. Wiener Akad. d. Wiss. Phil.-hist. Klasse, Bd. 10, Wien 1860.
- Miklošič, F.: *Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen*, Denkschriften d. Wiener Akad. d. Wiss., Phil.-hist. Klasse, Bd. 14, Wien 1864.
- Miklošič, F.: *Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen I—II*, Denkschriften d. Wiener Akad. d. Wiss., Phil.-hist. Klasse, Bd. 21 u. 23, Wien 1872—1874.
- Miklošič, F.: *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien 1886.
- Младенов, С.: *Имената на десет българи реки*, Списание на Българска академия на науките, Кл. ист.-фил., кн. X, София 1915.
- Младенов, С.: *Имената на още десет българи реки*, Списание на Българска академия на науките, Кл. ист.-фил., кн. XVI.
- Младенов, С.: *Арда, Марица и Тунца*, Годишник на народната библиотека в Пловдив, София (1925) 1927.
- Mladenov, S.: *Wasser und Wasserlosigkeit in bulgarischen, besonders westbulgarischen Bergnamen*, Zeitschrift für Ortsnamenforschung, Bd. II, 1926/27.
- Младенов, С.: *Етимологически и правописен речник на българския книжовен език*, София 1941.
- Moszyński, K.: *Kultura budowa Słowian*, Kraków 1939.
- Мука, Е.: *Serbske městnostne jména a jich woznam*, Slavia occidentalis, Poznań 1925, t. III—IV; 1926, t. V.
- Мурзаев, Э. М.: *Основные направления топонимических исследований*, Принципы топонимики, Академия наук СССР, Издательство „Наука“, Москва 1964.
- Николић, С.: *Nomina agentis у старословенском језику*, Јужнословенски филолог, кн. XXVII, Београд.
- Никонов, В. А.: *Введение в топонимику*, Издательство „Наука“, Москва 1965.
- Palacky, F.: *Rozbor etymologický jmen česko-slovanských*, Časopis českého Museum, VIII, 1834.
- Pašalić, E.: *Antička naselja i komunikacije u Bosni i Hercegovini*, Posebna izdanja Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1960.
- Pavlović, M.: *La metatesi slava PART—PRAČA come criterio per la localizzazione dei Partini, stirpe illirica epoca Ottaviana*, Archivum Romanicum XXV, 1941.
- Павловић, М.: *Остаци дубровачких и саских говорних особина у Јањеви*, Историски часопис, кн. VII, Београд 1957.
- Pavlović, M.: *Les traces des oronymes les plus anciens en Illyricum*, Gjurmime albanologjike, Filozofski fakultet u Prištini, sv. 3, Prishtinë 1966.
- Павловић, М.: *Singidunum*, Зборник за филологију и лингвистику X, Нови Сад 1967.
- Pavlović, M.: *Les termes pastoraux en Illyricum*, Зборник за филологију и лингвистику, XI, Нови Сад 1968.
- Pavlović, M.: *Les coïncidences toponymiques en France et en Illyricum*, Gjurmime albanologjike, Instituti albanologjik i Prishtinës 1, Prishtinë 1968.
- Павловић, М.: *Топонимија околине Врање*, Врањски зборник, кн. IV, Врање 1968.
- Pavlović, M.: *Onomastica illyrica—Onomastička studijska situacija, problemi i metodi*, Onomastica jugoslavica 1, Ljubljana 1969.
- Pavlović, M.: *Paul Lebel: Principes et méthodes d'hydronymie française*, Јужнословенски филолог, кн. XXVIII, св. 3—4, Београд 1970.
- Павловић, М.: *Ороними Облик и Св. Илија*, Врањски зборник VII, Врање 1971.
- Павловић, М.: *Прасл. мейајеза Парј-Прача*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду XIII/1, Нови Сад 1970.

- Пецо, А.: *Билеће или Билећа*, Наш језик, н. с., књ. VI, св. 1—2, Београд 1954.
- Пецо, А.: *Гацко-Гацка или Гацко-Гацкоћа?* Наш језик, н. с., књ. VI, св. 3—4, Београд 1955.
- Пецо, А.: *Облици топонима у књижевном језику*, Наш језик, н. с., књ. XI, св. 7—10, Београд 1961.
- Пецо, А.: *Говор источне Херцеговине*, Српски дијалектолошки зборник, књ. XIV, Београд 1964.
- Пецо, А.: *Називи долина уз реке у српскохрватском језику*, Јужнословенски филолог, књ. XXX, Београд 1973.
- Пецо, А.: *Неке најмине о префиксално-суфиксалном топониму*, Зборник за филологију и лингвистику XV/2 за 1973, Нови Сад 1973.
- Пецо, А.: *Називи долина уз реке у српскохрватском језику*, Прва југосл. оном. конференција, Научни скупови, Црногорска академија наука, књ. 2, Титоград 1976.
- Пешикан, М.: *Разликовање власитинских и ајлаитинских имена у топонимији*, Наш језик, н. с., књ. XVII, св. 5, Београд 1969.
- Пјанка, В.: *Топонимастика на Охридско-преспанскиот базен*, Посебни изданија Института за македонски јазик „Крсте Мисирков“, кн. 7, Скопје 1970.
- Pleteršnik, M.: *Slovensko-nemeški slovar* I, Ljubljana 1894.
- Pudić, I.: *Toponomastika — Lepenica*, Posebna izdanja Naučnog društva Bosne i Hercegovine, књ. III, Sarajevo 1963.
- Putanec, V.: *Esej o jezičnom znaku i onomastici*, Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske, Zagreb 1976.
- Radimski, V.: *Rimski grad Domavija u Gradini kod Srebrenice u Bosni i tamošnji iskopi*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, књ. I, Sarajevo 1891, str. 2.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, I—XXIII, Zagreb.
- Речник на македонскиот јазик* I—III, Институт за македонски јазик, Скопје 1961—1966.
- Речник српскохрватскога књижевног језика* I—III Матица српска—Матица хрватска, Нови Сад—Загреб 1967—1969, IV—VI Матица српска Нови Сад 1971—1975.
- Rešetar, M.: *Der štokavische Dialekt*, Kaiserliche Akademie der Wissenschaften, Wien 1907.
- Rieger, J.: *Nazwy wodne dorzecza Sanu*, Prace Onomastyczne PAN, књ. 12, Wrocław—Warszawa—Kraków 1969.
- Rieger, J., Wolnicz-Pawłowska, E.: *Nazwy rzeczne w dorzeczu Warty*, Prace Onomastyczne PAN, књ. 24, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1975.
- Rospond, S.: *Poludniowo-słowiańskie nazwy miejscowe z sufiksem (-itj-)*, Prace Komisii Językowej PAN, Nr 25, Kraków 1937.
- Rospond, S.: *Ślęza i jej derywaty*, Onomastica, Rocz. I, Wrocław 1955.
- Роспонд, С.: *Структура и класификација древневосточнославянских антропонимов (имена)*, Вопросы языкознания, № 3, Москва 1965.
- Роспонд, С.: *Структура и стратиграфия древнерусских топонимов*, Восточнославянская ономастика, Издательство „Наука“, Москва 1972.
- Rospond, S.: *Struktura i stratygrafia toponimów typu -išt- w Bułgarii i Macedonii*, Onomastica jugoslavica 3—4, Zagreb 1973—1974.
- Rospond, S.: *Klasifikacja strukturalno-gramatyczna nazw geograficznych*, Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Nr 58, Wrocław 1958.
- Rospond, S.: *Stratygrafia słowiańskich nazw miejscowych*, Tom 1, Polska Akademia Nauk, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1974.
- Rozwadowski, J.: *Studia nad nazwaniami wód słowiańskich*, Kraków 1948.
- Rudnicki, M.: *Goplo i Pelso*, Slavia occidentalis, sv. III/IV, Poznań 1925.

- Rzetelska-Feleszko, E., Duma, J.: *Nazwy rzeczne Pomorza między dolną Wisłą a dolną Odrą*, Prace Onomastyczne PAN, knj. 25, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1977.
- Савченко, А. Н.: *Сравнительная грамматика индоевропейских языков*, Издательство „Высшая школа”, Москва 1974.
- Schütz, J.: *Die geographische Terminologie des Serbokroatischen*, Berlin 1957.
- Schwarz, F.: *Die Ortsnamen der Sudetenländer als Geschichtsquelle*, München 1931.
- Севортян, Э. В.: *Этимологический словарь тюркских языков*, Издательство „Наука”, Москва 1974.
- Семенов, П.: *Географическо-статистический словарь русской империи I—IV*, Петербург 1863—1865.
- Sigurd, B.: *Struktura języka* (prevod sa švedskog), Państwowe wydawnictwo naukowe, Warszawa 1957.
- Скарић, В.: *Сѣпара босанска власѣла у данашњој ѿонономасѣици*, Гласник Географског друштва, св. 7 и 8, Београд 1922.
- Скарић, В.: *О ѿеографској номенклатури Босне и Херцеговине*, Гласник Географског друштва, св. 13, Београд 1927.
- Skarić, V.: *Popis bosanskih spahija iz 1123. (1711.) godine*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, knj. XLII, Sarajevo 1930.
- Skok, P.: *Iz ilirske toponomastike*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, knj. XXIX, sv. 1—4, Sarajevo 1917.
- Skok, P.: *Studije iz ilirske toponomastike* (II dio), Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, knj. XXXI, Sarajevo 1919.
- Skok, P.: *Studije iz ilirske toponomastike* (III dio), Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, knj. XXXII, Sarajevo 1920.
- Skok, P.: *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, knj. I—II, Jadranski institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb 1950.
- Skok, P.: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I—IV*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1971—1974.
- Sławski, F.: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Tom I, zeszyt 1/1952, 2/1953, 3/1954, 4/1955; Tom II/1958—1965; Tom III/1966—1969; Tom IV/1970—1974; Tom V, zeszyt 1 (21), 2 (22)/1975—1977, Kraków.
- Слијепчевић, М.: *Прилози историји Пиве*, Београд 1976.
- Słownik prasłowiański*, Tom I (1974), Tom II (1976), Polska Akademia Nauk.
- Споменик Српске академије наука XCIX, Одељење друштвених наука, Нова серија 1, Београд 1950.
- Стевановић, М.: *Савремени српскохрватски језик I*, треће изд., Научна књига, Београд 1975.
- Suić, M.: *Illyrii proprie dicti*, Godišnjak XIII, Centar za balkanološka ispitivanja Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, knj. 11, Sarajevo 1976.
- Суперанская, А. В.: *Общая теория имени собственного*, Издательство „Наука”, Москва 1973.
- Svoboda, H.: *Staročeská osobní jména a naše příjmení*, Praha 1964.
- Šidak, J.: „*Crkva bosanska*” i problem bogumilstva u Bosni, Matica hrvatska, 1940.
- Šimunović, P.: *Toponimija otoka Brača*, Brački zbornik 10, Supetar 1972.
- Šimunović, P.: *Geografska nomenklatura za usjeke i prolaze u kršu*, Zbornik u čast akademika J. Vukovića, Posebna izdanja knj. XXXIV, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 6, Sarajevo 1977.
- Škaljić, A.: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, „Svjetlost”, Sarajevo 1965.
- Šmilauer, V.: *Vodopis starého Slovenska*, Práce Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě IX, Prag—Bratislava 1932.

- Šmilauer, V.: *Metoda „malých typů“ v toponomastice*, Sborník slavistických prací věnovaných IV Mezinárodnímu sjezdu slavistů v Moskvě, Praha 1958.
- Taszycki, W.: *Najdawniejsze polskie imiona osobowe*, Rozprawy Wydziału Filologicznego PAN, Tom LXII, Nr. 3, Kraków 1925.
- Taszycki, W.: *Rozprawy i studie polonistyczne*, I — Onomastyka, Wrocław—Kraków 1958.
- Ташицкий, В.: *Место ономастики среди других гуманитарных наук*, Вопросы языкознания, № 2, Москва 1961.
- Толстой, И.И.: *Сербскохорватско-русский словарь*, III изд., Издательство „Советская энциклопедия“, Москва 1970.
- Толстой, Н.И.: *Славянская географическая терминология*, Москва 1969.
- Топоров, В. Н.: *Из области теоретической топонимистики*, Вопросы языковедения, № 6, Москва 1962.
- Топоров, В.: *Некоторые соображения в связи с построением теоретической топонимистики*, Принципы топонимики, Академия наук СССР, Издательство „Наука“, Москва 1964.
- Топоров, В. Н.-Трубачев, О. Н.: *Лингвистический анализ гидронимов Верхнего Поднепроя*, Москва 1962.
- Трубачев, О. Н.: *Происхождение названий животных в славянских языках*, Издательство Академии наук СССР, Москва 1960.
- Трубачев, О. Н.: *Названия рек Правобережной Украины*, Издательство „Наука“, Москва 1968.
- Truhelka, Č.: *Les restes illyriens en Bosnie*, Paris 1900.
- Truhelka, Č.: *Testament gosta Radina*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, knj. XXIII, Sarajevo 1911.
- Waillant, A.: *Dobů „arbre, chêne“*, Revue des études slaves, T. XIV, 3—4, Paris 1934.
- Vego, M.: *Naselja bosanske srednjovjekovne države*, „Svjetlost“, Sarajevo 1957.
- Vego, M.: *Zbornik srednjovjekovnih natpisa Bosne i Hercegovine*, knj. I—IV, izd. Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1962—1970.
- Видоески, Б.: *Македонската топонимија како извор за историската дијалектологија на македонскиот јазик*, Четврто заседание на Меѓународната комисија за словенска ономастика, Македонска академија науките и уметностите, Скопје 1971.
- Vodne snage reke Drine s Tarom i Pivom I*, Hidroenergetski zavod „Jaroslav Černi“ — Hidroenergetska grupa, Beograd 1952.
- Востоочнославянская ономастика*, Москва 1972.
- Vujičić, D.: *Bosansko-hercegovački hidronimski nazivi na starim geografskim kartama do sredine XVIII vijeka i neka dosadašnja tumačenja tih naziva*, Radovi Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, knj. XLIII, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 15, Sarajevo 1972.
- Vujičić, D.: *Današnja jezička slojevitost onomastičkog materijala na području Zenice i njene okoline* (referat podnesen na simpozijumu Srednjovjekovna Bosna i evropska kultura), Radovi Muzeja grada Zenice, Zenica 1973.
- Vujičić, D.: *Istočnohercegovački i zapadnocrnogorski govori u svjetlu onomastičkog i uopšte leksičkog materijala*, Studii z filologii polskiej i słowiańskiej, tom XV.
- Вуковић, Ј.: *Говор Пиве и Дробњака*, Јужнословенски филолог, књ. XVII, Београд 1938—1939.
- Вуковић, Ј.: *Акцентаи говора Пиве и Дробњака*, Српски дијалектолошки зборник X, Београд 1940.
- Vuković, J.: *Refleksi međujezičkih dodira u fonetskim osobinama bosanskohercegovačkih govora*, Radovi Naučnog društva BiH, knj. XX, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka, knj. 7, Sarajevo 1963.

- Vuković, J.: *Bosanski i hercegovački ijekavski govorni tipovi*, Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Etnologija, n. s., sv. XVIII, Sarajevo 1963.
- Vuković, J.: *Kreševsko-lepenički govor*, Naučno društvo BiH, Posebna izdanja, knj. III, Sarajevo 1963.
- Vuković, J.: *Istorija srpskohrvatskoga jezika — I dio: Uvod i fonetika*, Naučna knjiga, Beograd 1974.
- Vuković, J.: *Toponimi i apelativi*, Прва југословенска ономастичка конференција, Научни скупови 2, Црногорска академија наука и умјетности, Титоград 1976.
- Вопросы этногенеза и этнической истории Славян и восточных Романцев*, Академия наук СССР, Издательство „Наука“, Москва 1976.
- Займов, Й.: *Местните имена в Пирдопско*, Българска академия на науките, София 1959.
- Займов, Й.: *Български географски имена с -јъ*, Българска академия на науките, София 1973.
- Жучкевич, В. А.: *Топонимика*, Издательство „Высшая школа“, Минск 1965.

INDEKS AUTORA

na koje se pozivamo ili se u radu pominju

- Andrić, I. 103
 Arandelović, T. J. 87
- Barić, H. 35, 61, 149
 Belić, A. 112, 132, 142
 Benac, A. 25, 180
 Berneker, E. 92, 133, 137, 189
 Bernštejn, S. B. 79, 80, 189
 Bezljaj, F. 7, 24, 36, 38, 47, 49, 50, 52, 55, 56, 60, 61, 66, 72, 73, 76, 77, 78, 85, 87, 88, 90, 92, 93, 94, 102, 103, 106, 109, 110, 111, 120, 124, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 144, 145, 147, 149, 150, 152, 153, 164, 165, 166, 168, 169, 171, 172, 174, 179, 180, 187, 188
 Bojanovski, I. 81, 83
 Bonfante, Đ. 37
 Borek, H. 89
 Bošković, R. 62, 64, 80, 81, 126, 130, 140, 189
 Briffant, E. 83
 Brozović, D. 113
 Brückner, A. 43, 45, 58, 61, 79, 132, 134, 150, 155, 168
 Budimir, M. 22, 23, 37, 47, 95, 188
 Budmani, P. 112, 118
- Čorović, V. 23, 25, 36, 83
- Daničić, Đ. 35, 37, 39, 63, 78, 91, 103, 105, 118, 124, 131, 165, 170, 175
 Dickenmann, E. 7, 14, 28, 46, 52, 56, 73, 85, 93, 104, 109, 137, 170
 Dodig, Đ. 144
 Duma, J. 165, 175
 Duridanov, I. 38, 47, 50, 52, 85, 86, 88, 99, 118, 128, 130, 138, 139
- Fasmer, M. 38, 46, 55, 56, 67, 75, 90, 93, 94, 96, 104, 105, 110, 113, 114, 123, 125, 133, 159, 168, 170, 173
 Filipović, M. S. 134, 144, 166
- Gašparović, R. 28, 39, 83
 Georgiev, V. 22, 23, 40, 105, 139, 156
- Haburgajev, G. A. 80
 Hirt, H. 137
 Hosák, L. 46, 52, 90, 175
 Hraste, M. 90
- Ivšić, S. 112
- Jakobson, R. 19
 Jireček, K. 14, 83
 Jokl, N. 155
 Josifović, S. 84
 Jukić, F. 178
 Jurkowski, M. 140
- Kapetanović, Lj. M. 28, 68, 79, 109, 110, 130, 131, 134, 141, 147, 149, 152, 178, 183
 Karadžić, S. V. 117, 131, 152
 Karaš, M. 54, 80
 Kiparsky 137
 Kos, M. 94
 Kourtene, B. 138
 Kozierowski, S. 94
 Krahe, H. 24, 25, 40, 41
 Kretschmer, P. 35, 179
- Lebel, P. 26, 36, 111
 Lehr-Splawiński, T. 22, 35, 40, 112, 132, 147, 149, 179, 180
 Lubas, V. 61

- Machek, V. 79, 104, 105, 155
 Malec, M. 125, 126
 Mal'ko, P. N. 46, 65, 88
 Maretić, T. 67, 72, 73, 142
 Martynov, V. V. 48, 65, 66, 75
 Marusenko, T. A. 60, 95
 Mayer, A. 35, 36, 37, 38, 40, 58, 156
 Mazalica, Đ. 144
 Meillet, A. 106, 132
 Melich 39
 Miklošič, F. 14, 15, 49, 52, 56, 72, 75, 76, 85, 87, 93, 94, 101, 105, 110, 111, 125, 135, 137, 150, 153, 155, 165, 168, 181, 191, 192
 Milewski, T. 132
 Miličević, M. Đ. 179
 Mladenov, S. 40, 79, 104, 105, 114, 120, 134, 139, 155, 156, 169, 179, 183, 184
 Moszyński, K. 192
 Muka, E. 192
 Murzaev, E. M. 15

 Nikonov, V. A. 16, 23
 Novaković, S. 178

 Oštir, K. 25, 155

 Palacki, F. 191
 Palavestra, V. 102
 Pašalić, E. 124, 174, 183
 Pavičić, S. 35
 Pavlović, M. 24, 26, 35, 36, 41, 50, 83, 111, 112, 124, 127, 147, 149, 156, 157, 164, 165, 172
 Peco, A. 34, 35, 41, 107, 112, 120
 Petersen, 137
 Pižurica, M. 90
 Pjanka, V. 86, 99
 Pleteršnik, M. 88, 90, 150
 Pokorny, J. 37
 Pudić, I. 77, 134, 160
 Putanec, V. 16

 Radimski, V. 129
 Ramovš, F. 83
 Rešetar, M. 112
 Rieger, J. 38
 Rolfs, G. 192
 Rospond, S. 22, 43, 48, 62, 80, 89, 91, 192
 Rozwadowski, J. 36, 40, 89, 107, 139, 179, 180
 Rudnicki, M. 94
 Rzetelska-Feleszko, E. 165, 175

 Schütz, J. 109
 Schwarz, E. 192
 Sedláček, A. 94
 Semenov, P. 52
 Sigurd, B. 16
 Skarić, V. 48, 49, 56, 60, 61, 75, 79, 104
 Skok, P. 23, 24, 35, 37, 38, 39, 45, 47, 48, 50, 51, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 63, 65, 67, 70, 72, 77, 78, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 166, 168, 169, 170, 171, 173, 175, 176, 178, 181, 182, 183, 184, 185, 192
 Sławski, F. 48, 49, 51, 58, 59, 181
 Slijepčević, M. 37, 38
 Smičiklas 94
 Staszewski, J. 14
 Suić, M. 26, 36
 Superanskaja, A. V. 15, 16, 17, 18

 Šidak, V. 91, 92
 Šimunović, P. 17, 22, 43, 77, 90, 96, 110, 139, 154, 168, 198
 Škaljić, A. 50, 54, 63, 65, 76, 91, 95, 96, 97, 99, 100, 102, 104, 117, 127, 137, 144, 146, 151, 154, 155, 158, 163, 176, 184
 Šmilauer, V. 14, 52, 56, 94
 Šrámek, R. 46, 52, 90, 175

 Taszycki, W. 14, 15, 80, 102, 191, 192
 Tolstoj, I. I. 99

- Tolstoj, N. I. 76, 132, 137, 195
Tomaschek, W. 36
Toporov, V. N. 9, 15, 16, 18, 22, 54, 138, 189
Trautmann, R. 94
Trubačov, O. N. 9, 39, 47, 60, 105, 125, 130, 138, 189
Truhelka, Č. 23, 40, 91, 192
Vaillant, A. 132
Vego, M. 56, 60, 61, 68
Vidoeski, B. 16
Wolnicz-Pawłowska, E. 38
Vujičić, D. 15, 18, 34, 83, 88, 91, 92, 165
Vuković, J. 41, 43, 77, 95, 109, 120
Zaimov, J. 62, 118
Zwoliński, P. 52, 89
Žučkevič, V. A. 15, 17

INDEKS IMENA VODA

u ljevom slivu DRINE i onih što se u razmatranjima pominju

- Ades 147
Adra 147
Adria 147
Adrana 147
Adranos 147
Alibašića potok 11, 102, 193, 198
Alipašina voda 146
Arda 156, 157

Babića bunar 70, 98, 198
Babišnica 87
Badań-vrelo 66, 193
Bahovski potok (v. Bratiški potok) 76
Bajna lučica 153
Bańevićki potok 134, 193
Bańišta 157, 194
Bar 107
Bara 126
Barakovića rijeka 117, 193, 198
Barbačina 50
Barica 11, 51, 107, 126, 193, 197
Barić 107
Barycz 107
Barička reka 107
Baryczka 107
Barinski potok 107, 109, 194, 197
Barupa, Barupis 107
Bašića bunar 193
Baško jezero 76
Bašković-potok 76, 193
Bebroštica 137, 138
Bereg (v. Sušica) 95, 97, 193
Bešin potok 11, 151, 193, 198
Bijela 84
Bijela rijeka 11, 128, 193, 197
Bijela voda 11, 119, 193, 197
Bijele vode 87, 119, 146, 160, 193
Bijeli Drim 54
Bijeli potok 11, 170, 193, 197
Bijelo jezero 54, 193, 197
Bijelinski kanal (Dašnica) 184
Biserna voda 176, 193
Bistrica, 19, 31, 42, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 193
Bišlanski potok 157
Bjelašnica 141, 142, 146, 193
Bjelava 31, 42, 52, 53, 54, 55, 193
Bjelobara (v. Zlatna voda, Zlatica) 163, 164, 193
Bjelovačka rijeka (v. Saška rijeka) 124
Bjeluša 85, 193
Blizanac 109, 145, 193, 195
Blizanci 109
Bliznić 145, 193
Bliznik 109
Blečevska rijeka 131, 194
Bojana 49, 50, 193, 198
Bojanski potok 49
Boklen 109
Bokovac 126, 193, 198
Boksin ili Brežanski potok 158
Bolska 24
Boračko jezero 51
Borovnica 11, 137, 193, 197
Bosna 23, 35
Bračina (v. Prohića rijeka) 115
Bratiški potok 76
Bregalnica 38, 118
Bregana 24
Brena 89,

- Brenica 89
Brenik 89
Brenka 89
Brenna 89
Brenovo 90
Breñ 89
Breñka 89
Breñ Nowy 89
Breñsko jezero 89
Breñ Stary 89
Brezovica 11, 176, 178, 193, 197
Brezovička rijeka 124, 193, 194
Brežanski potok 149, 158, 194
Briñica 89
Bryn 89
Brnik (Brenik) 89
Brnička rijeka 88, 194, 197
Brničko jezero 90
Brštanica 104, 193
Brzava 178, 182, 193
Budim 135, 193
Bujakovića rijeka 118, 119, 193
Bukovača 11, 182, 184, 193, 197
Bukovica 139, 182, 193
Bukovička rijeka 150, 194
Bukovik 11, 68, 97, 138, 139, 182, 193, 197
Buna 23
Bunarić 106, 146, 193

Cerik 146, 193
Cerov potok 174, 193
Cerska ili Ceranska rijeka 158, 159
Chocina 165
Chocińska rzeka 165
Choteč 165
Crna rijeka 11, 58, 59, 72, 152, 153, 193, 197
Crni Guber 127
Crnić (Crnić-potok) 71, 72, 115, 193
Crni Drim 54
Crni Jadar (v. Studeni Jadar) 152
Crni potok 11, 115, 193, 195
Crno jezero 51, 54, 193, 197
Crvañ 158, 159, 193
Crvena lokva 51, 193, 197
Crvena rijeka 56, 126, 193, 197
Crvička rijeka 120, 158, 194,
Čamilska rijeka 11, 163, 193, 198
Čehotina 31

Čardačina 65, 193
Čavlovo vrelo 11, 48, 193, 198
Čemernica 93, 193
Česma na klanцу 96, 193
Čičevačka rijeka (Pusmolička rijeka) 128, 129, 193

Debelak ili Debelaćki potok 169, 171, 172, 194, 198
Demirski potok 104
Derenčište 49, 193
Desna 112
Devetački bunar 11, 98, 194, 198
Dijački potok (v. Đakovska rijeka) 77
Dimnička rijeka 70, 124, 194, 198
Dnjestar 107
Dobrak (v. Pasji potok) 117, 118
Dobra voda 11, 48, 68, 99, 114, 118, 140, 146, 161, 193, 197
Dobre vode 67, 193
Dobrojevički potok 94
Dobropolka 55, 58, 61, 194
Domana 175, 193
Don 40
Doña česma 119, 193
Dracia (v. Prača) 83
Dragojevički potok 96
Dragosavac 143, 193, 198
Dragosinski potok 91, 151, 193, 198
Dragošnica 151, 193, 198
Drama 41, 147
Drava 39, 40, 41, 147
Draviña 24

- Dražinski potok 11, 93, 193
 Dreta 24
 Drilon 26
 Drim 23, 39, 40, 41
 Drina 8, 17, 23, 27, 28, 31, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 179, 181, 182, 183, 184, 197, 198, 199
 Drinica 135, 184
 Driñača 23, 31, 42, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161
 Drmnik (v. Kalimanića potok) 118, 193
 Duboki potok 11, 46, 85, 93, 94, 96, 125, 140, 142, 146, 161, 182, 193, 197
 Dubnička rijeka ili Dubnica 154, 155, 156, 160, 161, 193, 194
 Dubovička rijeka 132, 133
 Dubovik 132, 193, 199
 Dubravički potok 133, 194
 Dunav 40, 147
 Dzisna 179
 Džwina 179
 Đakovska rijeka 77, 193
 Đetiña 157
 Džafer 63, 193, 198
 Eder 149
 Elezova bara 65, 194, 198
 Fakovička rijeka (v. Mlečvanka) 122
 Fojharska rijeka 129, 193
 Fojnica 128, 129
 Gabelus 112
 Glavača 178, 193, 199
 Glavički potok 71, 194, 198
 Glogovački kanal 184
 Glogovska rijeka 131, 194
 Gluha Bukovica 138, 158, 193
 Glušanički potok 157, 194
 Gñat 59, 193, 199
 Gojčina 101
 Gojenac 80
 Gornji brestovik 119, 193
 Gospoja-vrelo 67
 Govještica 94
 Govza 60, 61, 63, 65, 66, 67
 Grabovica 11, 83, 99, 141, 142, 193, 197
 Grabovička rijeka 122, 141, 145, 194
 Grabovički potok 141, 194
 Gračanica 87, 88, 96, 97, 98, 99
 Gradina 166
 Grbavička rijeka 170, 194
 Grebin potok (v. Kovačevac) 170, 194, 198
 Gruhoñića ada 184, 194, 198
 Guber 126
 Guberovo vrelo 127
 Gučina 139, 193
 Gusti jelah 157, 193
 Gutina ada 185, 194
 Hadžibegova ada 176
 Hadžijin bunar 99, 193
 Hajdučka česma 98, 193
 Hajdučki čardak ili voda 131
 Hajdučko vrelo 99, 193
 Hladilo 67, 84, 193, 199
 Hoča 161, 165, 166
 Hočna 165
 Holandija 184
 Hotočinski potok 88, 194
 Hrastovac 11, 137, 193, 197
 Hrčava 46, 47
 Hrčavka 46, 47, 193

- Hrenovica (Renovica) 102, 194, 198
 Hudinja 165

 Idrija 149
 Imamov potok 103, 193
 Isakovača 184, 198
 Iskar 40
 Ivan-potok 61, 62
 Ivovac 100, 194, 198
 Izgrada 102, 193

 Jabušnica 45, 50, 193
 Jadar 40, 42, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161
 Jadrančić 170
 Jadrovo vrelo 137
 Jagodnja (v. Žlijebac ili Žlebačka rijeka) 120, 122, 140, 193
 Jagodnjak 140
 Jahna 180
 Jana 179, 180,
 Jania 189, 180
 Janica 179
 Janka 179, 180
 Jaňa // Modran 42, 176, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184
 Jaňica 184
 Japra 25
 Jasenička rijeka 173, 174, 176, 194
 Jasika 11, 114, 193, 195, 197, 199
 Javorak 49, 65, 193
 Javornička rijeka 169, 194
 Jela 61
 Jelaški potok 11, 126, 194, 198
 Jelašnica 161
 Jelčki potok 61
 Jelečka 60, 61, 194
 Jeleč-potok 61, 63, 194
 Jelica (v. Orlovine, Sapna) 166, 168
 Jelin potok 169, 194, 198
 Jelovac 61
 Jelovačka voda 146, 194
 Jelovački izvor 143
 Jelovački potok (česma) 143, 146, 194
 Jelovica 61
 Jelovik 61, 97, 193
 Jelovka 61
 Jezera 11
 Jezernica 51, 139, 140, 141, 193
 Jezero 11, 51, 55, 64, 106, 132, 140, 145, 193, 197
 Josića rijeka 11, 171, 172, 194, 198
 Jošanica ili Jošanička rijeka 161, 163, 193
 Jovelića potok 133, 198

 Kadunina voda 97, 193
 Kalimanića potok (Drmnik) 118, 194
 Kalimanska reka 118
 Kamenica 42, 111, 161, 193
 Kamenička rijeka 11, 85, 161, 194, 198
 Kapnja 98
 Karovica (v. Duboki potok) 93
 Katranica 137, 193
 Katurka / Koturka 47
 Kazan 47
 Kazani 128, 193
 Kiselica // Kiselčka rijeka 130, 193, 194
 Kiseli potok 78, 193, 197
 Kiselak 72, 98, 100, 130, 193
 Klobučarica 43, 45, 193
 Klokočevac 171, 172, 193
 Kneža-Bača 106
 Kneževac 127
 Kodra 41
 Kokanovića potok // Mitrovića potok (Mitrovica) 150, 194, 198
 Kolarski potok 119, 194
 Kolina 42, 68, 69, 70, 71, 72
 Kolinsko vrelo 68
 Košiske vode 66, 193
 Korijen 69, 193
 Koritnik 49, 72, 98, 193
 Korito 72, 98, 113, 193
 Kosarlija (v. Šakotin tor) 173

- Kosovac 73
 Kosovica 73
 Kosovska rijeka 72, 73
 Kostračka rijeka 150, 194, 198
 Kota reka 47
 Kotač 47, 51, 193
 Kotlovi 47
 Kovačevac ili Grebin potok 170
 Kozja voda 105, 193
 Kozluk, Kozluk p. (v. Malešićka rijeka) 171, 172
 Krajčinovića potok 151, 194, 198
 Kraljeva česma 160, 193
 Kravica ili Kravička rijeka 158, 193, 194, 198
 Kriva bara 65, 193
 Križevac 76, 126, 127, 132, 194, 198
 Križevica 42, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 198
 Križinski potok 133
 Krnica 140
 Krnjača 140
 Krušik 181
 Kukavića potok 100, 194
 Kula-grad potok 163

 Laba 22
 Labucka rijeka 182, 193
 Lim 31, 33
 Lipovački potok 181, 194
 Listak 106, 193
 Liščak 106
 Lokańska rijeka 174, 176, 194
 Lokva 11, 113, 193, 197
 Lokve 51, 65, 193
 Lovnica 144
 Lozine 157, 193
 Loznica 88, 124, 193
 Loznička rijeka 123, 124, 194
 Ložnica 101
 Lučica 113, 193
 Lučki potok 76, 194
 Luda Jana 179, 180

 Lukavica ili Lukavička rijeka 153, 160, 194, 198
 Lukin potok 169, 194, 198
 Luński potok 92

 Ćelička rijeka 71
 Ćeskovac 11, 131, 193, 197
 Ćčina 160
 Ćubenica 111
 Ćubija 24
 Ćjubljanica 38
 Ćuta 84

 Mahačka česma 66
 Mahalanski potok 90, 194, 198
 Maharovički potok 66
 Majdanski potok (v. Obadska rijeka) 125, 194
 Mala bara 65, 193, 197
 Mala r. (v. Potok) 71
 Malešića česma 171
 Malešićka rijeka 70, 171, 172, 194, 198
 Mali potok 85, 193, 197
 Malo jezero 146, 193, 197
 Malovšica 87
 Mamutova voda 184
 Marica 40, 156, 179
 Marmorica 72
 Marušića čuprija 100, 194, 198
 Medlen 66, 193
 Mededi 66, 193
 Meduede 185, 193
 Mekiňa 164, 193
 Mezgraja 183, 193
 Miena 112
 Mienia 112
 Mieň 112
 Mieňka 112
 Miloševića potok 70, 194, 198
 Milotinski potok 87, 194, 198
 Milevka 63, 67, 68, 198
 Minija 112
 Miňak 112, 113

- Mirna 87
 Mitrovića potok (Mitrovica), v. Kokanovića potok 150
 Mlava 37
 Mlečvanka ili Mlečvanska rijeka 122, 194
 Mlinski p. (v. Orahovački potok) 103
 Močila 11, 67, 193, 197
 Modran 178, 181, 183, 193
 Morava 39, 40
 Moravica 135
 Mramorje 72, 193
 Mramornica 72
 Mravišak 78
 Mravišna rijeka 78
 Mrčevac 145, 193
 Mrežička 63
 Mrkodolski potok 85, 194, 198
 Mrowa 78
 Mrowla 78
 Mrzovac 155, 193
 Mušića (Mušak) 169
 Muravejka 78
 Muravejna 78
 Muravlj 78
 Muravešnik 78

 Nemen 107
 Nikolić 149, 194, 198
 Nodra 41

 Obadska rijeka // Majdanski potok 125
 Obarci 161, 193
 Odra 41, 107, 147, 149, 165, 175
 Odska r. (v. Mravišna rijeka) 78
 Okanuša 165, 166, 193, 197
 Oko 38, 166
 Olašanski potok 63, 64, 68, 193
 Olbok 107
 Olijački potok 103, 194
 Omarski potok 86, 193, 194
 Opsa 139

 Orahovica (v. Rakić/an/ska rijeka) 11, 87, 103, 152, 193, 197
 Orahovička rijeka 193
 Orahovački potok 103, 152, 194
 Orlovine (Jelica) 166, 168, 193
 Ornica // Rijeka 152, 153
 Orski potok 93, 193
 Osa 139
 Osanica 42, 73, 75, 76, 77, 137
 Osatska rijeka 117, 194
 Osenica 139
 Osia 139
 Osica 139
 Osi potok 139
 Osnica 139
 Osojnica 193
 Oš 139
 Otješa, Oteša 64, 64, 194
 Otoka 11, 176, 193, 197

 Pačić 183, 193
 Panega 40
 Pašnik 185, 193
 Pasji potok (Dobrak) 117, 193
 Pašina česma 50, 193
 Pećanska (Toplička) rijeka 117
 Perućica 45, 46, 48, 49
 Pevnica — Soča 72
 Pijavica 38
 Pilesza 175
 Pilica 175
 Piliczka 175
 Pilička rijeka 174, 175, 193
 Pilišnica 175
 Piva 31, 34, 35, 37, 38
 Pivčica 38
 Pivka 38
 Piwna 38
 Piwnica 38
 Piwny 38
 Piwowina 38
 Pliva 37, 39

- Po 112
 Podgor 99, 119, 193
 Podgradac 142, 163, 193
 Podhračenska rijeka (Podhračenski potok) 42, 78, 80, 193, 194
 Podosoje 99, 193
 Polom 114
 Pojilo 67
 Polomski potok 70, 133, 196
 Polskava 24
 Pošćerak 11, 119, 193, 197
 Potočarska rijeka 130, 194
 Potok 71, 78, 193, 197
 Prača 18, 31, 33, 42, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 103, 161
 Pračko vrelo 96
 Prelovac 181, 194, 198
 Prohića rijeka 115, 194, 198
 Prosna 179
 Pršin potok 96, 194, 198
- Radića 157
 Radića 156, 197
 Radovan 145, 194, 198
 Rakić(an)ska rijeka 87, 194, 198
 Rakitnica 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 193
 Rastošnica 181, 182, 193
 Raošica 67, 193
 Raškovac 171, 194, 198
 Ratnić 110, 193, 195
 Rečica 64, 139
 Rečice 132, 139, 193
 Repljan 113, 195
 Repešin 141
 Replin 141
 Replje 141
 Repnik 141
 Repovac 141
 Repušnica 141, 145, 193
 Revido 92
 Rijeka 46, 63, 64, 96, 110, 131, 137, 152, 154, 171, 193
- Risića rijeka 115
 Ristijevića potok 151, 194, 198
 Rječica 64, 139
 Rosica 40, 139
 Rosule 139
 Rozge 55, 193
 Rožanska rijeka 169, 194
 Rzav 31
 Ržinski potok 133, 193, 194
- Sana 24, 25, 38, 147
 Sanica 135
 Sapna 42, 166, 168, 169, 170, 172, 182
 Sapnik 166
 Sara 147
 Saška rijeka (Bjelovačka rijeka) 124, 125, 194, 198
 Sava 7, 23, 31, 33, 39, 147, 184
 Savica 135, 147
 Savina 111, 147
 Savinja 24
 Sedrica 142, 193
 Selakovički potok (Selački potok) 155, 194, 198
 Siga 145, 193
 Sikirički potok 123, 194, 198
 Silavički potok (v. Lelička rijeka) 71
 Sićac 38
 Sipuša 173, 193
 Sirove lokve 114, 193, 197
 Sjetlinski potok 86, 194
 Skakavac 122, 126, 131, 174, 181, 193
 Slana ili Slanska rijeka 159, 193, 194
 Slani potok 172, 193, 197
 Smjeća 70, 71
 Smreka 11, 114, 193, 195, 197
 Sniježnica 50, 193
 Snejžana 48, 193
 Soločuška rijeka 130, 194
 Sopot 133, 166, 168
 Sopotnički potok 134, 166, 194
 Sprewa 22

- Srebrenica 135, 137, 193
 Stajnički potok 87, 194
 Stajnički potok 87
 Stajnik 87
 Stansko vrelo 96, 194
 Starača // Starač-bara 170, 171, 183, 184, 193
 Starobrodsko vrelo 110
 Stjama 40
 Stolački potok 76, 194
 Stožerski potok 123, 194, 198
 Struma 40
 Strvna 170
 Stublić 146, 193
 Stublo 107, 109, 146, 193
 Studenac 66, 98, 140, 193
 Studenci 48, 66, 140, 193
 Studene vode 65, 66, 193
 Studeni Jadar 147, 149, 152, 153, 154, 160, 161, 193
 Studeni potok 11, 178, 193, 198
 Studeno vrelo 63
 Stupački potok 154, 194
 Sudički potok 94
 Suha // Suva lokva 114, 193, 197
 Suha // Suva rijeka 112, 193, 197
 Suhi // Suvi potok 96, 193, 197
 Suho // Suvo vrelo 160, 193, 197
 Suhožaj 77, 193
 Susješki p. (v. Rječica) 64
 Sušica 92, 95, 100, 143, 193
 Sušica (Sušilo) 100
 Suški potok 45, 48, 193
 Sutjeska 31, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 65, 97, 143, 193
 Sutorina 151, 193
 Svrakovac 104
 Šadino vrelo 54, 194, 198
 Šakotin tor ili Kosarlija 173, 194, 198
 Šenica 176, 193
 Šetička rijeka 169
 Šipat 107, 109
 Škrbina 133, 193
 Škrič 173, 193
 Škripina 47, 48, 193
 Šmrkavac 65, 193
 Štedrić ili Štedrovo vrelo 149, 150, 193
 Tabanačka rijeka 171
 Tabhana 152, 154, 193
 Tamnava 175
 Tara 31, 34, 35, 36, 37, 72
 Taras 35
 Tarina 36
 Tavna 33, 42, 166, 175, 176, 193
 Tegarska rijeka 123
 Tirina voda 173, 194, 198
 Tišća // Tišća 143, 144, 146, 193
 Tobutska rijeka 182, 184, 194
 Tociel 107
 Točkovi 47
 Toplica 58, 193
 Toplik 92, 95, 193
 Trebišnica 36
 Treskavac 47, 193
 Treštenik 182
 Triješnica 182
 Trišća potok 144, 146, 194, 198
 Trnovica 174, 193
 Troglav 59, 193
 Trstionica 56
 Tršićka rijeka 171
 Trtorišnica 43
 Trudaň 75, 76, 193
 Tucín potok 95, 198
 Tundža 40, 156
 Uča 139
 Učja 138
 Uglevički potok 183, 194, 198
 Ujča 138, 139
 Ulaski potok 45
 Una 23

- Usora 24, 147
 Usovički potok 46, 194
 Warta 22, 38, 179
 Veliki potok 70, 91, 193, 197
 Veliko jezero 146, 193, 197
 Vidošić 97, 194, 198
 Viharski potok 85, 86, 194
 Vinča (v. Vinčica) 92, 100
 Vinčica 92, 93
 Vinski potok (Lačanin p.) 100
 Wisła 22, 89, 112, 165, 175
 Vit 40
 Vita bara 50, 193, 197
 Vježica 179
 Wkra 22
 Vlaka 153
 Vlaševac 55, 193
 Vlaška voda 55, 193
 Vlaške vode 97, 193
 Voda 120, 193, 197
 Voglajna 111
 Volevička rijeka 125
 Vran-potok 164, 165, 169
 Vražje jezero 51
 Vrba 11, 113, 193, 195, 197
 Vrbas 40
 Vrbički potok (v. Crnić) 71
 Vrblak 113, 197
 Vrbnička rijeka 52, 53, 54, 194
 Vrela 160, 193
 Vrelak 55, 193
 Vrela-potok 174, 176
 Vrelo 11, 143, 145, 197
 Vrelo Prače 81, 96
 Vrelo Tišće 144, 146
 Vruće vrelo 11, 114, 193, 197
 Vrtočanski potok 156, 194
 Vučja lokva 146
 Vučjak 119
 Vukića vrelo 143, 194, 198
 Vukovićanski potok 11, 155, 156, 194, 198
 Vukovrat 106
 Vukšića rijeka 159, 194, 198
 Zaboje 160, 193
 Zabojski potok 59, 160, 194
 Zakmurski potok 52, 54, 194
 Zalaska rijeka 125
 Zalukovička rijeka // Rijeka 154, 155
 Zelena lokva 114, 159, 193, 197
 Zeleni Jadar 147, 149, 150, 151, 152, 193
 Zelenik 125, 159, 193
 Zeča 159, 193
 Zeta 35
 Zlatna voda // Zlatica // Bjelobara 163, 164, 193, 197
 Zmajevac 140, 184
 Zvorničko jezero 33, 165, 194
 Žabnica 111
 Želen-potok ili Železnik 142
 Železnik 142, 144, 193
 Žep 111
 Žepa (Rijeka) 31, 33, 42, 110, 111, 112, 193
 Žepenski potok 111
 Žigin bunar 113, 194, 198
 Žlijebac ili Žlebačka rijeka 120, 122, 193, 194

BIBLIOTEKA AKADEMIJE NAUKA
I UMJETNOSTI BiH

II 5207/LVIII-330

